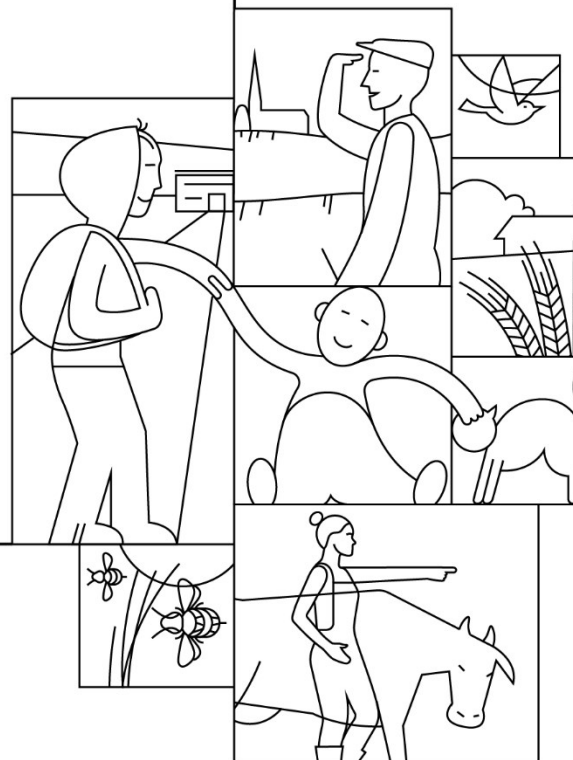

Eesti maaelu arengukava 2014-2020
4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3.
prioriteedi loomade heaolu meetme
hindamisaruanne 2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Sissejuhatus	2
Õiguslik raamistik	2
Meetmete rakendumine	4
Püsihindamistegevused	5
Hindamisalane teavitamine.....	6
Põllumajandusuuringute Keskuse korraldatud koolitused ja infopäevad	7
Hindamisega seotud info jagamine teistel üritustel	7
Osalemine projektides, töögruppides ja võrgustikes	8
Hindamisega seotud info avaldamine erinevates allikates	8

Sissejuhatus

Aruanne annab ülevaate Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteediga seotud meetmete ja 3. prioriteedi „Loomade heaolu“ meetme hindamisest, mis on teostatud Maaelu Teadmuskeskuses.

Hindamise eesmärgiks on uurida arengukava arengut seoses selle eesmärkidega, kasutades tulemus- ja vajaduse korral mõjunäitajaid; teha ettepanekuid arengukava parandamiseks ja seeläbi tõsta toetuste rakendamise kvaliteeti.

Seire ja hindamine programmiperioodi jooksul toimub pidevalt ja püsivalt, et tagada andmete aegrea olemasolu. Samuti lähtuvad iga-aastased hindamistegevused konkreetsetest vajadustest ning on kokku lepitud Maaeluministeeriumi ja Maaelu Teadmuskeskuse vahel eelneval aastal järgnevas aastaks.

Meetmete hindamiseks vajaliku info ja taustaandmete kogumiseks ning kvaliteetsemaks analüüsiks on läbi viidud uuringud. Vastavate uuringute detailsed aruanded on kättesaadavad Maaelu Teadmuskeskuse kodulehel "[Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi hindamiseks 2022. aastal läbiviidud uuringute aruanne](#)".

Hindamise otstarbel on mitmesuguseid andmeid kogutud Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti toetuste administreerimise ja kontrolli süsteemist, Põllumajandus- ja Toiduametist, Keskkonnaministeeriumi allasutustest, SA Keskkonnainvesteeringute Keskusest ning teistelt andmekogujatelt. Lisaks viidi hindamistööga seoses läbi konsultatsioone hindamisega seotud asutuste vahel ning erinevate spetsialistide ja ekspertidega.

Aruanne koosneb üldosadest (hindamise õiguslik raamistik, meetmete rakendumine, hindamistegevused ja hindamisalane teavitamine), maakasutusanalüüsist ja meetmete analüüsist ning nende juurde kuuluvatest lisadest.

Täiendavat informatsiooni Maaelu Teadmuskeskuse läbi viidud maaelu arengukavade hindamistegevuste kohta ning lühikokkuvõtted kõikidest uuringutest on võimalik leida [Maaelu Teadmuskeskuse kodulehelt](#).

Õiguslik raamistik

Ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) tulemuslikkuse mõõtmiseks on kehtestatud ühine seire- ja hindamisraamistik (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1306/2013 artikkel 110 „ÜPP seire ja hindamine“). ÜPP ühiste eesmärkide saavutamise tulemuslikkust mõõdetakse ja hinnatakse ühiste mõjunäitajate alusel ning erieesmärkide saavutamise tulemuslikkust tulemusnäitajate alusel. Euroopa Komisjon (EK) koostab ÜPP hindamisel aruanded kõigi ÜPP vahendite koondtulemuslikkuse mõõtmise ja hindamise kohta ning liikmesriigid esitavad EK-le kogu teabe, mis on vajalik asjaomaste meetmete seireks ja hindamiseks.

Seire- ja hindamisraamistik kajastab maaelu arengu poliitika sekkumise mõju seiret ja hindamist vastavalt komisjoni ja liikmesriikide ühiselt loodud seire- ja hindamissüsteemile (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklid 67–79 ja EK rakendusmääruse (EL) nr 808/2014 artikkel 14).

Kõikidele liikmesriikidele kohustuslik seire- ja hindamissüsteem sisaldab järgmist: a) sekkumisloogika; b) ühised taust-, tulemus- ja väljundnäitajad, (sh eesmärknäitajad ja kriteeriumid tulemuslikkuse hindamiseks ning taustnäitajaid, mis hõlmavad ÜPP mõjunäitajaid); c) ühised hindamisküsimused; d) andmete kogumine, säilitamine ja edastamine; e) korrapärane aruandlus seire ja hindamise kohta; f) hindamiskava; g) eel- ja järelhindamised ning kõik muud maaelu arengu programmiga seotud hindamised; h) kõikide seire ja hindamise eest vastutavate isikute toetamine nende kohustuste täitmisel.

Eesti MAK 2014-2020 üldine seire- ja hindamissüsteem on üles ehitatud lähtudes iga-aastase seirearuande (rakendamise aastaaruande) ning 2017. ja 2019. a esitatud põhjalikemate aruannete ning 2024. aastal esitatava järelhindamise aruande koostamise vajadustest. Samuti arvestab seire- ja hindamissüsteem siseriiklikke vajadusi ja tagasiside vajadust MAK-i rakendamise kohta, mida vajatakse iga-aastaselt poliitika suunamiseks ja kujundamiseks. Kui seire keskendub peamiselt sisend- ja väljundnäitajatele, siis hindamises omavad olulist tähtsust ka tulemus-, eesmärk-, mõju- ja taustnäitajad ning EK poolt kehtestatud ühised hindamisküsimused ning riigisisesed näitajad.

Eesti MAK 2014-2020 seire- ja hindamissüsteemis teostatakse seiret eelkõige ühiste taust-, sisend- ja väljundnäitajate alusel, mida on kirjeldatud MAK-s, hindamine põhineb seiretulemustel. Lisaks MAK-s kirjeldatud kohustuslikele näitajatele pakutakse välja ka riigisisesed näitajad, mida võivad välja töötada nii Maaeluministeerium kui ka erinevad hindajad.

Seire ja hindamine programmiperioodi jooksul toimub pidevalt ja püsivalt, et tagada andmete aegrea olemasolu ja kvaliteet järgnevatel hindamisteks. Perioodil 2014–2020 ei jätkata arengukava püsihindamisega sellisel kujul, nagu see oli programmiperioodil 2007–2013, kuna püsihindamine ei ole programmiperioodil 2014–2020 liikmesriikidele kohustuslik, kuid püsihindamiskogemus näitas, kui oluline on tagada püsiv andmekogumine ja -analüüs. Igal eelneval aastal koostatakse järgneva aasta tegevuste kohta hindamisplaan, mis sisaldab järgneval kalendriaastal planeeritavaid analüüse, uuringuid ja muid rahastatavaid hindamisalaseid tegevusi koos planeeritava ajakava ja eelarvega. Hindamisplaan arutatakse läbi ja kiidetakse heaks MAK 2014–2020 hindamiskomisjoni poolt.

Maaelu Teadmuskeskus, endise nimega Põllumajandusuuringute Keskus (PMK), kes on MAK korraldusasutuse allasutus, on maaelu arengukavade erinevate näitajate (eelkõige keskkonnanäitajate) kogumise ja analüüsimisega tegelenud juba alates MAK 2004–2006 rakendamisest ning välja töötatud süsteemi on vastavalt arengukavadele ajakohastatud ja muudetud vastavalt vajadusele. Alates 2018. aastast viiakse MAK 2014–2020 hindamistegevusi läbi ka teiste prioriteetide ja meetmete kohta.

Käesolev aruanne käsitleb eelkõige 4. ja 5. prioriteediga seotud keskkonnameetmete hindamist (mitte kõigi MAK 2014-2020 meetmete hindamist) ning lisaks on hinnatavad ka MAK 3. prioriteedi meede „Loomade heaolu“. MAK 4. prioriteet on põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide taastamine, kaitse ja edendamine, 5. prioriteet panustab loodusvarade tõhusama kasutamise edendamisse ning vähese CO₂-heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamisse põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris.

Hindamisel soovitakse teada saada, mil määral valitud sekkumine mõjutab MAK-s seatud eesmärkide täitmist. Hindamiste põhjal tehtud järeldusi ja antud soovitusi kasutatakse maaelu arengu toetuste täpsemaks suunamiseks ja meetmete rakendamise kvaliteedi parandamiseks.

Hindamise kavandamisel ja läbiviimisel kasutatakse ka erinevaid Euroopa Komisjoni poolt heaks kiidetud MAK hindamise juhiseid ja tugimaterjale ning arvestatakse riigisisese seadusandluse ja kehtestatud seire ja hindamise korraga (Eesti maaelu arengukava 2014–2020 seire ja hindamise kord).

Vastavalt MAK-le osalevad hindamissüsteemis Maaeluministeerium, PRIA, Maaelu Teadmuskeskus, kohalikud tegevusgrupid, eelhindaja, keskkonnamõju strateegiline hindaja, järelhindaja ning teised hindajad, kes leitakse avaliku hankega. Lisaks osalevad MAK seire- ja hindamissüsteemis MAK seirekomisjon, MAK hindamiskomisjon, toetuse saajad, teised kasusaajad ja laiem avalikkus.

Lisaks MAK raames kogutud seire- ja hindamisandmetele kasutatakse vajadusel MAK seires ja hindamises ka riikliku statistika, äriregistri, Maksu- ja Tolliameti, põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi (FADN) ja muid kättesaadavaid andmeid.

Meetmete rakendumine

13. veebruaril 2015. aastal kiitis EK heaks Eesti maaelu arengukava 2014–2020. Maaeluministri 01.03.2022 määruse nr 10 „[Eesti maaelu arengukava 2014–2020](#)” alusel antavad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika kohased maaelu arengu toetused” alusel sai taotleda MAK pindala- ja loomapõhiseid toetusi (ühise nimetusega MAK keskkonnatoetused) 2022. aastal.

MAK 2014–2020 PINDALA- JA LOOMAPÕHISED TOETUSED 2022. AASTAL:

- M10 Põllumajanduse keskkonna- ja kliimameede ehk põllumajanduslik keskkonnatoetus (PKT):
 - o M10.1.1 Keskkonnasõbraliku majandamise toetus (KSM),
 - o M10.1.2 Piirkondlik veekaitse toetus (VESI),
 - o M10.1.3 Piirkondlik mullakaitse toetus (MULD),
 - o M10.1.4 Keskkonnasõbraliku aianduse toetus: keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetus (KSA) ja keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetus (KSK),
 - o M10.1.5 Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus (SORT),
 - o M10.1.6 Ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL),
 - o M10.1.7 Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus (PLK).
- M12 Natura 2000 ja veepoliitika raamdirektiivi kohased toetused:
 - o M12.1 Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (NAT),
 - o M12.2 Natura 2000 toetus erametsamaale (NAM).
- M11 Mahepõllumajandus (MAHE):
 - o M11.1 Mahepõllumajandusele ülemineku toetus,
 - o M11.2 Mahepõllumajandusega jätkamise toetus.
- M14 Loomade heaolu:
 - o M14.1 Loomade heaolu toetus (LHT).

Kõigi MAK pindala- ja loomapõhiste toetuste (v.a NAM) taotluste vastuvõtt kestis 2. maist kuni 23. maini 2022. a. Hilinenud taotluste vastuvõtmise periood oli 24. maist kuni 17. juunini 2022. a. Seoses COVID-19 viiruse jätkuva levikuga ei rakendatud erandkorras 2022. aastal toetuste vähendamist pindalatoetuse taotluse esitamise eest hilinenud taotluste vastuvõtmise perioodil. Pärast 17. juunit esitatud taotlusi menetlusse ei võetud. Taotlusel esitatud andmeid oli võimalik muuta, parandada või täiendada kuni 17. juunini 2022. a. Taotluse andmeid saab tagasi võtta osaliselt või täielikult kuni kohapealsest kontrollist või menetluse käigus tuvastatud puudustest teatamiseni või toetuse määramise otsuse teatavaks tegemiseni. NAM taotlusi sai esitada 4. aprillist kuni 22. aprillini 2022, hilinenud taotluste vastuvõtmise periood oli 23. aprillist kuni 17. maini 2022. Pärast 17. maid esitatud taotlusi menetlusse ei võetud. Kõiki MAK pindala- ja loomatoetusi (sh NAM) sai taotleda üksnes elektrooniliselt e-PRIA kliendiportaali kaudu.

Toetuse saaja peab täitma kohustuseperioodi jooksul oma põllumajanduslikus tegevuses ja kogu põllumajandusliku majapidamise maal põllumajandusministri 14.01.2015. a määruses nr 4 „[Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded](#)” (HPK) sätestatud nõudeid ning [kohustuslikke majandamisnõudeid](#) 2022. aastal (KM). Nõuetele vastavuse (NV) süsteem ja nõuded on pikemalt kirjeldatud trükises „[Nõuetele vastavus ja rohestamine 2022](#)” ning [PRIA kodulehel](#).

Nõuetele vastavuse süsteemiga tagatakse, et põllumajandustoetusi makstakse täies mahus vaid neile põllumajandustootjatele, kes täidavad erinevatest seadustest tulenevaid kohustuslikke majandamisnõudeid ja järgivad maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõudeid.

Toetusi sai taotleda tingimusel, et taotleja harib või hooldab maad õiguslikul alusel, s.t on maa omanik või omab kehtivat rendilepingut. Nõue kehtis kõikide pindalatoetuste taotlemisel. Kõik toetuse taotlejad peavad olema kantud PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse.

Poollooduslikud kooslused, mille kohta sooviti toetust taotlelda, tuli enne PRIA-le taotluse esitamist esitada e-PRIA kaudu Keskkonnaametile (edaspidi KeA) kooskõlastuse saamiseks. PLK alasisid sai KeA-le kooskõlastamiseks esitada alates 2. maist. PRIA on taotlejatele koostanud ka tugimaterjalid [Põhitõed pindalatoetuste ja MAK loomatoetuste taotlemisel 2022](#) ning [Abiks taotlejale \(PLK\)](#).

2018. aastal kiviaia taastamise toetuse taotlejatel oli tingimuseks, et toetuse saaja taastab määrangu kohase kiviaia kahe aasta jooksul arvates PRIA poolt taotluse rahuldamisest. Meetme määrase muudatusega pikendati kiviaia taastamise tähtaega seniselt kahelt aastalt kolmele aastale. 2018. a taotlusvooru tähtajad saabusid alates 24.05.2021. 2022. aastal kiviaia taastamise toetuse väljamakseid enam ei tehtud.

Ülevaate MAK 2014–2020 kiviaia taastamise, 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ning varasemate Eesti maaelu arengukavade keskkonnametmete rakendamisest annab [vastav lisa](#).

Püsihindamistegevused

Eesti MAK 2014–2020 üldine seire- ja hindamissüsteem on üles ehitatud lähtudes iga-aastase seirearuande ning 2017. ja 2019. a esitatavate põhjalikemate seirearuannete ning 2024. aastal esitatava järelhindamise aruande koostamise vajadustest. Samuti arvestab seire- ja hindamissüsteem siseriiklikke vajadusi ja tagasiside vajadust MAK-i rakendamise kohta, mida vajatakse iga-aastaselt poliitika suunamise ja kujundamise tarbeks.

MAK 2004–2006 perioodi põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetme hindamiseks töötas Põllumajandusuuringute Keskus välja spetsiaalse seire- ja hindamissüsteemi, mis oli suures ulatuses hindamise aluseks MAK 2007–2013 perioodil. Väljatöötatud süsteemi on arengukava perioodide jooksul kohandatud vastavalt vajadustele. Perioodil 2014–2020 ei jätkata arengukava püsihindamisega sellisel kujul nagu see oli programmiperioodil 2007–2013, kuna püsihindamine ei ole programmiperioodil 2014–2020 enam liikmesriikidele kohustuslik. EL-i maaelu arengu prioriteetide 4 ja 5 osas teostab hindamist PMK, kes on MAK korraldusasutuse allasutus. Hindamine viiakse läbi kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1303/2013, 1305/2013 ja komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 808/2014 sätestatud hindamisele kohalduvate nõuetega.

MAK hindamine toimub meetmete, sihtvaldkondade ja prioriteetide tasandil. Vastavalt ühisele seire- ja hindamissüsteemile on seatud meetmete tasandil väljund-, sihtvaldkondade tasandil tulemus- ja prioriteetide tasandil mõjunäitajad. Lisaks kohustuslikele näitajatele võivad vajadusel nii MAK korraldusasutus kui ka hindajad välja pakkuda hindamisel lisanäitajaid.

Hindamise käigus keskendutakse kohustuslikele 4. ja 5. prioriteedi sihtvaldkondade hindamisküsimuste vastamiseks vajalikele hindamiskriteeriumitele ning kvantitatiivsetele ja kvalitatiivsetele indikaatoritele.

Hindamise otstarbel kogub PMK mitmesuguseid andmeid Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti süsteemidest, Põllumajandusametist, Keskkonnaministeeriumi allasutustest, SA Keskkonnainvesteeringute Keskusest ning teistelt andmekogujatelt. Lisaks viiakse hindamistööga seoses läbi konsultatsioone hindamisega seotud asutuste vahel ning erinevate spetsialistide ja ekspertidega, PMK initsiatiivil on loodud ka MAK keskkonnamõjuga meetmete hindamise ekspertgrupp.

Arengukava tasandil toimuva hindamistegevuse täiendamiseks puuduvate andmetega planeeritakse vajalikke valdkonnauuringuid ja -analüüse. Uuringud on teostatud sihtvaldkondade ja meetmete hindamiseks vajaliku täiendava info kogumiseks, meetmete kvaliteetsemaks analüüsiks ning samuti taustaandmete kogumiseks meetmete kujundamisel tulevikus. Kuivõrd PMK teostatav hindamine hõlmab eeskätt keskkonna- ja kliimamõju omavaid pindalameetmeid, on alates 2005. aastast uuringuid tehtud neljas [valdkonnas](#).

2022. kalendriaasta uuringute eesmärgid, metoodika ja detailsed tulemused on esitatud Maaelu Teadmuskeskuse kodulehel „[Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi püsihindamiseks 2022. aastal läbiviidud uuringute aruanded](#)“.

Sihtvaldkondade ja meetmete eesmärkide saavutamise ning mõju hindamisel vee kvaliteedile sh väetiste ja pestitsiidide kasutamisele, mullaviljakusele ning mulla toiteelementide dünaamikale lähtuti seire ja hindamise käigus teostatud järgnevate uuringute tulemustest:

„[Taluvärava toiteelementide bilansi uuring](#)“,

„Põllumajandusliku keskkonnatoetuse veeseire hindamise raames veekvaliteediga seotud uurimistööd (taimetoiteelementide kontsentratsioon drenivees) 2022. a”,

„Taimkaitsevahendite jääkide sisaldus ja erinevate toimeainete püsimine mullas erineva agrotehnoloogia rakendamisel”,

„Kompleksuuring mahe- ja tavaviljelusest”,

„Mulla NO₃ (nitraatlämmastiku) ja SO₄ sisalduse muutus ja dünaamika nitraaditundliku ala põllumuldades aastatel 2011-2020 erineva maakasutuse (põllukultuurid, rohumaa) korral ning mullas leiduvate taimetoiteelementide (P, K, Ca, Mg, Cu, Mn, B, Nüld) happesuse ja orgaanilise aine fooni ja pikaajalisemate muutuste selgitamine”,

„Minimeeritud harimise ja otsekülvi mõju muldade omadustele ja keskkonnaseisundile”,

„Põllumuldade tihenemise mõju taimede kasvule ja arengule ning tihenunud muldade ulatusest Eestis”.

Sihtvaldkondade ja meetmete eesmärkide saavutamise ning mõju hindamisel elurikkuse ennistamisele, säilitamisele ja parandamisele lähtuti PMK seire ja hindamise käigus teostatud järgnevate uuringute tulemustest:

„Kimalaste mitmekesisuse ja arvukuse uuring 2009.-2022. aasta kohta”,

„Põllulindude arvukuse ja liigirikkuse uuring 2010.-2022. aasta kohta”.

2022. aastal viidi läbi võrdlusuuring 2021. ja 2017. aasta e-küsitluste põhjal. 2021. aasta lõpus viidi läbi kordus e-küsitlus (eelnevad 2009. a, 2014. a ja 2017. a), et hinnata, mil määral on muutunud:

põllumajandustootjate üldine teadlikkus ja informeeritus keskkonda puudutavates küsimustes;

põllumajandustootjate levinumad tegevuspraktikad;

põllumajandustootjate hinnang oma keskkonnavalaste teadmiste kohta ja

põllumajandustootjate arvamused maaelu arengukava toetuste (nõuete) kohta.

Käesolevas aruandes on uuringute analüüsides tulenevaid järeldusi kasutatud sünteesivalt koos administratiivsete andmetega Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja loomade heaolu hindamisel.

Hindamaks MAK keskkonnatoetuste jaotumist maakonniti, suurusgrupiti ja tootmistüübiti ning erinevate meetmete mõju keskkonnatoetusi taotlenud põllumajandustootjate tulutasemele, on alates 2010. aastast läbiviidud majandusuuringuid, sh „Ettevõtjatulu” uuringut.

Meetmete efektiivsuse ja mõju leidmisel on arvestatud tegevustele seatud eesmärgid – hinnatakse, kas neid on võimalik saavutada kehtestatud nõuete agronoomilisest või keskkonna mõjususest lähtuvalt. Analüüsis kirjeldatakse maakondade ning riigi tasandil toetusaluseid pindalasid, toetusesaajate arvu, maakasutust, potentsiaalseid toetusaluseid ühikute arve, meetmete koosmõju teiste 4. ja 5. prioriteedi meetmetega ning valdkondade uuringutest saadud järeldusi meetmete võimalike mõjude kohta mullale, veele, elurikkusele ja kliimale. Hinnangutes on esitatud aegread, kasutatud võrdlusi eelnevate aastate ning perioodidega, trendid on esitatud joonistel ja graafikutes, suuremahulised arvandmed aruande lisades ka tabelitena.

Hindamisalane teavitamine

Hindamisalane teavitamine on üks olulisi Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) – alates 1.01.2023 Maaelu Teadmiskeskuse (METK) hindamisalaseid tegevusi. See on tähtis nii põllumajandustootjatele, ametnikele kui ka teistele huvigruppidele nende tulevaste tegevuste planeerimisel ja käesolevatele tegevustele hinnangu saamiseks. 2022. aastal toimus hindamisalane teavitamine sarnaselt eelnevatele aastatele. Jooksvalt uuendati infot [Eesti maaelu arengukava keskkonnavalaste tegevuste püsihindamist tutvustaval kodulehel](#). NB! Edaspidi on hindamisalane info kättesaadav [Maaelu Teadmiskeskuse veebilehel](#). Püsihindajad osalesid konverentsidel, seminaridel ja teabepäevadel hindamisalaste ja ka muude erialaste ettekannetega. Nagu viimastel aastatel tavaks saanud, toimusid paljud üritused veebis või hübriidüritusena, mis võimaldas ka järelvaatamist ja seeläbi potentsiaalselt suurema jälgijaskonnani jõudmist. Lisaks avaldati erinevates allikates artikleid ja muud asjakohast infot. Osaleti ka mitmetes projektides, töögruppides ja võrgustikes.

29. juunil korraldasid PMK ja Mahepõllumajanduse Koostöökogu PMK Kuusiku katsekeskuses PMK maheviljelusalaseid uuringuid tutvustava infopäeva mahetootjatele:

- Mahe- ja tavaviljeluse katset tutvustas Karli Sepp ja katse mullaprofiili selgitas Kadri Allik;
- Suviteraviljade väetamiskatsest maheväetistega ja väetamispõhimõtetest andis ülevaate Karli Sepp;
- Vahekultuuride katset tutvustasid Merili Toom (ETKI) ja Karli Sepp;
- Põllupargi kultuurtaimede kollektsiooni tutvustas Karli Sepp.

Hindamisega seotud info jagamine teistel üritustel

15. veebruaril esines Priit Penu Pärnus Scandagra Talvekonverentsil ettekandega „[Mullast tulenevad riskid taimekasvatuses ja nende minimeerimine. Süsinik mullas](#)“.

15. märtsil tegi Tambet Kikas EPKK [kaardirakenduse infopäeval](#) ettekande PMK muldade kaardirakendustest.

21.–23. aprillil toimus Tartus [Maamess](#), 21. aprillil tutvustas PMK ja ETKI ühisel stendil põllumajandusseire ja uuringute osakonna tegemisi Evelin Pihlap ja 22. aprillil Maris Kruuse.

7. juunil toimus Maaeluministeriumis MAK 2014–2020 seirekomisjoni istung, kus Iiri Raa esines [ettekandega põllumajandusseire ja uuringute osakonna uuringutest](#).

22.–26. augustil külastasid PMK põllumajandusseire ja uuringute osakonna töötajad Iiri Raa, Maris Kruuse, Priit Penu, Tambet Kikas, Eneli Viik, Karli Sepp, Tiina Köster ja Kristi Tomson Ölandi saart Rootsis. Õppereisil olid kaasas ka PMK direktor Pille Koorberg ja Ere Ploomipuu arendus- ja haldusosakonnast. PMK esines järgmiste ettekannetega:

- Iiri Raa Eesti maaelu arengukava ja EL ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava keskkonnameetmete hindamisest „[Monitoring and evaluation of environmental related interventions of Estonian RDP \(and CAP SP\)](#)“.
- Eneli Viik Eesti maaelu arengukava meetmetega seotud elurikkuse hindamisest „[Estonian RDP evaluation related to biodiversity](#)“.
- Priit Penu Eesti maaelu arengukava keskkonnameetmete hindamisega seotud mullaseire ja uuringutest „[Soil monitoring and research](#)“.

5. oktoobril osales Priit Penu lupjamise teemalisel ümarlaval Jänedal ja tegi ettekande „[Mulla pH seisund, selle mõjutajad ja lupjamise aktuaalsed probleemid](#)“.

11. oktoobril toimus kohtumine Maaeluministeriumi juhtkonnaga, kus PMK-st osalesid Pille Koorberg, Andrus Rahnu, Iiri Raa, Priit Penu ja Livi Rooma ning Priit Penu tegi ettekande „[METK mulla ja agrotehnoloogia kompetentsikeskusena](#)“.

12.–13. oktoobril Tartus toimunud Eesti põllumajanduse aastanäitusel EPA2022 esines Karli Sepp koos Merili Toomiga (ETKI) 12. oktoobril ühise ettekandega seminaril „[Vahekultuurid ja nende uuringud](#)“ ning 13. oktoobril esines Priit Penu koos Valli Loidega (ETKI) ühise ettekandega seminaril „[Ühekordne lupjamine – kas sellel on mõtet?](#)“. PMK-ETKI ühisstendil tutvustasid põllumajandusseire ja uuringute osakonna tööd Iiri Raa ja Maris Kruuse.

22. novembril toimus Austria loodusressurssidega seotud ülikooli (*University of Natural Resources and Life Sciences*) eestvedamisel kimalaste seire teemaline veebiseminar, kus osalesid lisaks Austriale Saksamaa, Hollandi, Iirimaa, Eesti, Soome ja Belgia eksperdid. Eestist osales Eneli Viik PMK-st ning tegi ettekande kimalaste seirest Eestis ([Monitoring bumblebees in Estonia](#)).

25. novembril esines Priit Penu Tartu Biotehnoloogia Pargi korraldatud töötoas „[Muld ja süsinik](#)“ ettekandega „Mulla orgaaniline süsinik ja selle muutused“.

30. novembril Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametiga toimunud kohtumisel esines Priit Penu ettekandega „[METK mulla ja agrotehnoloogia kompetentsikeskusena](#)“.

30. novembril toimus veebis hindamise tugiüksuse (*European Evaluation Helpdesk for the CAP*) korraldatud keskkonnanõuete teemaline töötuba kogemuste vahetamiseks, kus osalesid Soome, Luksemburg ja Eesti. PMK-st

osales korraldajana Iiri Raa ning Maris Kruuse tegi ettekande „[Data for environmental evaluation of the CAP with focus on topics of soil and biodiversity – experience of Estonia](#)“.

1. detsembril esines Priit Penu Eesti Maaülikooli veebikoolitusel „Muldade heaperemehelik majandamine – mulla happesus ja lupjamine“ ettekandega „[Mulla happesus ja lupjamine](#)“.

5. detsembril esines Priit Penu Eesti Maaülikoolis toimuval [XIII Mullapäeval](#) ettekandega „[Eesti põllumuldade väetustarve ja selle muutused](#)“.

7. ja 14. detsembril toimus Eesti Maaülikooli Avatud Ülikooli korraldatud PIP veebikoolitus „Muldade heaperemehelik majandamine – mullaharimisviiside mõju mulla kvaliteedile“. Elsa Putku pidas loengu teemal „[Mullaharimisviiside mõju mulla kvaliteedile](#)“.

9. detsembril toimus veebis Eesti Maaülikooli infopäev „Süsinikuneutraalne tootmine“, kus Elsa Putku tegi ettekande teemal „[Eesti põllumuldade süsiniku sidumisvõime kaardistamine](#)“.

Osalemine projektides, töögruppides ja võrgustikes

Karli Sepp osales mahepõllumajanduse tegevusvaldkonna teadmussiidre pikaajalise programmi (MAHE PiP) nõukogu töös.

2012. aastal loodi Euroopa Komisjoni poolt põllumajanduse innovatsioonipartnerluse (EIP-AGRI) teeninduspunkt. Brüsselis asuv EIP-AGRI teeninduspunkt toetas Euroopa Komisjoni nimel innovatsioonivõrgustiku kasvu MAK 2014–2020 perioodil. EIP-AGRI võrgustik ehitas ja toetas innovatsiooni ja jätkusuutlikku tootmist Euroopa põllumajanduses ja metsanduses. Eestist on Põllumajandusuuringute Keskus koos teiste konsortsiumipartneritega olnud EIP-AGRI võrgustiku üks asutajatest. EIP-AGRI toob ELi tasemel kokku põllumajanduse ja metsanduse innovatsiooniga tegelejad tootjad, nõustajad, teadlased, ettevõtted, valitsusvälised organisatsioonid ja teised huvitatud. Üheskoos moodustavad nad üle-euroopalise EIP-AGRI võrgustiku. EIP-AGRI teeninduspunkti peamise tööna on erineval viisil võrgustikuürituste korraldamine, kus teadmiste ja innovatsiooni jagamine on kesksel kohal. 2021. aastal esimese poolaastaga lõppes senise EIP-AGRI Teeninduspunkti leping ning samal aastal alustas tulevase ÜPP võrgustiku osana järgmiseks eelarveperioodiks uus innovatsioonivõrgustiku tugiteenuste osutaja, kus konsortsiumis on ka PMK. PMK-s panustavad antud projekti PSUO-st Iiri Raa ja Tiina Köster ning maaeluvõrgustiku osakonna töötajad.

2021. aastal kiideti ka heaks PMK osalusega konsortsiumi pakkumine hankele „Teenuste raamleping strateegiliseks analüüsiks ning tõhustatud teaduskoostöö toetamiseks põllumajanduse ja toidu valdkonnas“, mille raames PMK pakub tuge ELi põllumajandusuuringute komitee (SCAR) agroökoloogia töögrupile.

Hindamisega seotud info avaldamine erinevates allikates

Kruuse, M., Koll, P.-L., Ploomipuu, E., Sepp, K. 2022. [Muutused ÜPT, KSM ja MAHE toetuse taotlejate keskkonnateadlikkuses 2017. ja 2021. aasta e-küsitluse andmetel](#). Kogumik „Teaduselt mahepõllumajandusele. Toimetised 2022“, lk 40–45.

Marja, R., Viik, E. 2022. [Taimede ja tolmeldajate toiduvõrgud põllumajandusmaastikus](#). Eesti Loodus, juuli 2022, lk 28–32.

Sepp, K., Kruuse, M., Koll, P.-L. 2022. [Põllumaa kultuuride väetamisest ÜPT, KSM ja MAHE tootjatel e-uuringu alusel](#). Kogumik „Teaduselt mahepõllumajandusele. Toimetised 2022“, lk 98–103.

Sepp, K., Särekanno, M., Kanger, J. 2022. [Erinevate maheväetiste mõjust haljasväetisele ja haljasväetise mõju suvinisu ning kaera saaginäitajatele ning kattetulule](#). Kogumik „Teaduselt mahepõllumajandusele. Toimetised 2022“, lk 104–109.

Viik, E., 2022. [Põllumajandusmaastikega seotud elurikkuse olukord Eestis ja peamised põhjused](#). Maablogi, 15.06.2022.

Viik, E. 2022. [Põllumajandustootjate suhtumine põllu servades asuvatesse rohumaaribadesse ja nende majandamine lähtuvalt toetustüübist](#). Kogumik „Teaduselt mahepõllumajandusele. Toimetised 2022“, lk 122–128.

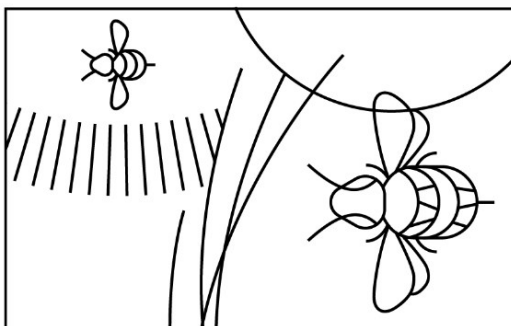
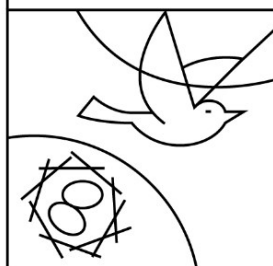
Põhja-Euroopa kimalaste võrgustiku tegevuste raames koostati 2021. aastal poster tolmeldajate soodustamisest põllumajanduses „*Farmers caring for Pollinators*“. 2022. aastal tõlkis PMK postri ka eesti keelde ning see ilmus A1 postrina „[Soovitused põllumeestele tolmeldajate soodustamiseks](#)“ ning jagati A4 jaotusmaterjalina erinevatel üritustel.

Põhja-Euroopa kimalaste võrgustiku tegevuste raames toimus 23. novembril 2021 eestikeelne veebiseminar „Põllumajandusmaastike rohumaaribade ABC“. 2022. aastal koostati seminari materjalide põhjal A1 poster „[Rohumaaribad põllumajandusmaastikus](#)“ ning jagati A4 jaotusmaterjalina erinevatel üritustel.

Põhja-Euroopa kimalaste võrgustiku tegevuste raames koostati 2021. aastal trükis „*Flowers for pollinators*“. 2022. aastal ilmus PMK koordineerimisel ja rahastusega trükis nime all „[Õiterohkus tolmeldajatele](#)“ ka eesti keeles, sh trükiti 2000 eksemplari paberkandjal.

Meede M10.1.4 - keskkonnasõbraliku aianduse toetus

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi
meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme
hindamisaruanne 2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Kasutatud lühendid	2
Jooniste loetelu	2
Tabelite loetelu.....	3
Lisade loetelu	3
Kasutatud kirjanduse loetelu.....	3
Lühikokkuvõte	4
Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse analüüs.....	5
Sissejuhatus	5
Meetme eesmärk	5
Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse analüüs	5
Toetusosalused pinnad, toetuse saajate arv	5
Taotletud kultuurid, pinnad, tootjate arv.....	8
Viljapuu- ja marjaaedade pind, kultuurid ja tootjate arv erinevate toetuste taotlemisel	9
KSA toetuse nõuete täitmine.....	10
KSA meetmega seotud muud uuringud	10
Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse tegevuse analüüs	11
Toetusosalused pinnad ja toetuse saajate arv	11
Taotletud kultuurid, pinnad, tootjate arv.....	13
Köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede pind ning kultuurid erinevate toetuste taotlemisel	15
Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse tegevuse analüüs.....	16
Toetusosalused pinnad, toetuse saajate arv	16
Maasikate pind ja tootjate arv erinevate toetuste taotlemisel	18
KSK toetuse nõuete täitmine.....	18
KSK meetmega seotud muud uuringud	19
Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse sihttaseme täitmine	19
Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse tegevuste kokkuvõte	21

Kasutatud lühendid

KSA	Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetus
KSK	Keskkonnasõbraliku aianduse toetus – köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatus ning maasikakasvatus
KSM	Keskkonnasõbraliku majandamise toetus
MAHE	Mahepõllumajandusliku tootmise toetus
MAK	Maaelu arengukava
PMK	Põllumajandusuuringute Keskus
PRIA	Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet

Jooniste loetelu

Joonis 1. Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse määratud toetusala pind ja toetuse saajate arv maakonniti aastatel 2015-2022.....	7
Joonis 2. KSA taotletud kultuurid ja taotlusosalused pinnad aastatel 2015-2022.....	8
Joonis 3. Viljapuu- ja marjaaedade ning erinevate toetuste taotlemise pind maakonniti 2022. aastal	9
Joonis 4. Kümne viljapuu- ja marjaaedades enamkasvatatud kultuuri pind ja osakaal deklareeritud kogupinnast 2022... ..	10
Joonis 5. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust saanud tootjate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2022.....	12

Joonis 6. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetuse raames kümne enamlevinud köögivilja taotlusalune pind aastatel 2015-2022.....	14
Joonis 7. Köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede taotlusalune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2022	15
Joonis 8. Kümne enamlevinud köögivilja, ravim- ja maitsetaime pind ja osakaal nende deklareeritud kogupinnast 2022	16
Joonis 9. KSK maasikakasvatuse toetust saanud tootjate arv ja toetusalune määratud pind maakonniti 2015-2022.....	17
Joonis 10. Maasikate taotlusalune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2022. aastal	18

Tabelite loetelu

Tabel 1. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse saajate arv ja toetusalune pind ja saavutustase eesmärgist 2014-2022. 20

Lisade loetelu

- Lisa 1. Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust saanud tootjate arv ning toetusalune määratud pind (ha) maakonniti 2015.-2022. aastal
- Lisa 2. Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetuse raames taotletud kultuurid ja taotlusalune pind maakonniti (ha) aastatel 2015-2022
- Lisa 3. Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust saanud tootjate arv ning toetusalune määratud pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2022
- Lisa 4. Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetuse taotletud kultuurid ja taotlusalune pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2022
- Lisa 5. Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse toetust saanud tootjate arv ning toetusalune määratud pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2022
- Lisa 6. Keskkonnasõbraliku aianduse toetust saanud tootjate arv ning toetusalune määratud pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2022

Kasutatud kirjanduse loetelu

- MEM. (2022). *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 programmdokument. Versioon 10.1 seisuga 21. juuni 2022*. Allikas: <https://www.agri.ee/media/673/download>
- PRIA, 25.01.2023c andmetel. PRIA e-põldude kiht koos maakasutuse infoga 2022. a kohta.
- PRIA, 03.02.2023a andmetel. *MAK keskkonnatoetustega seotud koolituste info maakonniti 2022. aastal*.
- PRIA, 27.02.2023a andmetel. *KSK ja KSA kohapealse kontrolli andmed 2022. aasta kohta*.
- PRIA, 30.03.2023a andmetel. *Meetmete M10, M11, M12, M14 koondid*.

Lühikokkuvõte

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuslune pind oli 2022. aastal kokku 980,57 ha, toetust määrati kokku 83 tootjale.

Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust määrati 2022. aastal 89,07 ha eest 29 tootjale üheteistkümnemes maakonnas. Toetust taotleti 15-le kultuurile, millest õunapuude taotluslune pind moodustas 38,7%, must sõstar 23,9% ja vaarikad 12% kogu KSA toetuslusest pinnast (93,72 ha). Kokku kasvatati 2022. aastal Eestis 25 erinevat viljapuu ja marjakultuuri, millede kogupindalast (2484 ha) moodustasid väikesed aiad 33% (828 ha), õunapuud 16% (395 ha) ja vaarikas 13% (313 ha), ülejäänud 22 kultuuri osakaal kokku moodustas 38%. Eesti viljapuu- ja marjaaedade kogupindalast taotleti ühtset pindalatoetust (ÜPT) 95%-le (2360 ha), MAHE toetust 32%-le (790 ha), puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetust (PKV) 20%-le (505 ha), noore põllumajandustootja (NPT) toetust 5%-le (114 ha) ning KSA puuvilja- ja marjakasvatuse toetust (KSA) 3%-le (72 ha).

Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust määrati 2022. aastal 687,36 ha eest 39 tootjale üheksas maakonnas. Toetust taotleti kokku 709,11 hektari kohta 29 kultuuri kasvatamise eest, millest köögiviljakasvatuse toetust 613,79 ha-le, ravim- ja maitsetaimede kasvatamise toetust 95,32 ha-le. Köögiviljade kasvatamiseks taotleti suuremale pinnale toetust porgandi (42%; 254,86 ha), valge peakapsa (25%; 152,25 ha) ja punapeedi (11%; 65,10 ha) kasvatamise eest, ülejäänud köögiviljade taotluslune pind moodustas kokku 22% kogu taotluslusest pinnast. Ravim- ja maitsetaimede nimekirjas olevast 54-st kultuurist taotleti KSK toetust seitsme kultuuri (aedkoriander, aedtill, aedpetersell, moldaavia tondipea, mets-kassinaeris, aed-apteegitill, harilik maarjaohakas) kasvatamiseks ning ravim- ja maitsetaimede segule muude põllumajanduskultuuridega. Aedtilli kasvatamise eest taotleti toetust 64,42 ha-le, hariliku maarjaohaka eest 14,16 ha-le, mets-kassinaeri eest 8,76 ha-le, teiste kultuuride taotletud pinnad jäid alla 4 ha. Kokku kasvatati 2022. aastal Eestis 73 erinevat köögivilja-, ravim- ja maitsetaime (2466,62 ha), millest porgand moodustas 11,6% (285,89 ha), aedhernes 10% (243,41 ha), valge peakapsas 8% (202,71 ha), 55 kultuuri hõlmasid igaüks alla 1% kogupindalast.

Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse toetust määrati 2022. aastal 204,14 hektari eest 28 tootjale kaheksas maakonnas. Pindalatoetuste taotlusel märgiti maasikate kogupindalaks Eestis 644,81 ha. Ühtset pindalatoetust (ÜPT) taotleti 94%-le (603,55 ha), keskkonnasõbraliku majandamise toetust (KSM) 37%-le (235,27 ha), KSK maasikakasvatuse toetust 35%-le (224,93 ha), noore põllumajandustootja toetust 11%-le (71 ha) ja MAHE toetust 6%-le (40,09 ha) kogu deklareeritud maasikakasvatuse pinnast.

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse analüüs

Sissejuhatus

Keskkonnasõbraliku aianduse toetust saab alates 2015. aastast taotleda keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse eest (KSK), mis on keskkonnasõbraliku majandamise toetuse (KSM) lisatoetus. Toetust on võimalik taotleda ka keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse eest (KSA), mis on põllumajandusliku keskkonnatoetuse (PKT) eritoetus.

Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetust (KSK) saab taotleda üheks aastaks, toetuse määr ühe hektari köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse eest on 344 ning maasikakasvatuse eest 248 eurot aastas. KSK toetuse taotlemisel peab taotleja täitma KSM kohustust. Toetust on võimalik taotleda põllukülvikorras olevale maale.

Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust (KSA) saab taotleda viieks aastaks, toetuse määr ühe hektari kohta on 160 eurot aastas. Toetust on võimalik taotleda püskikultuuride all olevale maale.

KSK toetuse taotlemise täpsed tingimused ja kord on sätestatud maaeluministri 29.04.2015. a määrusega nr 51 „Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetus“.

KSA toetuse täpsemad tingimused on sätestatud maaeluministri 29.04.2015. a määrusega nr 50 „Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetus“

Meetme eesmärk

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse üldeesmärgiks on soodustada keskkonnasõbralikumate praktikate rakendamist aianduskultuuride kasvatamisel. Spetsiifilisteks eesmärkideks vähendada pestitsiidide kasutamist, tagada tarbijatele tervislikum toit, vähendada toitainete leostumist mullast ning aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilimisele (MEM, 2022).

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse analüüs

Aruandes esitatakse KSA keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse ja KSK köögivilja-, maitsetaime- ja ravimtaimakasvatuse ning maasikakasvatuse toetuse tulemused 2022. aasta kohta. Toetuste saajate arv ja toetusalusel pinnad esitatakse PRIA määratud toetuste järgi (PRIA, 30.03.2023a andmetel). Kuna täpsem jaotus kultuuride lõikes nendes andmetes puudub, analüüsitakse KSA ja KSK toetuse taotlejate kultuuride jaotumist ühtse pindalatoetuse taotluseluse pinna ja PMK tegevusmaakonna¹ põhjal (PRIA, 25.01.2023c andmetel). Ülevaade antakse veel KSA ja KSK toetuse taotlejatele kehtestatud nõuete täitmisest ja meetmega seonduvate muude uuringute tulemustest.

Toetusalusel pinnad, toetuse saajate arv

2022. aastal määrati Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust (KSA) 89,07 ha eest 29 tootjale.

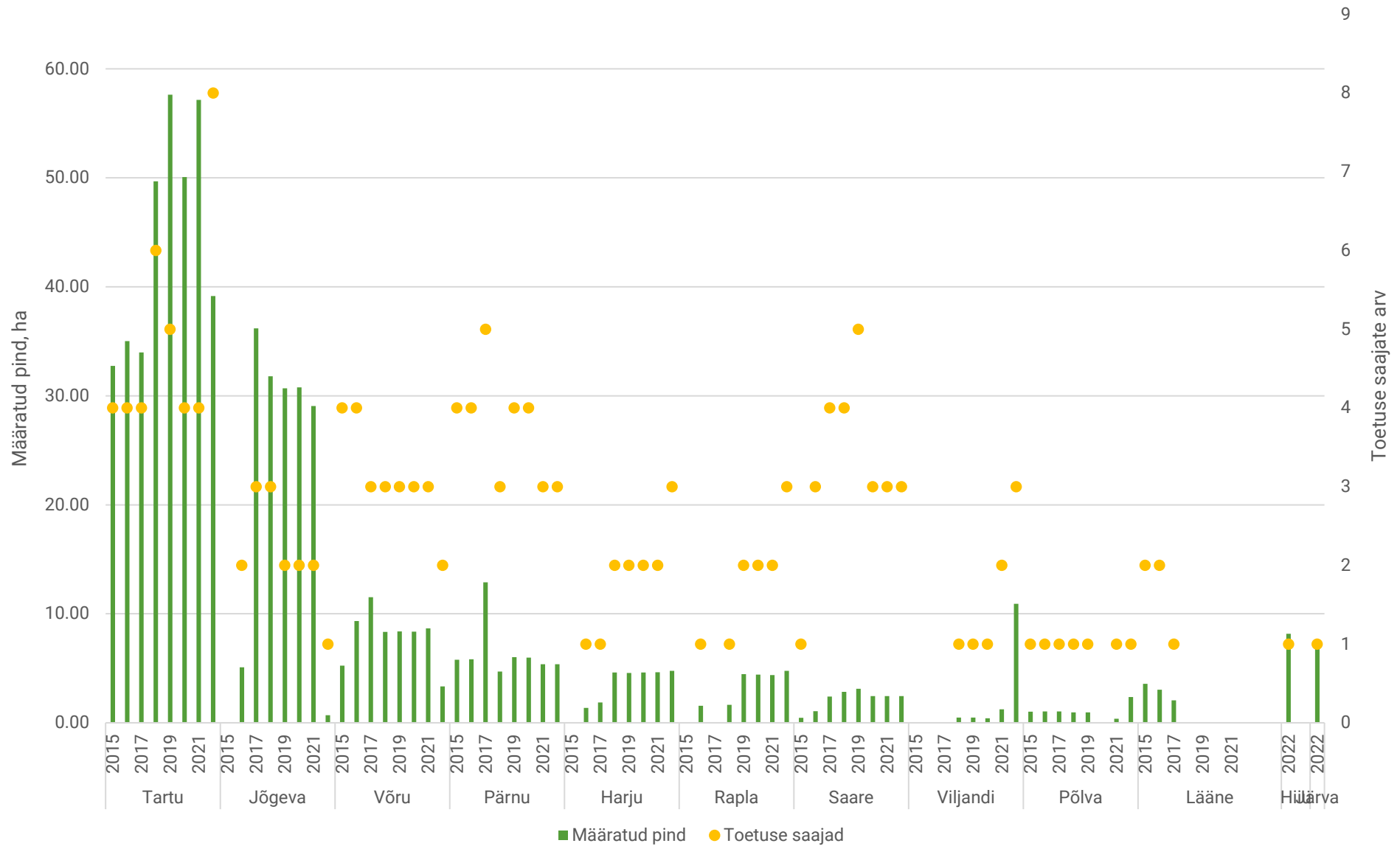
¹ PMK tegevusmaakond – ühe tootja põldude asukoht on märgitud maakonda, kus toetusalune põld realselt (geograafiliselt) asub. Ühe tootja põllud võivad asuda mitmes maakonnas.

Võrreldes 2021. aastaga vähenes KSA toetusalune pind 2022. aastal 24,26 ha, kuid toetuse saajate arv suurenes seitsme tootja võrra.

2022. aastal määrati KSA toetust puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse eest 29 tootjale 89,07 ha eest.

Maakondade arvestuses määrati toetust üheteistkümnes maakonnas ([Joonis 1](#); [Lisa 1](#)). Suurematele pindadele määrati KSA toetust Tartu (44%; 39,15 ha; 8 tootjat) ja Viljandi maakonnas (12%; 10,91 ha; 3 tootjat), teistes maakondades varieerus toetusalune pind 0,69-8,16 ha, tootjate arv ühe ja kolme vahel. Toetust ei määratud 2022. aastal neljas maakonnas (Lääne, Ida-Viru, Lääne-Viru ja Valga maakonnas).

Võrreldes 2021. aastaga suurenes KSA toetusalune pind 2022. aastal Viljandi ja Põlva maakonnas, vähenes tunduvalt Tartu ja Jõgeva maakonnas, esmakordselt taotleti toetust Hiiu ning Järva maakonnas.

Joonis 1. Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse määratud toetusalune pind ja toetuse saajate arv maakonniti aastatel 2015-2022 (PRIA, 30.03.2023a andmetel)

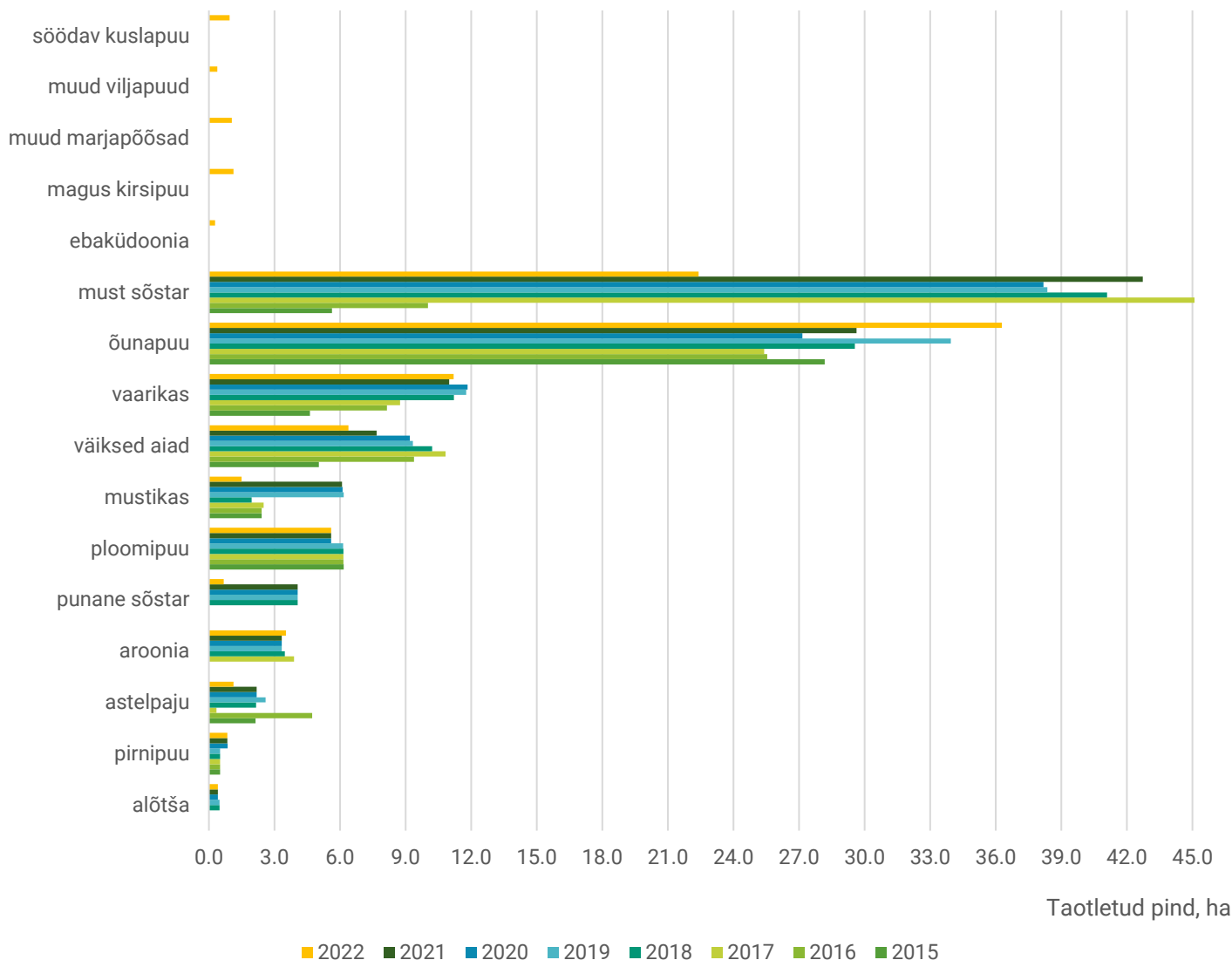
Taotletud kultuurid, pinnad, tootjate arv

2022. aastal taotleti KSA toetust 93,72 ha kohta 29 tootja poolt kokku viieteistkümnele kultuurile (va viljapuu- ja marjaaiad väikesel pinnal). Õunapuude pind moodustas KSA taotlusalusest pinnast 38,7% (36,28 ha, 10 tootjat), must sõstar 23,9% (22,41 ha, 5 tootjat), vaarikad 12% (11,20 ha, 9 tootjat), teiste kultuuride osakaal oli väiksem (Joonis 2).

Võrreldes 2021. aastaga taotleti 2022. aastal suuremale pinnale KSA toetust õunapuu ja vaarika kasvatamise eest. Märgatavalt vähenesid mustale ja punasele sõstrale, mustikale ning astelpajule taotletud pinnad.

2022. aastal taotleti KSA toetust 15 kultuurile, millest õunapuude taotlusalune pind moodustas 38,7%, must sõstar 23,9%, vaarikad 12% kogu KSA toetusalusest pinnast (93,72 ha).

Taotletud kultuurid

Joonis 2. KSA taotletud kultuurid ja taotlusalused pinnad aastatel 2015-2022 (PRIA, 25.01.2023c andmetel)

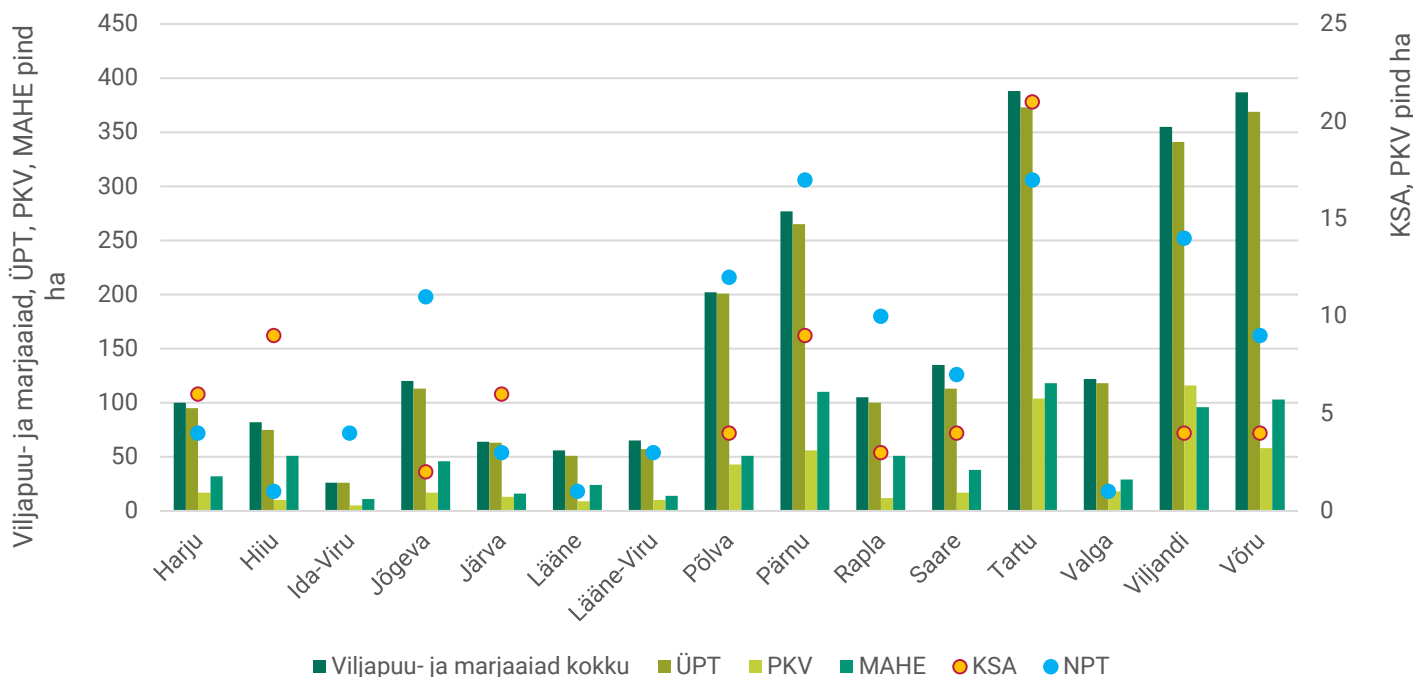
KSA taotletud kultuurid ja pinnad maakondade lõikes aastate 2015-2022 kohta esitatakse aruande lisas (Lisa 2).

Viljapuu- ja marjaaedade pind, kultuurid ja tootjate arv erinevate toetuste taotlemisel

KSA toetuse ulatuse hindamiseks analüüsiti 2022. aasta PRIA pindalatoetuste taotlustel deklareeritud viljapuu- ja marjaaedade pindasid erinevate toetuste lõikes.

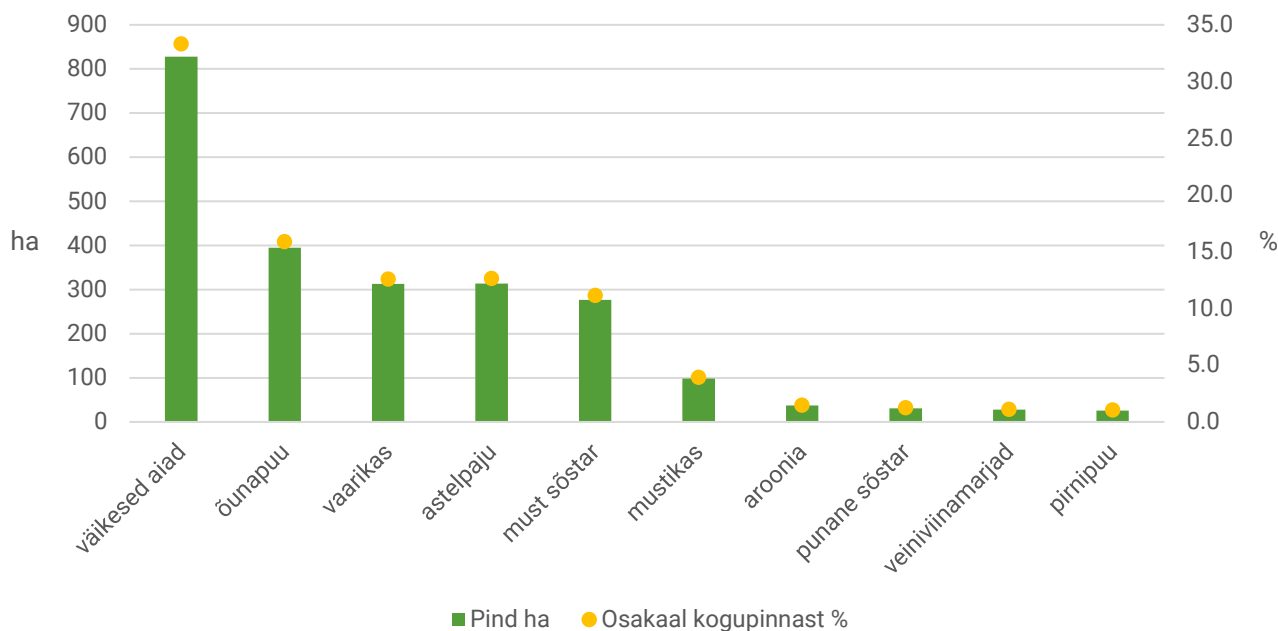
2022. aastal deklareeriti viljapuu- ja marjaaedade kogupindalaks Eestis 2484 ha, millest ühtset pindalatoetust (ÜPT) taotleti 95%-le (2360 ha), MAHE toetust 32%-le (790 ha), puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetust (PKV) 20%-le (505 ha), noore põllumajandustootja (NPT) toetust 5%-le (114 ha) ning KSA puuvilja- ja marjakasvatuse toetust (KSA) 3%-le (72 ha) kogu deklareeritud viljapuu- ja marjaaedade pinnast.

Maakondade arvestuses oli viljapuu- ja marjaaedade kogupind 2022. aastal suurim Tartu (388 ha; 15% kogu viljapuu- ja marjaaedade pinnast) ja Võru maakonnas (387 ha; 15%), väikseim Ida-Virumaal (26 ha; 1%) (Joonis 3).

Joonis 3. Viljapuu- ja marjaaedade ning erinevate toetuste taotlemise pind maakonniti 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023c andmetel)

Kokku kasvatati 2022. aastal Eestis 25 erinevat viljapuu ja marjakultuuri, millede kogupindalast (2484 ha) moodustasid väikesed aiad 33% (828 ha), õunapuud 16% (395 ha) ja vaarikas 13% (313 ha), ülejäänud 22 kultuuri osakaal kokku moodustas 38% (Joonis 4).

Joonis 4. Kümne viljapuu- ja marjaedades enamkasvatatud kultuuri pind ning osakaal deklareeritud kogupinnast aastal 2022 (PRIA, 25.01.2023c andmetel)

KSA toetuse nõuete täitmine

KSA toetuse üheks nõudeks on esimese kohustuseaasta 1. detsembriks keskkonnasõbraliku aianduse koolituse läbimine. 2022. aastal määrati KSA toetus 29-le tootjale, KSA koolituse läbis 8 tootjat (PRIA, 03.02.2023a andmetel).

KSA toetuse taotleja on kohustatud võtma toetusõiguslikult maalt mullaproovid ning saatma need analüüsimiseks akrediteeritud laboratooriumisse esimese kohustuseaasta 1. detsembriks, arvesse lähevad viimasel viiel aastal võetud mullaproovid. Iga kuni kolme hektari toetusõigusliku maa kohta tuleb tootjal võtta üks mullaproov, millest määratakse mulla happesus ning taimedele omastatava fosfori ja kaaliumi sisaldus. Mullaproovide nõude täitmist kontrollitakse ettevõttes kohapeal, analüüsi teostanud laboratooriumi väljastatud laboriprotokollid analüüsitulemustega peavad olema kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad.

PRIA poolt 2022. aastal KSA ettevõtetes kohapeal tehtud kontrolli tulemustel mullaproovide võtmise ja edastamisega seotud nõuete rikkumisi fikseeriti kahe tootja puhul (PRIA, 27.02.2023a andmetel).

KSA meetmega seotud muud uuringud

Keskkonnasõbraliku aianduse tootjate sotsiaal-majanduslike näitajate analüüs esitatakse PMK poolt MAK 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi hindamise 2023. aasta uuringute aruannetes [Indikaatori "ettevõtjatulu" \(sh teised majandusnäitajad\)](#) ja [põllumajandustootjate jätkusuutlikkuse uuring](#) ja [ÜPP ja MAK 2014-2020 keskkonnatoetuste jaotumine](#).

Erinevate taimekaitsevahendite toimeainete jääkide sisaldust erinevate piirkondade põllumuldades ning aianduskultuuride all olevates muldades käsitleb PMK poolt MAK 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi hindamise 2023. aasta uuring [Taimekaitsevahendite jääkide sisaldus ja erinevate toimeainete püsimine mullas erineva agrotehnoloogia rakendamisel](#).

Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse tegevuse analüüs

Toetusalused pinnad ja toetuse saajate arv

2022. aastal määrati KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust 687,36 ha eest 39 tootjale.

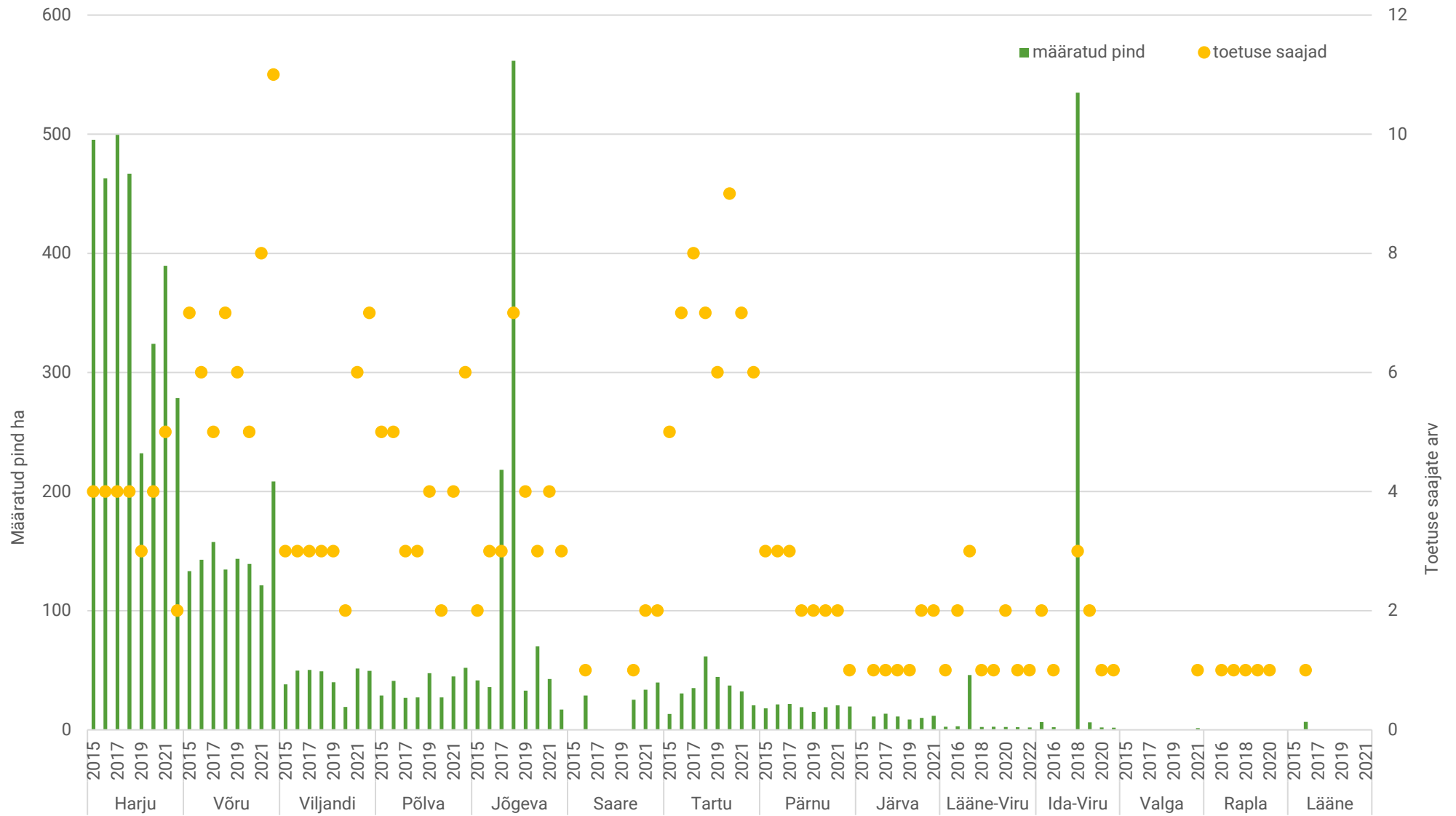
2022. aastal määrati KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust 39 tootjale 687,36 ha kohta.

Võrreldes 2021. aastaga vähenes 2022. aastal toetuslune pind 66,11 ha, toetuse saajate arv nelja tootja võrra.

2022. aastal määrati KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse eest toetust üheksas maakonnas, suurematele pindadele Harjumaal (41%; 278,42 ha; 2 tootjat) ja Võrumaal (30%; 208,56 ha; 11 tootjat), mis moodustas kogu KSK köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede toetuslusest pinnast kokku 71% ja tootjate arvust 33% (Joonis 5; Lisa 3). Ülejäänud maakondades varieerus toetuslune pind vahemikus

1,98-52,06 ha ja tootjate arv ühe ja seitsme vahel.

Võrreldes 2021. aastaga suurenes KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetuslune pind 2022. aastal Põlva, Võru maakonnas, ülejäänud maakondades pind vähenes. Üldse ei määratud 2022. aastal toetust Rapla, Lääne, Hiiu, Järve, Ida-Viru ja Valga maakonnas.

Joonis 5. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetust saanud tootjate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2022 (PRIA, 30.03.2023a andmetel)

Taotletud kultuurid, pinnad, tootjate arv

2022. aastal taotleti KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetust kokku 709,11 hektari kohta, 29 kultuuri kasvatamise eest.

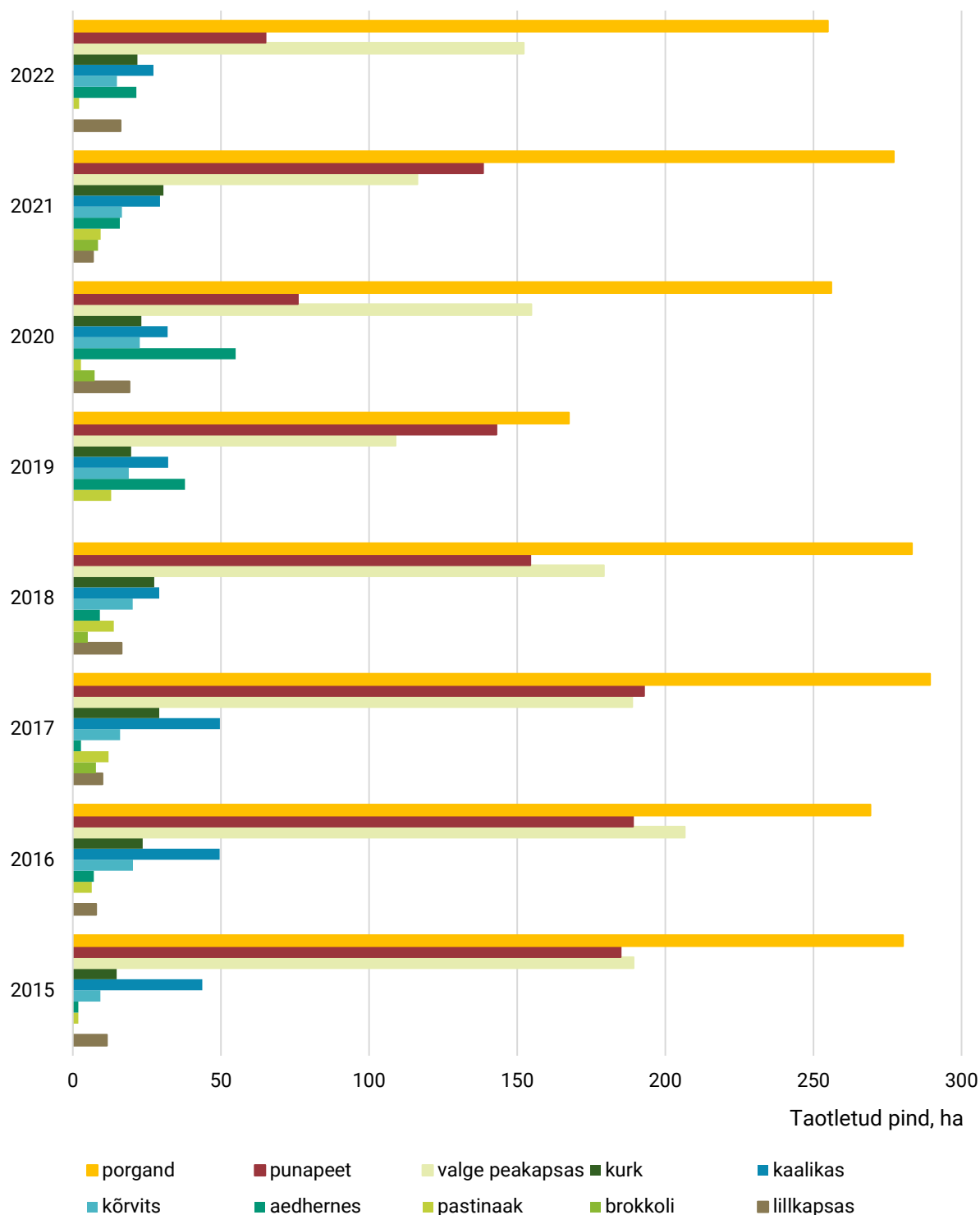
KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse taotletud kultuurid ja taotlusalsused pinnad tegevusmaakondade lõikes aastate 2015-2022 kohta esitatakse aruande lisas (Lisa 4).

Võrreldes 2021. aastaga vähenes 2022. aastal KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse taotlusalsune pind kokku 52,09 ha võrra.

Järgnevalt esitatakse eraldi ülevaade KSK raames taotletud köögiviljadest ja ravim- ning maitsetaimedest. Köögiviljade kasvatamiseks taotleti 2022. aastal toetust 613,79 hektarile, 21 kultuuri kohta (2021. a 678,82 ha, 20 kultuuri). Suuremale pinnale taotleti toetust porgandi (42%; 254,86 ha), valge peakapsa (25%; 152,25 ha) ja punapeedi (11%; 65,10 ha) kasvatamise eest, ülejäänud köögiviljade taotlusalsune pind moodustas kokku 22% KSK köögivilja kogu taotlusalsusest pinnast (Joonis 6).

2022. aastal taotleti KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetust köögiviljade kasvatamise eest 613,79 ha-le, ravim- ja maitsetaimede kasvatamise eest 95,32 ha-le.

Võrreldes 2021. aastaga vähenes KSK köögiviljade taotlusalsune pind 2022. aastal 65,03 ha. Osade köögiviljade puhul kasvupind suurenes, teistel seevastu vähenes. 2022. aastal suurenes enim valge peakapsa (2022. a 152,25 ha; 2021. a 116,31 ha), lillkapsa (2022. a 16,15 ha; 2021. a 6,86 ha) ja hariliku sibula (2022. a 11,46; 2021. a 3,42 ha) kasvupind. Märkatavalt vähenes (rohkem kui 30%) kurgi, brokoli ja punapeedi taotlusalsune kasvupind (lisa 4).

Joonis 6. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetuse raames kümne enamlevinud köögivilja taotlusalune pind aastatel 2015-2022 (PRIA, 25.01.2023c andmetel)

Ravim- ja maitsetaimede nimekirjas² olevast 54-st kultuurist taotleti 2022. aastal KSK toetust seitsme kultuuri (aedkoriander, aedtill, aedpetersell, moldaavia tondipea, mets-kassinaeris, aed-apteegitill, harilik maarjaohakas) kasvatamiseks ning ravim- ja maitsetaimede segule muude põllumajanduskultuuridega. KSK toetust taotleti kokku 95,32

² Ravim- ja maitsetaimede nimekiri – [Ravim-maitsetaimede nimekiri_4.pdf \(pria.ee\)](#)

hektarile (2021. a 82,38 ha), mis moodustas 13% kogu KSK köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede tootlusalusest pindalast (lisa 4).

Aedtilli kasvatamise eest tootleti toetust 64,42 ha-le, hariliku maarjaohaka eest 14,16 ha-le, mets-kassinaeri eest 8,76 ha-le, teiste kultuuride tootletud pinnad jäid alla 4 ha.

Võrreldes 2021. aastaga suurenes KSK ravim- ja maitsetaimede tootlusalune pind 2022. aastal 12,94 ha. Tunduvalt suuremale pinnale võrreldes eelnevate aastatega tootleti 2022. aastal toetust aedtilli (64,42 ha) ja hariliku maarjaohaka (14,16 ha) kasvatamise eest.

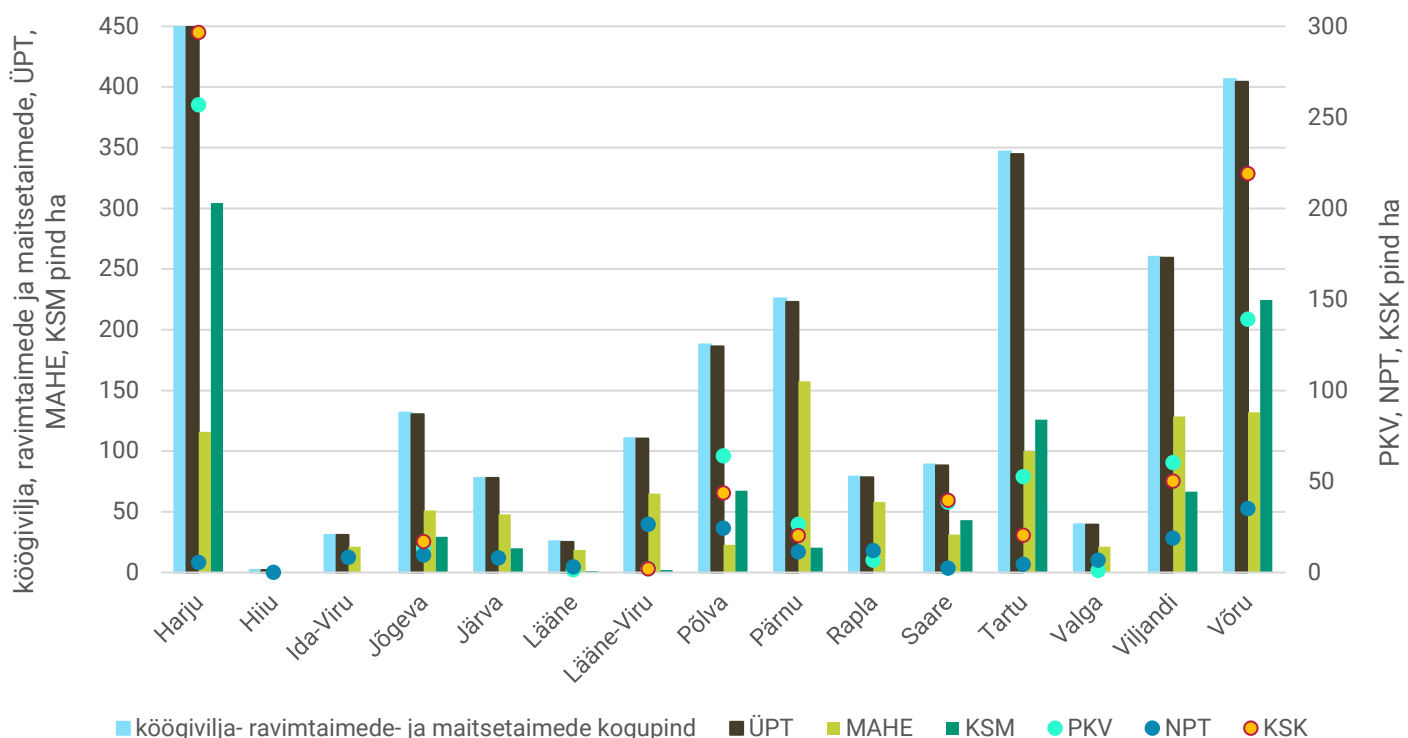
Alates 2019. aastast makstakse KSK toetust maksimaalselt kuni kümne hektari ravim- ja maitsetaimede kasvatamise eest tootja kohta. Tundub, et aastatel 2019-2022 on see piirang KSK ravim- ja maitsetaimede kasvatamise eest toetuse taotlemist mõjutanud positiivselt ja nn „toetuse taotlemist toetuse pärast“ suurtel pindadel ei ole viimastel aastatel esinenud.

Köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede pind ning kultuurid erinevate toetuste taotlemisel

2022. aastal deklareeriti pindalatoetuste taotlusel köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede kogupindalaks Eestis 2466,62 ha, millest ühtset pindalatoetust (ÜPT) tootleti 99%-le (2452,50 ha), MAHE toetust 39%-le (971,28 ha), keskkonnasõbraliku majandamise toetust (KSM) 37%-le (904,93 ha), puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetust (PKV) 27%-le (662,71 ha), KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede toetust 29%-le (709,11 ha) ning noore põllumajandustootja toetust (NPT) 7%-le (176,36 ha) kogu deklareeritud köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede kogupinnast.

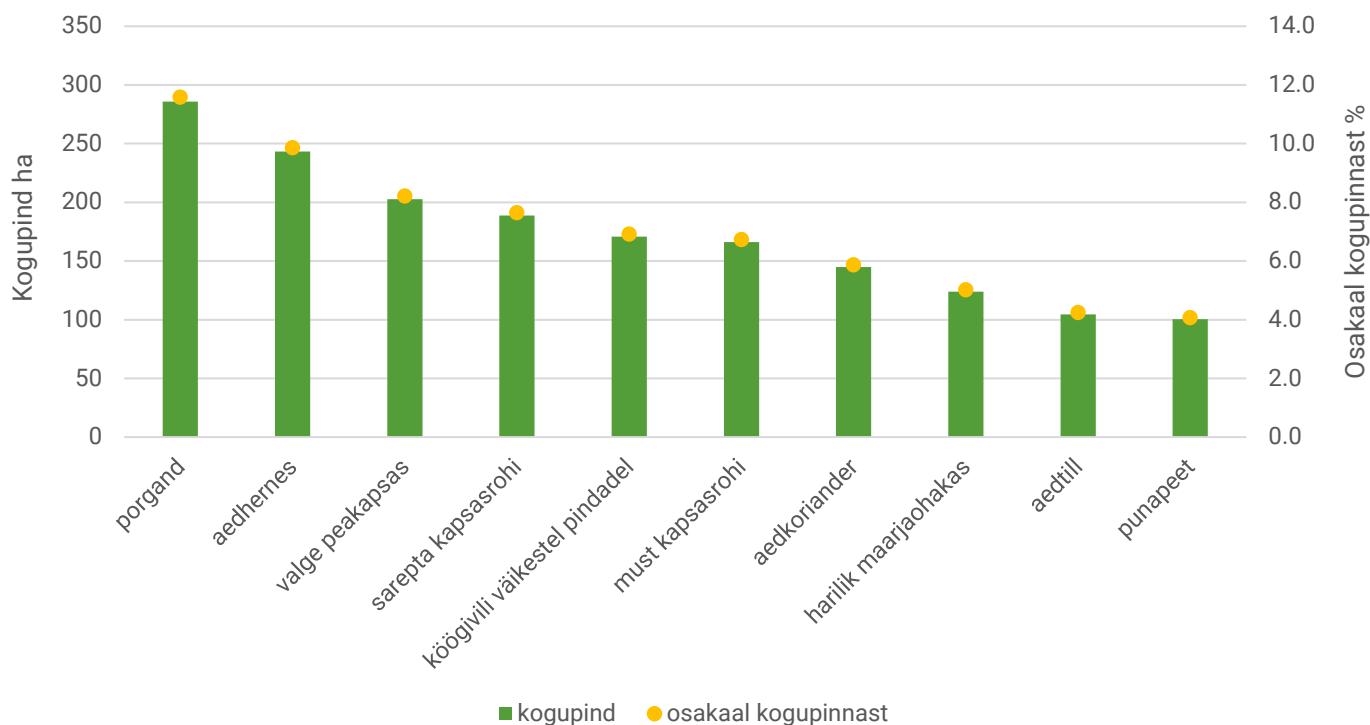
Võrreldes 2021. aastaga vähenes 2022. aastal köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede deklareeritud kogupindala Eestis 294,04 ha. Peamiseks deklareeritud pinna vähenemise põhjuseks oli arvatavasti see, et MAHE nõuetes vähendati ravim- ja maitsetaimede kasvatamise eest makstava toetuse pinda. Alates 2021. aastast makstakse ravim- ja maitsetaimede kasvatamise eest toetust maksimaalselt 4 ha hektari eest.

Suurematel pindadel köögivilja-, ravim- ja maitsetaimi kasvatati Harju (452,57 ha), Võru (406,51 ha) ja Tartu maakonnas (346,87 ha), väikseimad olid pinnad Hiiumaa (2,12 ha) ja Lääne maakonnas (25,63 ha) (Joonis 7).

Joonis 7. Köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede tootlusalune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023c andmetel)

Kokku kasvatati 2022. aastal Eestis 73 erinevat köögivilja, ravim- ja maitsetaime (2466,62 ha), millest porgand moodustas 11,6% (285,89 ha), aedhernes 10% (243,41 ha), valge peakapsas 8% (202,71 ha), 55 nimetatud kultuuri hõlmasid igaüks alla 1% kogupindalast (Joonis 8).

Joonis 8. Kümne enamlevinud köögivilja, ravim- ja maitsetaime pind ning osakaal nende deklareeritud kogupinnast 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023c andmetel)

Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse tegevuse analüüs

Toetusalused pinnad, toetuse saajate arv

2022. aastal määrati KSK maasikakasvatuse toetust 204,14 hektari eest 28 tootjale.

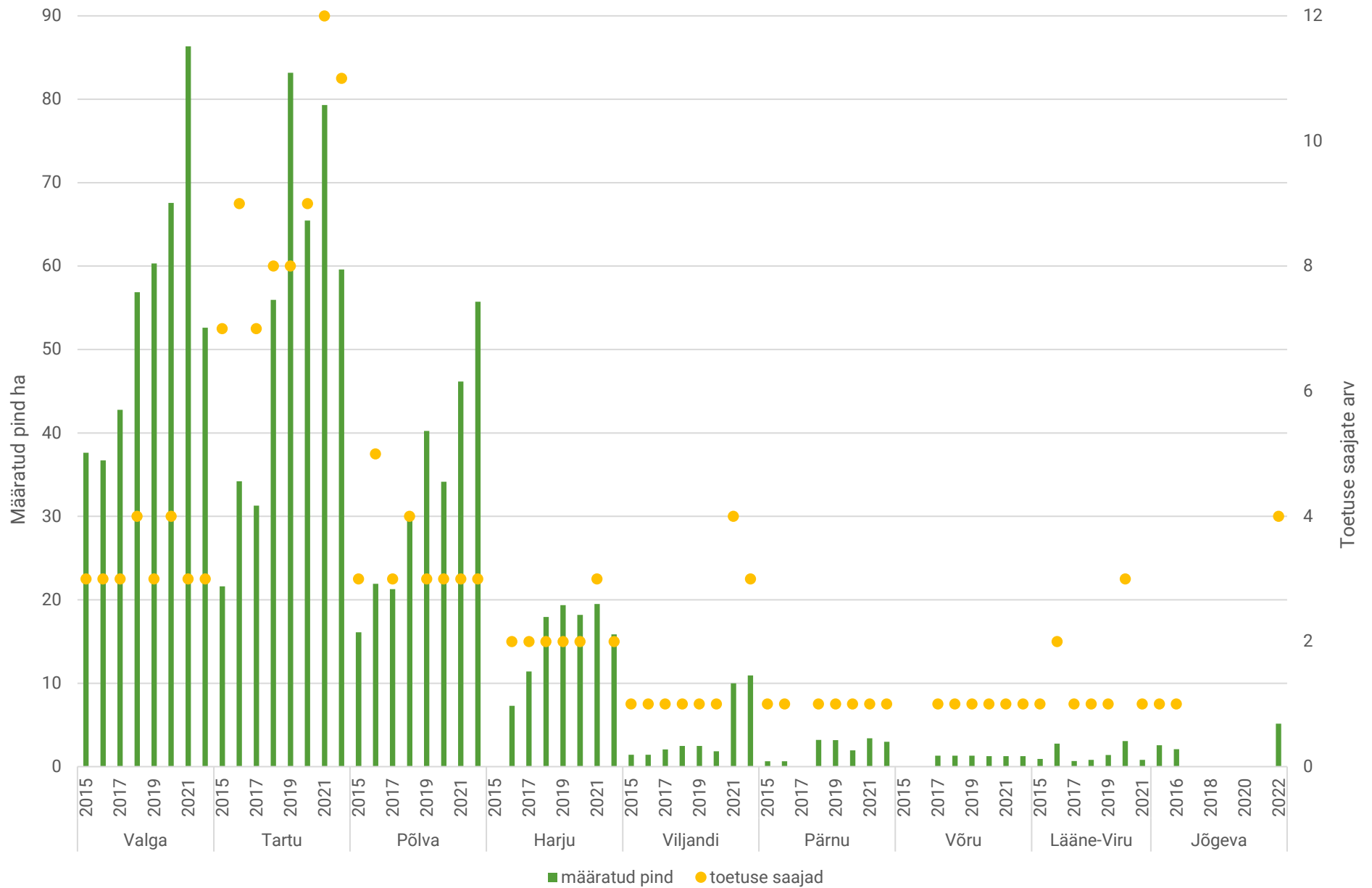
2022. aastal määrati KSK toetust maasikakasvatuse eest 28 tootjale 204,14 ha kohta.

Võrreldes 2021. aastaga vähenes 2022. aastal toetuslune pind 42,67 ha, toetuse saajate arv jäi samaks.

KSK maasikakasvatuse toetust määrati 2022. aastal kaheksas maakonnas. Suurim oli toetatav pind Tartu 29% (59,59 ha; 11 tootjat), Põlva 27% (55,74 ha; 3 tootjat) ja Valga maakonnas 26% (52,63 ha; 3 tootjat), mis moodustas kogu KSK maasikakasvatuse toetuslusest pinnast 82% ja toetuse saajate arvust 61%. Üldse ei määratud 2022.

aastal toetust seitsmes maakonnas (Ida- ja Lääne-Viru, Hiiu, Järva, Lääne, Rapla, Saare) (Joonis 9; Lisa 5).

Võrreldes 2021. aastaga suurenes toetuslune maasika pind 2022. aastal Põlva ja Viljandi maakonnas, ülejäänud maakondades, kus toetust määrati, pind vähenes. Toetuse saajate arv vähenes kõigis maakondades, kuid esmakordselt määrati toetust Jõgeva maakonnas.

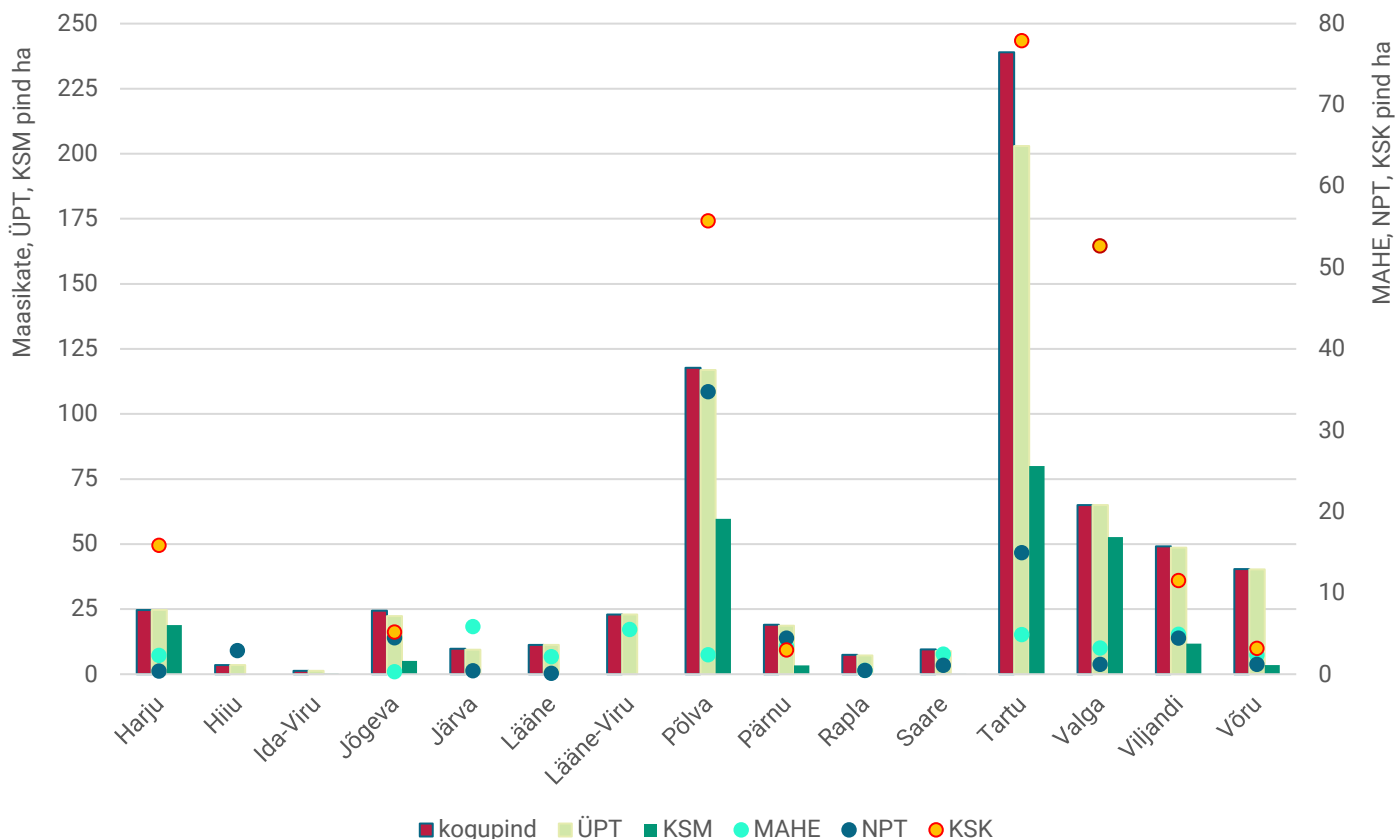
Joonis 9. KSK maasikakasvatuse toetust saanud tootjate arv ja toetuslune määratud pind maakonniti aastatel 2015-2022 (PRIA, 30.03.2023a andmetel)

Maasikate pind ja tootjate arv erinevate toetuste taotlemisel

2022. aastal deklareeriti pindalatoetuste taotlusel maasikate kogupindalaks Eestis 644,81 ha (PRIA, 23.01.2023 andmetel). Ühtset pindalatoetust (ÜPT) taotleti 2022. aastal 94%-le (603,55 ha), keskkonnasõbraliku majandamise toetust (KSM) 37%-le (235,27 ha), KSK maasikakasvatuse toetust 35%-le (224,93 ha), noore põllumajandustootja toetust 11%-le (71 ha) ja MAHE toetust 6%-le (40,09 ha) kogu deklareeritud maasikakasvatuse pinnast.

Võrreldes 2021. aastaga vähenes 2022. aastal maasikakasvatuse kogupindala Eestis 60,62 ha, taotlusalune pind vähenes kõikides toetustüüpides.

Maakondade arvestuses kasvatati 2022. aastal maasikaid suuremal pinnal Tartu (238,98 ha), Põlva (117,75 ha) ja Valga maakonnas (64,94 ha), väikseim oli kasvupind Ida-Viru maakonnas (1,28 ha) (Joonis 10).

Joonis 10. Maasikate taotlusalune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023c andmetel)

KSK toetuse nõuete täitmine

KSK toetuse taotlejad peavad esimese kohustuseaasta 1. detsembriks läbima keskkonnasõbraliku aianduse koolituse. 2022. aastal määrati keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse ning maasikakasvatuse toetust kokku 67-le tootjale.

PRIA koolituste info põhjal läbis 2022. aastal kohustusliku aianduse koolituse 13 KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse ning maasikakasvatuse toetuse tootjat (PRIA, 03.02.2023a andmetel).

Mullaproovid peavad olema võetud esimese kohustuseaasta 2. maiks. Mullaproovid tuleb teha vaid selle toetusõigusliku maa kohta, millel kasvavad need kultuurid, mille kohta taotleja toetust taotleb. Iga kuni kolme hektari toetusõigusliku maa kohta tuleb võtta üks mullaproov, arvesse lähevad ka varem võetud mullaproovid. Kui toetusõiguslikult maalt on mullaproovid võetud varem, peab taotleja hoolitsema selle eest, et uued proovid saaks võetud ja laborisse toimetatud eelmise mullaproovi võtmise aastale järgneva viienda aasta 1. detsembriks. Mullaproovid tuleb võtta iga kuni kolme hektari

toetusõigusliku maa kohta, proovidest tuleb määrata taimedele omastatava magneesiumi, kaltsiumi, vase, mangaani ja boori sisaldus.

PRIA poolt 2022. aastal KSK ettevõtetes kohapeal teostatud kontrolli tulemustel tuvastati üks tootja, kellel ei olnud täidetud mullaproovide võtmise ja edastamisega seotud nõuded.

Lisaks tuvastati PRIA poolt teostatud administratiivse kontrolli käigus, et ühel juhul oli viga taotluse vormistamisel, kahel juhul oli eestleitud põllu, maa-ala või põllu osa pindala alla 0,30 ha ja kolmel juhul ei olnud eestleitud kultuur KSK toetusõiguslik (PRIA, 27.02.2023a andmetel).

KSK meetmega seotud muud uuringud

Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse ning maasikakasvatuse tegevuse tootjate sotsiaalmajanduslike näitajate analüüs esitatakse PMK poolt MAK 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi hindamise 2023. aasta uuringutes [Indikaatori "ettevõtjatulu" \(sh teised majandusnäitajad\) ja põllumajandustootjate jätkusuutlikkuse uuring ja ÜPP ja MAK 2014-2020 keskkonnatoetuste jaotumine](#).

Erinevate taimekaitsevahendite toimeainete jääkide sisaldust erinevate piirkondade põllumuldades ning aianduskultuuride all olevates muldades käsitleb PMK poolt MAK 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi hindamise 2023. aasta uuring [Taimekaitsevahendite jääkide sisaldus ja erinevate toimeainete püsimine mullas erineva agrotehnoloogia rakendamisel](#).

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse sihttaseme täitmine

2022. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetuslune pind kokku 980,57 ha, MAK 2014-2020 sihttasemest täideti 58%.

MAK 2014-2020 programmidokumendis on kogu keskkonnasõbraliku aianduse toetusluse pinna sihttasemeks seatud 1700 ha. 2022. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetuslune pind kokku 980,57 ha, sihttasemest täideti 58%, toetust määrati kokku 83 tootjale ([Tabel 1](#)).

Võrreldes 2021. aastaga vähenes keskkonnasõbraliku aianduse toetuslune pind 2022. aastal 133,04 ha, tootjate arv suurenes 3 tootja võrra, sihttaseme täitmine alanes 2022. aastal 8% võrra.

Keskkonnasõbraliku aianduse toetust saanud tootjate arv ning toetuslune määratud pind maakondade lõikes aastate 2015-2022 kohta esitatakse aruande lisas ([Lisa 6](#)).

Tabel 1. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse saajate arv ja toetusalune pind (ha) ning saavutustase eesmärgist perioodil 2014-2022 (PRIA, 30.03.2023a andmetel)

Toetus	Aasta	Toetuse saajate arv	Pindala, ha	Eesmärk, ha	Täitmine, %
Keskkonnasõbralik köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatus	2015	32	777,62		
	2016	38	836,39		
	2017	34	1069,45		
	2018	39	1868,37		
	2019	33	573,22		
	2020	34	676,34		
	2021	43	753,47		
	2022	39	687,36		
Keskkonnasõbralik maasikakasvatus	2015	17	80,87		
	2016	24	107,02		
	2017	18	110,82		
	2018	22	169,03		
	2019	20	211,42		
	2020	24	193,52		
	2021	28	246,81		
	2022	28	204,14		
Keskkonnasõbralik puuvilja- ja marjakasvatus	2015	16	48,80		
	2016	22	63,34		
	2017	22	101,79		
	2018	24	105,09		
	2019	25	116,34		
	2020	21	107,09		
	2021	22	113,33		
	2022	29	89,07		
Keskkonnasõbralik aiandus kokku*	2015	56	907,29	1700	53
	2016	71	1006,75		59
	2017	65	1282,06		75
	2018	75	2142,49		126
	2019	72	900,98		53
	2020	68	976,95		58
	2021	80	1113,61		66
	2022	83	980,57		58

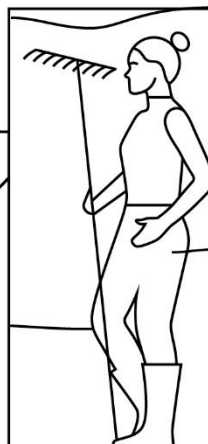
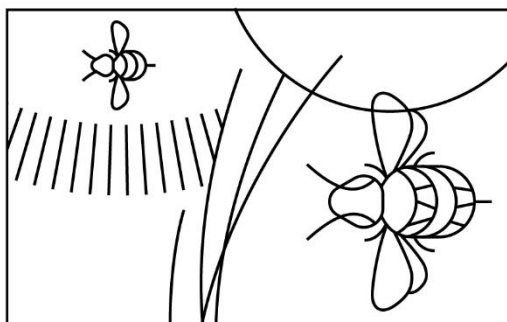
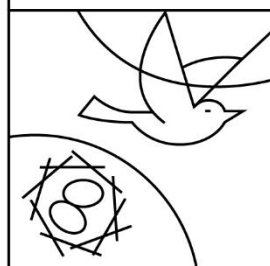
*tootjad, kes taotlesid mõlemat KSK toetust või KSA ja KSK toetust korraga, on arvestatud ühekordselt.

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse tegevuste kokkuvõte

- 2022. aastal määrati keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust 89,07 ha eest 29 tootjale üheteistkümnemes maakonnas. Toetust taotleti 15-le kultuurile, millest õunapuude taotlusalune pind moodustas 38,7%, must sõstar 23,9%, vaarikad 12% kogu KSA toetusalusest pinnast (93,72 ha).
- Kokku kasvatati 2022. aastal Eestis 25 erinevat viljapuu- ja marjakultuuri, millede kogupindalast (2484 ha) moodustasid väikesed aiad 33% (828 ha), õunapuud 16% (395 ha) ja vaarikas 13% (313 ha), ülejäänud 22 kultuuri osakaal kokku moodustas 38%.
- 2022. aastal deklareeriti viljapuu- ja marjaaedade kogupindalaks Eestis 2484 ha, millest ühtset pindalatoetust (ÜPT) taotleti 95%-le (2360 ha), MAHE toetust 32%-le (790 ha), puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetust (PKV) 20%-le (505 ha), noore põllumajandustootja (NPT) toetust 5%-le (114 ha) ning KSA puuvilja- ja marjakasvatuse toetust (KSA) 3%-le (72 ha) kogu deklareeritud viljapuu- ja marjaaedade pinnast.
- 2022. aastal määrati KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust 687,36 ha eest 39 tootjale üheksas maakonnas. Toetust taotleti kokku 709,11 hektari kohta, 29 kultuuri kasvatamise eest, millest köögiviljakasvatuse toetust 613,79 ha-le, ravim- ja maitsetaimede kasvatamise eest 95,32 ha-le.
- Köögiviljade kasvatamiseks taotleti 2022. aastal suuremale pinnale toetust porgandi (42%; 254,86 ha), valge peakapsa (25%; 152,25 ha) ja punapeedi (11%; 65,10 ha) kasvatamise eest, ülejäänud köögiviljade taotlusalune pind moodustas kokku 22% kogu taotlusalusel pinnast.
- Ravim- ja maitsetaimede nimekirjas olevast 54-st kultuurist taotleti 2022. aastal KSK toetust seitsme kultuuri (aedkoriander, aedtill, aedpetersell, moldaavia tondipea, mets-kassinaeris, aed-apteegitill, harilik maarjaohakas) kasvatamiseks ning ravim- ja maitsetaimede segule muude põllumajanduskultuuridega. Aedtilli kasvatamise eest taotleti toetust 64,42 ha-le, hariliku maarjaohaka eest 14,16 ha-le, mets-kassinaeri eest 8,76 ha-le, teiste kultuuride taotletud pinnad jäid alla 4 ha.
- Kokku kasvatati 2022. aastal Eestis 73 erinevat köögivilja, ravim- ja maitsetaime (2466,62 ha), millest porgand moodustas 11,6% (285,89 ha), aedhernes 10% (243,41 ha), valge peakapsas 8% (202,71 ha), 55 nimetatud kultuuri hõlmasid igaüks alla 1% kogupindalast.
- 2022. aastal määrati keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse toetust 204,14 hektari eest 28 tootjale kaheksas maakonnas.
- 2022. aastal deklareeriti pindalatoetuste taotlusel maasikate kogupindalaks Eestis 644,81 ha. Ühtset pindalatoetust (ÜPT) taotleti 2022. aastal 94%-le (603,55 ha), keskkonnasõbraliku majandamise toetust (KSM) 37%-le (235,27 ha), KSK maasikakasvatuse toetust 35%-le (224,93 ha), noore põllumajandustootja toetust 11%-le (71 ha) ja MAHE toetust 6%-le (40,09 ha) kogu deklareeritud maasikakasvatuse pinnast.
- 2022. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetuslune pind kokku 980,57 ha, toetust määrati kokku 83 tootjale.

Meede M10.1.1 - keskkonnasõbraliku majandamise toetus

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi
meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme
hindamisaruanne 2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Jooniste loetelu	2
Tabelite loetelu	2
Lisade loetelu	2
Kasutatud kirjanduse loetelu	2
Lühikokkuvõte	3
Meetme analüüs	4
Veekaitse lisategevus	13
Mesilaste korjealade rajamise lisategevus	13
Kokkuvõte	15

Jooniste loetelu

Joonis 1. KSM toetusala pindala ja toetuse saajate arvu muutus maakonniti aastatel 2009-2022	5
Joonis 2. Põllumaa külvipinna struktuur NTA-I 2022. aastal	6
Joonis 3. KSM ja ÜPT toetuse taotlejate põllumajanduskultuuride osakaal taotlusala pindala 2022. aastal	7
Joonis 4. KSM toetuse taotlejate põllumajanduskultuuride osakaal taotlusala pindala aastatel 2009-2022	8
Joonis 5. KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuri muutus aastatel 2009-2022	8
Joonis 6. KSM toetuse taotlejate väiksema pindalaga kultuuride külvipinna struktuuri muutus aastatel 2009-2022	9
Joonis 7. KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuri võrdlus perioodidel 2009-2013 ja 2014-2022	9
Joonis 8. Teravilja pind ja osakaal KSM taotlusala pindala aastatel 2014-2022 maakonniti	10
Joonis 9. Maisi ja tatra külvipind erineva toetustüübiga ettevõtetes aastatel 2015-2022	10
Joonis 10. Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all oleva pindala osakaal kogu KSM taotlusala pindala perioodi 2009-2013 keskmisena ja 2022. aastal maakonniti	11
Joonis 11. Talvise taimkatte osakaal KSM taotlusala pindala aastatel 2009-2013 ja 2015-2022	12
Joonis 12. KSM veekaitse lisategevuse talvise taimkatte pindala maakonniti aastatel 2015-2022	13
Joonis 13. KSM mesilaste lisategevuse toetuse saajate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2022	14
Joonis 14. Mesilaste korjealadel kasvatatavate taimede osakaal 2022. aastal	15

Tabelite loetelu

Tabel 1. KSM tootjate arv ja taotletud põllumaa pind NTA-I ning osakaal ÜPT-st	6
Tabel 2. Talvise taimkatte baasnõude täitmine Lõuna-Eesti valdades 2022. aastal	11

Lisade loetelu

- Lisa 1. KSM toetusala pindala ja toetuse saajate arv maakonniti aastatel 2015-2022
- Lisa 2. KSM tootjate ja ettevõtete pindala osakaal suurusgrupiti kogu toetusala pindala aastatel 2015-2022
- Lisa 3. Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu pindala KSM tootjatel
- Lisa 4. Talvise taimkatte pind KSM tootjatel
- Lisa 5. KSM täiendkoolitusel osalenud tootjate arv

Kasutatud kirjanduse loetelu

- PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a. kohta
- PRIA, 01.02.2023b andmetel. PRIA loomade registri andmed 2022. aasta kohta (31.12.2022 seisuga).

PRIA, 03.02.2023a andmetel. MAK keskkonnatoetustega seotud koolituste info maakonniti 2022. aastal.

PRIA, 27.02.2023b andmetel. KSM (2014-2020) mesilaste lisategevuse andmed 2022. aasta kohta.

PRIA, 06.03.2023b andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2022. aasta kohta.

PRIA, 25.01.2023a andmetel. Maakasutus 2022. aastal.

PTA, 09.01.2023 andmetel. Mahepõllumajanduslik loomakasvatus, taimekasvatus ja korje mitteharitavalt alalt 2022. a.

Lühikokkuvõte

2022. aastal määrati KSM toetust 1374 tootjale pinnaga 457 810 ha. Võrreldes 2021. aastaga suurenes KSM toetusala pind 6 913 ha võrra (1,5%) ja toetust saanud tootjate arv vaid 2 tootja võrra. Toetusala pind moodustas 96% eesmärgiks prognoositud 475 000 hektarist. Eestis tervikuna moodustas KSM kaetus 65% taotlusala ÜPT põllumaast ehk siis potentsiaalsest pinnast. NTA piirkonnas oli KSM osakaal ÜPT taotlusala pinnast (ilma püsirohumaata) veelgi suurem, KSM toetusala pind kattis sellest 82%.

KSM toetuse taotlejate põllukultuuride külvipinna struktuuris eelistatakse teravilja, mille osatähtsus koos allakülvidega ulatub 2022. aastal 58%, mida on mõnevõrra vähem kui ÜPT tootjatel (59%), samas kui teravilja allakülvidega kasvatasiid KSM tootjad rohkem kui ÜPT tootjad (osakaalud vastavalt 3% ja 1%). Kõikide liblikõieliste kultuuride summaarne osatähtsus külvikorras on KSM tootjatel jäänud samale tasemele referentsperioodiga (2009-2013 keskmine) võrreldes, muutunud on ainult kaunviljade ja teiste liblikõieliste omavaheline suhe. ÜPT taotlenud tootjatel oli põllukülvikorras liblikõieliste (kaunvili ja muud liblikõielised) osakaal väiksem. Ölikultuuride kasvatamisel oli olukord vastupidine. KSM tootjatel oli nende kultuuride osakaal kogu külvipinnast 16 ja ÜPT tootjatel 11%. Lühiajaliste rohumaade ja mustkesa osakaal oli aga ÜPT tootjatel suurem.

Külvipinna struktuuri muutusi peegeldab paremini pikemate ajavahemike võrdlus, mis hõlmab tervet külvikorda või isegi pikemat ajavahemikku. Kui võrrelda perioode 2009-2013 ja 2014-2022, siis selgub, et teraviljade külvipind on KSM tootjatel kasvanud 230 446 ha-lt käesolevaks toetusperioodiks 254 023 ha-ni. Samuti on märgata allakülvidega teraviljade osa vähenemist, mis ilmselt on tingitud taliteraviljade külvipinna suurenemisest.

Käesoleva toetusperioodi suurimaks erinevuseks külvipinna struktuuris on kaunviljade pindala suurenemine eelmise toetusperioodi (2009-2013) 7769 ha-lt kuni 33 550 ha-ni. Samas on vähenenud teiste liblikõieliste kasvatamine, kuid summaarselt on kaunviljade ja teiste liblikõieliste pindala isegi veidi kasvanud. 2022. aastal moodustas nende osa põllumaast 25,6% ja hõlmas 117 825 hektarit.

2022. aasta KSM kohustuseperioodil ulatus talvise taimkatte kogupind 272 933 hektarini. Võrreldes 2021. aastaga suurenes talvise taimkatte pindala KSM taotlejatel 24 023 hektari ehk 9,7% võrra.

Veekaitse lisategevuse toetust määrati 714 tootjale (52% kõigist KSM tootjatest). Nende tootjate kasutada oli 276 654 ha põllumajandusmaad, millest siis vähemalt pool ehk üle 138 327 ha jäi talvise taimkatte alla. 2022. aastal suurenes toetuse taotlejate arv koguni 104 taotleja ning nende kasutuses olev taotlusala pind 35 231 ha võrra võrreldes 2021. aastaga.

Lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest määrati 2022. aastal 22 tootjale. Võrreldes 2021. aastaga vähenes oluliselt nii toetuse taotlejate arv kui korjealade pindala. Taotletud korjealade pind vähenes 203 ha võrra ja moodustas 279 ha. Nendest, kellele toetus määrati oli vaid 9 mesinikku 195 mesilasperega. Ülejäänud 13 toetusesaajat olid korjetaimede kasvatajad, kelle põldudele oli kasutada antud 536 mesilaspere.

Meetme analüüs

KSM meetme näitajad - toetust saavate põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv ja toetust saavate alade kogupindala, on arvutatud määratud toetuste järgi (PRIA, 06.03.2023b andmetel). Kuna Eesti administratiivne jaotus (sealhulgas mõnede maakondade piirid) muutus 2017. aastal, siis andmete võrreldavuse huvides arvutati 2015.-2018. aasta nimetatud näitajad vastavalt uutele maakonnapiiridele (PRIA, 22.03.2019e andmetel). Et täpsem jaotus kultuuride lõikes nendes andmetes puudub, siis analüüs kultuuride kaupa tehti maakasutuse päringutest taotletud pinna alusel, mis on põllu pindala taotlusel ja mis ei ole läbinud administratiivset ja kohapealset kontrolli (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Seetõttu on see pind mõnevõrra suurem määratud pinnast.

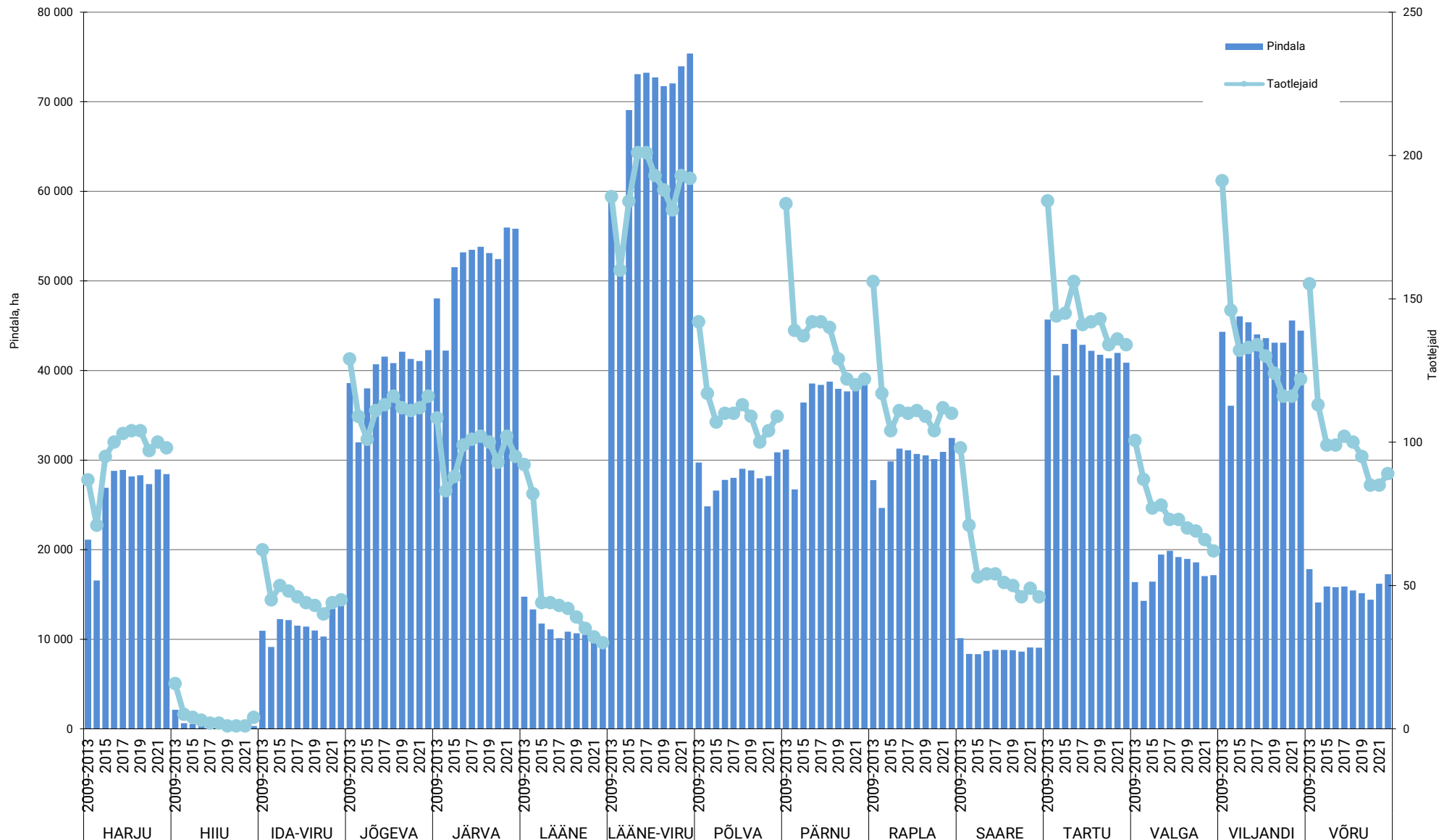
2021. ja 2022. aastal sai võtta KSM toetuse 1-aastast kohustust. Sel juhul on kohustuseperiood, mille jooksul tuleb toetatavaid tegevusi ellu viia, üks kalendriaasta. Seda võimalust kasutasid 2021. aastal paljud tootjad. Võrreldes 2020. aastaga sai KSM toetust 38 tootjat enam ning toetusala pind suurenes 15 092 ha võrra ulatudes kokku 450 897 ha. 2022. aastal liitus vaid 2 uut tootjat 6913 hektariga. Toetusala pind

**KSM toetust määrati
1374 tootjale pinnaga
457 810 ha.**

moodustas 96% eesmärgiks prognoositud 475 000 hektarist. Vaatamata sellele, et toetust saanud tootjate arv kokkuvõttes suurenes, siis kaheksas maakonnas tootjate arv veidi vähenes, kuid kolmes neist – Rapla-, Lääne-Viru ja Valgamaal – toetusala pind mõnevõrra suurenes. See on tingitud võimalusest KSM kohustust suurendada. Kui pinna suurenemine jääb alla 20% võrreldes kohustuse võtmise aastaga, siis uut kohustust ei algatata ([Joonis 1](#), [Lisa 1](#)).

Kui KSM toetusala pind on jäänud suhteliselt stabiilseks, siis toetust saanud ettevõtte keskmine pind on suurenenud. Toetust saanud ettevõtte keskmiseks suuruseks eelmisel perioodil (2009-2013) oli 221 ha. 2022. aastaks oli ettevõtte keskmine pind suurenenud 330 hektarini. Kõige enam oli toetust saanud ettevõtteid 2022. aastal suurusgruppides 10-100 ja 100-500 ha – vastavalt 462 ja 626. Kuigi suurusgrupis 10-100 ha oli ettevõtteid palju, siis selle suurusgrupi osakaal kogu määratud pinnast moodustas vaid 5,2%. Suurusgrupist >5000 ha langes ainus tootja välja suurusgruppi 1000-5000 ha, sest 2022. aastal taotletud pind jäi napilt 5000 hektarist väiksemaks. Seetõttu suurenes ettevõtete kogupindala suurusgrupis 1000-5000. Ettevõtte suurusgruppide 100-500, 500-1000 ja 1000-5000 ha pinna osakaal kogu määratud pinnast tõusis 2022. aastal 95%-ni samas kui nende ettevõtete osakaal toetust saanud ettevõtete koguarvust moodustas 63% ([Lisa 2](#)). Seega liigub toetus üha enam suuremate ettevõtete poole.

Pindaliselt taotleti toetust kõige rohkem endiselt Jõgeva-, Järva-, Lääne-Viru-, Tartu- ja Viljandimaal. ÜPT taotlusala pind neis maakondades oli 370 475 ha, KSM toetustega oli kaetud 260 600 ha, mis moodustas 70% kogu põllumaast. Seega väga suur hulk Eesti viljakamate muldade ja seega ka intensiivse põllumajandusega piirkonna tootjaid on võtnud endale kohustusi keskkonna säästmiseks. Samal ajal oli Eestis tervikuna KSM kaetus 65% taotlusalusest ÜPT põllumaast ehk potentsiaalsest pinnast.

Joonis 1. KSM toetuseluse pindala ja toetuse saajate arvu muutus maakonniti aastatel 2009-2022 (PRIA, 06.03.2023b andmetel)

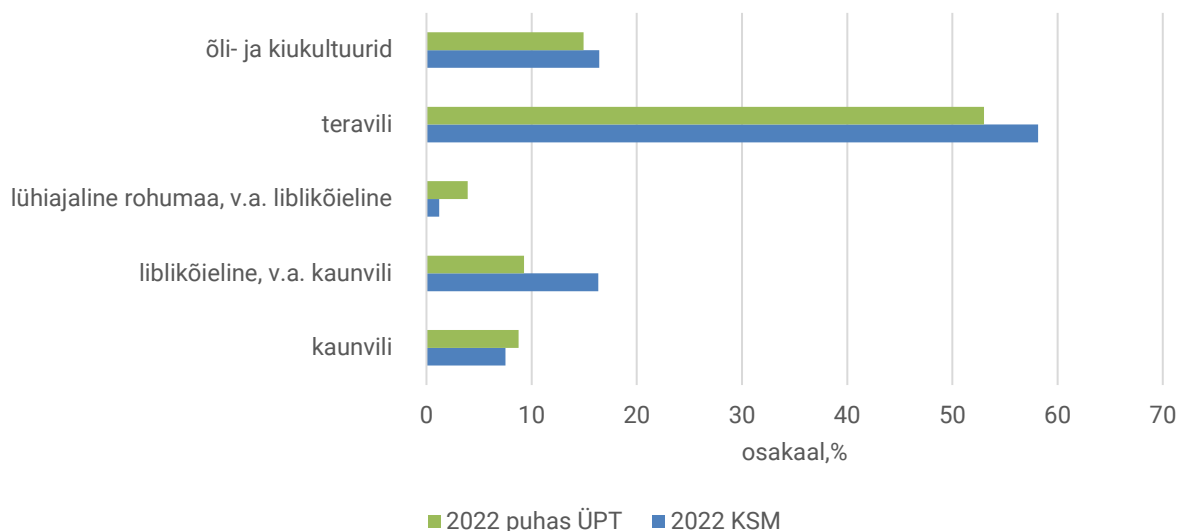
NTA põllumaast on 82% kaetud KSM toetusega.

NTA-I oli KSM osakaal ÜPT taotlusalusel pinnast veelgi suurem. NTA ÜPT toetusalusel põllumaa pind (ilma püsirohumaata) oli 2022. aastal taotluste alusel 118 456 ha. KSM toetusalusel pind kattis sellest 82%. Kui lisada juurde ka MAHE toetusalusel pind (samuti ilma püsirohumaata), siis katab keskkonnasäästlik majandamine 90% NTA põllumaast. KSM toetusalusel pind on 2022. aastal suurenenud ja seda ilmselt tänu üheaastase toetuse võimalusele ja kohustuse 20% suurendamise võimalusele. Kasutatava põllumaa pinna osakaal on püsinud stabiilsena jäädes erinevates NTA-d hõlmavates maakondades 80-83% ÜPT pinnast (Tabel 1).

Tabel 1. KSM tootjate arv ja taotletud põllumaa pind NTA-I ning osakaal ÜPT-st (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

	Tootjate arv						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
KSM	261	287	290	288	279	299	296
KSM osakaal,%	28	33	33	33	23	25	26
	Põllumaa pindala, ha						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
KSM	91508	92448	96451	94864	93687	95849	97335
KSM osakaal,%	79	82	82	81	79	81	82

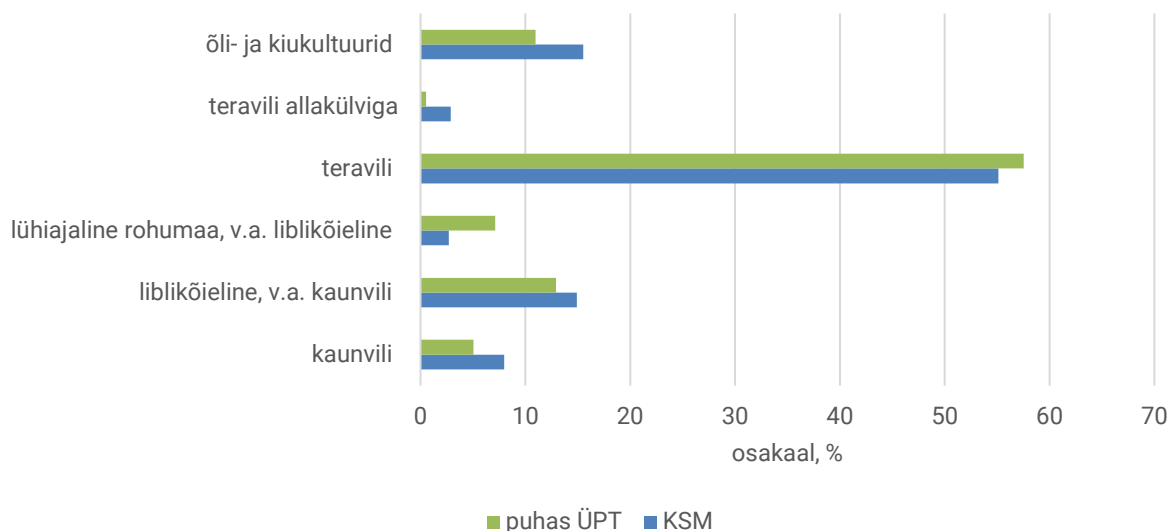
Kuigi hõlmatus KSM toetusega on NTA-I suur, on ikkagi 11 127 ha põllumaad, millele taotletakse ainult ÜPT-d. Et välja tuua võimalikud erinevused ÜPT ja KSM tootjate vahel, võrreldakse ainult ÜPT taotlenuid (allpool nn puhas ÜPT) KSM taotlejatega. Põllumaa külvipinna struktuuri võrdlemisel NTA-I 2022. aastal selgub, et KSM tootjatel on külvipinna struktuuris suurem osakaal õli- ja kiukultuuridel, teraviljal ja liblikõielistel, samas kui ÜPT tootjad kasvatavad enam kaunvilju ja neil on suurem pind lühiajaliste rohumaade all. Ainult ÜPT-d taotlenud tootjate õli- ja kiukultuuride osakaal on 1,4% ja teraviljade osakaal 5,1% väiksem võrreldes KSM taotlejatega. Teraviljade osatähtsus külvikorras oli suur ja moodustas KSM tootjatel 58,1% ning ÜPT tootjatel 53,0% põllumaast (Joonis 2). Suuri külvipinna struktuuri muutusi perioodil 2015-2022 ei ole toimunud.

Joonis 2. Põllumaa külvipinna struktuur NTA-I 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023 a andmetel)

Ka kogu Eestis on külvipinna struktuur ÜPT ja KSM taotlusalusel pinnal läbi aastate stabiilsena püsinud. Ainult ÜPT-d ilma põllumajanduskeskkonna toetusteta taotleti 273 895 hektarile. Sellest rohkem kui poole (168 458 ha) moodustas püsirohumaad. KSM taotleti 459 395 ha, lisaks oli neil taotlejatel püsirohumaad pinda 52 082 ha. Kuna KSM toetust ei saa taotleda püsirohumaale, siis võrdleme ÜPT ja KSM taotlejate külvipinna struktuuri põllumaal. Nii KSM kui ka ÜPT taotlenud tootjate külvikorras moodustab kõige suurema osa teravili. 2022. aastal oli ainult ÜPT taotlenud tootjatel põllukülvikorras liblikõieliste (kaunvili ja muud liblikõielised) ja õli- ning kiukultuuride osakaal väiksem kui KSM tootjatel. Teravilja ja õlikultuuride osakaal kõigub aastati väikeste erinevustega erinevate toetustüüpide vahel. 2022. aastal kasvasid ÜPT tootjad mõnevõrra rohkem teravilju kui KSM tootjad, osakaal vastavalt 58% ja 55%, samas kui teravilja allakülvidega kasvasid KSM tootjad rohkem kui ÜPT tootjad (osakaalud vastavalt 3% ja 1%). Õlikultuuride

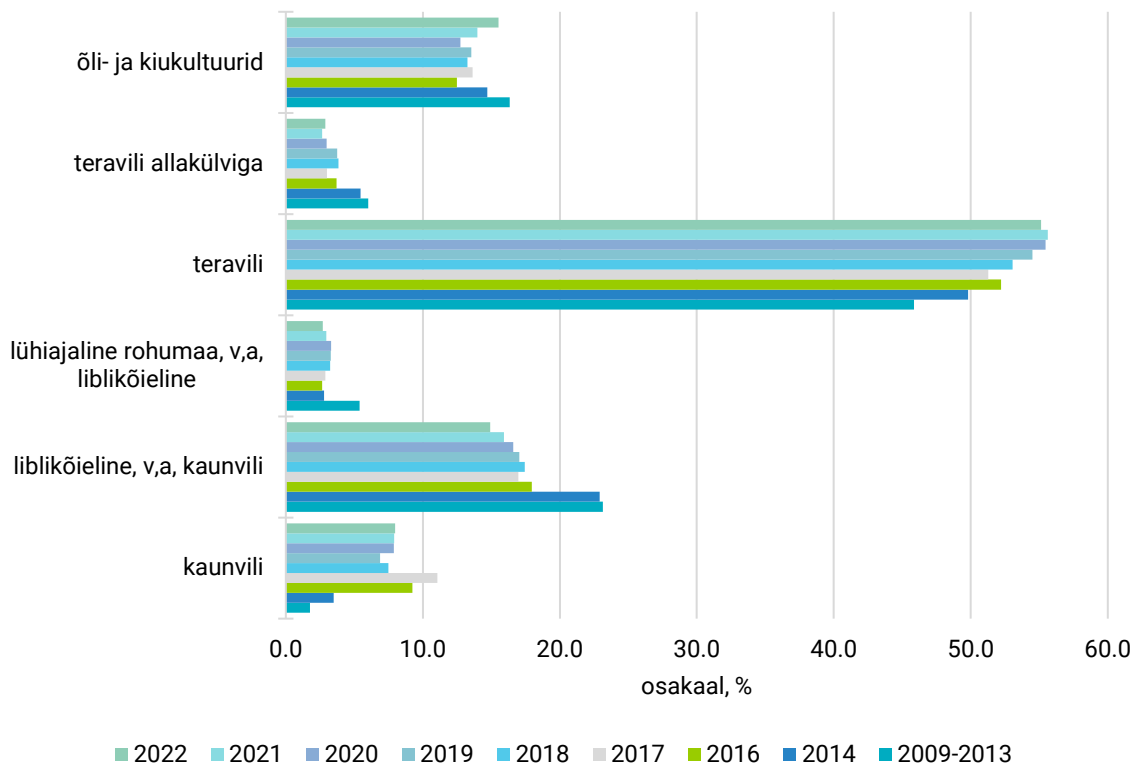
kasvatamisel oli olukord vastupidine. KSM tootjatel oli nende kultuuride osakaal kogu külvipinnast 16% ja ÜPT tootjatel 11%. Lühiajaliste rohumaade ja mustkesa osakaal oli aga ÜPT tootjatel suurem (Joonis 3).

Joonis 3. KSM ja ÜPT toetuse taotlejate põllumajanduskultuuride osakaal taotlusalusest põllumaast 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Väiksematel pindadel kasvatatud põllukultuuride (köögiviljad, muud tehnilised kultuurid, ravim- ja maitsetaimed ning rühvelkultuurid) ja mustkesa ning sööti jäetud maa osakaalu võrdlemisel ÜPT ja KSM tootjate vahel on näha, et ÜPT tootjatel on nende osakaal suurem kui KSM tootjatel. ÜPT tootjatel moodustab nende kultuuride pind 5,8% ja KSM tootjatel 0,9% põllukülvikorra põldude pindalast. Suurim erinevus on mustkesa viljelemisel – ÜPT tootjatel ulatub see 2,8% KSM tootjate 0,2% vastu.

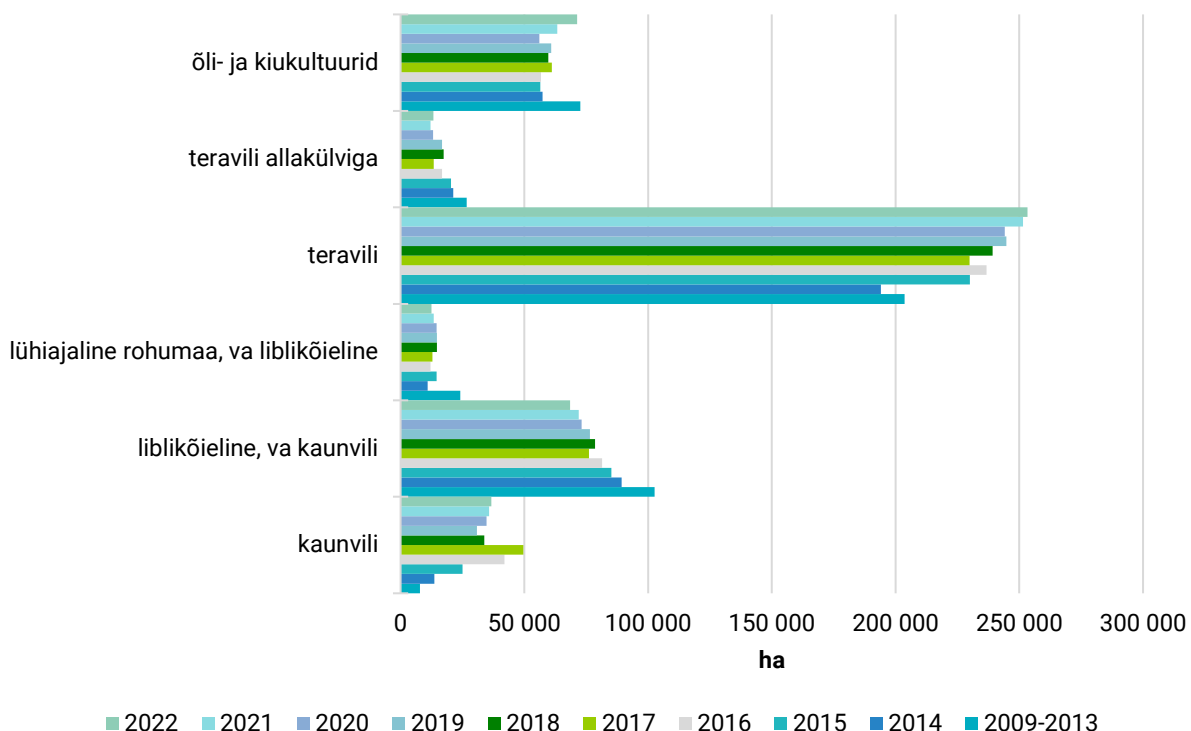
KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuris prevaleerib teravili, mille osatähtsus koos allakülvidega ulatub 2022. aastal 58,0%-ni (Joonis 4). Kui teravilja osakaal külvikorras võrreldes referentsperioodiga (2009-2013) on aasta aastalt suurenenud, siis õlikultuuride kasvupinna osatähtsus selle toetusperioodi alguses vähenes, kuid viimasel kahel aastal suurenes uuesti moodustades 15,5% põllumaast. Kõikide liblikõieliste kultuuride summaarne osatähtsus külvikorras on KSM tootjatel jäänud samale tasemele referentsperioodiga võrreldes, suurenenud on kaunviljade osa ning samavõrra vähenenud teiste liblikõieliste osa.

Joonis 4. KSM toetuse taotlejate põllumajanduskultuuride osakaal taotlusalusest pinnast aastatel 2009-2022 (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Kokku ulatub kõikide liblikõieliste pind ilma allakülvideta 105 134 ha, mis moodustab 23% KSM taotlusalusest pinnast (Joonis 5). Liblikõieliste suur osakaal põllukülvikorras tasakaalustab mulla huumusbilanssi, aitab säilitada mulla viljakust ning on eelduseks lämmastikväetiste kasutamise vähendamisel.

Mustkesa pind KSM tootjatel järjest väheneb. 2022. aastal viljeldi mustkesa 830 hektaril, mis moodustab 0,2% KSM toetusalusest pinnast. Köögiviljade ja rühvelkultuuride pind on püsinud stabiilselt madalana (Joonis 6).

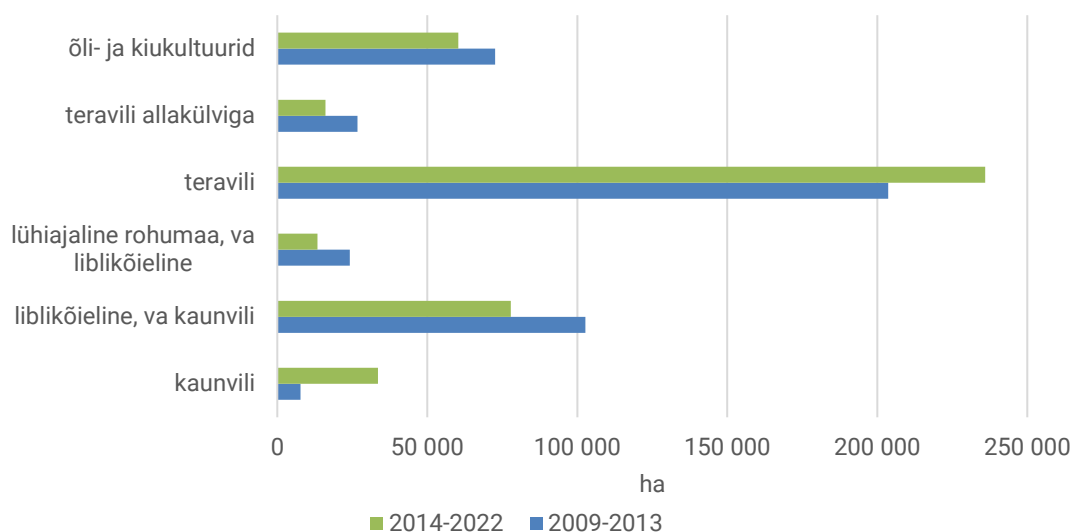

Joonis 5. KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuri muutus aastatel 2009-2022 (PRIA, 25.01.2023 a andmetel)

Joonis 6. KSM toetuse taotlejate väiksema pindalaga kultuuride külvipinna struktuuri muutus aastatel 2009-2022 (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

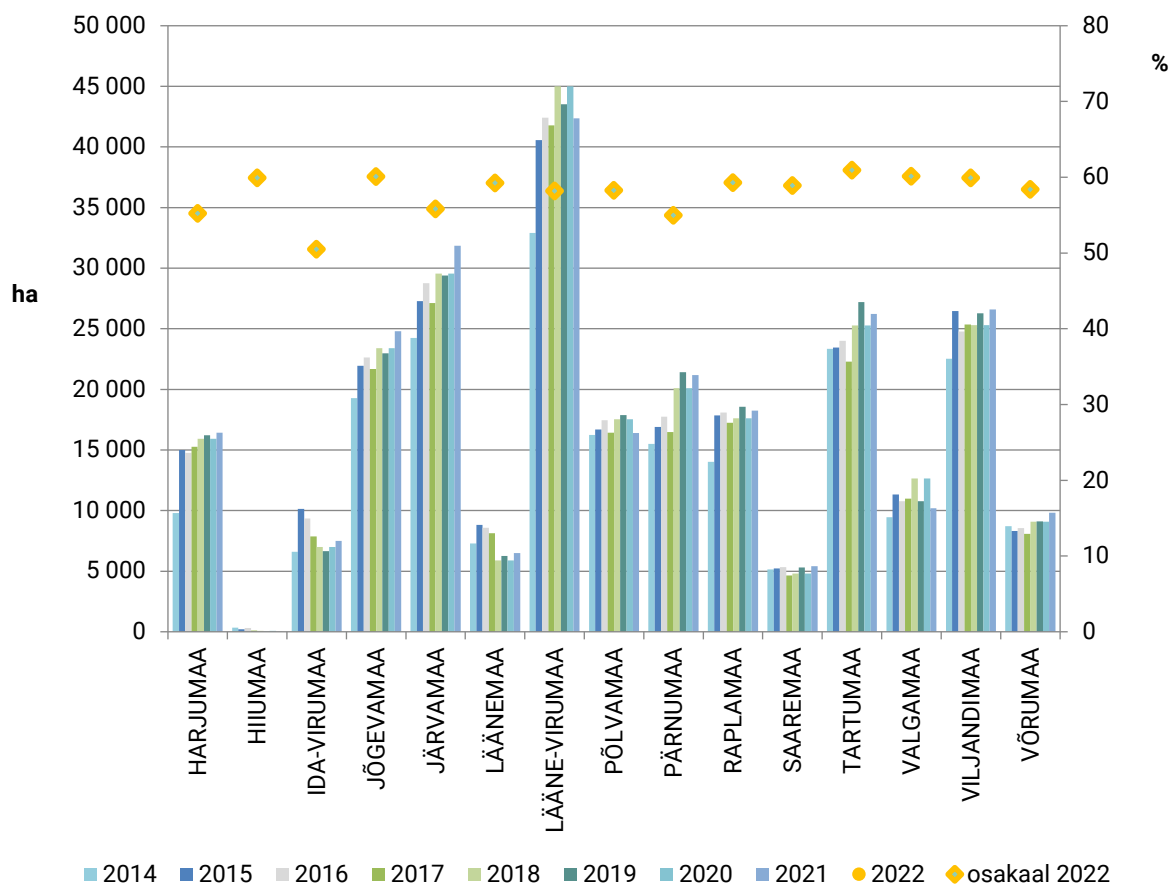
Külvipinna struktuuri muutusi peegeldab paremini pikemate ajavahemike võrdlus, mis hõlmab tervet külvikorda või isegi pikemat ajavahemikku. Kui võrrelda perioode 2009-2013 ja 2014-2022, siis selgub, et külvipinna struktuuris on teraviljade osa suurim mõlema perioodi keskmisena (Joonis 7). KSM toetuselusest pinnast enam kui poolel kasvatatakse teravilju. Perioodil 2009-2013 ulatus teraviljade külvipind koos allakülvidega 230 446 ha, mis kasvas käesolevaks toetusperioodiks 252 019 ha-ni. Samuti on märgata allakülvidega teraviljade osa vähenemist. Suuresti on see tingitud sellest, et viimastel aastatel on suurenenud taliteraviljade kasvatamine. Intensiivselt viljeldavatest kultuuridest on vähenenud õli- ja kiukultuuride pind. Käesoleva toetusperioodi suurimaks erinevuseks külvipinna struktuuris on kaunviljade pindala suurenemine 7769 ha-lt kuni 33 550 ha-ni. Samas on vähenenud teiste liblikõieliste kasvatamine, kuid summaarselt on kaunviljade ja teiste liblikõieliste pindala isegi veidi kasvanud. Lühiajaliste rohumaade pind on aga sel toetusperioodil oluliselt vähenenud – 24 125 ha-lt kuni 13 338 ha-ni. Seega teraviljade järgnevalt külvikorras katkestatakse rohkem liblikõieliste kasvatamisega.

Joonis 7. KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuri võrdlus perioodidel 2009-2013 ja 2014-2022 (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

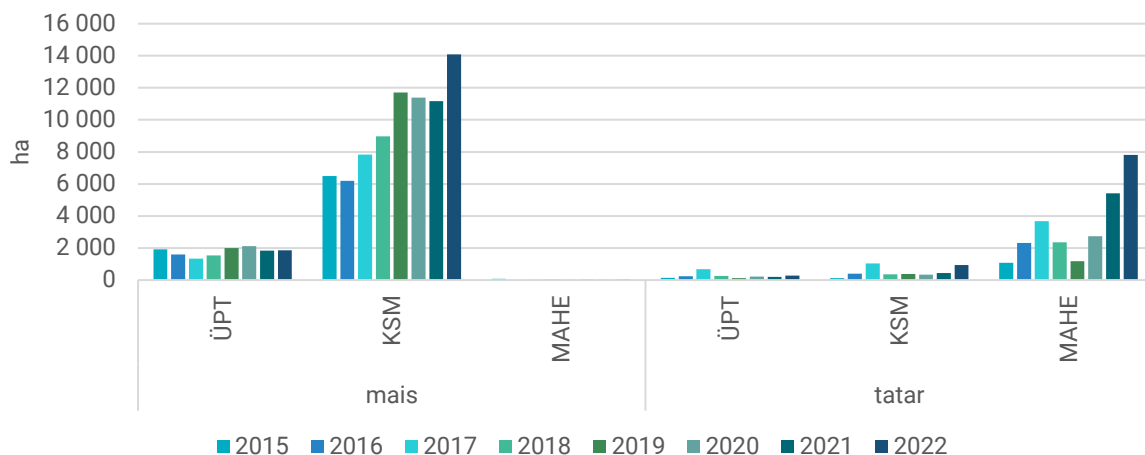
Kui välja arvata Hiiumaa, kus oli ainult 1 KSM taotleja, siis teraviljade osakaal KSM taotluselusest pinnast maakondades lõikes kõikus 51-61% vahel (Eesti keskmisena 58%). Üle 60% külvipinnast moodustasid teraviljad Jõgevamaal (60,1%), Valgamaal (60,2%) ja Tartumaal (61,0%). Madalama teraviljade osakaaluga KSM tootjad olid

Pärnumaal (55,0%) ja Ida-Virumaal (50,1%) (Joonis 8). Allakülvidega teravilja pind on viimastel aastatel jäänud stabiilseks. 2022. aastal hõlmas allakülvidega teravilja pind 13 268 ha. Samas on aasta aastalt suurenenud taliviljade osa teraviljakasvatases. 2022. aastal oli see vahekord 65:35 taliviljade kasuks.

Joonis 8. Teravilja pind ja osakaal KSM tootlusalusest maast aastatel 2014-2022 maakonniti (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

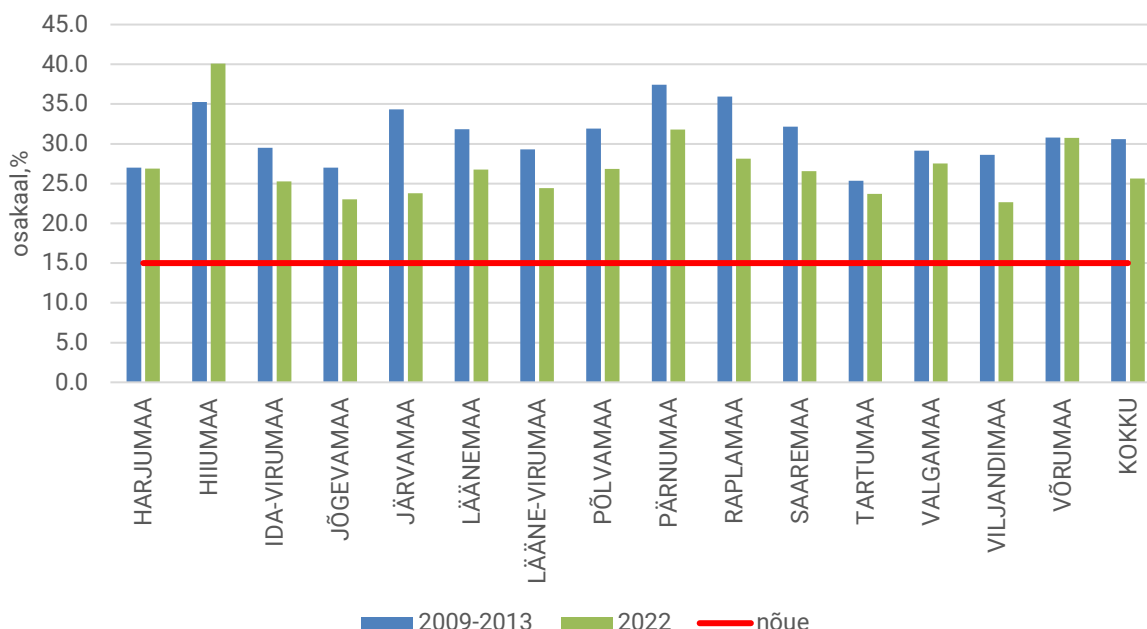
Teraviljade järgnevuse katkestamiseks külvikorras on järjest enam hakatud kasutama maisi ja tatart. Nimetatud kultuure viljeldi toetustüübiti erinevalt: ÜPT ja KSM tootjad eelistasid maisi, MAHE tootjad tatart. 2022. aastal suurenes maisi külvipind KSM tootjatel võrreldes möödunud aastaga 26% ulatudes 14 084 hektarini. Tatart kasvasid KSM tootjad vaid 939 hektaril, seevastu MAHE tootjatel suurenes tatra külvipind 44% ja ulatus 7813 hektarini (Joonis 9).

Joonis 9. Maisi ja tatra külvipind erineva toetustüübiga ettevõtetes aastatel 2015-2022 (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind oli 2022. aastal 117 825 hektarit.

Nõuet, et taotleja kasvatab vähemalt 15% toetusõiguslikul maal liblikõieliste sugukonda kuuluvaid põllumajanduskultuure täideti selle toetusperioodi alguses Eesti keskmisena ligi kahekordselt ja seda kõigis maakondades. Eesti keskmisena on liblikõieliste kasvupinna osakaal KSM taotlusalusest pinnast vahepealsetel aastatel (2017-2020) veidi vähenenud. 2022. aastal ulatus nende osakaal uuesti 25,6%-ni (Joonis 10, Lisa 3). Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind oli 2022. aastal 117 825 hektarit.

Joonis 10. Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all oleva pindala osakaal kogu KSM taotlusalusest pindalast perioodi 2009-2013 keskmisena ja 2022. aastal maakonniti (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Talvine taimkate on KSM toetuses esitatud nii baasnõudena kümnes Lõuna-Eesti vallas kui ka põhitegevuse nõudena kõikidele KSM toetuse taotlejatele. Maaeluministri määruse „Keskkonnasõbraliku majandamise toetus“ kohaselt pidi 2022. aastal Haanja, Otepää, Valgjärve, Vastseliina, Rõuge, Antsla, Kambja, Kanepi, Nõo ja Võru vallas asuvast põllumaast ja püsiluhturide alusest maast (mitte enam põllumajandusmaast) olema vähemalt 30 protsenti talvise taimkatte all. Nimetatud valdade piirideks loetakse haldusreformi seaduse alusel ja korras muudetud haldusterritoriaalsele korraldusele eelnenud valla piirid. Neis valdades ei olnud talvise taimkatte 30% osakaalu nõue põllumaast ja püsiluhturide alusest maast täidetud Rõuge vallas, kus talvine taimkate ulatus vaid 20%. Ülejäänud 9 vallas kõikus talvise taimkatte osakaal sellel pinnal piirides 49-93% (Tabel 2). Haanja vallas oli ühe tootja püsirohumaal osakaal nii kõrge (65%), et ületas baasnõude määra. Ülejäänud valdades aitasid talvise taimkatte nõuet täita põllumaal kasvatatavad kultuurid. Kõik tootjad täitsid ka individuaalselt talvise taimkatte baasnõude välja arvatud kaks väiketootjat Rõuge vallast.

Tabel 2. Talvise taimkatte baasnõude täitmine Lõuna-Eesti valdades 2022. aastal (PR – püsirohumaal ja tagasirajatud rohumaa, TTK – talvine taimkate põllumaal) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

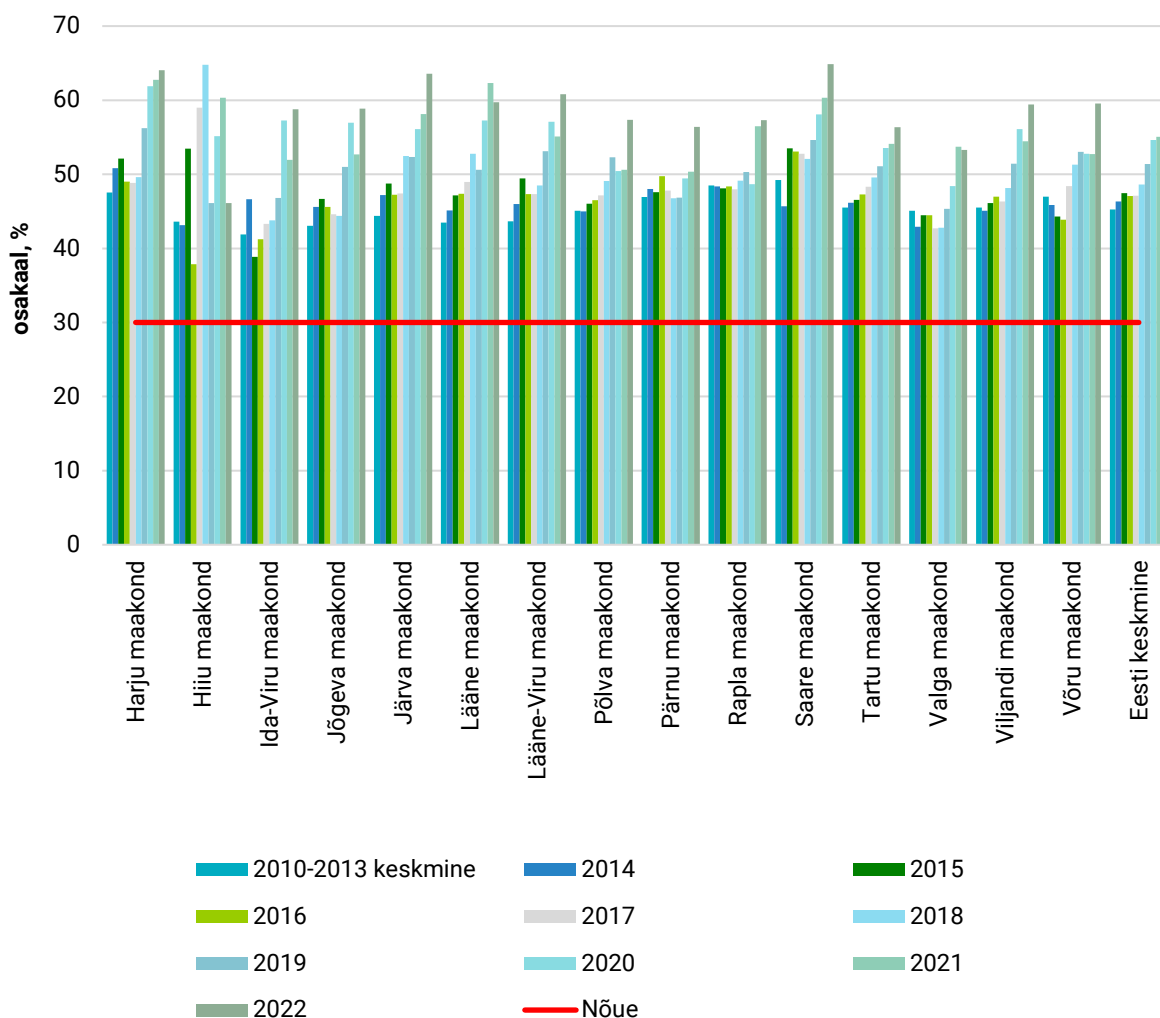
Vald	TTK pind, ha	PR pind, ha	TTK %
Antsla vald	1535	325	93
Haanja vald	26	200	74
Kambja vald	335	11	60
Kanepi vald	2317	376	68
Nõo vald	1881	158	54
Otepää vald	60	13	51
Rõuge vald	56	7	20
Valgjärve vald	1015	199	49
Vastseliina vald	316	92	64
Võru vald	723	160	58

KSM põhitegevuse nõude kohaselt peab taotleja hoidma vähemalt 30% toetusõiguslikust maast kohustuseaasta 1. novembrist kuni sellele järgneva kohustuseaasta 31. märtsini põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all.

Talvise taimkatte moodustavad taliviljad ja mitmeaastased rohttaimed. Kui rohttaimede osa on aastati suhteliselt stabiilne, siis taliviljade osakaal muutub suuresti. 2019. aastal suureneski taliviljade osa talvises taimkattes märgatavalt. Kui 2018. aastal taotleti KSM taliteraviljadele 78 461 ha ja talirapsi ning -rüpsi 22 847 ha, siis 2019. aastal suurenesid taotletavad pinnad vastavalt 128 005 ja 42 821 hektarini. 2020. aastal suurenes nende talikultuuride külvipind veel 1600 ha võrra. 2021. aastal jätkus talikultuuride pindala kasv – taliteravilju kasvatati 140 470 ha ja talirüpsi ning -rapsi 54 224 ha. 2022. aastal suurenes taliteraviljade külvipind veel 16% ja talirapsi ning -rüpsi külvipind 19%. 2022. aasta KSM kohustuseperioodil ulatus talvise taimkatte kogupind 272 933 hektarini (Lisa 4).

**Talvine taimkatte moodustas
59% KSM taotlusalusest
pinnast.**

Talvise taimkatte pind on arvatud toetuse taotluste alusel, mis kajastab prognoositavat pinda põllumaal. Taotluste vastuvõtmise järgsel perioodil võivad pindalad ja seal kasvatatavad kultuurid muutuda, seepärast on sellised talvise taimkatte numbrid ligikaudsed. Taotluste põhjal oli talvise taimkatte all olev pind maakondades küllaltki ühtlane, ulatudes 46% Hiiumaal kuni 65% Saaremaal. Kõikides maakondades oli täidetud ka 30% talvise taimkatte nõue. Kogu KSM taotlusalusest pinnast moodustas talvine taimkatte keskmisena 59%, seega veekaitseline eesmärk taimetoitelementide leostumiskriisi vähendamiseks täideti (Joonis 11).

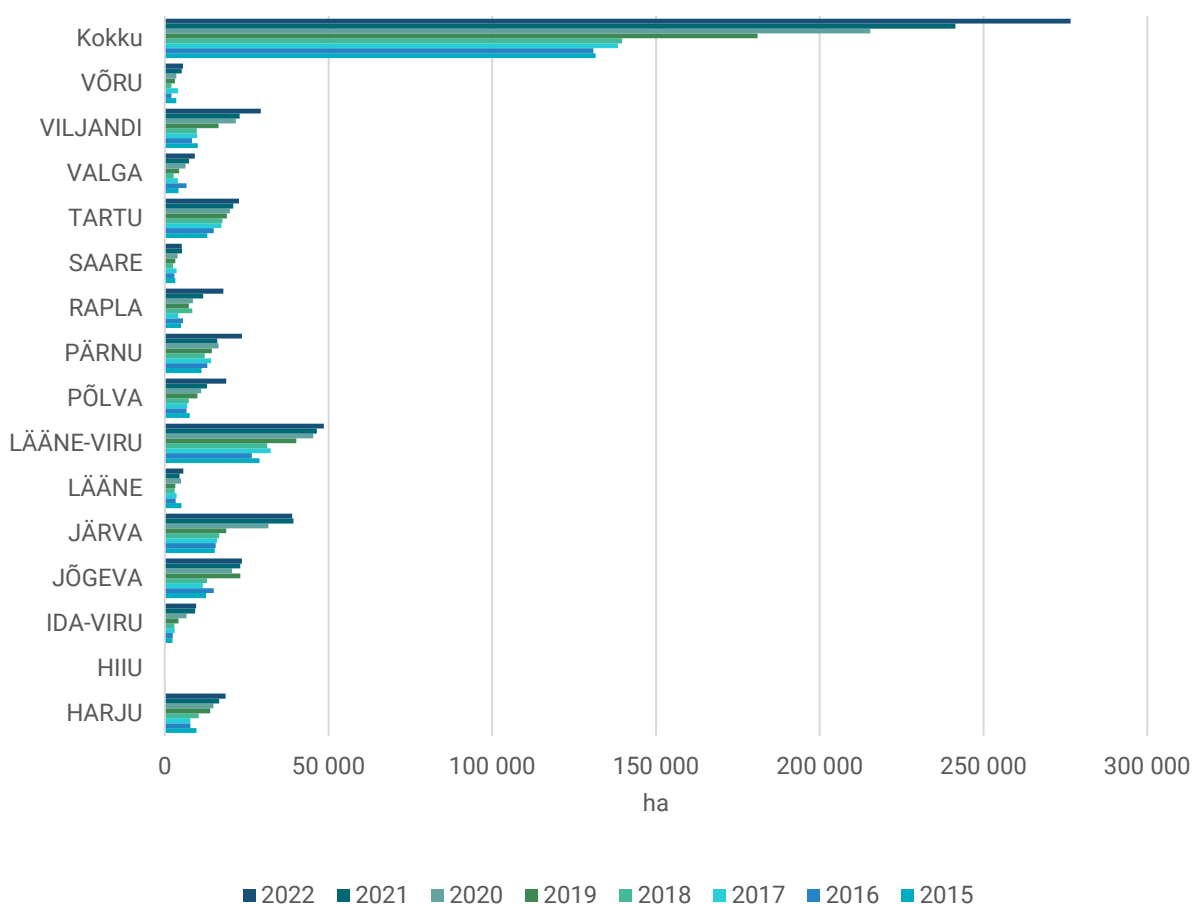
Joonis 11. Talvise taimkatte osakaal KSM taotlusalusest pinnast aastatel 2009-2013 ja 2015-2022 (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

2017. aastal alustati KSM taotlejatele täienduskoolituste läbiviimist, mille läbisid 401 tootjat, 2018. aastal läbisid täienduskoolituse 403 tootjat, 2019. aastal 702 tootjat, 2020. aastal 63 tootjat ja 2021. aastal 16 tootjat, seega kokku

1585 tootjat. Kuna 2022. aastal oli võimalik võtta ka KSM uus üheaastane kohustus, siis läbis algkoolituse 164 tootjat (Lisa 5) (PRIA, 3.02.2023a andmetel).

Veekaitse lisategevus

Keskkonna, eelkõige pinna- ja põhjavee kaitseks on KSM toetuse taotlejatel võimalik valida veekaitse eesmärgiga lisatoetus, mille tingimuseks on talvise taimkatte vähemalt 50% osatähtsus toetusõiguslikust maast. Lisategevuse toetust määrati 714 tootjale (52% kõigist KSM tootjatest). Nende tootjate kasutada oli 276 654 ha põllumajandusmaad, millest siis vähemalt pool ehk üle 138 327 ha jäi talvise taimkatte alla. 2022. aastal suurenas toetuse taotlejate arv koguni 104 taotleja ning nende kasutuses olev taotluslune pind 35 231 ha võrra võrreldes 2021. aastaga (Joonis 12). Lisategevuse toetuse saajate arvu ja pinna jätkuv järsk tõus viimastel aastatel näitab seda, et see toetuseliik on tootjate poolt omaks võetud.

Joonis 12. KSM veekaitse lisategevuse talvise taimkatte pindala maakonniti aastatel 2015-2022 (PRIA, 6.03.2023a andmetel)

Mesilaste korjealade rajamise lisategevus

Tolmeldamiskriisi leevendamiseks ja intensiivistunud põllumajanduse mõju vähendamiseks on KSM toetuse taotlejal võimalik valida lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest.

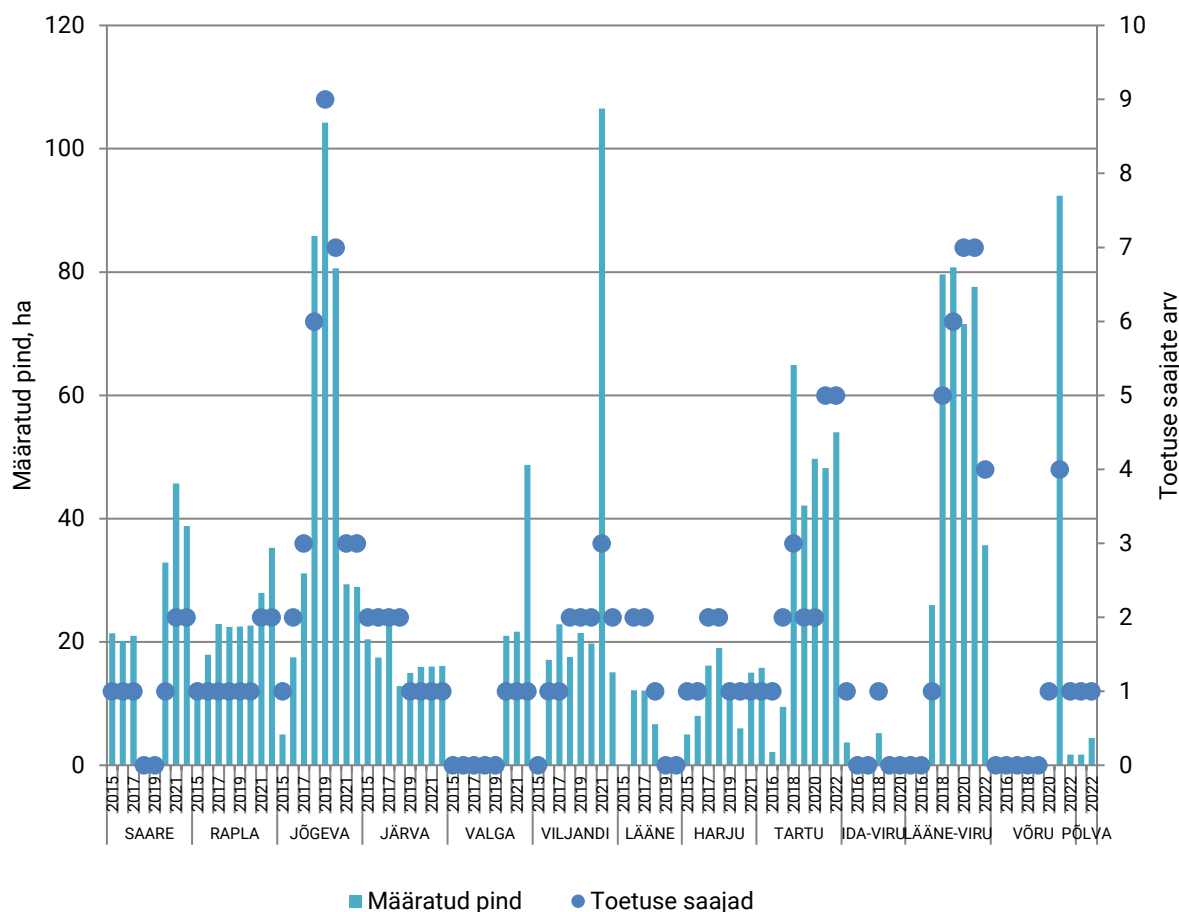
Alates 2010. aastast kehtib Eestis kohustus registreerida kõik mesilaspered PRIA põllumajandusloomade registris. Kui 2017. aasta 1. jaanuari seisuga olid registrisse kantud andmed 24 480 mesilaspere kohta, siis 01.05.2017 seisuga oli registris juba 27 975 mesilasperet ning seisuga 31.12.2018 koguni 35 655 mesilasperet. 2019. aasta lõpuks oli PRIA loomade registris 40 752 mesilasperet. 2020. aasta 01. mai seisuga oli registreeritud mesilasperede arv mõnevõrra

vähenenud ulatudes 39 806 mesilaspereni (PRIA, 29.01.2021 andmetel). 2021. aastal suurenes registreeritud mesilasperede arv 42 566 ja 2022. aastal 52 600 mesilaspereni (PRIA, 01.02.2023b andmetel).

Lisaks tavamesilastele peetakse Eestis ka mahemesilasi, 31.12.2022 seisuga oli PTA loomade registris registreeritud 2 690 mahemesilasperet, millest 176 peret oli veel üleminekuperioodil (PTA, 09.01.2023 andmetel).

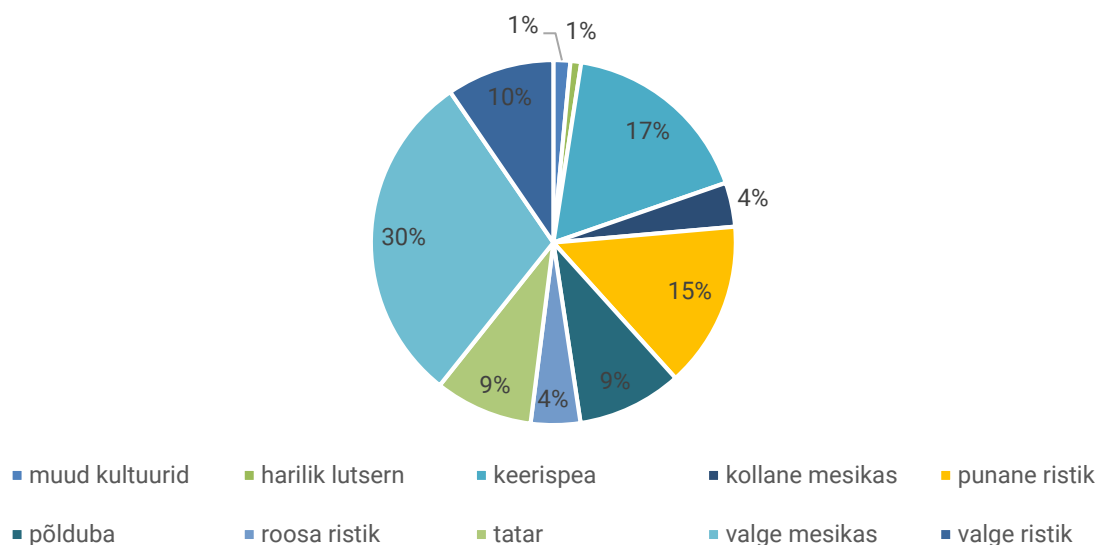
Lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest taotles 2022. aastal 23 tootjat ja 22-le neist ka toetus määrati (PRIA, 06.03.2023b andmetel). Võrreldes 2021. aastaga vähenes oluliselt nii toetuse taotlejate arv kui korjealade pindala. Taotletud korjealade pind vähenes 203 ha võrra ja moodustas 279 ha (Joonis 13).

Nendest, kellele toetus määrati oli vaid 9 mesinikku 195 mesilasperega. Ülejäänud 13 toetusesaajat olid siis korjetaimede kasvatajad, kelle põldudele oli kasutada antud 536 mesilasperet (PRIA, 27.02.2023b andmetel).

Joonis 13. KSM mesilaste lisategevuse toetuse saajate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2022 (PRIA, 06.03.2023b andmetel)

Korjetaimede struktuuri saab selgitada taotluste põhjal, kuna taotlustele märgitakse kasvatatava põllumajanduskultuuri nimi. Taotletud pind on mõnevõrra suurem kui määratud pind. Korjetaimede struktuuri analüüsil selgus, et 32-st nimekirja kantud korjetaimede liigist kasvatati 13 (Joonis 14). Suuremal pinnal viljeldi valget mesikat (115 ha), keerispead (67 ha), tatart (34 ha) ja valget ristikut (37 ha). Punase ristiku kui väheväärtusliku meetaime (kultuur on küll korjetaimede nimestikus, kuid meetaimena väheväärtuslik, kuna lühikeste suistega meemesilased ei suuda pikaputkelisest õisikust nektarit koguda) pindala suurenes 2022. aastal jõudsalt. Seda kultuuri kasvatati 57 hektaril, mis moodustas taotletud korjetaimede kogupinnast 15%.

Joonis 14. Mesilaste korjealadel kasvatatavate taimede osakaal 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

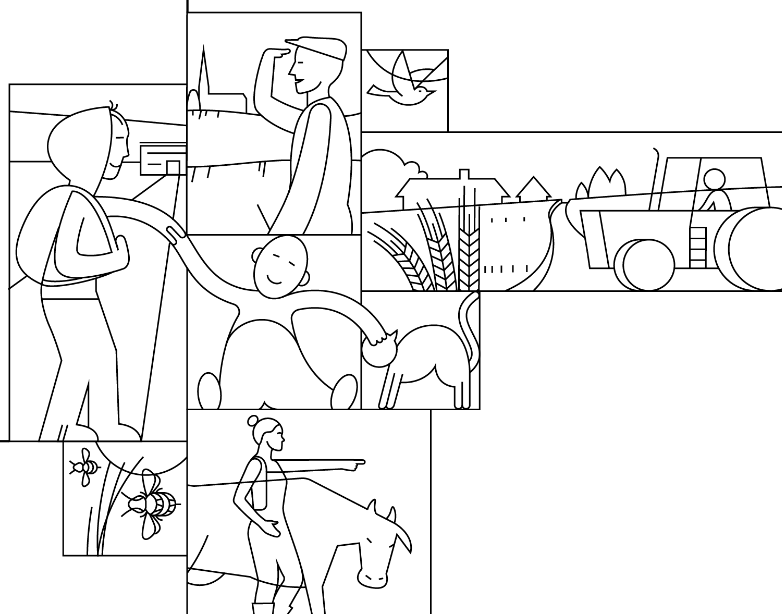
Muud kultuurid: harilik esparsett, harilik ussikeel, kurgirohi, valge sinep

Kokkuvõte

- 2022. aastal määrati KSM toetust 1374 tootjale pinnaga 457 810 ha. Kuna aruandeaastal sai võtta uue üheaastase KSM kohustuse, siis toetuslune pind suurenes 6913 ha võrra. Eestis tervikuna oli KSM katvus 65% taotluslusest ÜPT põllumaast ehk potentsiaalsest pinnast.
- Pindalaliselt taotleti toetust kõige rohkem endiselt Jõgeva-, Järva-, Lääne-Viru-, Tartu- ja Viljandimaal. ÜPT taotluslune põllumaa pind neis maakondades oli 370 475 ha, KSM toetustega oli kaetud 260 600 ha, mis moodustas 70% kogu põllumaast. Seega väga suur hulk Eesti viljakamate muldade ja seega ka intensiivse põllumajandusega piirkonna tootjaid on võtnud endale kohustusi keskkonna säästmiseks.
- NTA-I oli KSM osakaal ÜPT taotluslusest pinnast veelgi suurem. NTA ÜPT toetuslune põllumaa pind (ilma püsirohumaata) oli 2022. aastal 118 456 ha. KSM toetuslune pind kattis sellest 82%. Kui lisada juurde ka MAHE toetuslune pind (samuti ilma püsirohumaata), siis katab keskkonnasäästlik majandamine 90% NTA põllumaas.
- Nii KSM kui ka ÜPT taotlenud tootjate külvikorras moodustab kõige suurema osa teravili. 2022. aastal oli ainult ÜPT taotlenud tootjatel põllukülvikorras liblikõieliste (kaunvili ja muud liblikõielised) ja õli- ning kiukultuuride osakaal väiksem kui KSM tootjatel. Teravilja ja õlikultuuride osakaal kõigub aastati väikeste erinevustega erinevate toetustüüpide vahel. 2022. aastal kasvasid ÜPT tootjad mõnevõrra rohkem teravilju kui KSM tootjad, osakaal vastavalt 58% ja 55%, samas kui teravilju allakülvidega kasvasid KSM tootjad rohkem kui ÜPT tootjad (osakaal vastavalt 3% ja 1%). Õlikultuuride kasvatamisel oli olukord vastupidine. KSM tootjatel oli nende kultuuride osakaal kogu külvipinnast 16% ja ÜPT tootjatel 11%. Lühiajaliste rohumaade ja mustkesa osakaal oli aga ÜPT tootjatel suurem.
- Külvipinna struktuuri muutusi peegeldab paremini ajavahemike võrdlus, mis hõlmab tervet külvikorda. Kui võrrelda perioode 2009-2013 ja 2014-2022, siis selgub, et külvipinna struktuuris on teraviljade osa suurim mõlema perioodi keskmisena. KSM toetuslusest pinnast enam kui poolel kasvatatakse teravilju. Perioodil 2009-2013 ulatus teraviljade külvipind 230 446 ha, mis kasvas käesolevaks toetusperioodiks 254 023 ha-ni. Samuti on märgata allakülvidega teraviljade osa vähenemist. Suuresti on see tingitud sellest, et viimastel aastatel on suurenenud taliteraviljade kasvatamine. Intensiivselt viljeldavatest kultuuridest on vähenenud õli- ja kiukultuuride pind. Käesoleva toetusperioodi suurimaks erinevuseks külvipinna struktuuris on kaunviljade pindala suurenemine 7769 ha-lt kuni 33 550 ha-ni. Samas on vähenenud teiste liblikõieliste kasvatamine, kuid summaarselt on kaunviljade ja teiste liblikõieliste pindala isegi veidi kasvanud. Lühiajaliste rohumaade pind on aga sel toetusperioodil oluliselt vähenenud – 24 125 ha-lt kuni 13 338 ha-ni. Seega teraviljade järgnevust külvikorras katkestatakse rohkem liblikõieliste kasvatamisega.

- Eesti keskmisena on liblikõieliste kasvupinna osakaal KSM taotlusalusest pinnast vahepealsetel aastatel (2017-2020) veidi vähenenud. 2022. aastal moodustas nende osa põllumaast 25,6% ja hõlmas 117 825 hektarit.
- 2022. aasta KSM kohustuseperioodil ulatus talvise taimkatte kogupind 272 933 hektarini. Võrreldes 2021. aastaga suurenes talvise taimkatte pindala KSM taotlejatel 24 023 hektari ehk 9,7% võrra.
- Veekaitse lisategevuse toetust määrati 714 tootjale (52% kõigist KSM tootjatest). Nende tootjate kasutada oli 276 654 ha põllumajandusmaad, millest siis vähemalt pool e üle 138 327 ha jäi talvise taimkatte alla. 2022. aastal suurenes toetuse taotlejate arv koguni 104 taotleja ning nende kasutuses olev taotlusalune pind 35 231 ha võrra võrreldes 2021. aastaga. Lisategevuse toetuse saajate arvu ja pinna tõus näitab seda, et see toetuseliik on tootjate poolt omaks võetud.
- Lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest määrati 2022. aastal 22 tootjale. Võrreldes 2021. aastaga vähenes oluliselt nii toetuse taotlejate arv kui korjealade pindala. Taotletud korjealade pind vähenes 203 ha võrra ja moodustas 279 ha. Nendest, kellele toetus määrati, oli vaid 9 mesinikku 195 mesilasperega. Ülejäänud 13 toetusesaajat olid korjetaimede kasvatajad, kelle põldudele oli kasutada antud 536 mesilasperet. Korjetaimede struktuuri analüüsil selgus, et 32-st nimekirja kantud korjetaimede liigist kasvatati 13. Suuremal pinnal viljeldi valget mesikat (115 ha), keerispead (67 ha), tatart (34 ha) ja valget ristikut (37 ha). Punase ristiku ehkki väheväärtusliku meetaimede pindala suurenes 2022. aastal jõudsalt. Seda kultuuri kasvatati 57 hektaril, mis moodustas taotletud korjetaimede kogupinnast 15%.

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi
meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme
hindamisaruanne 2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

2023

Sisukord

Jooniste loetelu	2
Lisade loetelu	2
Kasutatud kirjanduse loetelu.....	2
Lühikokkuvõte	3
Meetme analüüs	4
Toetuse saajate, toetatud loomade ja loomühikute arv	4
Rohumaade pindalad ja ravimtaimede kasvatamine	8
Valitavate lisanõuete rakendamine	8
Indikaatori „Veterinaarkulud“ analüüs	9
Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüüpide ja suurusgruppide lõikes 2021. aastal	9
Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüübiti 2015. – 2021. aastal	10
Kokkuvõte.....	11

Jooniste loetelu

Joonis 1. LHT toetuse raames taotletud ja määratud loomade arv loomaliigiti 2022. aastal.....	4
Joonis 2. LHT määratud loomühikute arv (LÜ) ja jagunemine 2022. aastal.....	5
Joonis 3. LHT raames määratud loomühikute ja toetuse saajate arvud 2016. - 2022. aastal tegevusmaakondade lõikes .	7
Joonis 4. Veterinaarkulud tootmistüüpide lõikes, 2021	9
Joonis 5. Veterinaarkulud piimakasvatuse, lihaveisekasvatuse ja piima- ning lihaveisekasvatuse (koos) tootmistüübi ettevõtetes, 2021	10
Joonis 6. Veterinaarkulud tootmistüüpide lõikes 2015 - 2021. aastal.	11

Lisade loetelu

Lisa 1. LHT taotlemine tegevusmaakonniti 2022. aastal

Lisa 2. LHT määramine tegevusmaakonniti 2022. aastal

Lisa 3. Põllumajandusloomade registrites olevate ja LHT taotletud loomade arv Eestis aastatel 2009-2022

Lisa 4. LHT lamba- ja kitsekasvatate poolt ravimtaime kultuurina pindalatoetuste taotlustel esitatud kultuurid ja pinnad 2022. aastal

Lisa 5. Veterinaarkulud loomühiku kohta LHT taotlenud ja mittetaotlenud ettevõtetes tootmistüüpide ja suurusgruppide lõikes 2021. a. kohta

Kasutatud kirjanduse loetelu

PMK, 2022a. PMK, 2022a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme hindamisaruanne 2021. aasta kohta, 201 lk. Allikas: <https://metk.agri.ee/teadus-uuringud/maaelu-arengukava-hindamine/mak-2014-2020#mak-2014-2020-4-ja-2>

PRIA, 25.01.2023a andmetel. Maakasutus 2022. aastal.

PRIA, 01.02.2023b andmetel. PRIA loomade registri andmed 2022. aasta kohta (31.12.2022 seisuga).

PRIA, 06.03.2023a andmetel. Loomade heaolu toetuse andmed 2022. aasta kohta.

PRIA, 06.03.2023b andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2022. aasta kohta.

PRIA, 30.03.2023b andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 30.01.2023 ja määramised 20.02.2023 seisuga.

PTA, 09.01.2023 andmetel. *Mahepõllumajanduslik loomakasvatus, taimekasvatus ja korje mitteharitavalt alalt 2022. aastal.*

Lühikokkuvõte

Loomade heaolu toetuse (LHT) kohustus võetakse üheks aastaks. LHT saab taotleda munakanade, sigade, hobuste, kitsede, lammaste ja veiste heaolu parandamiseks. Toetus määrati 2022. aastal 1543 tootjale 401 376 looma eest kogusummas 4 888 843 eurot (sh 3150 eurot koolituse lisanõude täitmise lisamakse).

Arvuliselt määrati LHT toetust kõige rohkem sigadele (245 161 looma, sh 15 emist). Seakasvatajatest toetuse saajatest 12 said toetust allapanul ning 30 suuremal pinnal peetavate sigade eest, emiste eest määrati toetus kahele seakasvatajale. Sead moodustasid 42% määratud loomühikutest ja 61% LHT toetusaluste loomade arvust. Toetus määrati 56 741 veise eest (48 159 LÜ), neist 42 455 (75%) olid üle 6 kuu vanused veised, 8954 (16%) olid alla 6 kuu vanused piimatõugu vasikad ja 5305 (9%) olid alla 6 kuu vanused karjatatavad vasikad. Toetatud hobuste arv oli 2022. aastal 3397 (2% määratud LÜ-st, 377 loomapidajat). LHT toetust määrati 17 869 lambale (1% määratud LÜ-st, 183 loomapidajat) ja 568 kitsale (85,2 LÜ, 22 toetuse saajat).

Loomühiku kohta arvestatuna olid 2021. aastal veterinaarkulud suurimad LHT mittetaotlenud piimatootjatel – 66 €/lÜ. LHT taotlejatest olid veterinaarkulud kõige suuremad piimatootjatel – 52 €/lÜ. LHT taotlejatel olid veterinaarkulud mõnevõrra väiksemad võrreldes LHT mittetaotlejatega v.a lihasekasvatajatel ning sea- ja linnukasvatajatel. LHT taotlenud lihasekasvatajatel olid veterinaarkulud loomühiku kohta suuremad kui LHT mittetaotlejatel (vastavalt 9 €/lÜ ja 2 €/lÜ). LHT taotlenud sea- ja linnukasvatajate veterinaarkulud olid 40 €/lÜ ning mittetaotlejatel 14 €/lÜ. LHT taotlenud lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtete veterinaarkulud loomühiku kohta moodustasid 2021. aastal 16 €/lÜ.

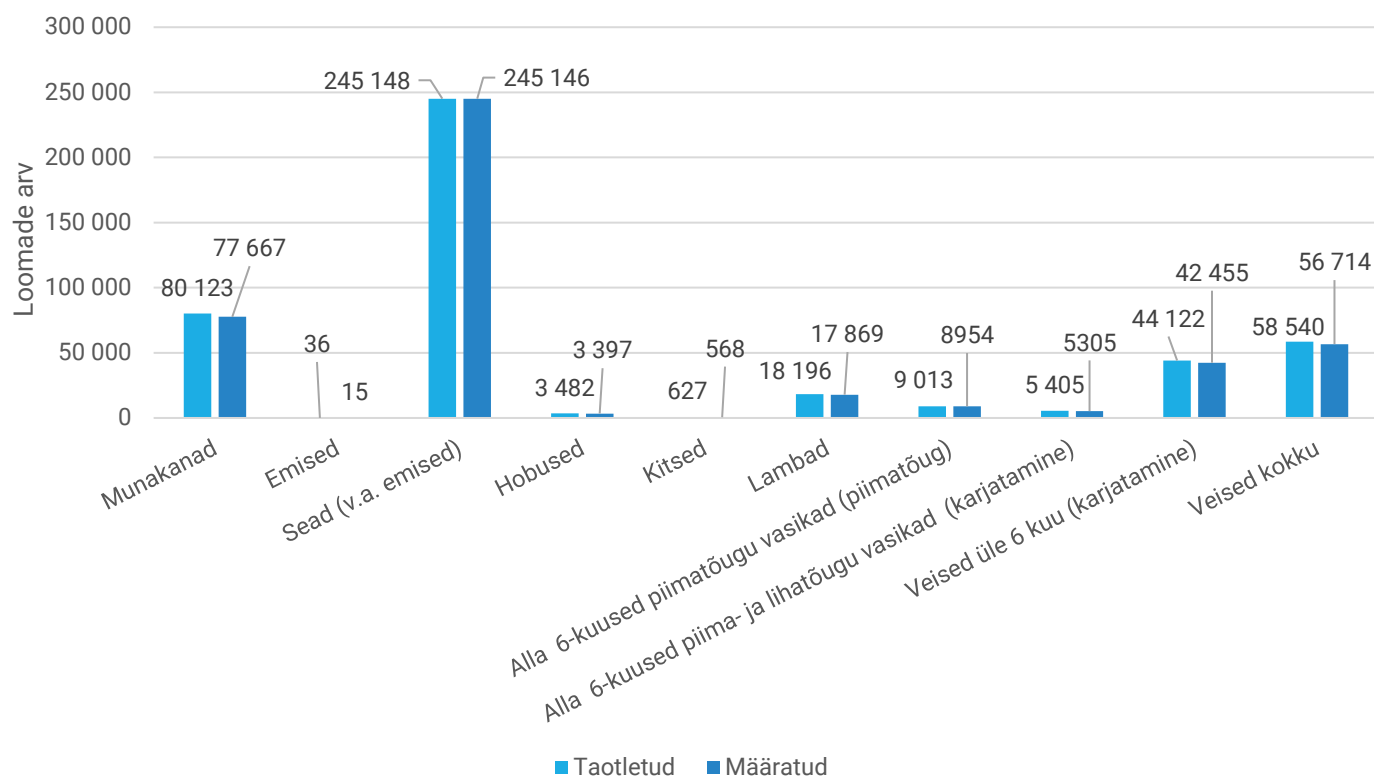
Meetme analüüs

Loomade heaolu toetuse (LHT) eesmärgiks on tõsta loomakasvatajate teadlikkust loomade heaolust ja toetada põllumajandustootjaid, kes täidavad loomade heaolu kõrgemaid nõudeid, parandades sellega loomade heaolu ja tervist ning tagades neile loomuasemad pidamistingimused. LHT kohustusperiood kestab ühe aasta ning hõlmab endas toetusõigusliku looma või loomade heaolu soodustavate tegevuste elluviimist järjepidevalt vähemalt ühe kalendriaasta jooksul. Kohustuseaasta on seejuures taotluse esitamise kalendriaasta. Toetuse täpsemad nõuded on esitatud maaeluministri määruses nr 56 „[Loomade heaolu toetus](#)“.

Toetuse saajate, toetatud loomade ja loomühikute arv

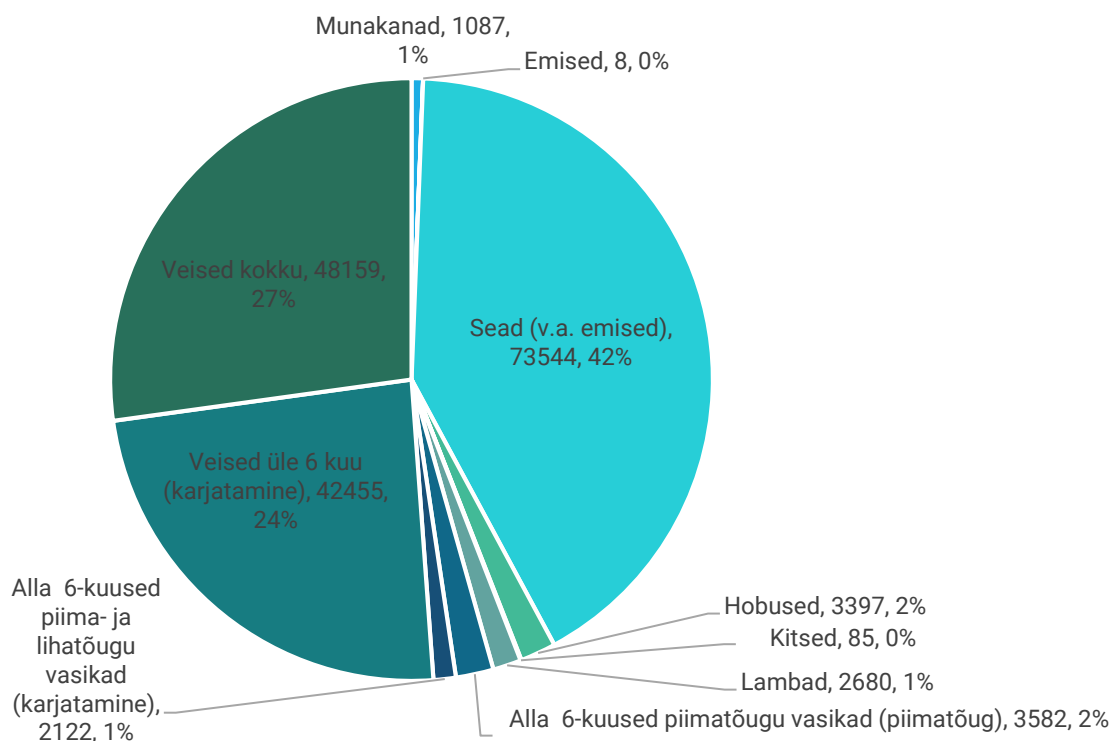
2022. aastal taotles LHT toetust 1575 loomakasvatajat 406 152 loomale (130 879 LÜ, mis on 15 877 LÜ ja 24 763 looma võrra vähem, kui 2021. aastal) ([Lisa 1](#)) (PRIA, 06.03.2023a andmetel). Toetust määrati 1543 tootjale 401 376 looma eest ([Joonis 1](#); [Lisa 2](#)) kogusummas 4 888 843 eurot, sh 3150 eurot koolituse lisanõude täitmise lisamakse (PRIA, 30.03.2023b andmetel).

Võrreldes 2021. aastaga on LHT taotluseluste loomade arv vähenenud enim sigade (v. a. emised) grupis (37 149 looma vähem). LHT taotluseluste veiste arv on vähenenud 5854 ning lammaste arv 1843 looma võrra. Märgatavalt on suurenenud taotluseluste munakanade arv (20 024 lindu rohkem kui 2021. aastal).

Joonis 1. LHT toetuse raames taotletud ja määratud loomade arv loomaliigiti 2022. aastal (PRIA, 06.03.2023a andmetel; PRIA, 30.03.2023b andmetel)

Arvuliselt taotleti (245 184 looma, sh 36 emist) ja määrati (245 161 looma, sh 15 emist) LHT toetust kõige rohkem sigadele. Seakasvatajatest 12 said LHT toetust allapanul ning 30 suuremal pinnal peetavate sigade eest, emiste eest määrati toetust kahele tootjale. Sead moodustasid 42% määratud loomühikutest ja 61% LHT toetuseluste loomade arvust ([Joonis 2](#)); (PRIA, 30.03.2023b andmetel).

Joonis 2. LHT määratud loomühikute arv (LÜ) ja jagunemine 2022. aastal (PRIA, 30.03.2023b andmetel)

Kokku taotles LHT toetust 2022. aastal 1037 veisekasvatajat 58 540 loomale, neist 75% (44 122 looma) olid üle 6 kuu ja 25% (14 418 looma) alla 6 kuu vanused. Alla 6 kuu vanustest vasikatest olid 63% (9013 looma) piimatõugu ja 37% (5405 looma) lihatõugu (PRIA, 30.03.2023b andmetel). Vähemalt 6 kuu vanustest veistest, kellele LHT taotleti, olid 51% piimatõugu veised (22 426 looma) ja 49% (21 696 looma) lihatõugu veised (PRIA, 06.03.2023a andmetel).

Toetust määrati 56 714 veise eest (48 159 LÜ), neist 42 455 (75%) olid üle 6 kuu vanused veised, 8954 (16%) olid alla 6 kuu vanused piimatõugu vasikad ja 5305 (9%) alla 6 kuu vanused karjatatavad vasikad. Veiste arv PRIA põllumajandusloomade registris oli 2022. aasta lõpus 249 382 (Lisa 3), mis on 1365 looma võrra vähem kui 2021. aastal. LHT taotluseluste veiste arv oli vähenenud 5854 looma võrra. Veiste arv, kellele on LHT toetust taotletud ja määratud on alates 2015. aastast olnud langustrendis. 2022. aastal mahepõllumajanduslikult peetavate veiste arv oli mahepõllumajandusregistri andmetel (PTA, 09.01.2023 andmetel) aasta varasemaga võrreldes suurenenud 103 looma võrra (2021. aastal oli aasta varasemaga võrreldes vähenenud 1194 looma võrra). Loomad, kellele on taotletud mahepõllumajandusliku tootmise toetust või kes on kantud mahepõllumajanduse registrisse mahepõllumajanduslikult peetavate loomadena, ei kuulu LHT toetusõiguslike loomade hulka.

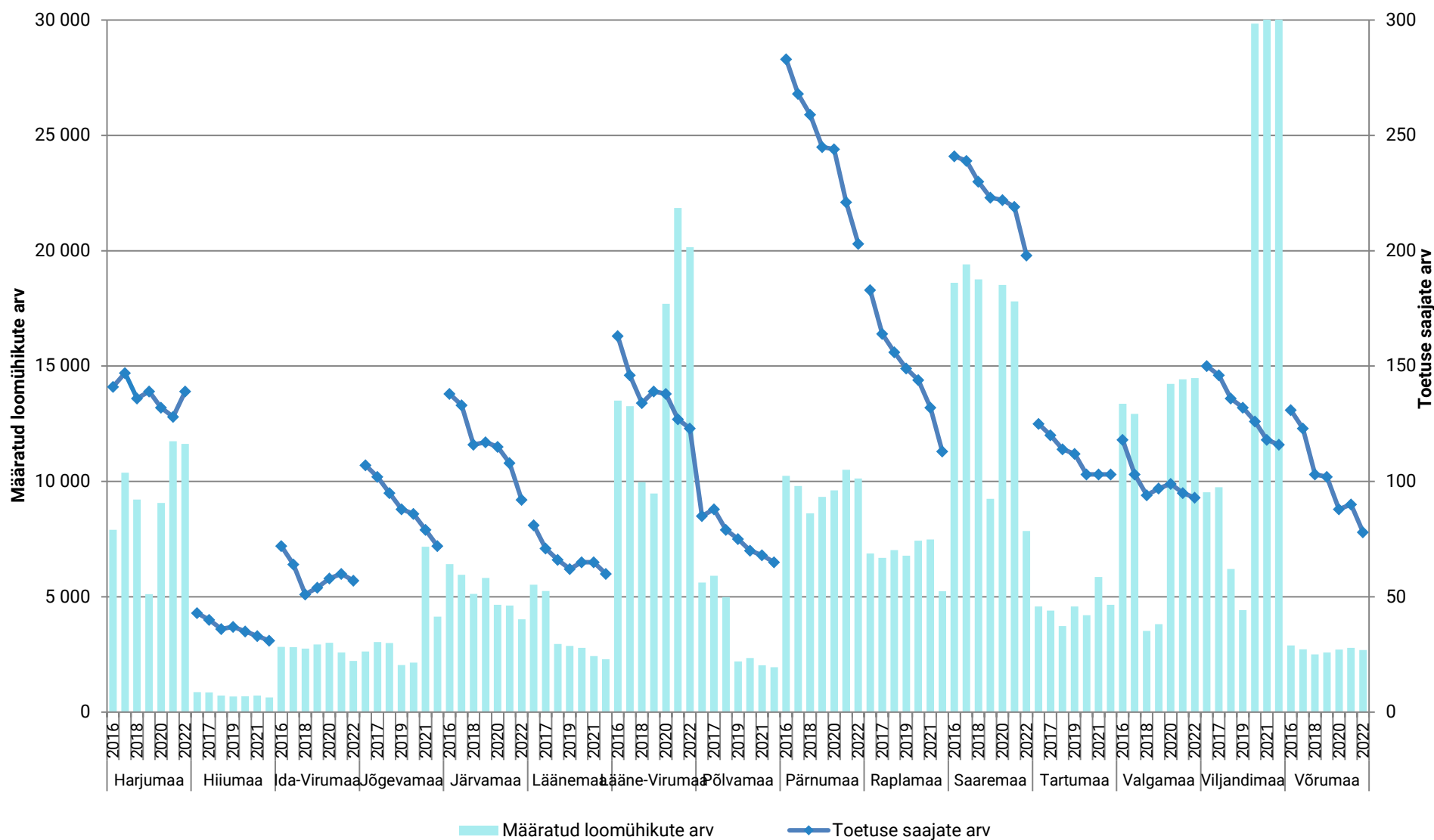
Toetatud hobuste arv oli 2022. aastal 3397 (2% määratud LÜ-st, 377 loomapidajat). LHT toetust määrati 17 869 lambale (1% määratud LÜ-st, 183 loomapidajat). Nii mahe- kui tavapõllumajanduslikult peetavate lammaste arv on alates 2016. aastast valdavalt vähenenud (mahepõllumajanduslikult peetavate lammaste arv suurenes 2021. aastal võrreldes 2020. aastaga 407 looma võrra). PRIA põllumajandusloomade registris oli 2016. aastal üle 82 000 lamba, 2022. aasta lõpus aga 61 000 looma. LHT taotluseluseid lambaid oli 2022. aastal võrreldes 2021. aastaga 1834 looma võrra vähem.

Kitsede arv on PRIA põllumajandusloomade registris ja PTA maheregistris alates 2018. aastast vähenenud. LHT taotluseluste kitsede arv suurenes 2022. aastal võrreldes 2021. aastaga 133 looma võrra. 2022. aastal taotleti LHT toetust 627 kitsele (94,05 LÜ, 23 taotlejat) ning toetus määrati 568 kitsele (85,2 LÜ, 22 toetuse saajat).

LHT taotluseluste munakanade arv on tõusvas trendis – kui 2017. aastal taotleti toetust 22 887 munakanale, siis 2022. aastal taotleti toetust 80 123 munakanale. Suurenenud on ka munakanade arv, kellele LHT toetust määrati, 2017. aastal toetati 22 501 munakana ning 2022. aastal määrati toetus 29 linnukasvataja 77 667 munakanale (1% määratud LÜ-st).

Kõrvutades PRIA põllumajandusloomade registri andmed LHT toetusalauste ja mahepõllumajanduslikult peetavate karjatavate loomade arvuga, võib arvutuslikult öelda, et 2022. aastal karjatati kõigist Eesis peetavatest lammastest 94%, hobustest 40%, veistest 44% ja kitsedest 43%. Potentsiaalsete LHT loomade arvu (kellele võiks LHT taotleda) saab olemasolevate registriandmete alusel arvutada hüpoteetiliselt ([Lisa 3](#)).

[Joonis 3](#) on esitatud LHT määratud loomühikute ja toetuse saajate arvud aastatel 2016-2022 loomapidajate tegevusmaakondade lõikes (tegevusmaakond on määratletud 2017. aasta lõpus toimunud haldusreformi järgi). 2015. aasta andmeid joonisel ei ole, kuna kasutada olevates andmetes oli määratud loomade arv, mitte määratud loomühikute arv.

Joonis 3. LHT raames määratud loomühikute ja toetuse saajate arvud 2016.–2022. aastal tegevusmaakondade lõikes (PMK, 2022a); (PRIA, 30.03.2023b andmetel)

Rohumaade pindalad ja ravimtaimede kasvatamine

2022. aastal deklareerisid LHT taotlejad keskkonnatundlikku püsirohumaad 475 ha, tagasirajatud rohumaad 2565 ha, püsirohumaad 69 044 ha ja poollooduslikke kooslusi 8367 ha (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Poolloodusliku koosluse hooldamise (PLK) toetuse taotlejatel oli õigus taotleda ka LHT toetust. MAK 2014-2020 määrab PLK toetuse ühikumäärad vastavalt majandamisviisile, eristades karjatamist ning niitmist. Teatud kooslustel on lubatud ainult kindlat tüüpi majandamine (nt puiskarjamaad, rannaniidud ja loopealsed tuleb hooldada karjatamise teel). 2022. aastal deklareeriti PLK pinda 36 006 ha, sellest karjatamiskoostega 28 130 ha (PRIA, 25.01.2023a andmetel). LHT taotlejate seas oli 197 loomakasvatajat, kellel oli poollooduslikke kooslusi, ning nad kõik taotlesid ka PLK toetust.

Kitsedele ja lammastele LHT toetuse saamiseks tuleb sööda täienduseks ja loomade tervise tugevdamiseks kasvatada põllumajandusmaal vähemalt viit ravimtaimeks arvatud kultuuri, millest vähemalt üks on harilik sigur, harilik leeskputk, aedruut, harilik saialill, suur teeleht, harilik võilill, aedpetersell, piparmünt või harilik palderjan ning teisteks põllumajanduskultuurideks võivad olla harilik nõiahammas, harilik esparsett, valge mesikas, harilik lutsern, valge ristik, roosa ristik, suvivikk, küüslauk, harilik sibul, naeris, aedporgand, redis, söödakapsas ja aed-mädarõigas. Ühe lamba või kitse kohta tuleb kasvatada nimetatud põllumajanduskultuure vähemalt 5 m² suurusel alal puhaskultuurina või segus teiste põllumajanduskultuuridega minimaalse põllusuurusega 0,01 ha. Segus kasvatamise korral loetakse nõuetekohaseks põllumajanduskultuur, mida kasvatatakse vähemalt kümnel protsendil põllu pinnast. 190 kitse- ja/või lambakasvatajat märkisid LHT taotlemisel ravimtaimede kasvatamise pindalaks 1205 ha ([Lisa 4](#)). Taotletud kultuuride hulgas oli erinevaid liblikõielisi ja nende segusid, kuid oli ka ravimtaimeks arvatud puhaskultuure (nt. harilik saialill, piparmünt, küüslauk).

Valitavate lisanõuete rakendamine

LHT raames on lisaks põhitegevuse nõuete täitmise eest kõikidel taotlejatel võimalik saada ka toetust koolitusel osalemise eest. Arengukava programmiperioodi jooksul on võimalik toetust saada kuni kahel koolitusel osalemise eest ning üks füüsiline isik võib ühel koolitusel või infopäeval esindada vaid ühte taotlejat. Arvesse lähevad loomade heaolu või loomade tervishoiu koolitused, mis on korraldatud MAK 2014-2020 meetme „Teadmussiire ja teavitust“ või MAK 2007-2014 meetme „Koolitus- ja teavitustegevused“ raames ning mis on toimunud enne taotluse esitamise aasta 15. juunit. Koolituse lisategevuse nõude täitmise eest määrati 2022. aastal toetust 42 loomapidajale kogusummas 3150 eurot (PRIA, 30.03.2023b andmetel).

Indikaatori „Veterinaarkulud“ analüüs

MAK 2014–2020 meetme „Loomade heaolu“ eesmärgiks on tõsta loomakasvatajate teadlikkust loomade heaolust ja toetada põllumajandustootjaid, kes täidavad loomade heaolu kõrgemaid nõudeid, parandades sellega loomade heaolu ja tervist ning tagades neile loomuasemad pidamistingimused. Eesmärkide jälgimiseks on võetud kasutusele indikaator „veterinaarkulud“, mille analüüsiobjektiks on veterinaartasude ja ravimitega seotud kulud keskmiselt ühe loomühiku kohta.

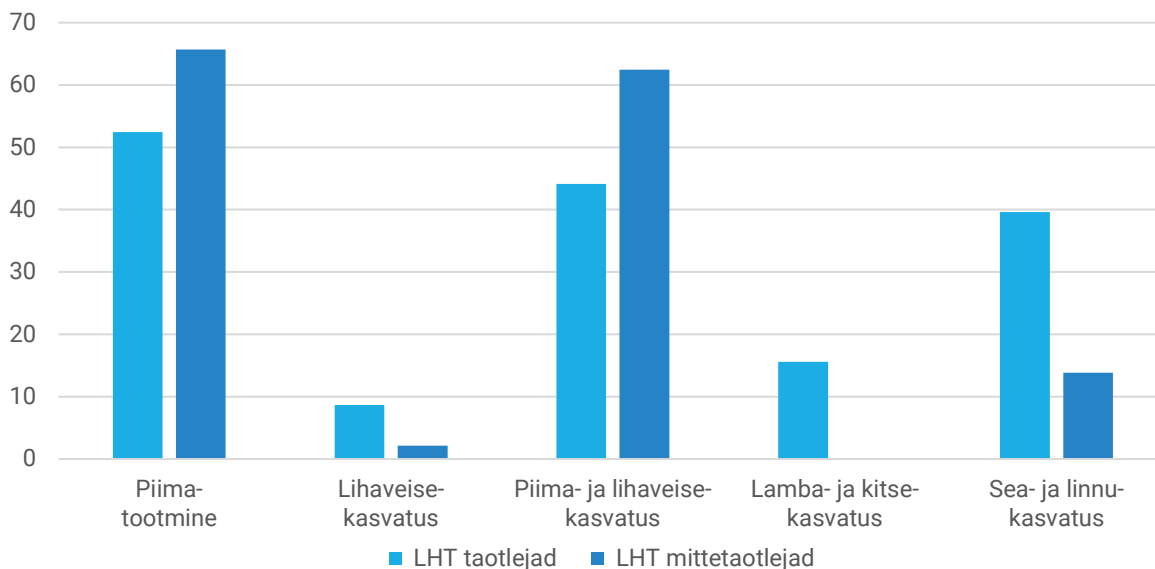
Loomade heaolu toetust taotlenud tootjate (edaspidi LHT taotlejad) veterinaarkulusid loomühiku kohta analüüsiti tootmistüüpide (piimatootmine, lihaseisekasvatus, piima- ja lihaseisekasvatus, lamba- ja kitsekasvatus, sea- ja linnukasvatus) ja suurusgruppide lõikes.

Erinevuste hindamiseks on lisaks LHT taotlejate tulemustele välja toodud ka nende ettevõtete tulemused, kes loomade heaolu toetust 2021. aastal ei taotlenud (edaspidi LHT mittetaotlejad), kuid kes vastasid loomade heaolu toetuse saamise tingimustele (kellel oli loomi vähemalt 2 loomühiku ulatuses või vähemalt 50 munakana ning nende loomade kohta ei olnud taotletud mahepõllumajandusliku tootmise toetust või ei olnud kantud mahepõllumajanduse registrisse mahepõllumajanduslikult peetavate loomadena).

Analüüsi metoodika on esitatud [veterinaarkulude analüüsi metoodika dokumendis](#). Andmete konfidentsiaalsuse tagamiseks on FADNi andmete kasutamisel minimaalne grupi suurus andmete avalikustamiseks vähemalt viis ettevõtet ning kui mõnes suurusgrupis oli nende aastate jooksul valimis vähem kui viis ettevõtet, siis ei saanud vastava suurusgrupi tulemusi avaldada. Analüüsi kaasatud ettevõtete arv, põllumajandustootjate esindatus ja loomade arvu alusel suurusgruppidesse jagunemine on toodud [Lisa 5](#).

Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüüpide ja suurusgruppide lõikes 2021. aastal

Loomühiku kohta arvestatuna olid 2021. aastal veterinaarkulud suurimad LHT mittetaotlenud piimatootjatel – 66 €/lüh (2020. aastal 62 €/lüh). LHT taotlejatest olid veterinaarkulud 2021. aastal kõige suuremad piimatootjatel – 52 €/lüh (2020. aastal 49 €/lüh) ([Joonis 4](#)). LHT taotlejatel olid veterinaarkulud mõnevõrra väiksemad võrreldes LHT mittetaotlejatega v.a lihaseisekasvatajatel ning sea- ja linnukasvatajatel. Veterinaarkulud loomühiku kohta arvestatuna olid suuremad LHT taotlenud lihaseisekasvatajatel võrreldes LHT mittetaotlejatega (vastavalt 9 €/lüh ja 2 €/lüh). LHT taotlenud sea- ja linnukasvatajate veterinaarkulud olid 40 €/lüh ning mittetaotlejatel 14 €/lüh.

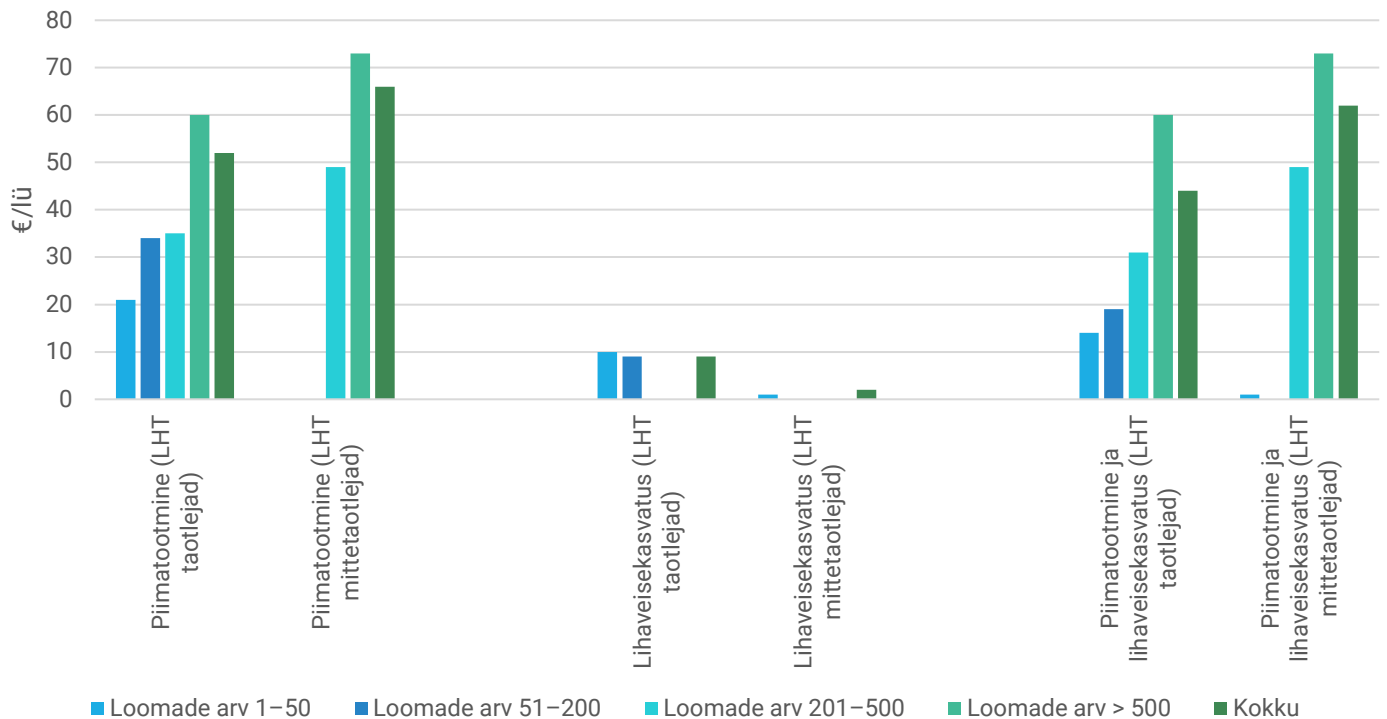
Joonis 4. Veterinaarkulud tootmistüüpide lõikes, 2021

Piimatootjate grupis (veiste arvu järgi grupeerituna) võib täheldada, ning seda nii LHT taotlejate kui ka LHT mittetaotlejate puhul, et mida suurem on piimatootmisettevõtte, seda suuremad on veterinaarkulud loomühiku kohta – kui LHT taotlenud kõige väiksemate piimatootjate grupis oli see näitaja 21 €/lüh, siis kõige suuremate piimatootjate grupis olid

veterinaarkulud 60 €/lÜ (Joonis 6) Tulemuste põhjal võib järeldada, et kõige suuremate piimatootjate gruppides olid veterinaarkulud loomühiku kohta LHT taotlenud piimatootjatel mõnevõrra väiksemad võrreldes LHT mittetaotlejatega.

Lihaveisekasvatuse ettevõtete grupeerimisel veiste arvu järgi ilmnas, et veterinaarkulud loomühiku kohta ei erine oluliselt – LHT taotlenud ettevõtetel olid veterinaarkulud loomühiku kohta vahemikus 9–10 eurot (Joonis 5). Võrreldes LHT taotlejate ning LHT mittetaotlejate lihasekasvatuse ettevõtete veterinaarkulusid loomühiku kohta, selgus et LHT taotlejatel olid need kulud keskmiselt suuremad võrreldes LHT mittetaotlejatega.

Veiste arvu järgi grupeerides olid veterinaarkulud loomühiku kohta kõige suuremad piima- ja lihasekasvatuse tootjate grupis, kellel oli rohkem kui 500 veist, kus LHT mittetaotlejate veterinaarkulud loomühiku kohta ulatusid 73 €/lÜ (Joonis 5). Võrreldes LHT taotlejate ning LHT mittetaotlejate piima- ja lihasekasvatuse ettevõtete veterinaarkulusid loomühiku kohta, selgus et LHT taotlejatel olid need kulud keskmiselt mõnevõrra väiksemad võrreldes LHT mittetaotlejatega.

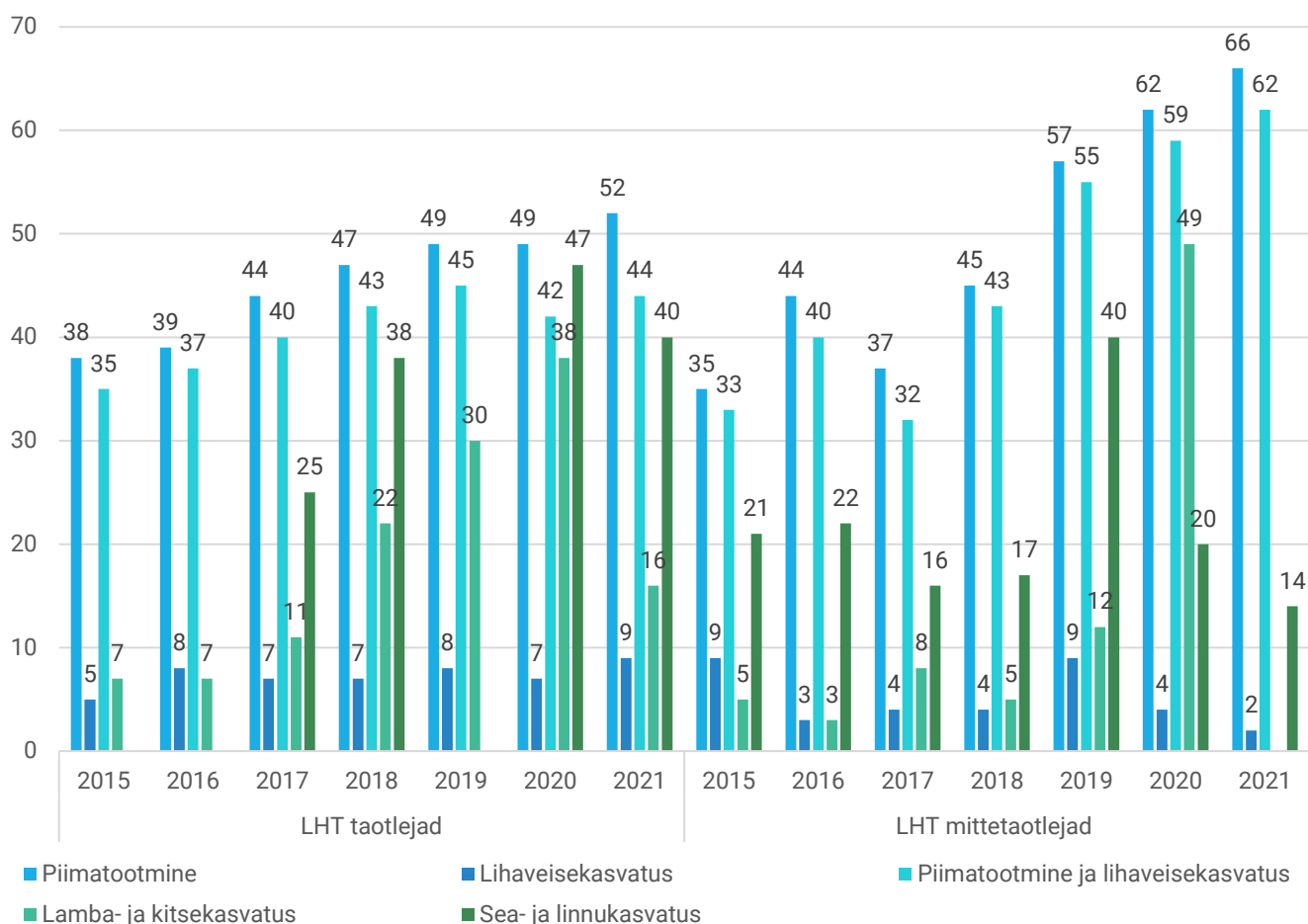

Joonis 5. Veterinaarkulud piimakasvatuse, lihasekasvatuse ja piima- ning lihasekasvatuse (koos) tootmistüübi ettevõtetes, 2021. aastal LHT taotlenud lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtete veterinaarkulud loomühiku kohta moodustasid 2021. aastal 16 €/lÜ.

Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüübi 2015.–2021. aastal

Loomühiku kohta keskmiselt arvestatuna olid perioodil 2015-2021 veterinaarkulud kõige suuremad (66 €/lÜ) 2021. aastal LHT mittetaotlenud piimatootjatel (Joonis 6). LHT taotlenud piimatootjate veterinaarkulud olid samuti suurimad (52 €/lÜ) 2021. aastal.

LHT taotlenud lihasekasvatajatel on olnud veterinaarkulud kõigil vaatlusalustel aastatel 5-9 €/lÜ ning LHT mittetaotlejatel 2-9 €/lÜ. LHT taotlenud lamba- ja kitsekasvatajate veterinaarkulud suurenesid perioodil 2015-2020, kui 2015. aastal olid veterinaarkulud 7 €/lÜ, siis 2020. aastal lausa 38 €/lÜ kohta. 2021. aastal langesid LHT taotlenud lamba- ja kitsekasvatajate veterinaarkulud 16 €/lÜ. LHT mittetaotlejatest lamba- ja kitsekasvatajate veterinaarkulud jäid varasemalt vahemikku 3-12 €/lÜ kuid 2020. aastal kerkis 49 €/lÜ. 2021. aastal oli LHT mittetaotlenud lamba- ja kitsekasvatajate valim veterinaarkulu arvutamiseks liiga väike. Sea- ja linnukasvatuse tootmistüübis on veterinaarkulud 2015.–2020. aastal suurenenud ning 2021. aastal veidi langenud.

Joonis 6. Veterinaarkulud tootmistüüpide lõikes 2015.–2021. aastal

Kokkuvõte

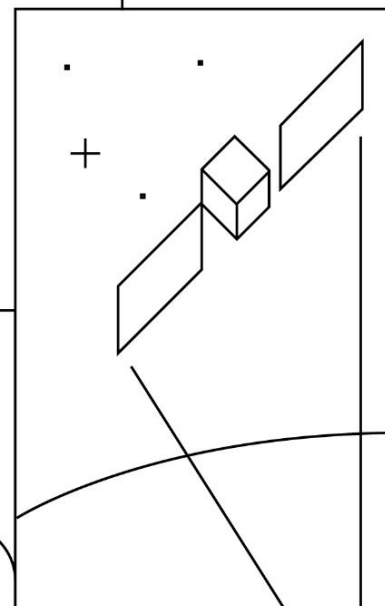
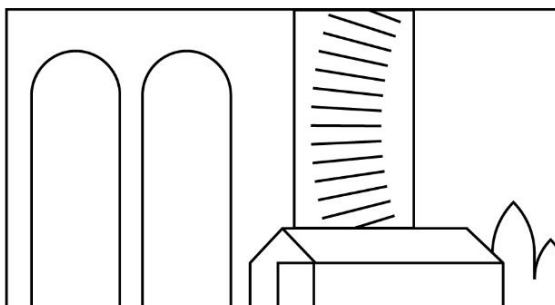
- LHT toetust määrati 2022. aastal 1543 tootjale 401 376 looma eest kogusummas 4 888 843 eurot, sh 3150 eurot koolituse lisanõude täitmise lisamakse.
- Arvuliselt taotleti (245 184 looma, sh 36 emist) ja määrati (245 161 looma, sh 15 emist) LHT toetust kõige rohkem sigadele. Seakasvatajatest toetuse saajatest 12 said toetust allapanul ning 30 suuremal pinnal peetavate sigade eest, emiste eest määrati toetust kahele seakasvatajale. Sead moodustasid 42% määratud loomühikutest ja 61% LHT toetuseluste loomade arvust.
- Toetust määrati 56 741 veise eest (48 159 LÜ), neist 42 455 (75%) olid üle 6 kuu vanused veised, 8954 (16%) olid alla 6 kuu vanused piimatõugu vasikad ja 5305 (9%) olid alla 6 kuu vanused karjatatavad vasikad.
- Toetatud hobuste arv oli 2022. aastal 3397 (2% määratud LÜ-st, 377 loomapidajat). LHT toetust määrati 17 869 lambale (1% määratud LÜ-st, 183 loomapidajat) ning 568 kitsele (85,2 LÜ, 22 toetuse saajat). Toetuseluste munakanade arv on tõusvas trendis ning 2022. aastal määrati toetust 29 linnukasvataja 77 667 munakanale (1% määratud LÜ-st).
- 190 kitse- ja/või lambakasvatajat märkisid LHT taotlemisel ravimtaimede kasvatamise pindalaks 1205 ha.
- Loomühiku kohta arvestatuna olid 2021. aastal veterinaarkulud suurimad LHT mittetaotlenud piimatootjatel – 66 €/lÜ, ka LHT taotlejatest olid veterinaarkulud kõige suuremad piimatootjatel – 52 €/lÜ.
- LHT taotlejatel olid veterinaarkulud mõnevõrra väiksemad võrreldes LHT mittetaotlejatega v.a lihavesikasvatajatel ning sea- ja linnukasvatajatel. Veterinaarkulud loomühiku kohta arvestatuna olid suuremad

LHT taotlenud lihaveisekasvatajatel võrreldes LHT mittetaotlejatega (vastavalt 9 €/lü ja 2 €/lü). LHT taotlenud sea- ja linnukasvatajate veterinaarkulud olid 40 €/lü ning mittetaotlejatel 14 €/lü.

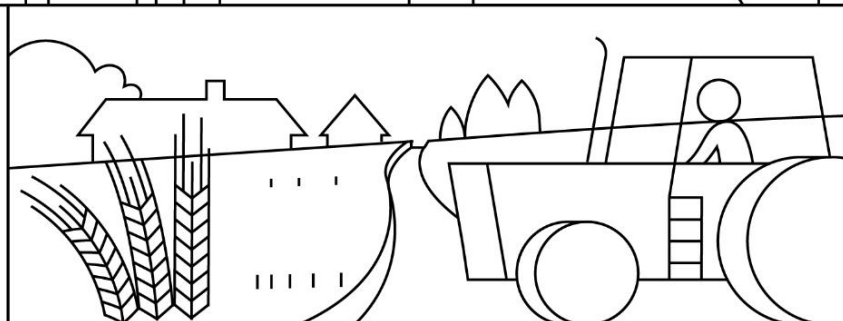
- LHT taotlenud lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtete veterinaarkulud loomühiku kohta moodustasid 2021. aastal 16 €/lü.

MAK 2014-2020 perioodi 4. ja 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5.
prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi
loomade heaolu meetme hindamisaruanne
2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Kasutatud lühendid	2
Jooniste loetelu	2
Lisade loetelu	3
Kasutatud kirjanduse loetelu	3
Lühikokkuvõte	3
Pindalatoetuste alune põllumajanduslik maakasutus ja selle muutused aastatel 2015-2022	5
Põllukultuuride struktuur põllumaal	8
Liblikõieliste kultuuride pind ja osatähtsus	9
Mustkesa pind ja selle muutumine	11
Nitraaditundliku ala ja alamvesikondade maakasutus	12
Maaparandusaluse maa maakasutus	15
Talvine taimkate	16
Kokkuvõte	18

Kasutatud lühendid

KSA	Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetus
KSK	Keskkonnasõbraliku aianduse toetus – köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatus ning maasikakasvatus
KSM	Keskkonnasõbraliku majandamise toetus
MAHE	Mahepõllumajandusliku tootmise toetus
MAK	Maaelu arengukava
NAT	Natura 2000 toetus põllumajandusmaale
NTA	Nitraaditundlik ala
PKT	Põllumajanduslik keskkonnatoetus
PLK	Poollooduslik kooslus
METK	Maaelu Teadmiskeskus
PRIA	Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet
SORT	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus (MAK 2014-2020)
TAR	Tagasirajatud rohumaa
TPR	Keskkonnatundlik püsirohumaa
VESI	Piirkondlik veekaitse toetus (VESIR + VESIT)
VESIR	VESI maa rohumana hoidmise kohustus
VESIT	VESI maa talvise taimkatte all hoidmise kohustus
ÜPT	Ühtne pindalatoetus
Põllumaa – viljelusmaa ehk taotletud maakasutuses on märgitud põllukultuurid või mustkesa	

Jooniste loetelu

Joonis 1. Pindalatoetuste taotletud pind aastatel 2015-2022	5
Joonis 2. Erinevate pindalatoetuste taotletud pinna osatähtsus ÜPT pinnast aastatel 2015-2022	5
Joonis 3. Erinevate pindalapõhiste toetuste taotlejate arv aastatel 2015-2022	6
Joonis 4. Taotleja keskmine taotletud pindala maakondade ja toetuste lõikes 2022. a ettevõtte tegevusmaakonna järgi .	6
Joonis 5. Põllumaa ja püsirohumaa suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2015-2022	7
Joonis 6. Püsirohumaa ja põllumaa pindala 2015-2022 ning 2022. a pindala muutus võrreldes 2021. aastaga	7
Joonis 7. Põllumaa peamiste kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2015-2022. a	8
Joonis 8. Põllumaa väiksemate kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2015-2022. a	9

Joonis 9. Liblikõieliste kultuuride pindala ja pinna osatähtsus põllumaa kogupindalast toetustüüpide lõikes 2015-2022	10
Joonis 10. Liblikõieliste kultuurigruppide pindala toetustüüpide lõikes 2015-2022. a	10
Joonis 11. Mustkesa ja sööti jäetud maa taotletud pind ja osatähtsus põllumaast toetustüüpide lõikes 2015-2022.....	11
Joonis 12. Mustkesa pinna suhteline muutus aastatel 2015-2022 (2015 a. on 100%) toetustüüpide lõikes	11
Joonis 13. Muutused alamvesikondade ja NTA pindalatoetuste taotlemises võrreldes 2022. aastat 2021. aastaga	12
Joonis 14. KSM ja MAHE taotluseluse maa osatähtsus ÜPT pinnast 2015-2022 NTA-I ja Eesti võrdluses.....	13
Joonis 15. Püsirohumaa ja põllumaa jaotus NTA-I aastatel 2016-2022.....	13
Joonis 16. Põllumaa ja püsirohumaa suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2016-2022 Eesti keskmisena ja NTA-I	14
Joonis 17. Kultuurigruppide osatähtsus (%) põllumaast NTA-I aastatel 2015-2022	15
Joonis 18. Kuivendatud ja kuivendamata maade osatähtsus taotluselusest maast pindalatoetuste võrdluses 2022. a ...	16
Joonis 19. Kuivendatud ja kuivendamata alade osatähtsus lühiajalise rohumaa, muu põllumaa ja püsirohumaa taotluselusest maast ÜPT, KSM ja MAHE võrdluses 2022. a	16
Joonis 20. ÜPT, KSM, MAHE taotluseluse põllumaa jagunemine talvise taimkatte alla, talvise taimkatte taotlejate arv ...	17

Lisade loetelu

- Lisa 1. Pindalatoetuste pind (ha) jääva pinna alusel aastatel 2009-2014 ja taotletud pinna alusel aastatel 2015-2022
- Lisa 2. Peamiste kultuurigruppide osatähtsus (%) kogu põllumajandusmaast toetustüüpide ja aastate lõikes perioodil 2009-2022
- Lisa 3. Pindalatoetuste taotletud pind NTA-I ja alamvesikondades aastatel 2015-2022
- Lisa 4. Põllumaa ja püsirohumaa struktuur NTA-I ja alamvesikondades erinevatel toetustüüpidel
- Lisa 5. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohumaa (sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevatel toetustüüpidel aastatel 2015-2022 alamvesikondades ja NTA-I
- Lisa 6. Kultuurigruppide taotletud pind (ha) ja osatähtsus (%) taotluselusest maast NTA-I ja alamvesikondades aastatel 2014-2022
- Lisa 7. Kuivendatud ja kuivendamata taotluseluse maa pind (ha) maakonniti erinevate toetustüüpide lõikes
- Lisa 8. METK poolt PRIA maakasutuse tabelile lisatud kultuurigrupid

Kasutatud kirjanduse loetelu

- PMK, 2015a. *Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje püsihindamisaruanne 2014. aasta kohta*. Saku. 620 lk.
- PRIA, 05.02.2015 andmetel. Maakasutus 2014. aastal.
- PRIA, 09.02.2016 andmetel. Maakasutus 2015. aastal.
- PRIA, 27.01.2017 andmetel. Maakasutus 2016. aastal.
- PRIA, 07.02.2018b andmetel. Maakasutus 2017. aastal.
- PRIA, 04.02.2019b andmetel. *Maakasutus 2018. aastal*.
- PRIA, 29.01.2020b andmetel. Maakasutus 2019. aastal.
- PRIA, 28.01.2021b andmetel. *Maakasutus 2020. aastal*.
- PRIA, 28.01.2022a andmetel. *Maakasutus 2021. aastal*.
- PRIA, 25.01.2023a andmetel. *Maakasutus 2022. aastal*.

Lühikokkuvõte

Maakasutuse analüüsil on aluseks võetud PRIA andmestik pindalatoetuste taotletud pinna alusel (25.01.2023 seisuga). 2022. aastal oli ÜPT taotletud pind 968 823 ha, KSM 459 395 ha, MAHE 202 927 ha, NAT 20 979 ha ja PKT pind 507 320 ha (PKT hõlmab KSM, KSK, KSA, VESI, MUL, PLK ja SORT toetusi. Kuna meetmete pinnad osaliselt kattuvad, ei võrdu nende kogusumma PKT pindalaga). Võrreldes 2021. aastaga suurenesid 2022. a KSM, PLK ja NAT pindalad, vastavalt 1,6% (7196 ha), 1,2% (435 ha) ja 3,1% (622 ha) võrra. ÜPT ja MAHE pindala vähenesid, vastavalt 671 ha (0,07%) ja 516 ha (0,25%)

võrra. Taotlejate arv suurenes võrreldes 2021. aastaga KSM ja NAT toetuste puhul, vastavalt 5 (0,4%) ja 21 (1,7%) taotleja võrra. ÜPT, PLK ja MAHE taotlejate arv vähenes, vastavalt 384 (2,7%), 16 (1,9%) ja 42 (2,3%) taotleja võrra. Taotlejate keskmine pind Eesti keskmisena suurenes nii ÜPT kui KSM puhul ca 3% võrra: ÜPT 74 ha-ni ja KSM 303 ha-ni. MAHE taotleja keskmine pind ei muutunud ja püsib 114 ha. Jätkuvalt toimub taotluseluste pindade suurenemine ainult põllumaa arvelt, va NAT, milles suurenesid nii põllumaa kui püsirohumaa pinnad. ÜPT-l suurenes põllumaa pind 7608 ha (1,1%) võrra ja vähenes püsirohumaa pind 8302 ha (3,1%) võrra. KSM taotluselusel maal suurenes põllumaa pind 7196 ha (1,6%) võrra ja KSM tootjate püsirohumaa pind vähenes 2126 ha (3,9%) võrra. MAHE püsirohumaa pindala vähenes kõige rohkem (4,8% ehk 3359 ha), kuid põllumaa pind suurenes 2,2% (2841 ha).

ÜPT ja KSM taotluselusel põllumaal vähenes teravilja taotluselune pind 1% ÜPT-l 50%-ni ja KSM 55%-ni. Sarnaselt vähenes ÜPT ja KSM taotluselusel maal lühiajaliste rohumaaade osatähtsus langedes ÜPT-l 22%-ni ja KSM-l 18%-ni. Seevastu samades toetusgruppides suurenesid nii rapsi kui kaunviljade taotluselused pindalad ja põllumaa osatähtsused. Rapsi kultuurigrupi KSM pindalad on sarnaste trendide jätkumisel mõne aasta pärast samas suurusjärgus lühiajaliste rohumaaade pindalaga. MAHE taotluselusel maal suurenes teravilja kasvupind 2505 ha võrra moodustades 28% kogu taotluselusest MAHE põllumaast. Seevastu rapsi ja kaunviljade taotluselused pindalad vähenesid ning moodustavad nüüd mõlemad võrdsest 5,5-5,6% põllumaast. Väiksema osatähtsusega kultuurigruppides jätkub 2021. aasta trend, milles väheneb ravim- ja maitsetaimede pindala kõikides toetusgruppides. Rühvelkultuuride taotluselune pindala on suurenenud ÜPT ja MAHE taotluselusel maal, vastavalt 527 ha ehk 16% võrra ja 493 ha ehk 133% võrra. Võrreldes 2021. aastaga on nii ÜPT, MAHE kui KSM põllumaal liblikõieliste kultuuride pindalad vähenenud, vastavalt 1396 ha (0,6%), 777 ha (1,0%) ja 1588 ha (1,3%) võrra. Seejuures on peamiseks põhjuseks just liblikõieliste heintaimede pindala vähenemine, mida leevendas liblikõieliste allakülvidega teravilja taotluspinna suurenemine. Mustkesa pindala KSM põllumaal suurenes, kuid ÜPT ja MAHE puhul vähenes. Sööti jäetud maa kasutamine on oluliselt vähenenud KSM taotluselusel maal, olles kõigest 175 ha taotluselusest põllumaast.

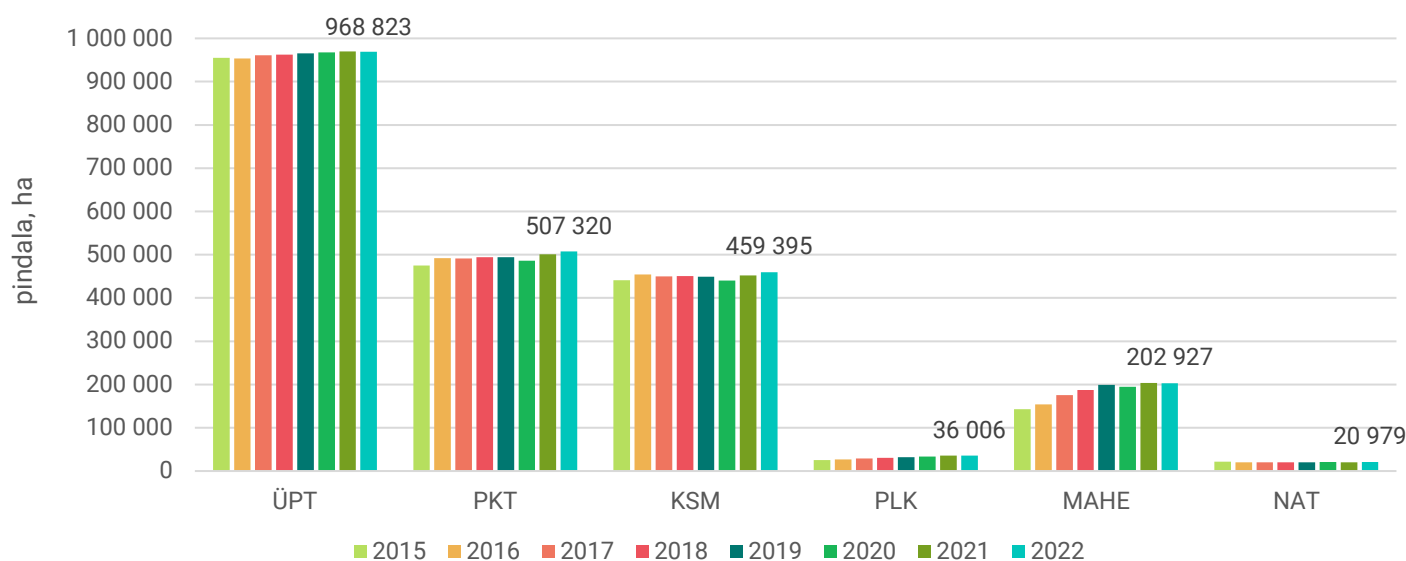
NTA-l toimus võrreldes 2021. aastaga taotluseluse pindala vähenemine ÜPT pinnal 74 ha (0,1%) ja MAHE 542 ha (4%). PKT toetustest suurenesid enim KSM 1486 ha (2%) võrra (sh VESIT toetus 1431 ha ehk 82% võrra). Samas vähenesid PKT toetustest nii MUL, VESIR kui SORT taotluselused pindalad, viimane vähenes 0 ha-ni. Võrreldes üle-eestilist taotluselust pinda NTA-l asuva taotluseluse pinnaga, asub 21% KSM, 14% ÜPT, 9% MUL, 6% MAHE ja 0% SORT taotluselusest pinnast NTA-l. Püsirohumaaade osatähtsus NTA põllumajandusmaast väheneb aasta-aastalt kõikides toetusgruppides, olles väikseim KSM-l 6,6%, ÜPT-l 11,6% ja MAHE-l 23%. NTA põllumaa kultuurigruppide struktuur on ÜPT ja KSM pinnal sarnane ning ka aastate võrdluses on trendid samad. ÜPT ja KSM taotluselusel maal on suurenenud õli- ja kiukultuuride osatähtsus 16%-ni, ent MAHE taotluselusel maal püsib 9% juures.

ÜPT ja KSM taotluselusest pinnast asub 62% maadest kuivendatud aladel, MAHE puhul 66%, NAT 49% ja PLK 8%. Maakasutus erineb sõltuvalt kuivendamisest ainult MAHE taotluselusel maal. MAHE kuivendatud aladel domineerivad põllumaad (55%) ja nii lühiajalisi rohumaid kui püsirohumaid on 21-23%. MAHE kuivendamata aladel suurenes püsirohumaaade osakaal 33%-ni, väheneb põllumaa ja lühiajalise rohumaa osakaal, vastavalt 48%-ni ja 19%-ni. Ka ÜPT-l on sarnased suundumused võrreldes kuivendatud ja kuivendamata maid.

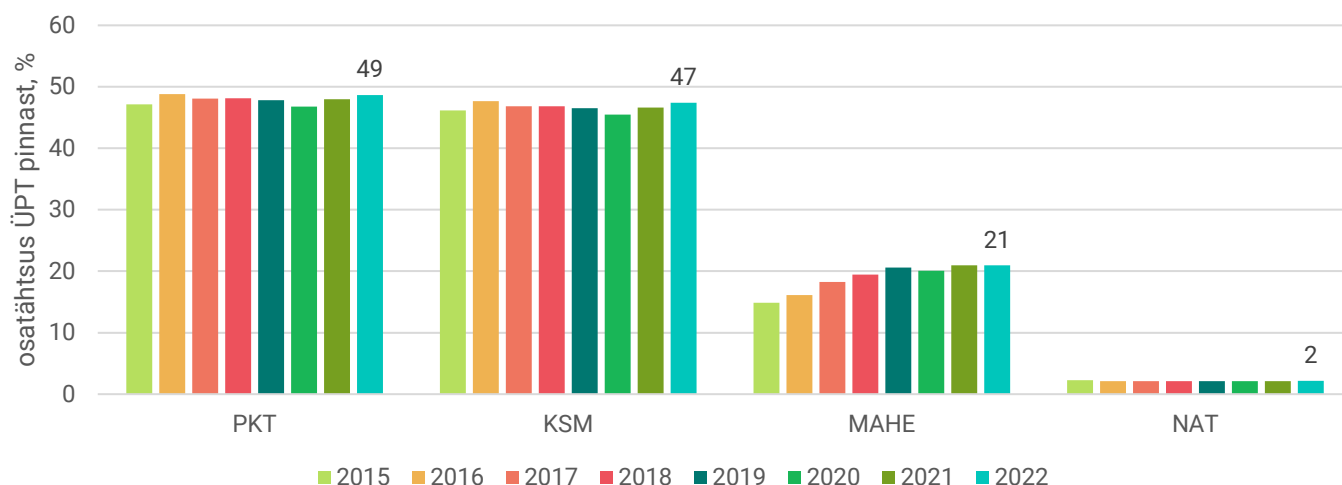
Talvisel taimkattel on nii vee- kui mullakaitse eesmärk vähendada taimetoitelementide leostumisriski ja mullaerosiooni põllumaal. Taotluselusel maal on talvise taimkatte pindala suurenenud kõikides toetusgruppides: 25 378 ha võrra (7,8%) ÜPT-l, 24 023 ha võrra (9,7%) KSM-l ja 4019 ha võrra (5,8%) MAHE pinnast.

Pindalatoetuste alune põllumajanduslik maakasutus ja selle muutused aastatel 2015-2022

ÜPT toetust taotleti 2022. aastal 968 823 ha, mida on 671 ha võrra vähem kui 2021. aastal. Võrreldes 2021. aastaga on enamike toetuste taotlusala pinnad vähenenud (Joonis 1) (Lisa 1). Seevastu, KSM taotlusala pind suurenes 7196 ha võrra (1,6%), kuid suurenemine oli väiksem võrreldes eelmiste aastatega. Sarnaselt 2021. aastale suurenes ka 2022. aastal VESI taotlusala pind, vastavalt 1416 ha võrra (61%). Ka PKT toetuste taotlusala suurenes võrreldes 2021. aastaga ning seda peamiselt tänu KSM ja PLK taotlusala pinnade suurenemisele ning PKT osatähtsus ÜPT pinnast suurenes 48%-lt 49%-ni (Joonis 2). MAHE taotlusala pind vähenes 0,25% (516 ha) võrra. ÜPT pinnast moodustab 47% KSM ja 21% MAHE taotlusala pind ning see ei ole võrreldes 2021. aastaga oluliselt muutunud (Joonis 2).

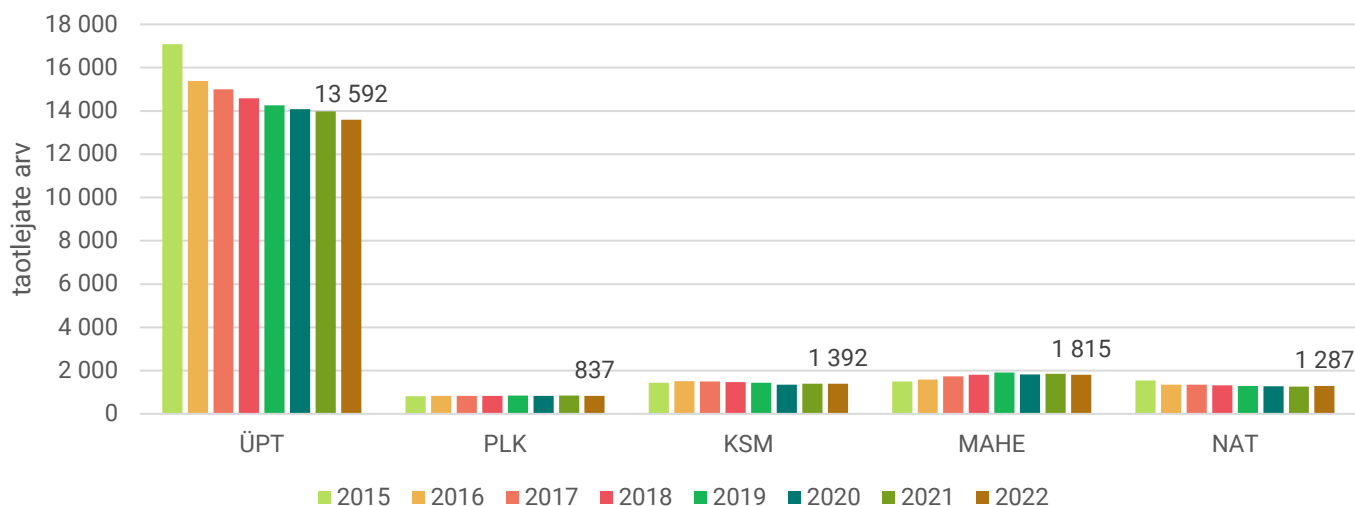

Joonis 1. Pindalatoetuste taotletud pind aastatel 2015-2022 (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel); numbriga on esitatud pindalad 2022. aastal

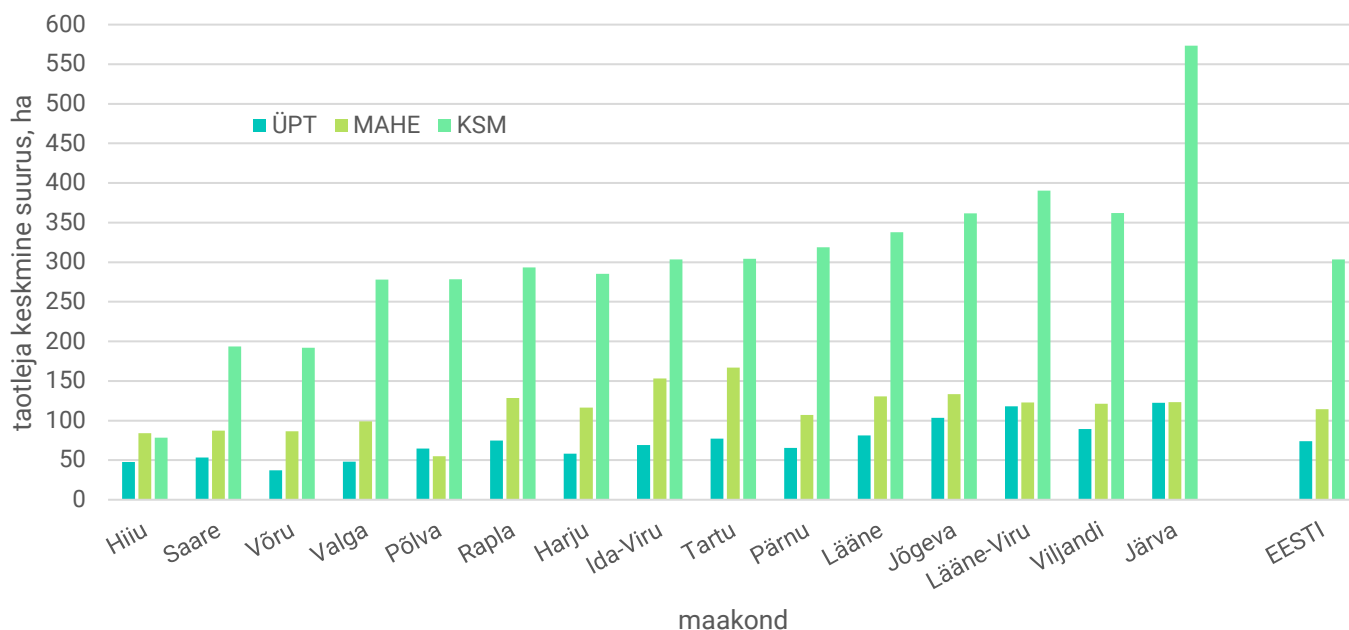

Joonis 2. Erinevate pindalatoetuste taotletud pinna osatähtsus ÜPT pinnast aastatel 2015-2022 (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel); numbriga on esitatud osatähtsused 2022. aastal

ÜPT taotlejate arv on vähenenud alates 2016. aastast ja võrreldes 2021. aastaga vähenes taotlejate arv 384 taotleja võrra (2,7%) (Joonis 3). Seevastu keskmine pind taotleja kohta suureneb ÜPT puhul aasta-aastalt ning on 2022. aastal 74 ha (suurenemine 5% ehk 2 ha võrra võrreldes 2021. aastaga) (Joonis 4). KSM taotlejate arv ja keskmine pind taotleja kohta on suurenenud ja keskmine pind ületas esmakordselt 300 ha piiri – 303 ha taotleja kohta. Kuigi MAHE taotlejate keskmine pind püsib stabiilselt 114 ha-l siis taotlejate arv on võrreldes 2021. aastaga vähenenud 42 taotleja võrra (2,3%). Vähenenud on ka PLK taotlejate arv jõudes tagasi praktiliselt samale tasemele kui 2020. aastal (837 taotlejat 2022. a. ja 839 taotlejat 2020. a.).

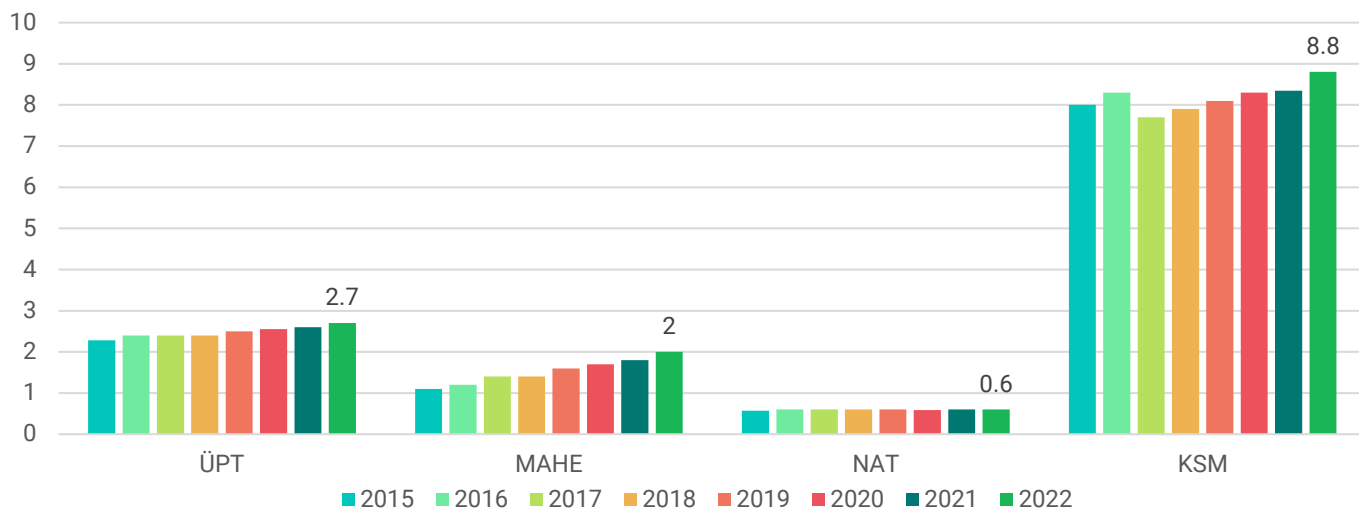
Joonis 3. Erinevate pindalapõhiste toetuste taotlejate arv aastatel 2015-2022 (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel); numbritage on esitatud tulemused 2022. aastal

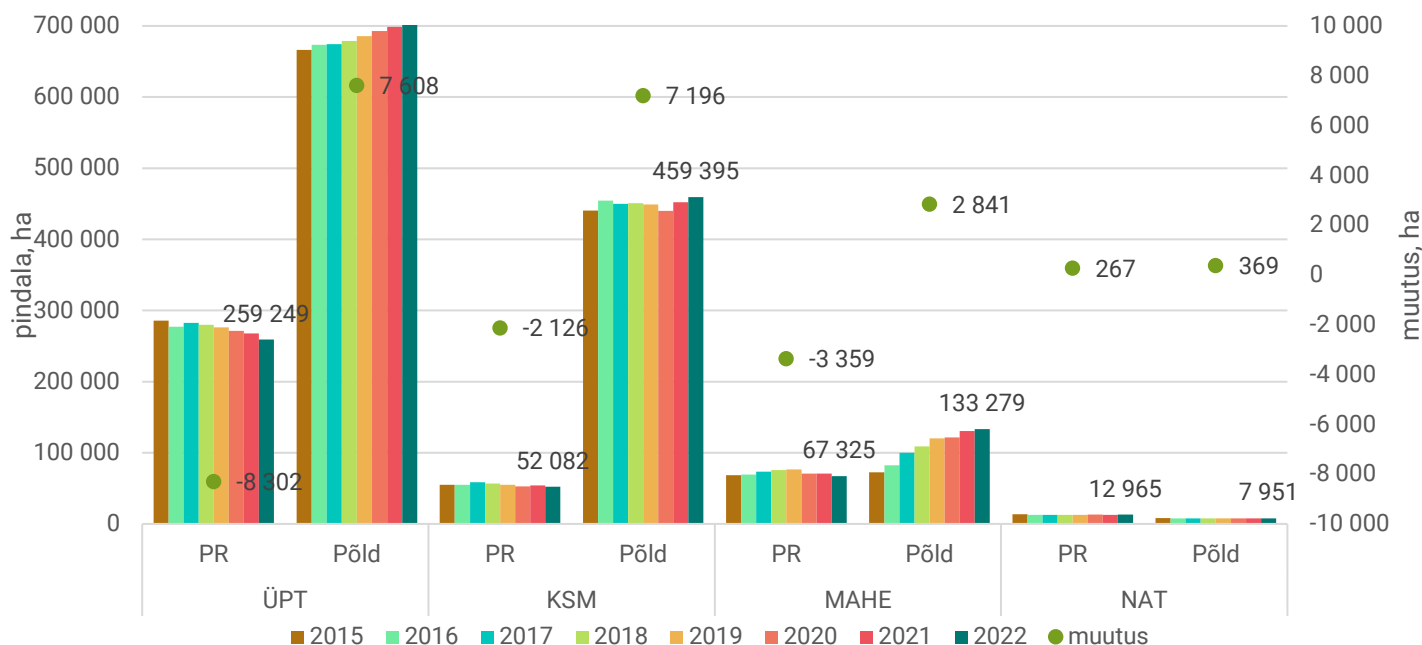
Joonis 4. Taotleja keskmine taotletud pindala maakondade ja toetuste lõikes 2022. aastal ettevõtte tegevusmaakonna järgi (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Püsirohumaa ja põllumaa pinna suhe suureneb aasta-aastalt põllumaa kasuks ÜPT, MAHE ja KSM taotlusel maal (Joonis 5). Kõige suurem põllumaa tõus on toimunud KSM puhul, kus põllumaid on 8,8 korda rohkem kui taotleja valduses olevaid püsirohumaaid, põllumaa pindala suurenes 7196 ha võrra (Joonis 6). MAHE maakasutuses on näha, kuidas suurel hulgal hariti üles püsirohumaaid (pind vähenes 3359 ha võrra), mis suurendas vastavalt ka põllumaa pinda (2841 ha võrra).

Ilmselt kasutati 2022. aastat võimalusena üles harida püsirohumaid enne uue perioodi algust. NAT taotlusalusel maal ei muutunud põllumaa ja püsirohumaa suhe ning võrdsest suurenesid nii põllumaa kui püsirohumaa taotlusalune pindala.

Joonis 5. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohumaa (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-l) suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2015-2022 (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel)(PRIA, 25.01.2023a andmetel); numbritega on esitatud suhe 2022. aastal

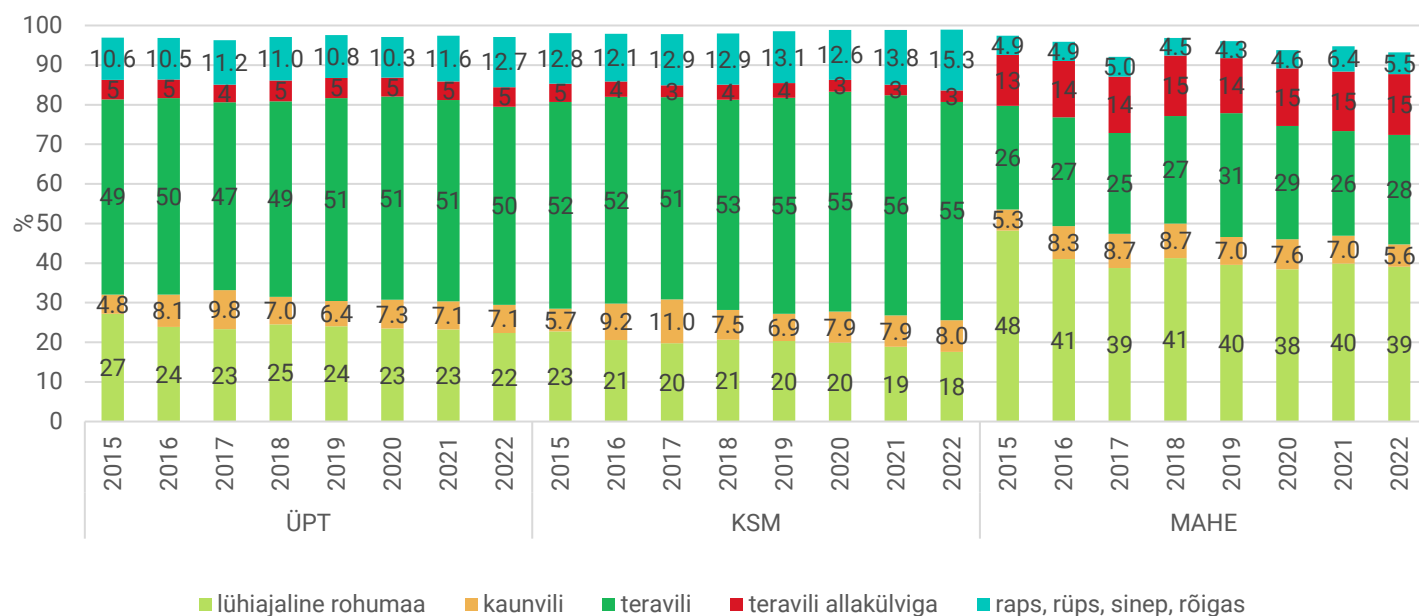

Joonis 6. Püsirohumaa (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-l) ja põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) pindala 2015-2022 ning 2022. a pindala muutus (roheline täpp) võrreldes 2021. aastaga (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Põllukultuuride struktuur põllumaal

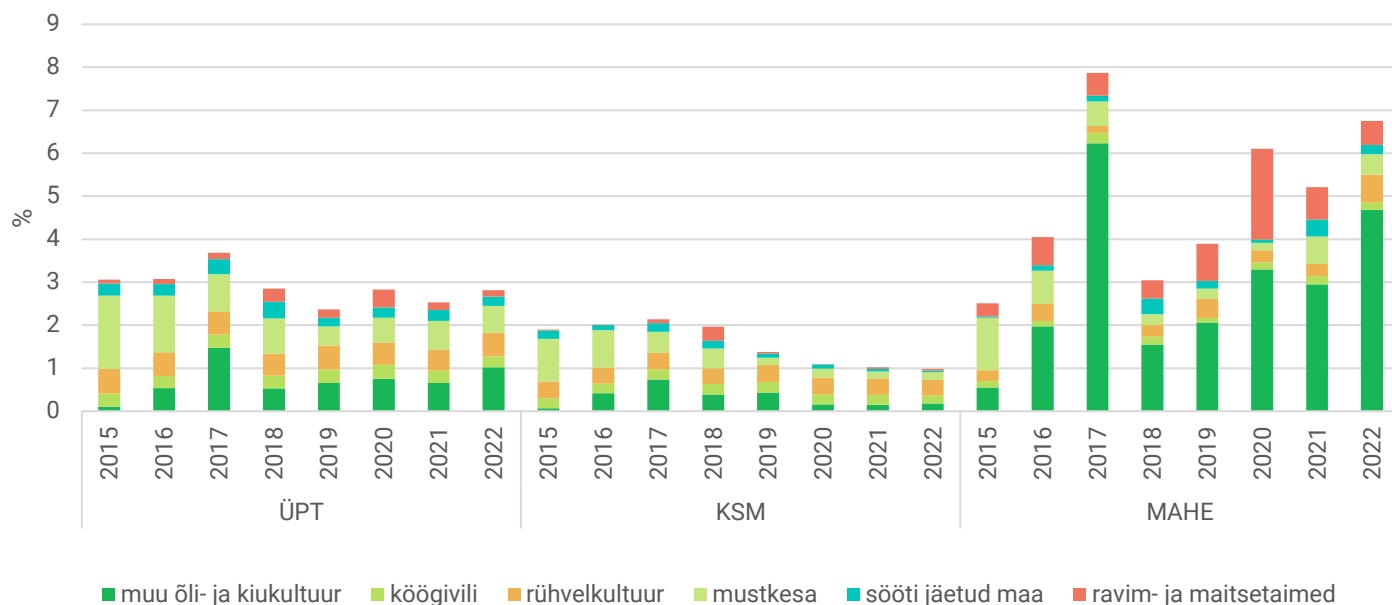
Kogu põllumajandusmaa peamiste kultuurigruppide struktuur ei ole märkimisväärselt muutunud (Lisa 2). Erandina saab välja tuua lühiajalise rohumaa pindala osatähtsuse vähenemise nii ÜPT ja KSM pinnal, vastavalt KSM-l 18%-ni (-1%) ja ÜPT 16%-ni (-1%). Kaunviljade pindala osatähtsus vähenes MAHE pinnal ja langes alla 4%, millest väiksem osatähtsus oli viimati 2015. aastal. Kultuurigrupis raps, rüps, sinep, rõigas (edaspidi raps) suurenesid pindala osatähtsused ÜPT ja KSM pinnal vastavalt 9,3%-ni ja 15%-ni ning vähenesid MAHE pinnal 3,6%-ni.

Vaadates ka ainult põllumaad suurenes rapsi grupi pindala osatähtsus ÜPT ja KSM pinnal, vastavalt 9042 ha (11%) ja 7883 ha (12,6%) võrra. (Joonis 7). Teravilja kultuurigrupis vähenesid ÜPT ja KSM taotlusalused pinnad ja osatähtsused, kuid suurenesid MAHE taotlusalusel maal 26,4%-lt 27,7%-ni. Allakülvidega teraviljade pindalade osatähtsuse osas muutuseid ei toimunud.

Joonis 7. Põllumaa peamiste kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE taotlusaluste lõikes 2015-2022. a (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Väiksema osatähtsusega kultuurigruppides on suurim muutus toimunud MAHE taotlusaluse puhul rühvelkultuuride, muu õli- ja kiukultuuride ja ravim- ning maitsetaimede osas (Joonis 8). Kui ravim- ja maitsetaimede pinnal jätkub sarnaselt eelmisele aastale langustrend, siis nii rühvelkultuuride kui muu õli- ja kiukultuuride pind on kasvanud, vastavalt 2,3 ja 1,6 korda. See omakorda suurendas ka samade kultuurigruppide osatähtsuse tõusu ÜPT taotlusalusel maal: rühvelkultuuride pindala osatähtsus põllumaast suurenes 0,1% võrra 0,6%-ni ja muul õli- ja kiukultuurid 0,7%-lt 1,0%-ni. Teistes kultuurigruppides olulisi muutuseid võrreldes 2021. aastaga ei toimunud.

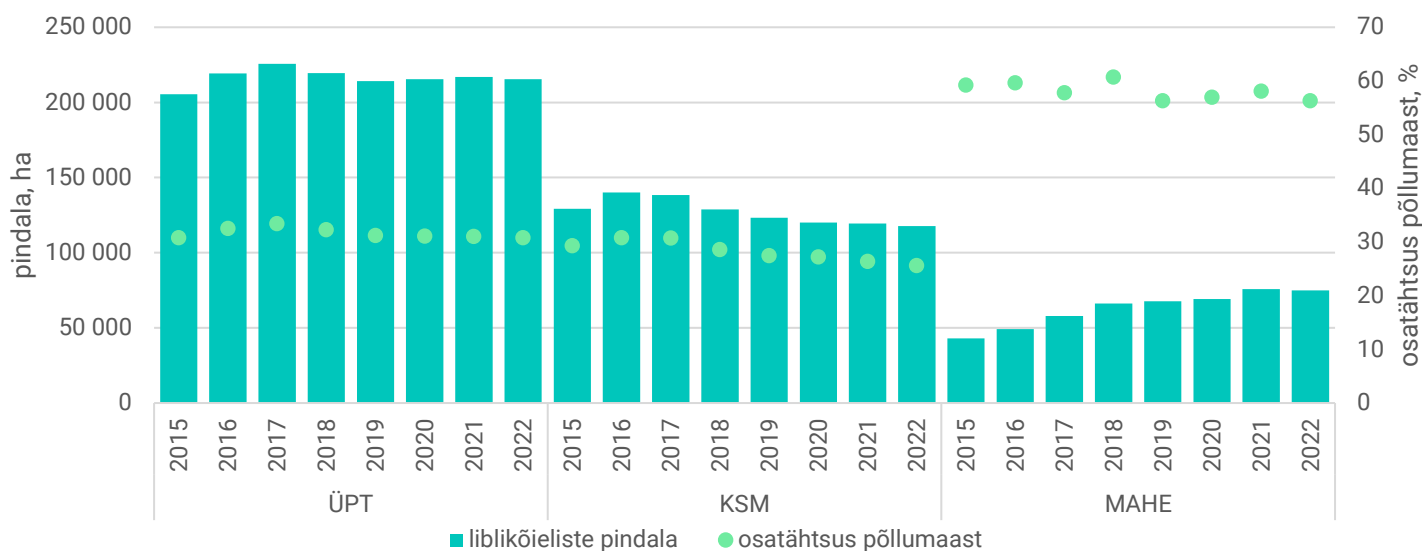

Joonis 8. Põllumaa väiksemate kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2015-2022. a (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

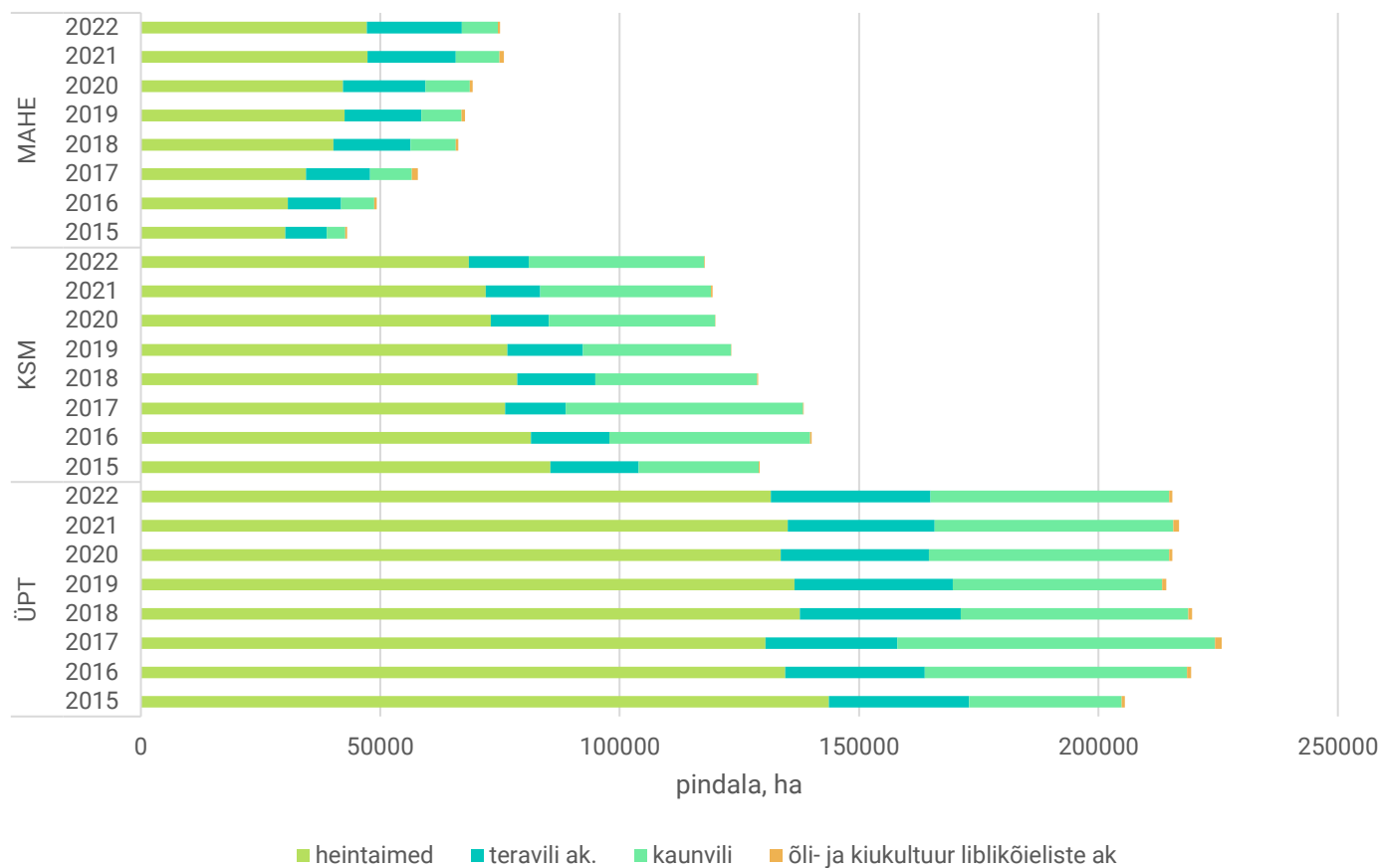
Liblikõieliste kultuuride pind ja osatähtsus

Liblikõieliste kultuuride (sh allakülvid ja kaunviljad) pindala on läbi aastate moodustanud ÜPT ja KSM põllumaast stabiilselt ca 30% ning MAHE põllumaast ca 60 % (Joonis 9). Võrreldes 2021. aastaga on nii ÜPT, MAHE kui KSM põllumaal liblikõieliste kultuuride pindalad vähenenud, vastavalt 1396 ha (0,6%), 777 ha (1,0%) ja 1588 ha (1,3%) võrra. KSM põllumaal väheneb liblikõieliste kultuuride pindala alates 2019. aastast. Liblikõieliste heintaimede pindala vähenes kõigis kolmes toetusgrupis ning enim just ÜPT ja KSM taotlusalusel maal, mõlemas ca 3500 ha võrra võrreldes 2021. aastaga (Joonis 10). Liblikõieliste allakülvidega teravilja taotlusalusel pind seevastu suurenes nii ÜPT, KSM kui MAHE taotlusalusel maal. Liblikõieliste allakülvidega õli- ja kiukultuuride pindala vähenesid võrreldes 2021. aastaga, enim ÜPT pinnal 547 ha (44%) võrra. Kaunviljade pind vähenes 1661 ha võrra (18%) MAHE taotlusalusel maal, kuid suurenes 910 ha võrra (2,5%) KSM pinnal.

MAK 2014-2020 perioodi 4., 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs

Joonis 9. Liblikõieliste (sh allakülvid ja kaunviljad) kultuuride pindala ja pinna osatähtsus põllumaa kogupindalast toetustüüpide lõikes aastatel 2015-2022 (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

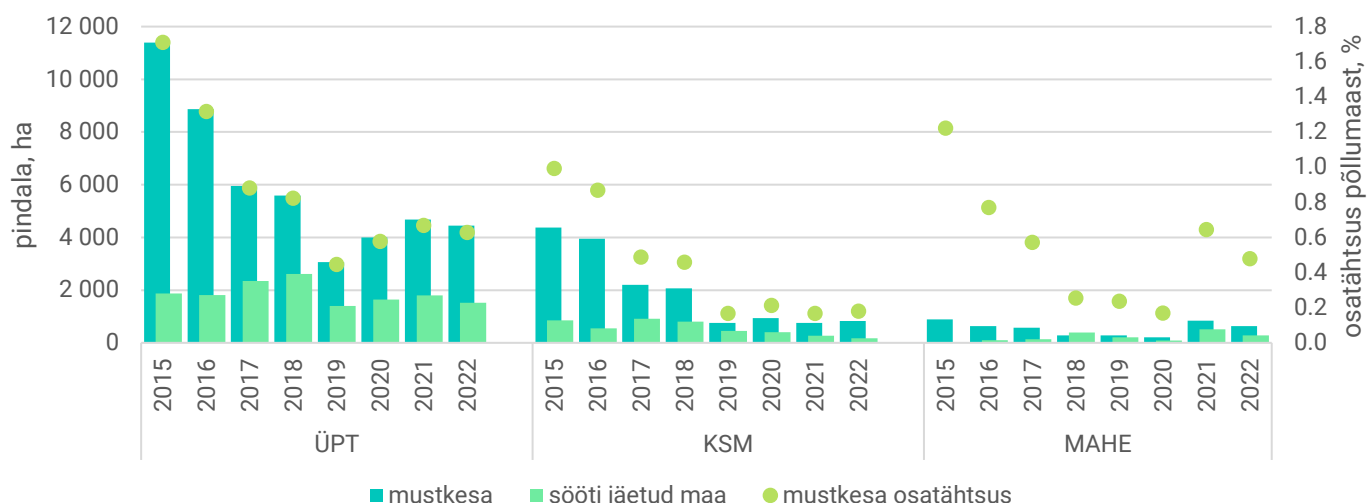

Joonis 10. Liblikõieliste kultuurigruppide pindala toetustüüpide lõikes 2015-2022. a (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

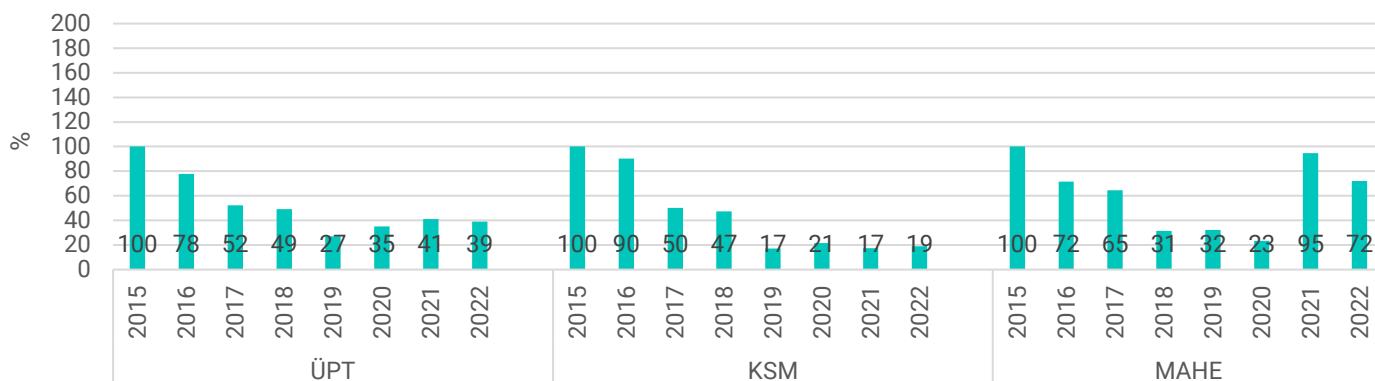
Mustkesa pind ja selle muutumine

Mullakaitse aspektist ei ole mustkesa kasutamise soodustamine kasulik, kuna sellega kaasneb märkimisväärne huumuse kadu ning mullastruktuuri lõhkumine intensiivse mullaharimise tagajärjel. Lisaks esineb suurem toitainete leostumise oht, sest puuduvad taimed, mis neid seoksid. Maa sööti jätmine, mille kasutamine on eelistatum võrreldes mustkesaga, on püsinud aastaid (2015-2022) osatähtsusega samal tasemel: ÜPT põllumaal 0,2-0,3% (va 2018), KSM põllumaal 0,1-0,2% (va 2022 a.), MAHE põllumaal 0,1-0,4%. Sööti jäetud maa pindala on KSM põllumaal vähenenud 2018. aastast ning oli 2022. aastal ainult 175 ha moodustades 0,04% KSM põllumaast.

Mustkesa pindala KSM põllumaal suurenes 73 ha võrra (10%), kuid osatähtsus põllumaast püsib 0,2% (Joonis 11). ÜPT mustkesa pindala vähenes 238 ha (5%) võrra ja ka osatähtsus vähenes 0,1% võrra 0,6%-ni. Seejuures suhteline osatähtsus on 39% võrreldes 2015 aastaga (Joonis 12). Ka MAHE mustkesa vähenes nii pindalalt kui osatähtsusest, moodustades 72% 2015. aasta tasemest. MAHE mustkesa pindala on 2022 a. 639 ha (vähenemine 203 ha) ja osatähtsus põllumaast 0,5% (vähenemine 0,1%).

Joonis 11. Mustkesa ja sööti jäetud maa taotletud pind ja osatähtsus põllumaast toetustüüpide lõikes perioodil 2015-2022 (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

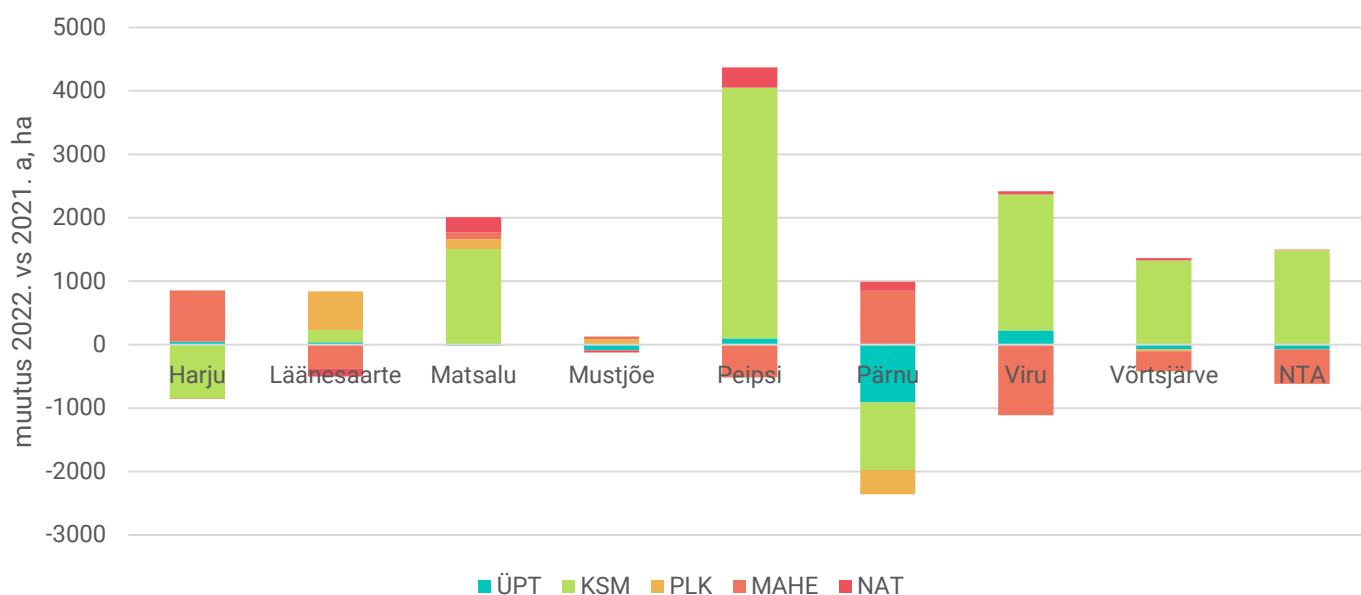
Joonis 12. Mustkesa pinna suhteline muutus aastatel 2015-2022 (2015 a. on 100%) toetustüüpide lõikes (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Nitraaditundliku ala ja alamvesikondade maakasutus

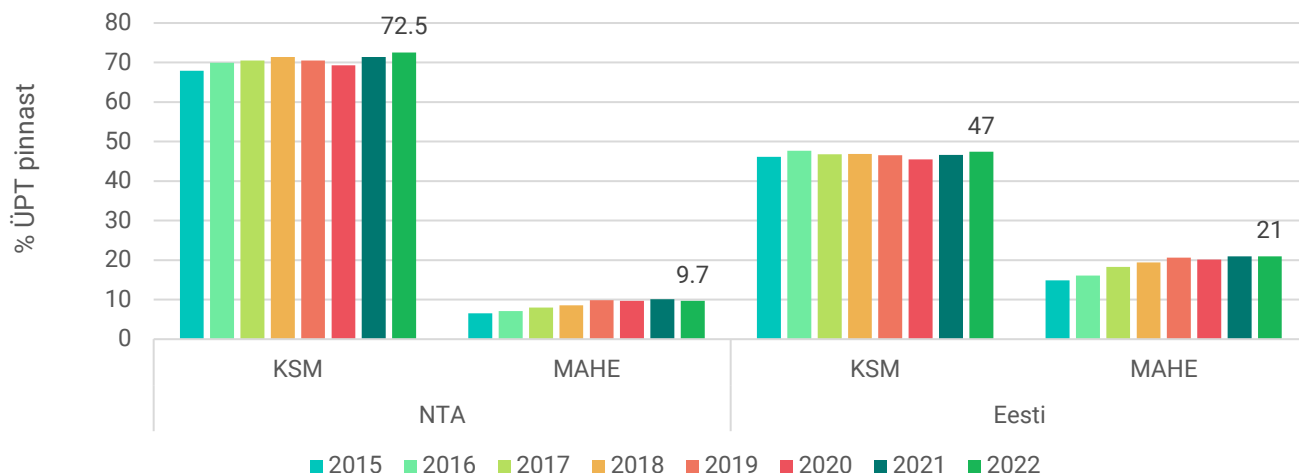
Alamvesikondade maakasutus on detailselt kajastatud aruande lisades tabelite ja joonisena ([Lisad 3-6](#)).

NTA-l vähenes 2021. aastaga võrreldes taotlusalune pind ÜPT ja MAHE toetuste puhul, kus taotletud pind vähenes vastavalt 0,1% (74 ha) ja 4% (542 ha) võrra ([Lisa 3](#), [Joonis 13](#)). PKT taotlusalune pindala suurenes NTA-l 1465 ha (1%) ja KSM 1486 ha (2%) võrra. Võrreldes üle-eestilist taotlusalust pinda NTA-l asuva taotlusaluse pinnaga, asub 21% KSM, 14% ÜPT, 9% MULD ja 6% MAHE taotlusalusest pinnast NTA-l. SORT toetust ei taotletud 2022. aastal NTA-l. Vesikondade lõikes suurenesid KSM taotlusalused pinnad Läänesaarte, Peipsi, Viru ja Võrtsjärve puhul, kuid samal ajal vähenesid nendes vesikondades MAHE taotlusalused pindalad. Harju ja Pärnu vesikonnas toimus vastupidine tendents, vähenes KSM pindala, kuid suurenesid MAHE taotlusalused pinnad. Matsalu vesikonnas suurenesid kõikide toetustüübid pindalad, va ÜPT.

NTA-l ÜPT pinnast moodustab enamiku ehk 72,5% KSM pind ning võrreldes 2021. aastaga on see ka suurenenud 1,5% ([Joonis 14](#)). MAHE pindala osatähtsus ÜPT-st on aasta-aastalt püsinud samas suurusjärgus nii NTA-l kui üle-eestiliselt, kuid NTA-l on MAHE taotlusaluse pinna osatähtsus kaks korda väiksem.

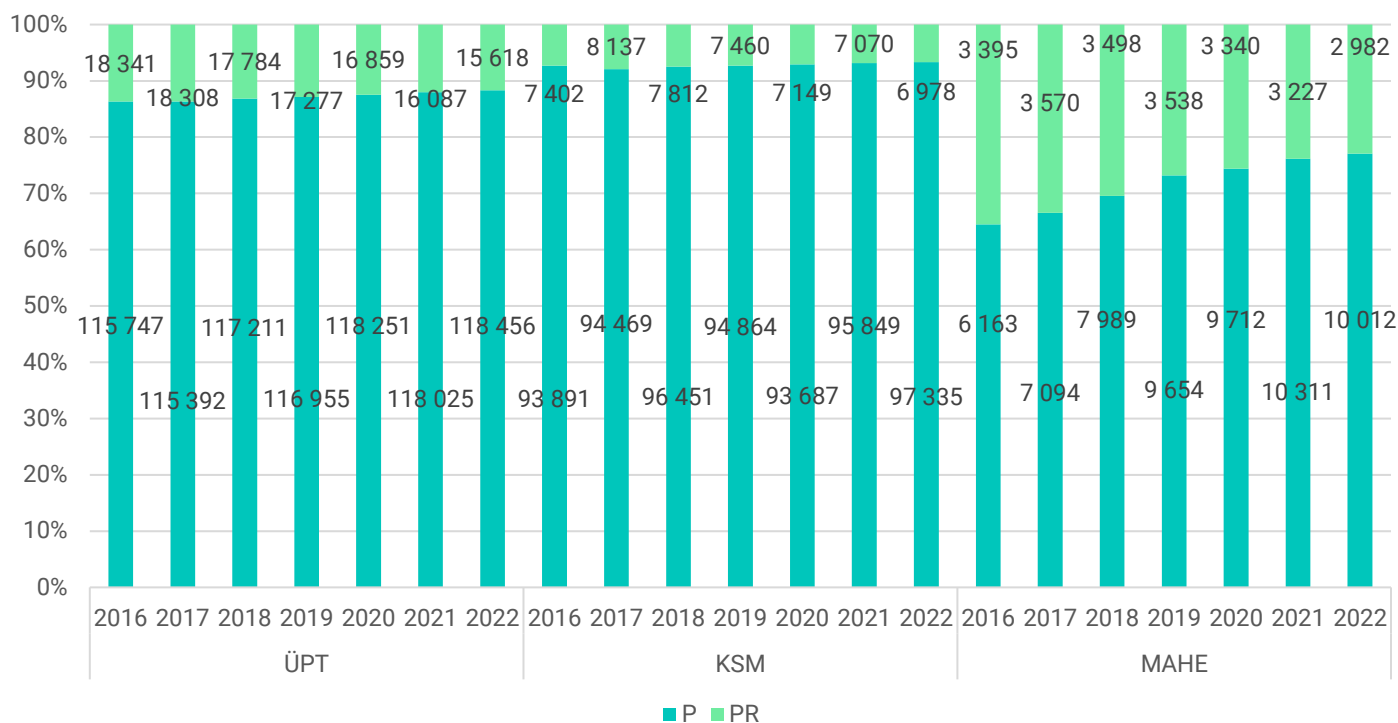

Joonis 13. Muutused alamvesikondade ja NTA pindalatoetuste taotlemises võrreldes 2022. aastat 2021. aastaga (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

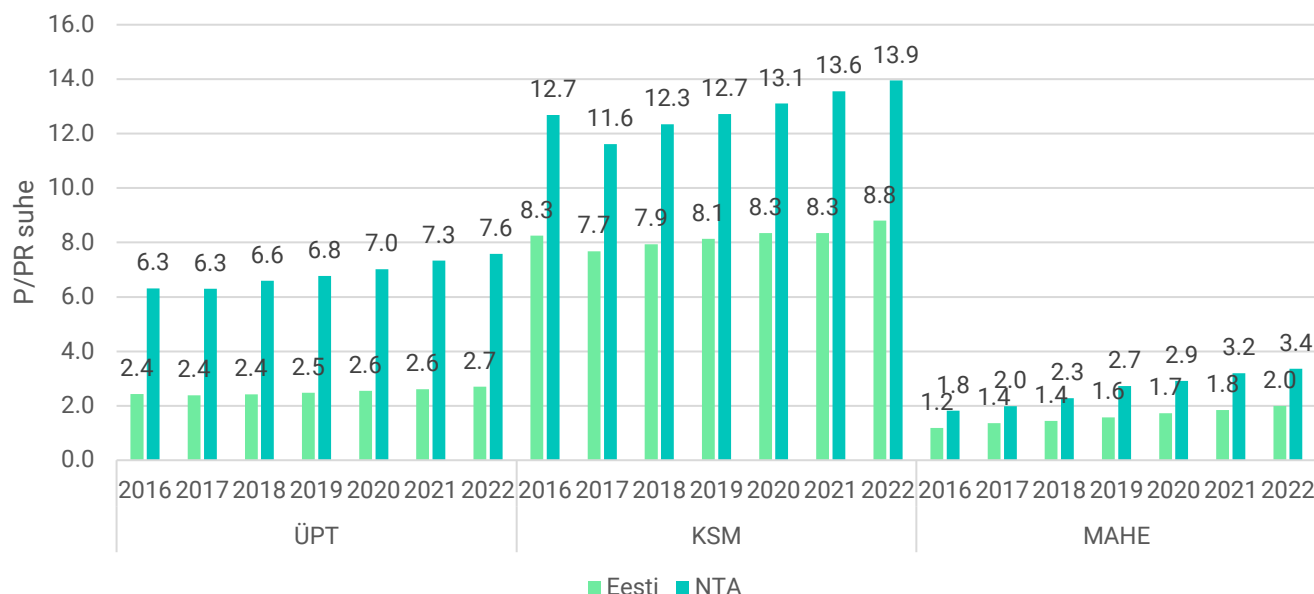

Joonis 14. KSM ja MAHE taotlusluse maa osatähtsus ÜPT pinnast 2015-2022 NTA-I ja Eesti võrdluses (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

NTA-I domineerib põllumaa võrreldes püsirohumaaga (Joonis 15). Põllumaad on ÜPT pinnast 88% ja KSM tootjatel 93% ning põllumaa osatähtsus ei ole viimastel aastatel muutunud. MAHE põllumaa taotlusluse pindala on aasta-aastalt suurenenud ning moodustas 2022. aastal 76,8% taotluslusest MAHE maast NTA-I. Püsirohumaade osatähtsus NTA põllumajandusmaast väheneb aasta-aastalt kõikides toetusgruppides (Lisa 6). Ka üle-eestilise keskmisega võrreldes on põllumaid võrreldes püsirohumaadega NTA-I oluliselt rohkem (Joonis 16), ÜPT-I koguni 2,8, KSM tootjatel 1,6 ja MAHE tootjatel 1,7 korda rohkem. NTA-I kasutatakse peamiselt KSM pindalapõhist toetust ning enamik taotluslusest maast kolmes suuremas toetusrühmas on põllumaad ja seda suuremal määral kui Eestis keskmisena.

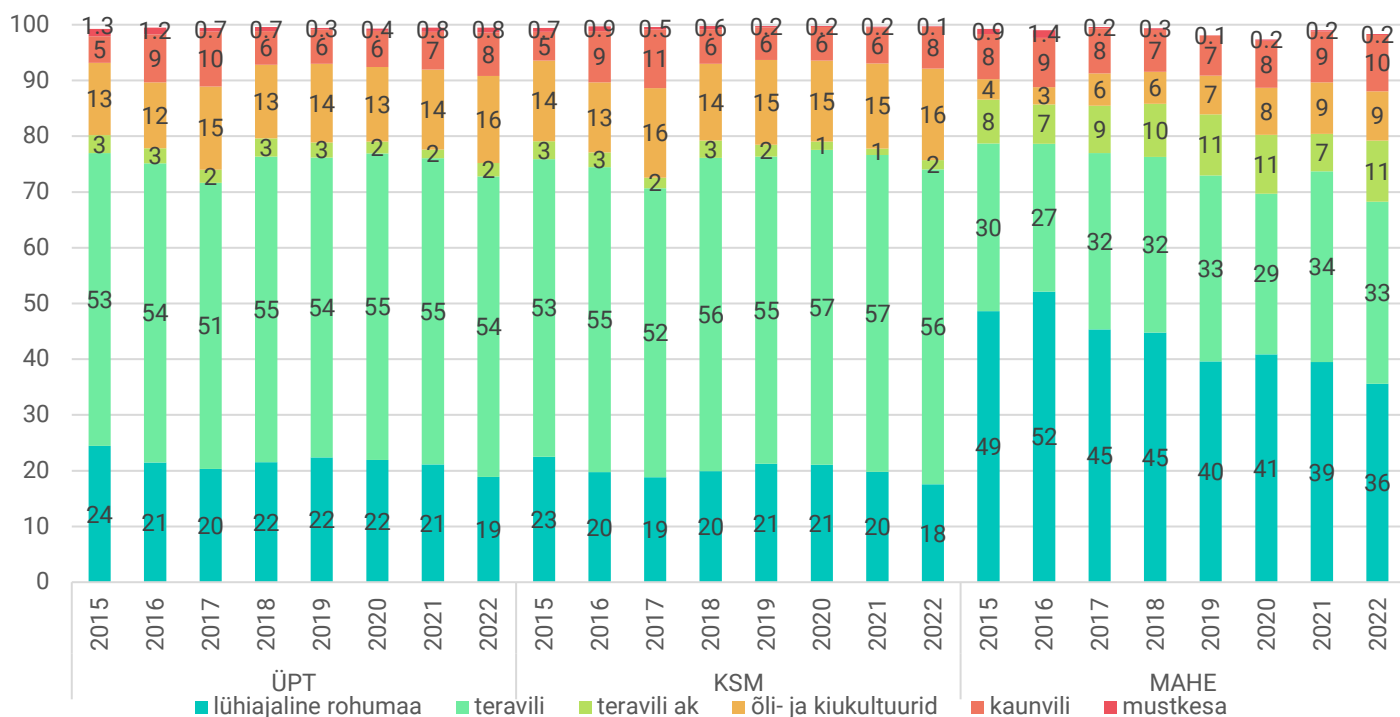

Joonis 15. Püsirohumaad (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-I) ja põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) jaotus NTA-I aastatel 2016-2022. Tulpadele märgitud pindala hektarites. (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Joonis 16. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-I) suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2016-2022 Eesti keskmisena ja NTA-I (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

NTA põllumaa kultuurigruppide struktuur on ÜPT ja KSM pinnal sarnane ning ka aastate võrdluses on trendid samad (Joonis 17). ÜPT ja KSM taotlusel põllumaal on suurenenud õli- ja kiukultuuride osatähtsus 16%-ni, ent MAHE põllumaal püsib 9% juures. Kaunvilja osatähtsus on suurenenud nii ÜPT, KSM kui MAHE taotlusel maal, suurim ehk 2% tõus on toimunud KSM-I. Lühiajalise rohuma pindala ja osatähtsus vähenesid nii ÜPT, KSM kui ka MAHE pinnal; suurim oli vähenemine MAHE osatähtsuses (3%). NTA teravilja taotlusel pind suurenes kõikides toetustüüpides, kuid seda suuresti tänu allakülvide pindala suurenemisele.

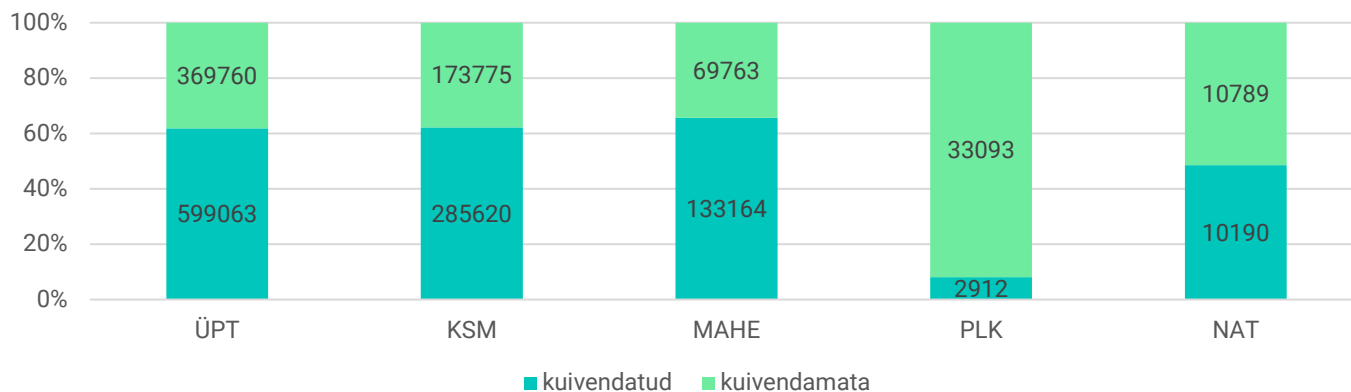

Joonis 17. Kultuurigruppide osatähtsus (%) põllumaast NTA-I aastatel 2015-2022. (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel) (PRIA, 07.02.2018b andmetel) (PRIA, 04.02.2019b andmetel) (PRIA, 29.01.2020b andmetel) (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

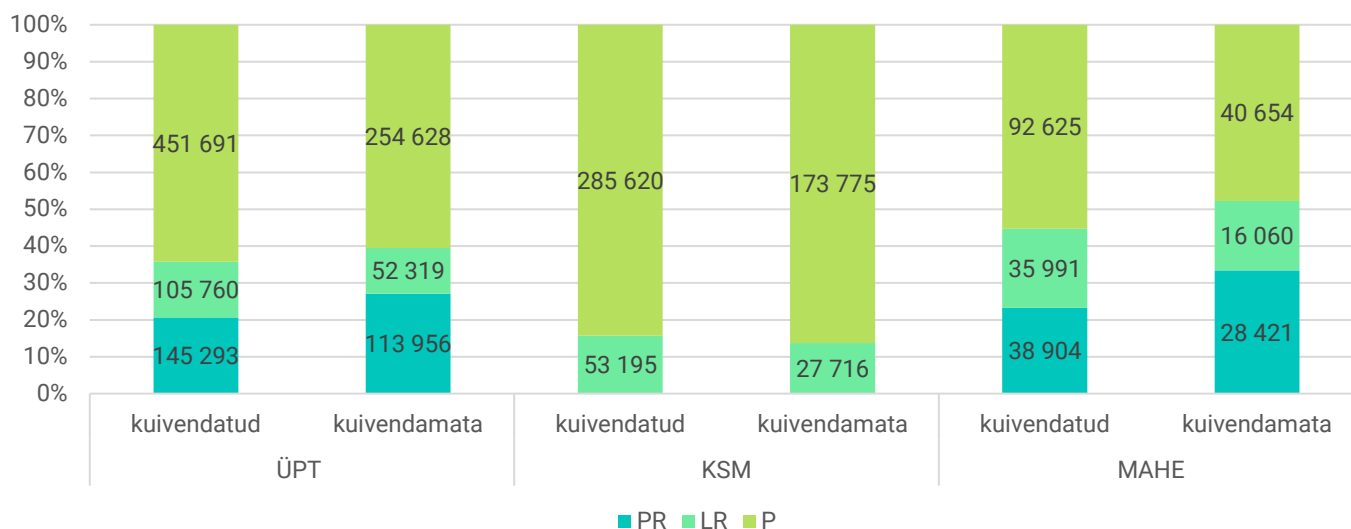
Maaparandusaluse maa maakasutus

ÜPT ja KSM taotlusalusest pinnast asub 62% maadest kuivendatud aladel, MAHE puhul 66%, NAT 49% ja PLK 8% (Joonis 18). Kuivendatud ja kuivendamata taotlusaluse maa pindala maakonniti erinevate toetustüüpide lõikes on välja toodud Lisas 7.

Kuivendatud ja kuivendamata alade maakasutus on üldiselt väga sarnane (Joonis 19). Eeldades, et kuivendatud maad on niiske mullarežiimiga, siis on ootuspärane, et kuivendatud maadel on pindalaliselt rohkem püsirohumaaid võrreldes kuivendamata maadega. ÜPT taotlusalusel maal paikneb 56% ja MAHE-l 58% püsirohumaadest kuivendatud maadel. MAHE kuivendatud aladel domineerivad põllumaad (55%) ja nii lühiajalisi rohumaaid kui püsirohumaaid on 21-23%. MAHE kuivendamata aladel suurenes püsirohumaade osakaal 33%-ni, väheneb põllumaa ja lühiajalise rohumaad osakaal, vastavalt 48%-ni ja 19%-ni. Ka ÜPT-l on sarnased suundumused võrreldes kuivendatud ja kuivendamata maid.

Joonis 18. Kuivendatud ja kuivendamata maade osatähtsus taotlusalusest maast pindalatoetuste võrdluses 2022. a. Tulpadel toodud pindala (ha) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

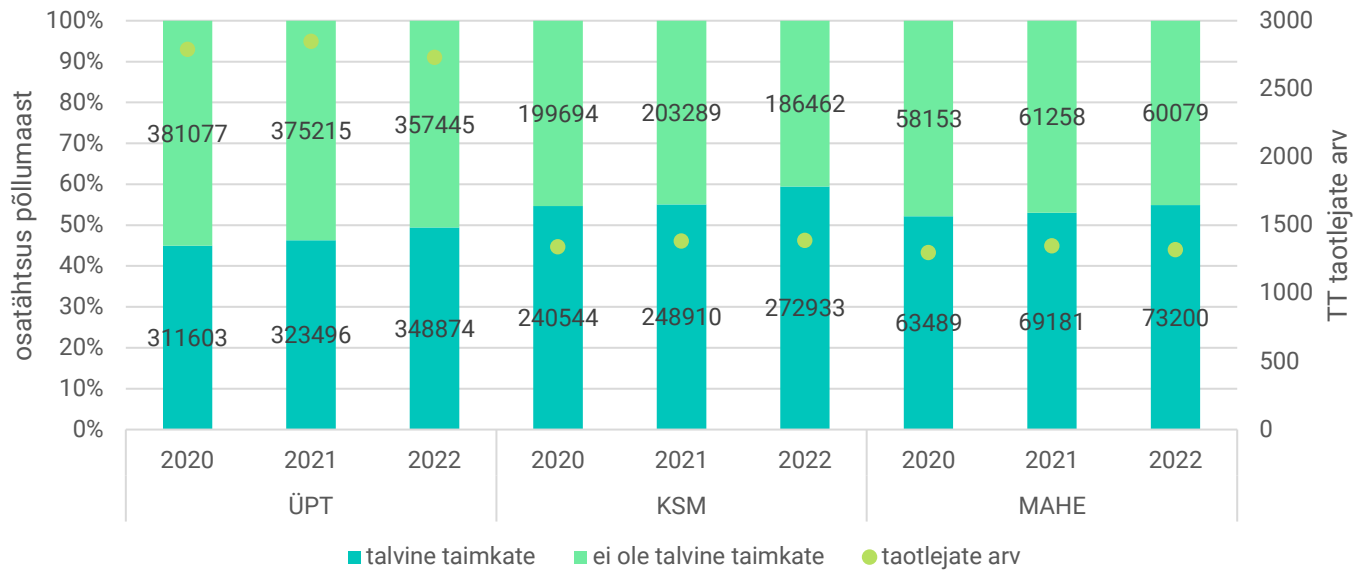
Joonis 19. Kuivendatud ja kuivendamata alade osatähtsus lühiajalise rohumaa (LR), muu põllumaa (P) ja püsirohumaa (PR+TPR+TAR) taotlusalusest maast ÜPT, KSM ja MAHE võrdluses 2022. a. Tulpadel toodud pindala (ha) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Talvine taimkate

Talvisel taimkattel on nii vee- kui mullakaitse eesmärk vähendada taimetoitelementide leostumisriski ja mullaerosiooni. KSM toetuse taotlemisel peab 1. novembrist 31. märtsini olema põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all 30% toetusõiguslikust maast (veekaitse lisategevuse puhul 50%) ja MAHE toetuse taotlemisel 20% põllumaast. Alates 2018. aastast käivitus NTA-l piirkondlik veekaitsetoetus (VESI), kus ühe toetatava tegevusena hoitakse 60% toetusõiguslikust maast talvise taimkatte all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal.

Talvise taimkatte nõue kehtib ainult põllumaale, seega on analüüsi kaasatud ainult taotlusalused põllumaad. Talvise taimkatte pindala suurenes kõikides toetustüüpides, vastavalt ÜPT-l 25 378 ha võrra (7,8%), KSM 24 023 ha võrra (9,7%) ja MAHE 4019 ha võrra (5,8%) (Joonis 20). KSM taotlusalusel põllumaal suurenes talvise taimkatte pindala osatähtsus 59%-ni. Talvise taimkatte taotlejate arv vähenes 118 taotleja võrra (4,1%) ÜPT ja 30 taotleja võrra (2,2%) MAHE põllumaal ning suurenes 5 taotleja võrra (0,4%) KSM puhul.

MAK 2014-2020 perioodi 4., 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs

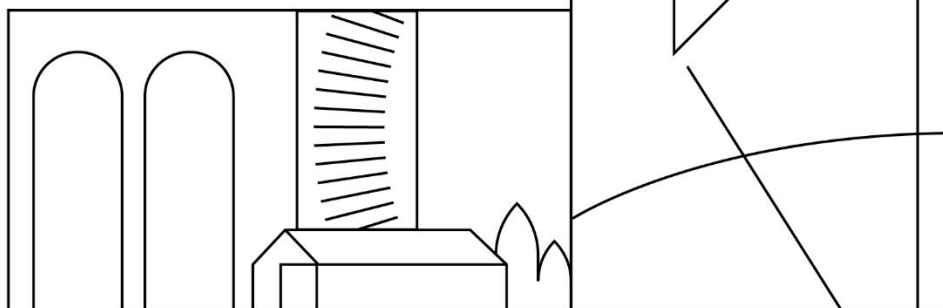
Joonis 20. ÜPT, KSM ja MAHE taotlusaluse põllumaa jagunemine talvise taimkatte alla ja talvise taimkatte taotlejate arv (PRIA, 28.01.2021b andmetel) (PRIA, 28.01.2022a andmetel) (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Kokkuvõte

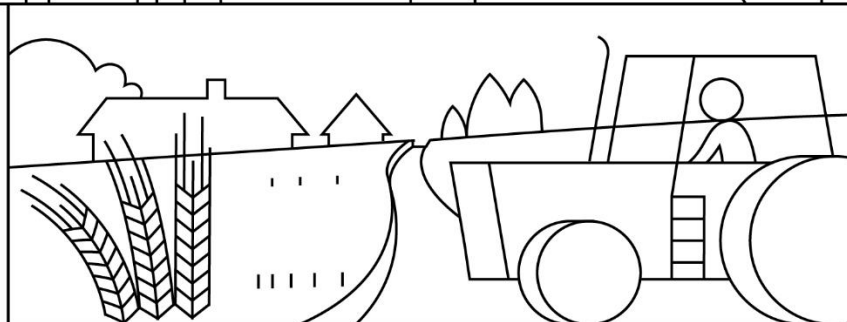
- Võrreldes 2021. aastaga suurenesid 2022. a KSM, PLK ja NAT pindalad, vastavalt 1,6% (7196 ha), 1,2% (435 ha) ja 3,1% (622 ha) võrra. ÜPT ja MAHE pindala vähenesid, vastavalt 671 ha (0,07%) ja 516 ha (0,25%) võrra. Taotlejate arv suurenes võrreldes 2021. aastaga KSM ja NAT toetuste puhul ning vähenes ÜPT, PLK ja MAHE taotlejate arv.
- Taotlejate keskmine pind Eesti keskmisena suurenes nii ÜPT kui KSM puhul vastavalt 74 ha-ni ja 303 ha-ni. ÜPT taotlejate keskmine pind ei muutunud ja püsib 114 ha. Jätkuvalt toimub taotlusaluste pindade suurenemine ainult põllumaa arvelt, va NAT, milles suurenesid nii põllumaa kui püsirohumaa pinnad. Samas üldiselt püsib püsirohumaa ja põllumaa suhe sama, ainult KSM puhul on nende suhe veelgi suurenenud põllumaade kasuks.
- Peamiste põllukultuuride osas põllumaal suurenesid raps, rüps, sinep, rõigas kultuuride osatähtsused ÜPT ja KSM pinnal, vastavalt 9042 ha (11%) ja 7883 ha (12,6%) võrra. ÜPT ja KSM taotlusalusel maal lühiajaliste rohumaa osatähtsus langes ÜPT-l 22%-ni ja KSM-l 18%-ni. Seevastu samades toetusgruppides suurenesid nii rapsi kui kaunviljade taotlusalused pindalad ja põllumaa osatähtsused. MAHE taotlusalusel maal suurenes teravilja kasvupind 2505 ha võrra ja vähenesid rapsi ja kaunviljade taotlusalused pindalad moodustades nüüd mõlemad võrdselt 5,5 – 5,6% põllumaast.
- Võrreldes 2021. aastaga on nii ÜPT, MAHE kui KSM põllumaal liblikõieliste kultuuride pindalad vähenenud, vastavalt 1396 ha (0,6%) võrra 215 457 ha-ni, 777 ha (1,0%) võrra 75 047 ha-ni ja 1588 ha (1,3%) võrra 117 825-ni. Seejuures on peamiseks põhjuseks just liblikõieliste heintaimede pindala vähenemine, mida leevendas liblikõieliste allakülvidega teravilja taotluspinna suurenemine.
- NTA-l toimus võrreldes 2021. aastaga taotlusaluse pindala vähenemine ÜPT pinnal 74 ha (0,1%) ja MAHE 542 ha (4%) võrra. PKT toetustest suurenesid enim KSM 1486 ha (2%) võrra (sh VESIT toetus 1431 ha ehk 82% võrra). Samas vähenesid PKT toetustest nii MULD, VESIR kui SORT taotlusalused pindalad, viimane vähenes 0 ha-ni.
- ÜPT ja KSM taotlusalusest pinnast asub 62% maadest kuivendatud aladel, MAHE puhul 66%, NAT 49% ja PLK 8%. Maakasutuse erinevus sõltuvalt kuivendamisest väljendub MAHE ja ÜPT puhul kuivendamata maadel suurema püsirohumaa osatähtsuses ning väiksemas lühiajalise rohumaa ja põllumaa osatähtsuses taotlusalusest pindalast võrreldes kuivendatud aladega.
- Talvise taimkatte eesmärk on vähendada taimetoiteelementide leostumisriski ja mullaerosiooni. Talvise taimkatte osakaal taotletud põllumaast suurenes võrreldes 2021. aastaga ja on suurim KSM puhul 59%, järgmisena MAHE 55% ja ÜPT 49%.

Meede M11 - mahepõllumajandus

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5.
prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi
loomade heaolu meetme hindamisaruanne
2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Jooniste loetelu	2
Tabelite loetelu.....	2
Lisade loetelu	3
Kasutatud kirjanduse loetelu.....	3
Lühikokkuvõte	3
Meetme analüüs	5
MAHE toetuse saajate koguarv ja toetusosalused pinnad	5
MAHE toetusega seotud põllumajandusloomad.....	10
Ülevaade MAHE toetuse taotlusala mahe ja mittemahe pinna jaotusest.....	11
Kultuurigrupid kogu MAHE toetuse taotluse alusel pinnal	11
Kultuurigrupid MAHE taotlusala põllumaal ja seosed mullaviljakusega	16
Tera-, õli- ja kiukultuuridele MAHE toetuse taotlemisest	22
Köögiljajadele, ravim- ning maitsetaimedele ja aedmaasikale MAHE toetuse taotlemisest	22
Püsilikultuuridele MAHE toetuse taotlemisest	23
Kokkuvõte.....	23

Jooniste loetelu

Joonis 1. MAHE toetuse määratud pind ja saajate arv maakonniti. Maakondade halduspiirid alates 2015. a 01.01.2018 kehtima hakanud piiride järgi.....	7
Joonis 2. MAHE toetuse määratud pinna ja toetuse saajate osakaal ÜPT toetuse määratud pinnast ja toetuse saajatest 2022. aastal.....	8
Joonis 3. MAHE toetuse taotlusala kultuurigruppide pinna osakaal MAHE toetuse taotlusala pinnast.....	12
Joonis 4. MAHE toetuse taotlusala rohumaa pinna osakaal MAHE toetuse taotlusala pinnast 2022. aastal.....	13
Joonis 5. MAHE toetuse taotlusala püsirohumaa pinna ligikaudne asendumine teiste kultuuridega maakondades. 2018. a alates võrdlus uute maakondade halduspiiride järgi, varasem võrdlus vanade halduspiiride järgi	14
Joonis 6. MAHE toetuse taotlusala põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuurid erinevate MAHE pinna jaotuste alusel 2022. aastal.....	15
Joonis 7. MAHE toetuse taotlusala põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuur ettevõtete pinna suurusgruppides 2022. aastal.....	16
Joonis 8. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste heintaimede, liblikõieliste ja muude heintaimede segude, liblikõieliste heintaimede allakülvide ning kaunviljade koguosaal kohustusala põllumaa (ilma <0,3 ha põldudeta) pinnast maakondades. Maakonnad 2018. a alates uute halduspiiride järgi	17
Joonis 9. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste kultuurigruppide osakaal põllumaa liblikõieliste pinnast	18
Joonis 10. MAHE toetuse taotlusala põllumaa struktuur 2022. aastal maakondades.....	19
Joonis 11. MAHE toetuse taotlusala talvise taimkatte ligikaudne osakaal põllumaast 2022./2023. a maakondades ...	20
Joonis 12. MAHE toetuse taotlejate mustkesa pinna osakaal taotlusala põllumaa kultuuride pinnast maakondades. Maakonnad 2018. a alates uute halduspiiride järgi.....	21

Tabelite loetelu

Tabel 1. MAHE toetusala määratud pind ja toetuse saajate arv toetusala pinna suurusgruppide alusel 2022. aastal. 8
Tabel 2. MAHE 2014+ tootjate sertifitseeritud maheseemnega külvatud põllumaa lisamakse alune pind ja toetusesaajad 2022. aastal.....
9

Lisade loetelu

Lisa 1. Määratud MAHE toetuse alune pind ja toetuse saajate arv

Lisa 2. MAHE 2007+ toetusalusel põllumajandusloomad ja põllumajandusloomad, mis on seotud MAHE 2014+ pinnale määratud lisamaksega

Lisa 3. MAHE põllumajandusloomad, mis on seotud MAHE 2014+ pinnale määratud lisamaksega maakondades 2022. aastal

Kasutatud kirjanduse loetelu

METK, 2023. Keskkonnateadlikkuse e-küsitlus põllumajandustootjatele, 2017. ja 2021. aasta võrdlus, 71 lk. Allikas: https://metk.agri.ee/teadus-uuringud/agrookoloogia/majandusnaitajad-ja-muu?view_instance=0¤t_page=1#e-kusitlus-pollumaja.

PMK, 2022a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme hindamisaruanne 2021. aasta kohta, 201 lk. Allikas: <https://metk.agri.ee/teadus-uuringud/maaelu-arengukava-hindamine/mak-2014-2020#mak-2014-2020-4-ja--2>

PRIA, 05.03.2023 andmetel. MAH (2014-2020) määramine (lisamakse alusel olevad loomade arvud kliendi lõikes).

PRIA, 20.03.2023 andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2022. aasta kohta.

PRIA, 25.01.2023a andmetel. Maakasutus 2022. aastal.

PRIA, 30.03.2023b andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 30.01.2023 ja määramised 20.02.2023 seisuga.

PTA, 09.01.2023 andmetel. Mahepõllumajanduslik loomakasvatus, taimekasvatus ja kõrje mitteharitavalt alalt 2022. aastal.

Lühikokkuvõte

MAHE toetusealune kogupind oli 2022. aastal 191 477 ha (2021. aastal 190 561 hektarit). See moodustas 94% MAHE 2014+ taotlusalusel pinnast ja 78% mahepõllumajanduse registris olevast mahepinnast. Sellest MAHE üleminekutoetust määrati 5530 ha ja mahepõllumajandusega jätkamise toetust 185 947 ha (140% MAK sihttasemest). 2015.–2022. a jooksul on mahepõllumajandusele üleminekutoetust (1.–3. a) määratud kokku 50 148 ha. MAHE toetuse saajaid oli 2022. a 1765 (87% mahepõllumajanduse registris olevatest mahetootjatest). Sellest MAHE üleminekutoetuse saajaid oli 73 ja mahepõllumajandusega jätkamise toetuse saajaid 1692. MAHE toetuse pind suurenes 2021. a võrreldes 0,5% (916 ha) ja toetuse saajate arv 1,6% (28 võrra). MAHE toetusalusel keskmine pind toetuse saaja kohta oli 108 ha. Tartu maakonnas oli suurim keskmine MAHE pind toetuse saaja kohta – 157 ha ja Põlva maakonnas väikseim – 54 ha.

Kõige rohkem MAHE toetuse saajaid oli Võru maakonnas (231 e 13% MAHE toetuse saajatest). Kõige vähem määrati seda toetust Ida-Viru maakonnas (44). Suurim MAHE toetuse pind olid Tartu maakonnas (27 242 ha e 14% MAHE kogupinnast). Kõige vähem oli seda pinda Põlva maakonnas (3759 ha).

Nitraaditundlikul alal (Lääne-Viru, Jõgeva ja Järva maakonnas) paiknevatele massiividele sai 30% suuremat MAHE toetust 124 tootjat kokku 11 957 ha.

Eesti MAHE toetusalusel pinna koguosa kaal ÜPT toetusalusel kogupinnast oli 2022. a 19,8%. Suurim oli see Hiiumaa maakonnas (57%) ja väikseim Põlva maakonnas (8,3%).

Mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud MAHE toetuse lisamaksega külvipind oli MAHE tootjatel 2022. a kokku 5288 ha (188 toetuse saajat). Kogu taotlusalusel teravilja külvipinna suhtes oli sertifitseeritud MAHE seemnega pinda 9,2%. Toetusalusel sertifitseeritud seemnega kartuli külvipinda oli 14 ha (1 tootja).

Suur püsi- ja lühiajaliste rohumaade pind MAHE pinnal võimaldab Eesti mahepõldudel tervikuna säilitada ja tõsta mulla orgaanilise aine sisaldust, parandada mullastruktuuri ja takistada toitelementide leostumist. Samas on MAHE rohumaade

(püsi- ja lühiajalised rohumaad) kogupind aastate jooksul siiski märkimisväärselt vähenenud (2009.–2013. a 74%-lt 59%-ni 2022. a) ning tera- ja kiukultuuride osakaal tõusnud (2009.–2013. a 22%-lt 39%-ni).

MAHE püsirohumaade osakaal on kogu taotlusel MAHE pinnal vähenenud 2009.–2013. a 48%-lt 33%-ni 2022. a. Maakondade lõikes on MAHE toetuseluse püsirohumaade osakaal aga väga erinev. Kui Saare maakonnas oli MAHE püsirohumaade osakaal 69% ja Hiiu maakonnas 63%, siis Tartu maakonnas vaid 12%. Analüüsi tulemused näitavad, et püsirohumaad haritakse märkimisväärses ulatuses ka üles ja asendatakse teiste kultuuridega. Vahemikus 2016–2021 oli ülesharitavaid püsirohumaad aastas 4000–7000 ha. Kuid 2022. a juba ligikaudu 12 000 ha. Põhiliselt kasvatati ülesharitud püsirohumaal tera-, õli- ja kiukultuure (2022. a 87%).

Lühiajalised rohumaad moodustasid MAHE taotlejate põllumaast 2022. a keskmiselt 40%, (2009.–2013. keskmisena 51%), tera- jm kultuurid (kaasaarvatud allakülvidega) 61% (2009.–2013. keskmisena 49%). Liblikõieliste (heintaimed, nende allakülvid, kaunviljad) osakaal oli MAHE taotlejate kohustuseluse põllumaal 2022. a 56%. 2009.–2013. a oli nende osakaal MAHE taotlejatel 53%. Põllumaa liblikõielistest oli MAHE kaunviljade osakaal 2022. a 10%. 2009–2013 keskmisena oli nende osakaal põllumaal liblikõielistest vaid 3,5%.

Mustkesa osakaal oli 2009.–2013. a keskmisena MAHE tootjate põllumaal suhteliselt suur – 6,3%. 2015. a alates, kui mustkesale enam MAHE toetust ei määrata, on selle osakaal põllumaal jäänud väikeseks (2022. a 0,5%, 638 ha). Harju, Hiiu, Lääne-Viru ja Tartu maakonnas mustkesa 2022. a polnudki.

Talvise taimkatte all oli 2022./2023. a talveperioodil keskmiselt ligikaudu 55% põllumaast.

Ravim- ja maitsetaimede MAHE taotluselune pind vähenes 2575 ha-lt 2020. a-l 752 ha-ni 2022. a. Sarnaselt varasematele aastatele taotleti enim taotleti toetust sarsapta kapsasrohu (186 ha, 25% pinnast), musta kapsasrohu (165 ha, 22%), aedkoriandri (140 ha, 19%) ja hariliku maarjaohaka (94 ha, 12%) pinnale. Kuigi ravim- ja maitsetaimede MAHE toetuselust kasvupinda piirati 2019. ja 2020. a 15 ha ja 2021. a 4 ha taotleja kohta seoses varasemate aastate laialdase toetuse mittesihotstarbelise kasutamise tõttu, taotleti eeltoodud kultuuridele 2022. a MAHE toetust endiselt põhiliselt suhteliselt suurtele pindadele (3–5 ha). Kehtestatud toetuspinna piirang ettevõtte kohta pole suure toetusmäär juures (600 €/ha) ilmselt siiski tõhusaks lahenduseks toetuse mittesihotstarbelise kasutamise vähendamiseks.

MAHE toetuseluse pinna lisamaksesse panustavate (edaspidi MAHE toetusse panustavate) mahepõllumajanduslikult peetavate loomade koguarv oli 2022. a enamusel loomaliikidel oluliselt suurem kui 2009.–2013. a keskmiselt, kuigi suurel osal liikidest on toetusega seotud loomade arv viimastel aastatel vähenenud. MAHE toetusse panustavaid veiseid oli kokku 45 923. Kõige rohkem oli neid Pärnu (7504 e 16%) ja Saare maakonnas (6386) ning kõige vähem Põlva maakonnas (1051). MAHE toetusse panustavaid lüpsilehmi oli veiste hulgas 2121. Lüpsilehmade arv on 2009.–2013. a keskmisega võrreldes oluliselt langenud, kuigi kahel viimasel aastal mõnevõrra suurenenud. Enim oli neid Pärnu (395 e 19%) ja Saare maakonnas (375). Vähemalt ühe aasta vanuseid MAHE toetusse panustavaid lambaid oli 23 897. Saare maakonnas oli neid kõige rohkem (4959 e 21%) ja kõige vähem Ida-Viru maakonnas (20). Lammaste arv on 2016. a alates vähenenud. MAHE toetusse panustavaid kitsi oli 556 ja nende arv vähenes eelneva aastaga võrreldes 500 e koguni 47% võrra (põhiliselt ühe suure ja varasematel aastatel toetust saanud Ida-Viru mahekitsekasvataja puudumise tõttu). Kõige rohkem oli MAHE kitsi Lääne maakonnas (20% kõigist MAHE kitsedest). MAHE toetusse panustavaid karjatataid loomi (veised, lambad, kitsed) kokku oli kõige rohkem sarnaselt varasemale perioodile Saare maakonnas (11 758 e 16%). Kõige vähem oli karjatataid loomi kokku Jõgeva (1405) maakonnas.

MAHE toetusse panustavaid kodulinde (kokku 32 762) oli enim Lääne-Viru (15 119 e 46%) ja Valga maakonnas (5984 e 18%). Kodulindudest moodustasid munakanad (77%) ja broilerid (22%). MAHE kodulindude arv on 2009.–2013. a keskmisega võrreldes suurenenud koguni 5,5 korda. MAHE toetusse panustavaid mesilasperesid oli kokku 2142. Põhiline osa neist oli Lääne-Viru (650 e 30%) ja Saare (355 e 17%) maakonnas. 2009.–2013. a keskmisega võrreldes on mesilasperede arv suurenenud 4,5 korda.

Meetme analüüs

Mahepõllumajandustoetusi hakati Eestis tootjatele maksma riiklikul tasandil 2000. aastal. 2003. aastal oli mahetoetusega kaetud 38 588 ha. 2004. aastal, kui Eesti liitus Euroopa Liiduga, hakati ka mahepõllumajanduslikku tootmist arendama maaelu arengukavade (MAK) vastavate meetmete alusel. Tootjatel oli võimalik nende meetmetega liituda ja saada meetmete nõuete täitmise eest toetust. Praeguseks on MAHE toetuse alune pind mitmekordistunud ja toetuse saajate arv oluliselt suurenenud.

2018. a alates ei saanud enam toetust taotleda MAK 2007–2013 PKT alameetme 2.3.2 – mahepõllumajandusliku tootmise toetus alusel (MAHE 2007+), kuna kõigi selle meetmega seotud tootjate kohustusperiood lõppes. Jätakuvalt said mahetootjad toetust taotleda MAK 2014–2020 meetme – mahepõllumajandus – M11 – (MAHE 2014+) alusel.

MAHE toetuse saajate koguarv ja toetusosalused pinnad

Need MAHE tootjad, kellel MAHE toetuse 5-aastane kohustus lõppes, said 2022. a võtta MAHE toetuse uue 1-aastase kohustuse.

Eestis oli 2022. a kokku 1765 MAHE 2014+ toetuse saajat. 2009.–2013. a keskmisega võrreldes oli toetuse saajaid 37% ehk 477 võrra rohkem. 2021. a võrreldes vähenes toetuse saajate arv 1,6% e 28 võrra. MAHE toetuse saajaid oli 2022. a kõige rohkem Võru (231 e 13% MAHE toetuse saajatest) ja Pärnu maakonnas (225 e 13%) ([Joonis 1](#)), ([Lisa 1](#)). Kõige vähem oli MAHE toetuse saajaid Ida-Viru (44 e 2,5%) ja Jõgeva (62 e 3,5%) maakonnas.

Eestis oli 2022. aastal 1765 MAHE toetuse saajat ja toetusosalune pind 191 477 ha. Kõige rohkem toetusesaajaid oli Võru maakonnas (13%) ja suurim toetuspind Tartu maakonnas (14%).

Määratud MAHE 2014+ toetuse kogupind oli Eestis 2022. a 191 477 ha. See moodustas taotlusosalusest pinnast 94%. Mahepõllumajanduse registris (PTA, 09.01.2023 andmetel) olevast mahepinnast (246 927 ha) moodustas MAHE toetusosalune pind 78%. Toetuse saajaid oli registris olevatest 2027-st mahetootjast (väljaarvatud korjega mitteharitavatel aladel tegelejad) 87%. 2009.–2013. a keskmisega võrreldes oli MAHE toetusosalune pind 2022. a 80% (85 294 ha võrra)

suurem. 2021. a võrreldes suurenes MAHE pind aga 0,5% e 916 ha.

Suurimad MAHE toetuse alused pinnad olid 2022. a Tartu (27 242 ha e 14% MAHE pinnast) ja Pärnu (23 091 ha e 12%) maakonnas ([Joonis 1](#)), ([Lisa 1](#)). Kõige vähem oli MAHE pinda Põlva (3759 ha e 2,0%) ja Ida-Viru (6299 ha e 3,3%) maakonnas. Saare maakonnas suurenes 2022. a MAHE pind protsentuaalselt kõige enam (5,0%). Enim aga vähenes MAHE pind Ida-Viru maakonnas (-11%). MAHE pind vähenes veel Põlva, Jõgeva, Lääne-Viru, Harju, Hiiu ja Võru maakonnas. Ülejäänud maakondades aga suurenes. Hiiu maakonnas oli 2022. aastal MAHE pind 26 korda (2021. a koguni 343 korda), Saare maakonnas 1,8 ja Võru maakonnas 1,2 ja Lääne maakonnas 1,1 korda suurem kui KSM toetusosalune pind. Hiiu maakonnas sai neli tootjat 314 ha (2021. a vaid üks tootja 24 ha) KSM toetust. Teistes maakondades ületas KSM toetusosalune pind MAHE pinna.

MAHE 2014+ toetusest määrati mahetootmisele üleminekutoetust 2022. a 73 tootjale (PRIA, 30.03.2023b andmetel), ([Lisa 1](#)). Kõige rohkem oli selle toetuse saajaid Pärnu (19) ja Rapla (8) maakonnas. Üleminekutoetuse kogupind oli 5530 ha, mida oli 3,5 korda rohkem kui 2021. a. Selle toetuse suurimad pinnad olid Pärnu (1695 ha) ja Viljandi (1044 ha) maakonnas.

MAHE 2014+ toetusest MAHE tootmisega jätkamise toetust määrati 2022. a 1692 tootjale (PRIA, 30.03.2023b andmetel), ([Lisa 1](#)) ja neid oli 57 võrra vähem kui eelneval aastal. Kõige rohkem oli selle toetuse saajaid Võru (226) ja Pärnu (206) maakonnas, kõige vähem aga Ida-Viru (42) ning Jõgeva maakonnas (61). Toetuse kogupind oli 185 947 ha, mis oli 2444 ha väiksem kui 2021. a. Selle toetuse suurimad pinnad olid Tartu (26 366 ha) ja Pärnu (21 396 ha) maakonnas ja väikseimad pinnad Põlva (3689 ha) ja Ida-Viru (6238 ha) maakonnas.

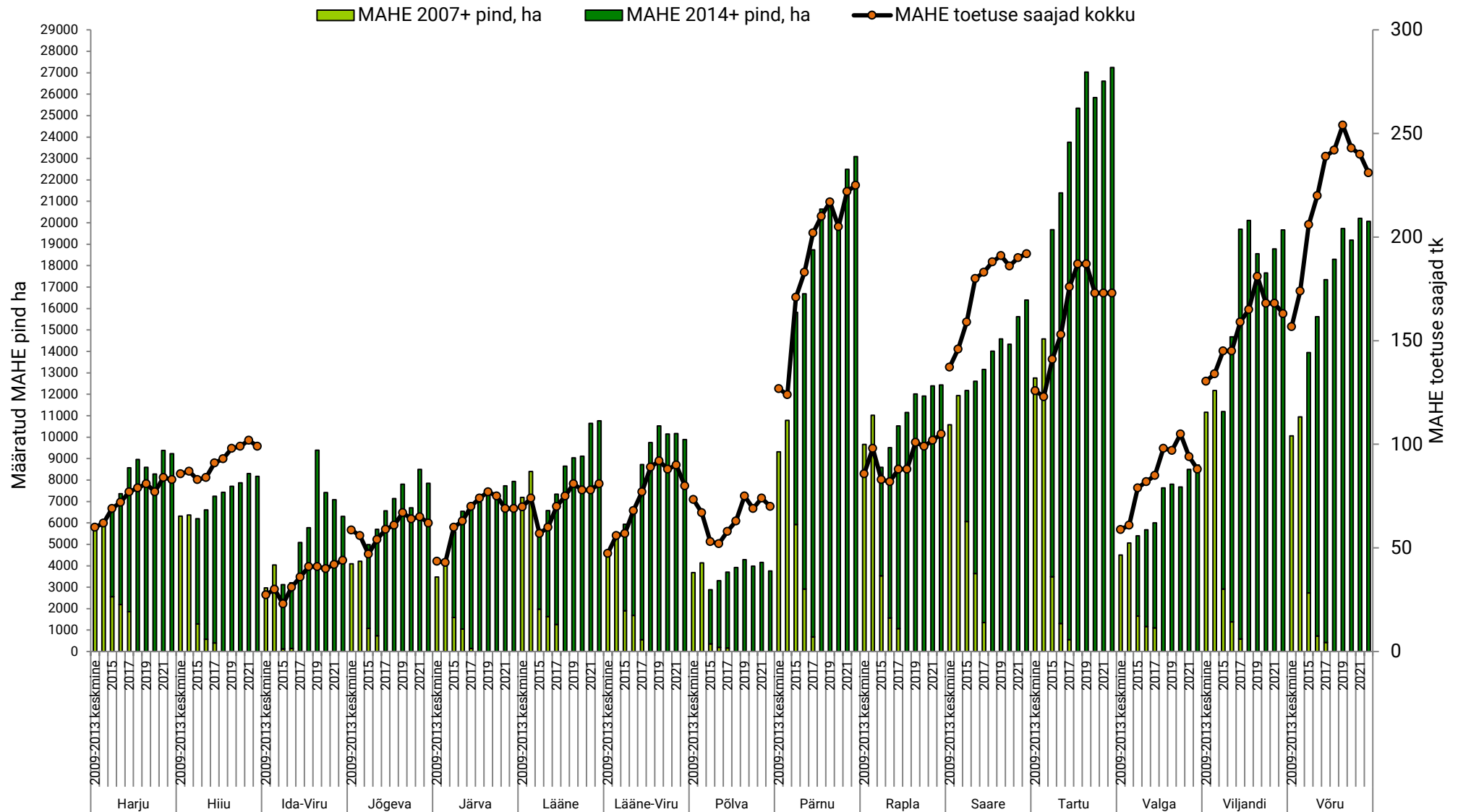
MAHE toetuse keskmine pind toetuse saaja kohta oli 2022. aastal Eestis 108 ha (2021. a 106 ha). Kõige suurem keskmine pind toetuse saaja kohta oli Tartu (157 ha) ja Ida-Viru (143 ha) maakonnas. Kõige väiksemad keskmised pinnad olid aga

Põlva (54 ha) ja Hiiu (82 ha) maakonnas. Suurim MAHE toetusega ettevõtte pind oli 3275 ha ja väikseim toetusega ettevõtte pind oli 0,3 ha.

MAK 2014–2020 on MAHE meetme hindamiseks kavandatud ka kaks pindalalist väljundnäitajat:

- üleminek mahepõllumajandusele, sihttasemega 60 000 ha;
- mahepõllumajandusega jätkamine, sihttasemega 133 000 ha.

Mahepõllumajandusele üleminekupind vahetub üleminekuperioodi lühikese kestuse (1–3 aastat) tõttu pidevalt, kuid selle kogupind ei suurene seetõttu oluliselt. Pealegi määratakse üleminekuperioodi toetust vaid esmakordselt mahetootmisega alustavate ettevõtete põllumajandusmaale. Hiljem juurde tulevate uuele põllumajandusmaale aga mahetoetust ei määrata, kuigi seadusandluse järgi kehtib ka sellele pinnale mahepõllumajanduse üleminekuperiood. Tegelik üleminekupind on olnud seetõttu mitu korda suurem, kui see pind, millele üleminekutoetust määratakse. Seetõttu pole kehtestatud väljundnäitaja selles sõnastuses vast kõige sobivam antud sihttaseme väljatoomiseks. 2015.–2022. a jooksul on mahepõllumajandusele üleminekutoetust (1.–3. a) määratud kokku 50 148 ha ([Lisa 1](#)). Toetusaluse mahepõllumajandusega jätkamise pind (185 947 ha) moodustas 2022. a aga sihttasemest 140%.

Joonis 1. MAHE toetuse määratud pind ja saajate arv maakonniti. Maakondade halduspiirid alates 2015. a 01.01.2018 kehtima hakanud piiride järgi (PMK, 2022a), (PRIA, 20.03.2023 andmetel), (PRIA, 30.03.2023b andmetel)

MAHE toetuse saajate erinevate suurusgruppide analüüsimisel (Tabel 1) selgus, et väikese toetusluse pinnaga suurusgruppides (<1 ha, 1–2,99 ja 3–9,99 ha) oli toetuse saajate arv sarnaselt varasematele aastatele 2022. a märkimisväärne (kokku 325 e 18% toetusesaajatest), kuid toetuslune kogupind väike (1530 ha e 0,8% toetuspinnast). Suurim toetuslune pind oli suurusgrupis 100–499,99 ha (99 171 ha, 51%) ja suurim toetuse saajate arv grupis 10–49,99 ha (610 toetuse saajat, 35%).

Suurim MAHE toetuse saajate arv oli 2022. aastal suurusgrupis 10–49,99 ha (35%) ja suurim toetuslune pind suurusgrupis 100–499,99 ha (51%).

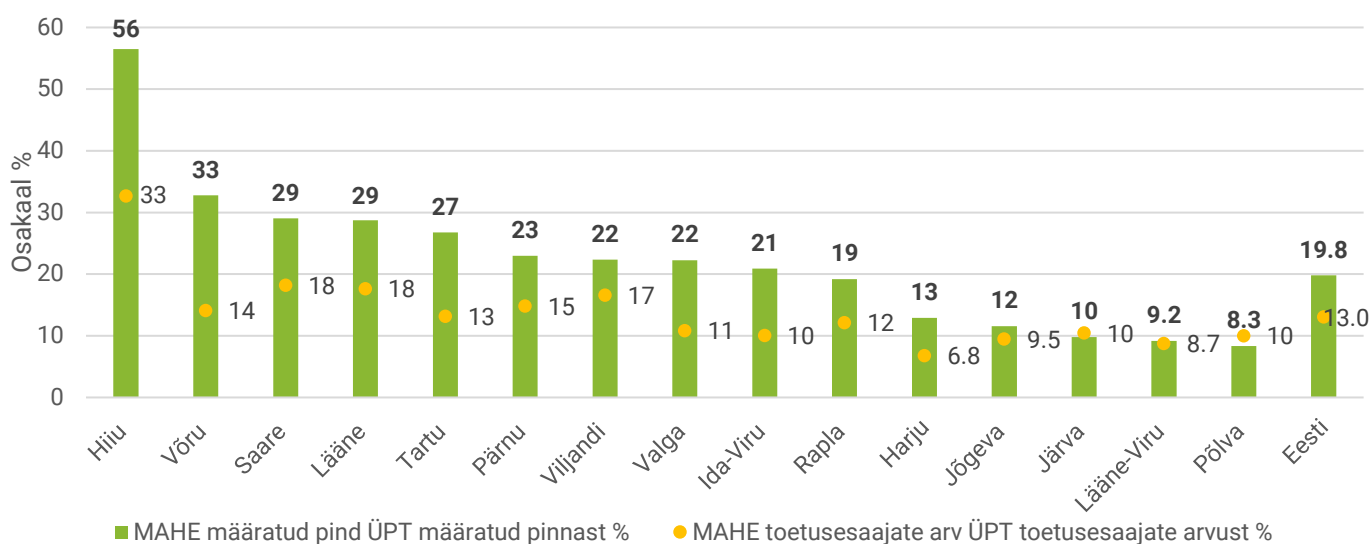
Tabel 1. MAHE toetuslune määratud pind ja toetuse saajate arv toetusluse pinna suurusgruppide alusel 2022. aastal (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

Suurusgrupp	Toetuslune pind kokku, ha	Toetusluse pinna osakaal kogupinnast, %	Toetusesaajate arv	Toetusesaajate osakaal, %
<1 ha	9	0,0	16	0,9
1–2,99 ha	173	0,1	96	5,4
3–9,99 ha	1348	0,7	213	12,1
10–49,99 ha	16 375	8,6	610	34,6
50–99,99 ha	21 314	11,1	297	16,8
100–499,99 ha	97 171	50,7	461	26,1
500–999,99 ha	41 009	21,4	62	3,5
1000–3275 ha	14 079	7,4	10	0,6
Kokku, ha	191 477	100,0	1765	100,0

Kuna maakondades on kogu põllumajandusmaa ja ka ÜPT aluse põllumajandusmaa suurus erinev, annab mõnevõrra parema ülevaate mahepõllumajanduse proportsioonidest MAHE toetusluse pinna ja toetuse saajate osakaalu arvestamine maakondade ÜPT toetuslusest pinnast ja toetuse saajatest. Kõige suurem oli MAHE toetusluse pinna osakaal ÜPT toetuspinnast ja toetuse saajatest 2022. a sarnaselt varasematele aastatele Hiiu maakonnas ehk 56% (2021. a 60%). Toetuse saajate osakaal oli seal 33% ÜPT toetuse saajatest. Need näitajad olid oluliselt suuremad kui teistes

maakondades (Joonis 2). Järgmisena oli Võru maakonnas MAHE pinna osakaal ÜPT pinnast 33%. Kõige väiksem oli MAHE pinna osakaal ÜPT pinnast Põlva ja Lääne-Viru maakonnas (vastavalt 8,3% ja 9,2%). MAHE toetusluse pinna osakaal ÜPT pinnast Eestis oli 2022. a keskmiselt 19,8% ja toetuse saajate osakaal 13,0%.

Hiiu maakonnas sai 56% ÜPT toetuspinnast MAHE toetust, ülejäänud maakondades tunduvalt vähem.

Joonis 2. MAHE toetuse määratud pinna ja toetuse saajate osakaal ÜPT toetuse määratud pinnast ja toetuse saajatest 2022. aastal (PRIA, 20.03.2023 andmetel), (PRIA, 30.03.2023b andmetel)

Nitraaditundlikul alal (Lääne-Viru, Jõgeva ja Järva maakonnas) paiknevatele massiividele, mis on täies ulatuses nitraaditundlikul alal, makstakse 2018. a alates 30% suuremat MAHE toetust. 2022. a sai nitraaditundlikul alal suuremat MAHE toetust 124 tootjat kokku 11 957 ha (2021. a 132 tootjat 12 523 ha). Kõige suurem selle toetuse pind ja toetuse saajate arv oli Lääne-Viru maakonnas (5377 ha ja 55 tootjat). Sellele järgnesid Järva maakond (4665 ha ja 41 tootjat) ning Jõgeva maakond (1498 ha ja 18 tootjat). Samas oli selle toetuse saajaid ka teistes maakondades (10 tootjat), kuigi nende toetuspinnad (kokku 416 ha) pidid toetuse saamiseks paiknema nitraaditundlikul alal.¹

MAHE 2014+ taotlejatel suurendatakse MAHE toetuse ühikumäära, kui nad külvavad põllu mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemnega või kasutavad põllul sertifitseeritud kartuliseemet. Kui 2021. a suurenes sertifitseeritud maheteraviljaseemnega külvatud pind koguni 117% ja toetusesaajate arv 60%, siis 2022. a see pind natuke vähenes (19 ha). Kokku oli seda pinda 5288 ha (Tabel 2). Juurde tuli ka 14 ha sertifitseeritud mahekartuliseemnega pinda, mida 2021. a polnud. Toetuse saajate arv 2022. a siiski mõnevõrra suurenes (23 võrra).

Mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemne lisamaket saav pind oli 2022. a 5288 ha. Kogu MAHE taotluseluse teravilja pinnast moodustas see 9,2%.

Kogu taotluseluse teravilja külvipinna suhtes on sertifitseeritud maheseemnega pinda pigem vähe – 9,2%. Enim oli MAHE sertifitseeritud teraviljaseemnega külvipinda Lääne ja Rapla maakonnas ning toetuse saajaid Võru ja Rapla maakonnas.

Tabel 2. MAHE 2014+ tootjate sertifitseeritud maheseemnega külvatud põllumaa lisamakse alune pind ja toetusesaajad 2022. aastal (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

Maakond	Sertifitseeritud maheseemnega teravilja/kartuli pind ha	Toetusesaajate arv
Harju	192	7
Hiiu	244	9
Ida-Viru	52	2
Jõgeva	409	7
Järva	327	9
Lääne	768	18
Lääne-Viru	265	9
Põlva	32	4
Pärnu	405	21
Rapla	685	27
Saare	209	12
Tartu	351/14	11/1
Valga	218	10
Viljandi	552	16
Võru	578	26
Eesti	5288/14	188/1

MAHE tootjad said põllumajandusmaale taotleda ka teisi PKT toetusi. Enim toetust saadi 2022. a poolloodusliku koosluse hooldamiseks 18 161 ha (2021. a 17 198 ha). Natura 2000 alusele põllumajandusmaale saadi toetusi 7231 ha ja kohalikkude sorti taimede kasvatamiseks 181 ha (2021. a 213 ha).

¹ Toetuse määramisel on PRIA aluseks võtnud taotleja taotlusel märgitud aadressi, seetõttu paigutub osade tootjate toetuspind märgitud aadressiga seotud maakonda (valda), kuigi realselt asub see pind teises maakonnas (vallas).

MAHE toetusega seotud põllumajandusloomad

MAHE 2007+ toetuse taotlejatele määrati mahepõllumajanduslikult peetavate loomade puhul toetust otse looma kohta (lü alusel). MAHE 2007+ toetust alates 2018. a ei määrata. MAHE 2014+ toetuse taotlejatel on võimalik taotleda mahepõllumajanduslikult peetavate loomade (lü) alusel lisamaket MAHE toetuse aluse pinna (ha) kohta (väljaarvatud rühvel- ja püsigultuuridele, köögiviljale, maasikale, ravim- ning maitsetaimedele). Toetusaluste veiste, lammaste ja kitsede (varem ka hobuste) arv määratakse Põllumajandus- ja Toiduameti kohapealse kontrolli järel ja ülejäänud loomadel võetakse arvesse nende eelneva aasta keskmine arv.

Enamuse MAHE 2014+ toetusega seotud loomaliikide loomade arv on võrreldes 2009.–2013. a keskmisega oluliselt suurenenud. Samas suurel osal liikidest on toetusega seotud loomade ja toetusesaajate arv viimastel aastatel siiski vähenenud.

MAHE veiste arv oli 2022. aastal 71% suurem kui 2009.–2013. aasta keskmine. Lüpsilehmade arv oli aga 26% väiksem.

Arvuliselt kõige rohkem oli 2022. a MAHE 2014+ pinna lisamaksesse panustavaid veiseid koos noorkarjaga – kokku 45 923 (PRIA, 05.03.2023 andmetel), (Lisa 2 ja Lisa 3). MAHE toetuse lisamaket vähemalt 6 kuu vanuste veiste eest sai 694 ja alla 6 kuu vanuste veiste eest 626 tootjat. Kõige enam oli veiseid Pärnu (7544 e 16% MAHE

veistest) ja Saare (6386 e 14%) ning kõige vähem Põlva (1051) ja Järva (1091) maakonnas (Lisa 3). MAHE veiste koguarv oli 2022. a 71% suurem kui nende 2009.–2013. a keskmine arv. Siiski vähenes nende arv 2021. a võrreldes 1841 võrra.

MAHE toetusse panustavaid lüpsilehmi oli veiste hulgas suhteliselt vähe – 2121 ehk 4,6%. Nende arv on teist aastat järjest mõnevõrra kasvanud ning suurenes eelneva aastaga võrreldes 37 võrra. Kõige enam oli MAHE lüpsilehmi Pärnu (395 e 19%) ja Saare (375 e 18%) ning kõige vähem Põlva (1) ning Tartu maakonnas (5). MAHE toetuse lisamaket lüpsilehmade eest sai 124 tootjat (11 tootja võrra vähem kui eelneval aastal). MAHE lüpsilehmade arv oli 2022. a 26% väiksem kui 2009.–2013. a keskmine. MAHE 2014+ suurem lisamakse lüpsilehmade pidamisel pole suutnud MAHE lehmade arvukust hoida eelneva MAHE toetuse perioodiga samal tasemel.

MAHE toetusse panustavaid lambaid (vähemalt aasta vanused) oli 2022. a kokku 23 897. Toetust sai 303 lambakasvatajat. Kõige enam oli MAHE lambaid Saare (4959 e 21%) ja Rapla (3600 e 15%) maakonnas, kõige vähem Ida-Viru (20) ja Jõgeva maakonnas (168). Saare maakonnas on MAHE lammaste arv läbi aastate olnud oluliselt suurem kui teistes maakondades. 2016. a alates on MAHE lammaste arv siiski vähenenud. Suurem vähenemine 2016. a tulenes ka sellest, et kui 2015. a said MAHE 2014+ taotlejad lisamaket alates kolme kuu vanuste lammaste eest, siis 2016. a alates ainult aasta vanuste lammaste eest. 2021. a võrreldes vähenes MAHE lammaste arv 997 võrra.

MAHE lammaste arv on vähenenud 2016. a alates. Saare maakonnas on toetusaluste lammaste arv olnud oluliselt suurem kui teistes maakondades.

MAHE toetusse panustavaid kitsi oli 2022. a 556 ja nende arv vähenes eelneva aastaga võrreldes 500 e koguni 47% võrra. Toetusaluseid kitsekasvatajaid oli 40. Kitsede arvu vähenemine tuleneb põhiliselt sellest, 2022. a polnud toetuse saajate nimekirjas enam Eesti suurimat mahekitsekasvatajat Ida-Viru maakonnast, kellele 2021. a kuulus veel 39% kõigist MAHE kitsedest. Seetõttu polnud Ida-Viru maakonnas enam ühtegi MAHE kitse. MAHE kitsi polnud ka Lääne-Viru maakonnas. Kõige enam MAHE kitsi oli Lääne maakonnas (108 e 20% MAHE kitsedest). Suure MAHE kitsede arvu languse tõttu oli neid 2022. a ka 128 võrra (19%) vähem kui 2009.–2013. a keskmiselt. Kusjuures 2021. a oli kitsi veel 54% võrra rohkem.

MAHE toetusse panustavaid karjatatavaid loomi (veised, lambad, kitsed) oli 2022. a kokku kõige rohkem sarnaselt varasemale perioodile Saare maakonnas (11 758 e 16%). Pärnu maakonnas oli neid järgmisena 9524 e 13%. Kõige vähem oli MAHE karjatatavaid loomi kokku Jõgeva (1405) ja Ida-Viru (1528) maakonnas.

MAHE toetusse panustavaid sigu oli 2022. a kokku 736. Nende arv suurenes eelneva aastaga võrreldes 21 võrra. 2009.–2013. a keskmisega võrreldes on MAHE sigade arv suurenenud 29%. Kolmest toetust saanud tootjast kuulus 98% sigadest kahele tootjale Viljandi ja Lääne-Viru maakonnas.

MAHE kodulindudest moodustasid 2022. aastal munakanad 77% ja broilerid 22%. MAHE toetusse panustavate kodulindude arv on võrreldes 2009.–2013. aasta keskmisega 5,5 korda suurenenud.

MAHE toetusesse panustavaid kodulinde (munakanad, broilerid, pärlikanad, pardid, kalkunid) oli 2022. a kokku 32 762. Nende arv suurenes eelneva aastaga võrreldes 22%. Munakanad moodustasid kodulindudest 77% ja broilerid 22%. Munakanade eest sai MAHE toetust 52, broilerite eest 5, pärlikanade eest 2 ning partide ja kalkunite eest kummalgi 1 tootja. Kõige rohkem oli MAHE kodulinde Lääne-Viru (15 119 e 46%) ja Valga maakonnas (5984 e 18%). 97% kõigist

broileritest kuulus ühele ettevõttele Valga maakonnas ja 48% kõigist munakanadest kuulus ühele Lääne-Viru maakonna ettevõttele. Ida-Viru maakonnas polnud ühtegi MAHE kodulindu. MAHE kodulindude arv on 2009.–2013. a keskmisega võrreldes suurenenud koguni 5,5 korda.

2022. a oli ka 250 ühele tootjale kuuluvat ja MAHE toetusse panustavat küülikut.

MAHE toetusesse panustavaid mesilasperesid oli 2022. a kokku 2142 ja toetust said 31 tootjat. Põhiline osa MAHE mesilasperedest oli Lääne-Viru (650 e 30%) ja Saare (355 e 17%) maakonnas. Põlva ja Valga maakonnas polnud ühtegi MAHE mesilasperet. Mesilasperede arv vähenes 2021. a võrreldes 98 võrra. 2009.–2013. a keskmisega võrreldes oli mesilasperesid aga 4,5 korda rohkem.

MAHE 2014+ pinna lisamiseks panustavate maheloomade arv on olnud üldiselt siiski märgatavalt väiksem kui mahepõllumajanduse registris olevate maheloomade arv, erinevuse suurus sõltub aga loomaliigist.

Ülevaade MAHE toetuse taotlusaluse mahe ja mittemahe pinna jaotusest

MAHE 2014+ taotlusalune pind oli 2022. aastal kokku 202 927 ha, mis oli 516 ha väiksem kui 2021. aastal.

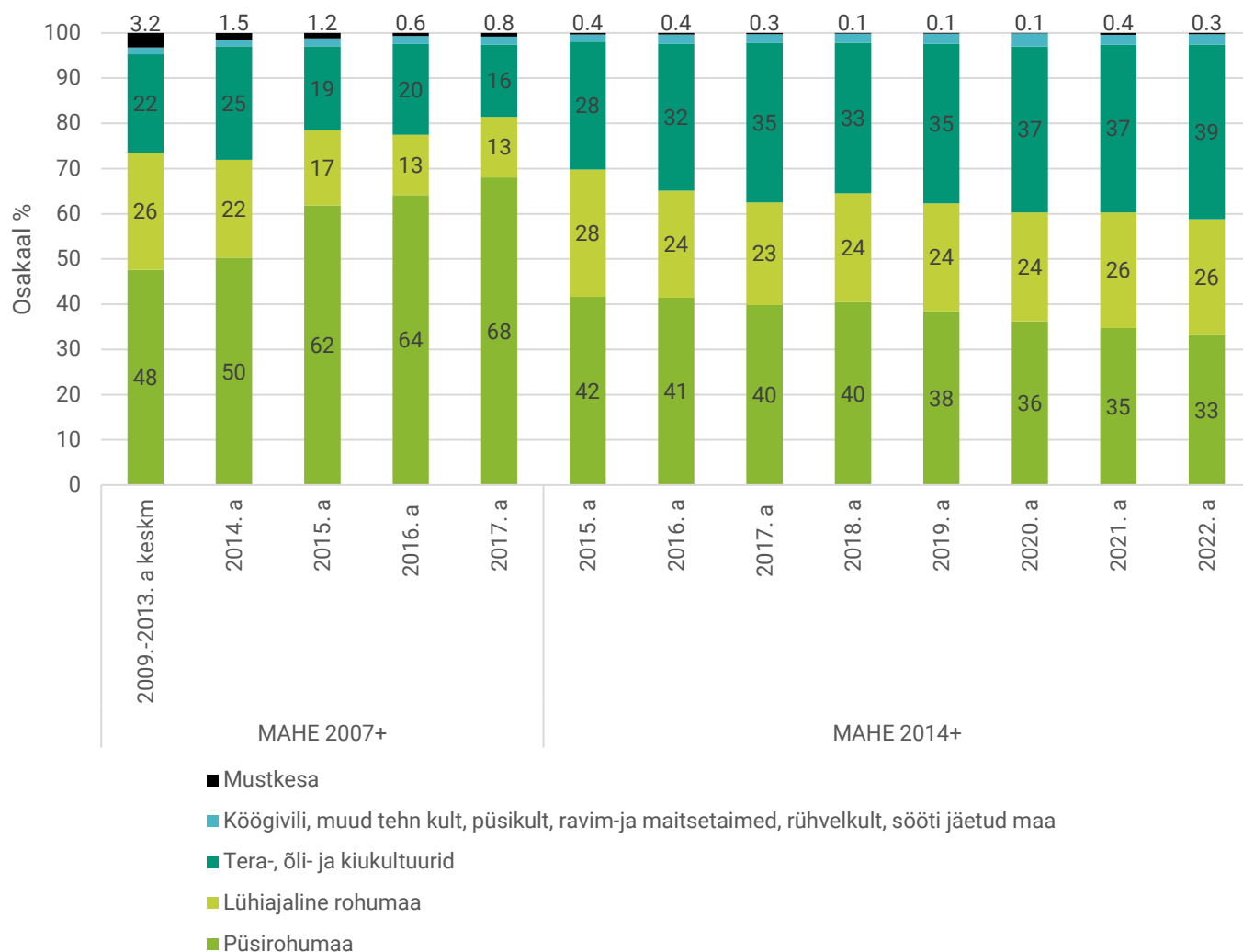
MAHE toetuse taotlejatel oli taotlusele märgitud põllumajanduslikku ja mittepõllumajanduslikku pinda 2022. a kokku 237 007 ha (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Sellest mahepinda oli 226 754 ha ja mittemahepinda 10 253 ha. MAHE 2014+ taotlusalust pinda oli sellest aga 202 927 ha ja see pind vähenes 2022. a 516 ha võrra (0,3%).

MAHE üleminekuperioodi (1–3 aasta) pinda oli MAHE 2014+ taotluspinnast 19 440 ha e 9,6% (2021. a 18 696 ha e 9,2%) ja üleminekuperioodi läbinud MAHE pinda 183 448 ha e 90% (2021. a 184 311 ha e 91%).

MAHE toetuse taotlejatel oli 2022. a märgitud ka 34 079 ha pinda, millele MAHE 2014+ toetust taotleda ei saanud või ei taotletud. Püsirohumaa moodustas sellest 62%, karjatatavad alad väljaspool põllumajandusmaad 7,8%, lühiajaline rohumaa 8,6%, terakultuurid 19% ja ülejäänud kultuurid ning mustkesa kokku 2,1%.

Kultuurigrupid kogu MAHE toetuse taotluse alusel pinnal

MAHE 2014+ püsirohumaaade osakaal on aastate jooksul kultuurigruppide struktuuris oluliselt langenud. Kui 2009.–2013. a keskmisena oli püsirohumaaade osakaal MAHE 2007+ pinnal veel 48%, siis 2022. a MAHE 2014+ pinnal 33% (Joonis 3). Kokku oli MAHE püsirohumaid 2022. a 67 325 ha (2021. a 70 684 ha). Püsirohumaaade kogupind suurenes 2019. a-ni (76 487 ha), sealt alates on aga järsult vähenenud.

Joonis 3. MAHE toetuse taotluseluste kultuurigruppide pinna osakaal MAHE toetuse taotlusalusest pinnast (PMK, 2022a), (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

MAHE 2014+ lühiajaliste rohumaaade osakaal oli 2022. a kokku 26% (MAHE taotlejatel 2009.–2013. a keskmiselt samuti 26%). Nende osakaal on alates 2016. a suhteliselt vähe muutunud. Kokku oli MAHE lühiajalisi rohumaid 52 051 ha (neist liblikõielisi ja nende segudega rohumaid 47 173 ha). MAHE 2007+ lühiajaliste rohumaaade osakaal oli 2015.–2017. aastal oluliselt väiksem ja püsirohumaaade osakaal suurem kui MAHE 2014+ taotlejatel.

Püsirohumaaade osakaal on MAHE toetuse taotluspinnal langenud 48%-lt (2009.–2013. a keskmisena) 33%-ni (2022. a) ja tera-, õli- ning kiukultuuride osakaal suurenenud 22%-lt 39%-ni.

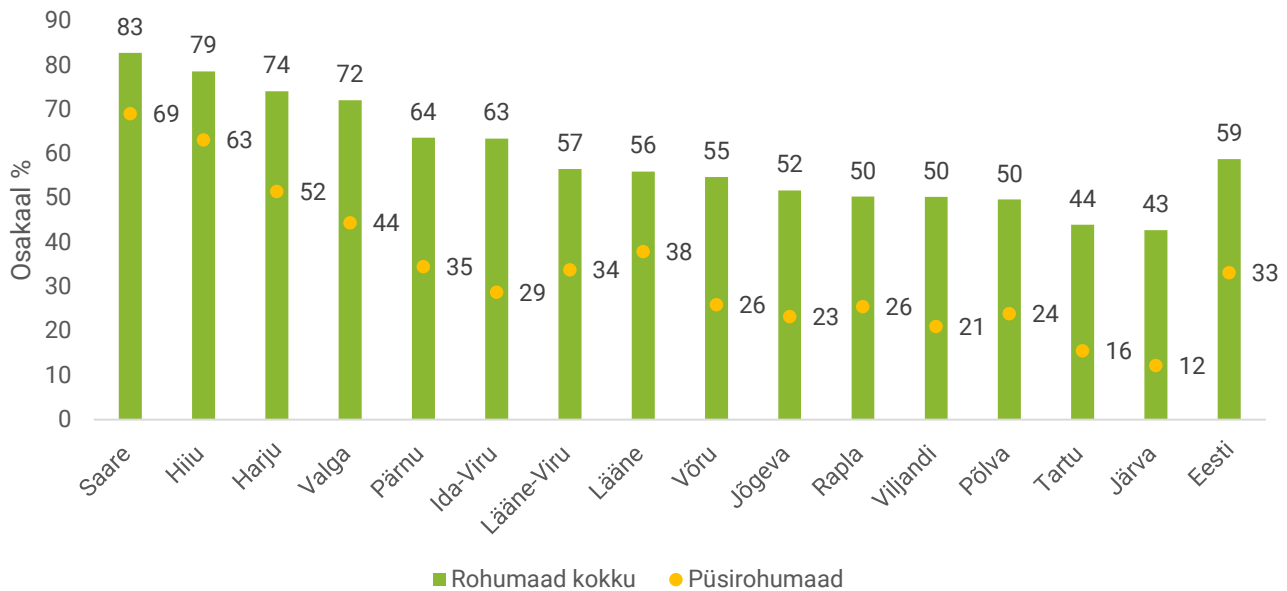
aga suhteliselt väike – vastavalt 14 ja 15%. Järva maakonnas oli püsirohumaid vaid 12% ja lühiajalisi rohumaid 31% MAHE pinnast. Taotluseluste püsirohumaaade osakaal oli lühiajalistest rohumaaadest väiksem veel Tartu, Viljandi, Ida-Viru, Jõgeva, Võru ja Põlva maakonnas. 2021. a võrreldes suurenes MAHE püsirohumaaade osakaal mõnevõrra

MAHE taotluseluste rohumaaade (püsi- ja lühiajalised) osakaal MAHE taotlusalusest kogupinnast on olnud maakondade lõikes küllaltki erinev. Nii moodustasid 2022. a rohumaad Saare (83%), Hiiu (79%), Harju (74%) ja Valga (72%) maakonnas rõhuva enamuse kogu MAHE pinnast (Joonis 4). Kõige vähem oli neid aga Järva maakonnas (43%). Püsirohumaaade osakaal oli suurim Saare ja Hiiu maakonnas – vastavalt 69 ja 63% MAHE pinnast. Lühiajaliste rohumaaade osakaal oli neis maakondades

MAHE püsirohumaaade osakaal maakondade lõikes on küllaltki erinev. Saare ja Hiiu maakonnas oli neid kõige rohkem (vastavalt 69% ja 63%), Järva maakonnas vaid 12% kogu MAHE taotluspinnast.

Ida-Viru, Põlva, Tartu, Lääne ja Hiiu maakondades, ülejäänud maakondades vähenes.

Rohumaade suure osakaalu tõttu on suurema osa Eesti MAHE toetuse aluse pinna mullaharimine endiselt suhteliselt ekstensiivne või ei harita seal üldse. See mõjub mullastruktuurile soodsalt ja võimaldab mulla orgaanilise aine sisaldust ja varu säilitada või suurendada.

Joonis 4. MAHE toetuse taotluseluse rohumaa pinna osakaal MAHE toetuse taotluselusest pinnast 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Tera- ja kiukultuuride (teraviljad, kaunviljad, õli- ja kiukultuurid) osakaal on MAHE 2014+ taotluspinnal märgatavalt suurenenud võrreldes varasema perioodi MAHE pinnaga. Kui 2009.–2013. a keskmisena oli MAHE pinnal tera-, õli- ja kiukultuuride osakaal 22%, siis 2022. a 39% (Joonis 3). Tegelikult suurenes tera-, õli- ja kiukultuuride osakaal pidevalt juba eelmise MAHE taotlusperioodi jooksul. Samas vähenes märgatavalt lühiajaliste rohumaaade osakaal. Püsirohumaade osakaal püsis siis aga suhteliselt stabiilsena.

Rohumaade osakaalu vähenemine ning tera- jm kultuuride osakaalu tõus mitmekesistab aga viljavaheldust ning võimaldab suurendada mahetaimekasvatustoodangu sortimenti. Arvestades rohumaaade kõrget osakaalu maheviljeluses, tuleks sellist tendentsi mahetootmise arendamisel ja konkurentsivõime tõstmisel lugeda praegu Eestis veel pigem positiivseks.

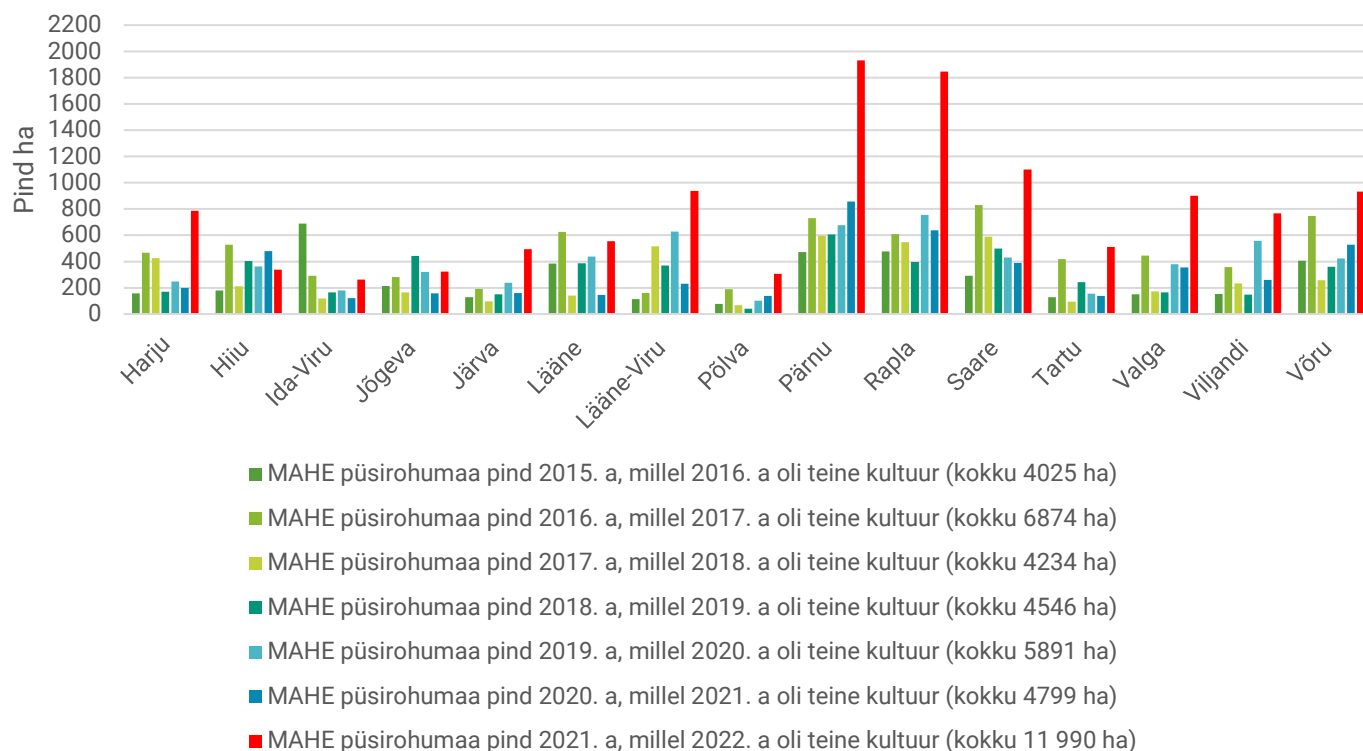
MAHE tootjate püsirohumaade osakaal väheneb ja tera-, õli-, ning kiukultuuride osakaal suureneb ilmselt ka püsirohumaade ülesharimise tõttu. 2022. a oli ülesharitud rohumaid ligikaudu 11 990 ha e 2,5 korda rohkem kui 2021. a.

2015.–2022. a suurenes MAHE 2014+ pinnal aga tera-, õli- ja kiukultuuride kasvupind ilmselt ka püsirohumaade pinna arvelt, kuna püsirohumaade säilitamise kohustuse nõuded ei kehtinud 2015. a alates enam MAHE pinnale. Otseselt saab ülesharitud püsirohumaad pinna välja tuua, kui vaadata, millisel osal MAHE püsirohumaad pinnast kasvatati sellele järgneval aastal teisi põllumajanduskultuure. Ülesharitud püsirohumaade pind on olnud viimaste aastate jooksul märkimisväärne. 2022. a oli ülesharitud

püsirohumaad koguni 11 990 ha (Joonis 5) e 2,5 korda rohkem kui 2021. a. Selles arvestuses ei sisaldu siiski võimalikke MAHE 1. a ülemineku pinna ülesharitud püsirohumaad. Kõige enam oli ülesharitud püsirohumaad 2022. a Pärnu (1930 ha) ja Rapla (1846 ha) maakonnas. Põhiliselt kasvatati ülesharitud püsirohumaal tera-, õli- ja kiukultuure (87%) (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Mustkesa alla oli sellest pinnast viidud 378 ha. Viimase seitsme aasta jooksul on kokku kõige enam MAHE püsirohumaad üles haritud Pärnu (5867 ha), Rapla (5269 ha) ja Saare (4128 ha) maakonnas. Kõige vähem on püsirohumaad üles haritud Põlva (923 ha) ja Järva (1458 ha) maakonnas. Selline järsk püsirohumaade ülesharimise suurenemine tuleneb ilmselt sellest, et edaspidi (uuel taotlusperioodil) ei tohi ka mahetootjad enam püsirohumaad üles

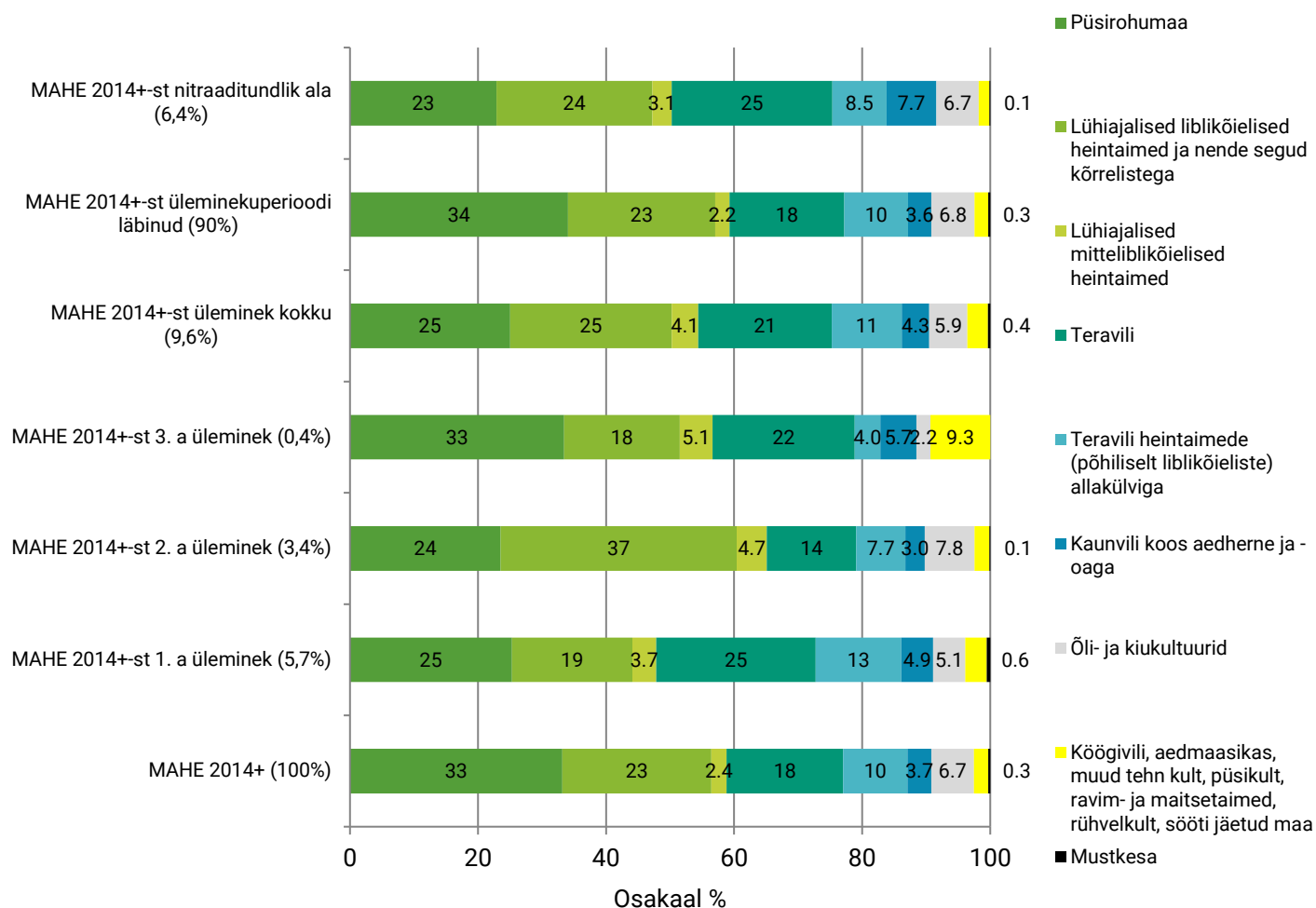
harida ja viimasel aastal sooviti veel võimalikult palju püsirohumaade kasutusotstarvet muuta. Samas suure ülesharitud pinna tõttu saavad ka mahetootjad arvatavasti teatud ulatuses ülesharitud püsirohumaad tagasirajamise kohustuse.

MAHE, KSM ja ÜPT tootjatele küsiti ka 2017. a e-uuringus, kas nad sooviksid oma ettevõtte püsirohumaad üles harida ja põllukultuuride alla viia (METK, 2023). Selgus, et 43% vastanud MAHE tootjatest soovis seda erineval määral. KSM tootjatest soovis seda isegi 72% ja ainult ÜPT taotlenud tootjatest 28%. 2021. a e-uuringu järgi soovis püsirohumaad põllukultuuride alla viia 37% küsitlusele vastanud MAHE, 62% KSM ja 21% ÜPT tootjatest (METK, 2023). Peamiseks põhjuseks, miks tootjad soovisid oma püsirohumaad üles harida ja põllukultuuride alla viia, oli see, et nad ei vaja neid tootmises nii palju. Märkimisväärne hulk tootjatest tõi eraldi põhjuseks ka loomakasvatuse mittetasuvuse ja soovi tootmissuunda muuta. Osa tootjatest soovis neid üles harida ka uuendamise otstarbel.

Joonis 5. MAHE toetuse taotluseluse püsirohumaad pinna ligikaudne asendumine teiste kultuuridega maakondades. 2018. a alates võrdlus uute maakondade halduspiiride järgi, varasem võrdlus vanade halduspiiride järgi (PMK, 2022a), (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Mahetootmisega alustamisel kehtib põldudele 2–3-aastane üleminekuperiood. Need tootjad, kes alustavad mahetootmisega, saavad MAHE toetuse esmakordsel taotlemisel põllumajandusmaale ka mõnevõrra kõrgemat MAHE 2014+ üleminekutoetust. Lisaks saavad põllud, mille massiivid paiknevad täies ulatuses nitraaditundlikul alal, 2018. a alates 30% suuremat MAHE toetust. Seetõttu on huvipakkuv võrrelda erinevate MAHE pinna jaotuste kultuurigruppide struktuure omavahel. 2022. a oli kõige suurem osakaal tera-, õli- ja kiukultuuridel MAHE 1. a ülemineku ja nitraaditundlikul alal paikneval pinnal, võrreldes ülejäänud MAHE jaotustega. (Joonis 6). Püsirohumaad suurim osakaal oli MAHE üleminekuperioodi läbinud pinnal. Lühiajaliste liblikõieliste heintaimede osakaal oli suurim 2. a MAHE ülemineku pinnal.

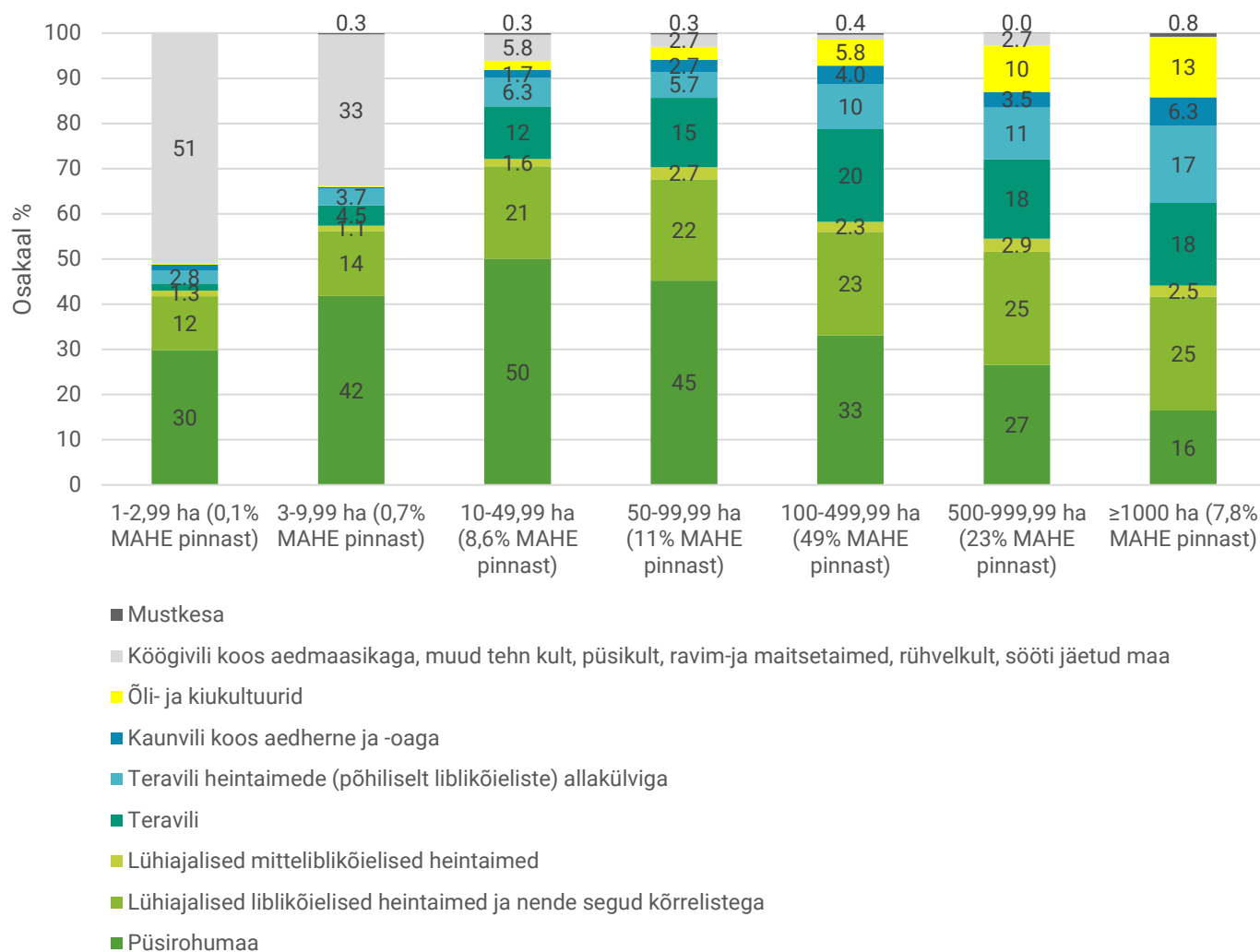

Joonis 6. MAHE toetuse taotlusala põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuurid erinevate MAHE pinna jaotuste alusel 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

MAHE taotlejate põllumajandusmaa pinna suurusgruppide analüüs näitab (Joonis 7), et väikese pinnaga (1–2,99 ha ja 3–9,99 ha) taotlejate gruppides on suur osakaal nn väikesepinnaliste kultuuride koondgrupil – kõõgivil, muud tehnilised kultuurid, püsikultuurid, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid, sööti jäetud maa (vastavalt 51 ja 33% MAHE taotluspinnast).

ja maitsetaimedel (vastavalt 18%, 22%, 26% ja 100%). Selline tendents on sarnane ka varasemate taotlusaastatele. Analüüs (vt ka Kõõgiviljalede, ravim- ning maitsetaimedele ja aedmaasikale MAHE toetuse taotlemisest) näitab, et ravim- ja maitsetaimedele taotletakse suure toetusmäära (600 €/ha) tõttu põhilises osas toetust arvatavasti mitte sihtotstarbeliselt, vaid toetuse enda pärast. Selline taotlemine on omane just suurema taotluspinnaga ettevõtetele.

Suurim püsirohumaade osakaal oli 2022. a sarnaselt varasematele aastatele ettevõtete suurusgruppides 10–49,99 ha (50%) ja 50–99,99 ha (45%). Suuremates suurusgruppides püsirohumaade osakaal vähenes oluliselt ja tera- ning kiukultuuride osakaal suurenes.

Joonis 7. MAHE toetuse taotluseluse põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuur ettevõtete pinna suurusgruppides 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Sarnaselt varasematele aastatele oli suurim püsirohumaade osakaal suurusgruppides 10–49,99 ha ja 50–99,99 ha (vastavalt 50 ja 45%). Nendest suurema pinnaga gruppides vähenes püsirohumaade osakaal oluliselt ja tera-, õli- ning kiukultuuride osakaal suurenes.

Kultuurigrupid MAHE taotluselusel põllumaal ja seosed mullaviljakusega

MAHE põllumaa kultuuride pind ja osakaal kogu MAHE taotluspinnast suurenes 2022. a mõnevõrra. Neid oli kokku 133 279 ha e 66% kogu MAHE pinnast (2021. a 130 438 ha e 64% kogu MAHE pinnast).

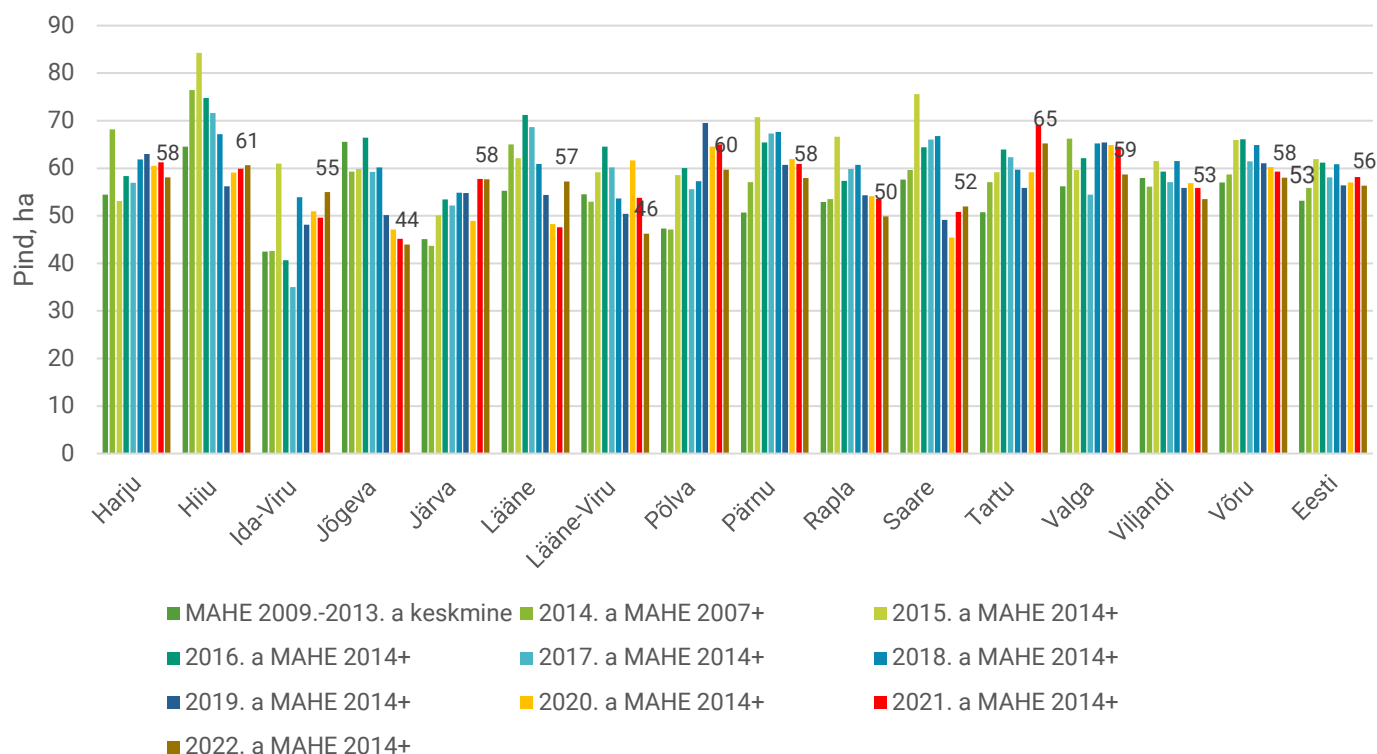
MAHE 2014+ määruse järgi peab toetuse taotleja kasvatama liblikõielisi taimi vähemalt 20% põllumaal, välja arvatud põldudel, mis on väiksemad kui 0,3 ha. 2022. a oli 0,3 ha-st väiksemaid MAHE põlde kokku 77 ha. Liblikõieliste heintaimede osakaal on MAHE toetuse taotlejate kohustuselusel põllumaal (alla 0,3 ha põllud välja arvatud) olnud aastate jooksul kõrge. Võrreldes MAHE 2009.–2013. a keskmisega (53%) on MAHE 2014+ taotlejate liblikõieliste osakaal kohustuselusel põllumaal olnud suurem (Joonis 8). Perioodi (2015.–2022. a) jooksul on Eestis nende all olnud keskmiselt 59% MAHE 2014+ põllumaast (2022. a 56%). Võrreldes 2021. a, vähenes nende osakaal üheteistkümnelt ja suurenes nelja maakonna põllumaal. Enim suurenes liblikõieliste osakaal Lääne maakonna põllumaal (48%-lt 2021. a 57%-ni 2022. a) ja vähenes Lääne-Viru (54%-lt 2021. a 46%-ni 2022. a) põllumaal. Kusjuures suurem liblikõieliste osakaalu vähenemine on selles

maakonnas toimunud juba teist aastat järjest. Kõige rohkem oli liblikõielisi 2022. a Tartu (65%) ja Hiiu (61%) maakonna ning kõige vähem Jõgeva (44%) ja Lääne-Viru (46%) põllumaal.

2015.–2022. a keskmiselt oli MAHE 2014+ põllumaa liblikõieliste osakaal suurim Hiiu (67%) ja väikseim Ida-Viru (49%) maakonnas.

Liblikõieliste osakaal MAHE 2014+ põllumaal on olnud suurem kui MAHE 2009.–2013. perioodil keskmiselt. Keskmiselt oli neid 2022. a põllumaal 56%. Üheteistkümnes maakonnas nende osakaal vähenes ja neljas suurenes.

Liblikõieliste osakaal ei tohiks külvikorras olla siiski väga suur, vaid peab olema tasakaalustatud teiste kultuuride vaheldumisega. Näiteks on teada, et kui ristiku taaskasvatamise vahe samal põllul jääb liiga lühikeseks (alla 5 aasta), võib ristik hakata kanguma või hävinema nn ristiku väsimust põhjustavate tegurite (kahjurid, haigused, endale järgnevuse talumatus) tõttu.

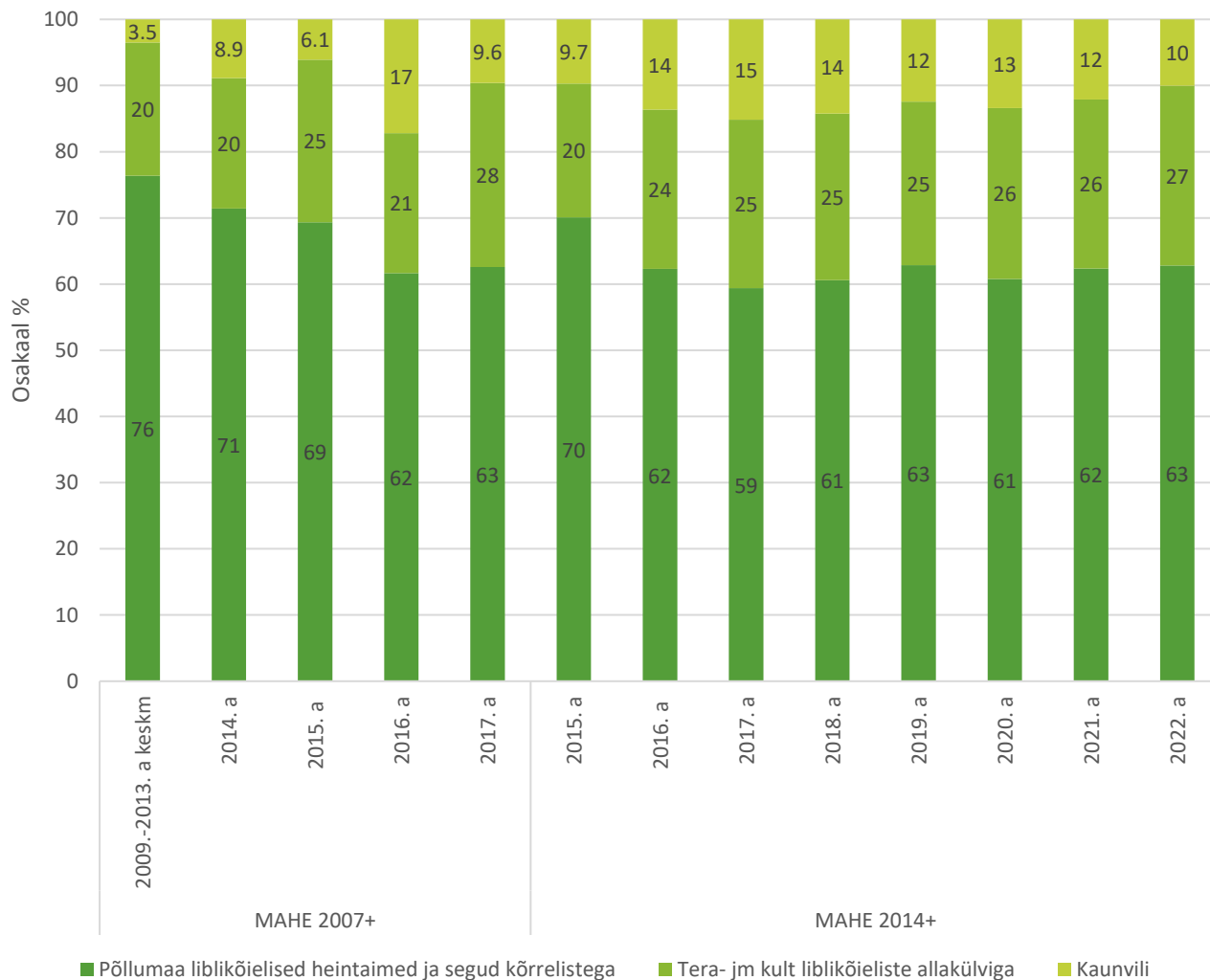
Joonis 8. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste heintaimede, liblikõieliste ja muude heintaimede segude, liblikõieliste heintaimede allakülvide ning kaunviljade koguosaal kohustusluse põllumaa (ilma <0,3 ha põldudeta) pinnast maakondades. Maakonnad 2018. a alates uute halduspiiride järgi (PMK, 2022a), (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

MAHE taotlusluse põllumaa liblikõielistest on liblikõieliste heintaimede osakaal vähenenud 76%-lt (2009.–2013. a keskmisena) 63%-ni (2022. a). Liblikõieliste allakülvide osakaal on aga suurenenud 20%-lt 27%-ni ja kaunviljade osakaal 3,5%-lt 10%-ni.

Põllumaa liblikõielistest rõhuva enamuse moodustasid MAHE 2014+ toetuse taotlejatel liblikõielised heintaimed ja nende segud kõrrelistega (2022. a kokku 52 012 ha). Nende osakaal on aga 2009.–2013. a toetusperioodiga võrreldes vähenenud ja liblikõieliste allakülvidega tera- jm kultuuride ning kaunviljade osakaal suurenenud. Kui 2009.–2013. a keskmisena oli liblikõieliste heintaimede ja segude osakaal põllumaa liblikõielistest MAHE 2007+ taotlejatel 76%, liblikõieliste allakülvidel 20% ja kaunviljadel

vaid 3,5%, siis 2022. a oli liblikõieliste heintaimede ja segude osakaal MAHE 2014+ taotlejatel 63%, liblikõieliste allakülvidel 27% ja kaunviljadel 10% (Joonis 9). Kaunviljadest kasvatati põhiliselt põldhernest ja -uba. Kaunviljade osakaal on 2018. a alates siiski märgatavalt vähenenud. Kuigi liblikõielised heintaimed seovad õhulämmastikku oluliselt rohkem, parandavad

mullastruktuuri ning säilitavad mulla orgaanilise aine sisaldust paremini kui kaunviljad, siis kaunviljade osakaalu tõusmisel muutub viljavaheldus mitmekesisemaks ja suureneva peaks ka mahetoodangu turuväärtus. Samuti eemaldatakse liblikõieliste heintaimede söödaks kasutamisel mullast oluliselt suurem kogus kaaliumi ja fosforit kui üheaastaste kaunviljade seemnetega ja puuduliku väetamise korral võib heintaimedel maheviljeluses olla suurem mõju muldade kaaliumi- ja fosforisisalduse vähenemisele kui kaunviljadel.

Joonis 9. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste kultuurigruppide osakaal põllumaa liblikõieliste pinnast (PMK, 2022a), (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Kõigi põllumaa kultuuride MAHE taotluspinnast oli 2009.–2013. a keskmisena 51% lühiajaliste rohumaade ja 49% tera- jm põllumaa kultuuride all (PMK, 2022a). 2022. a oli lühiajaliste rohumaade osakaal vähenenud 39%-ni põllumaast ning tera- jm põllumaa kultuuride osakaal suurenenud 61%-ni (Joonis 10).

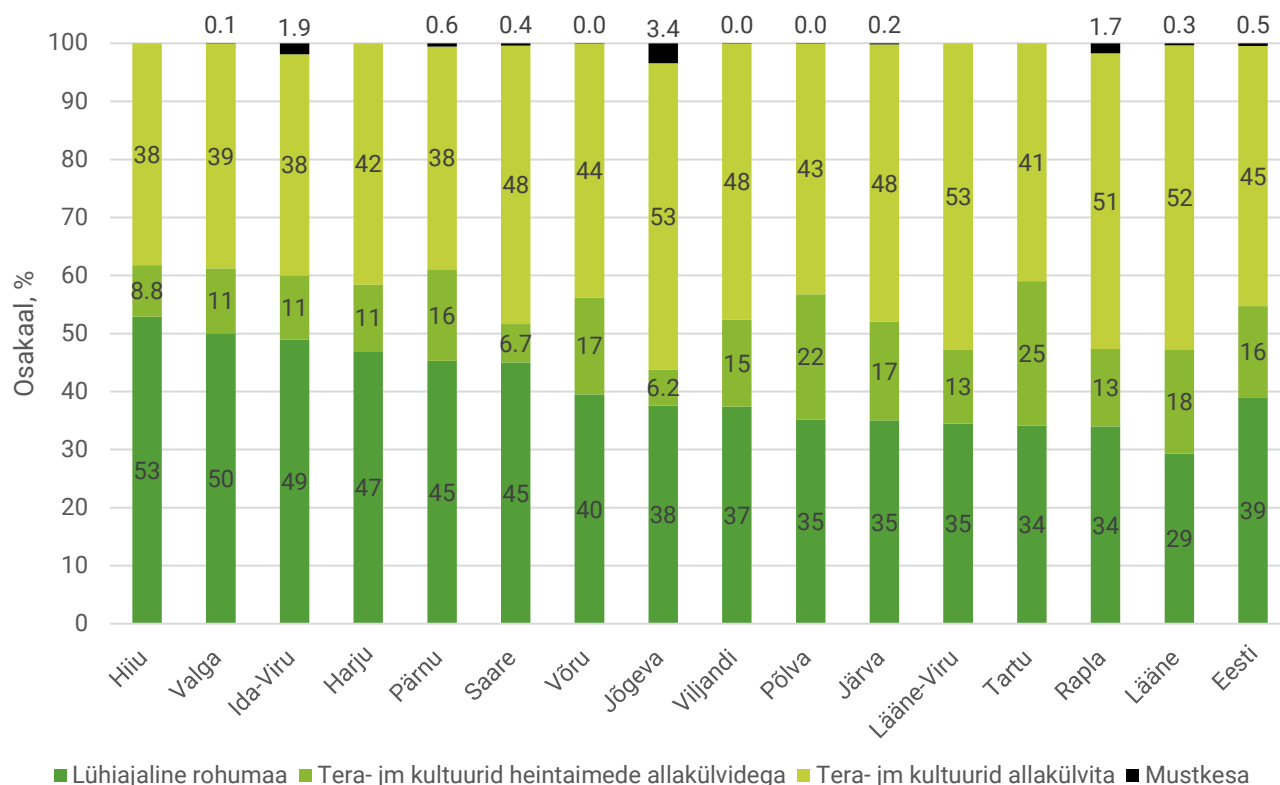
Kogu MAHE taotlusaluse põllumaa pinnast on lühiajaliste rohumaade osakaal vähenenud 51%-lt (2009.–2013. a keskmisena) 39%-ni (2022. a), tera- jm põllumaa kultuuride osakaal suurenenud aga 49%-lt 61%-ni.

Kuni 3-aastastele rohumaadele on kehtestatud eraldi MAHE toetuse määr (80 €/ha). Toetuse taotlejate poolt külvikorras kuni 3-aastaseks planeeritud rohumaa pind oli 2022. a 40 661 ha (78% MAHE lühiajaliste rohumaade pinnast) (PRIA, 25.01.2023a andmetel).

Lühiajaliste rohumaade ning tera- jm kultuuride osakaal jäi maakondades 2022. a sarnaselt varasemale perioodile küllalt erinevaks. Lääne ja Tartu maakonnas oli põllumaa kogupinnast tera- jm kultuuride (koos allakülvidega) osakaal kõige

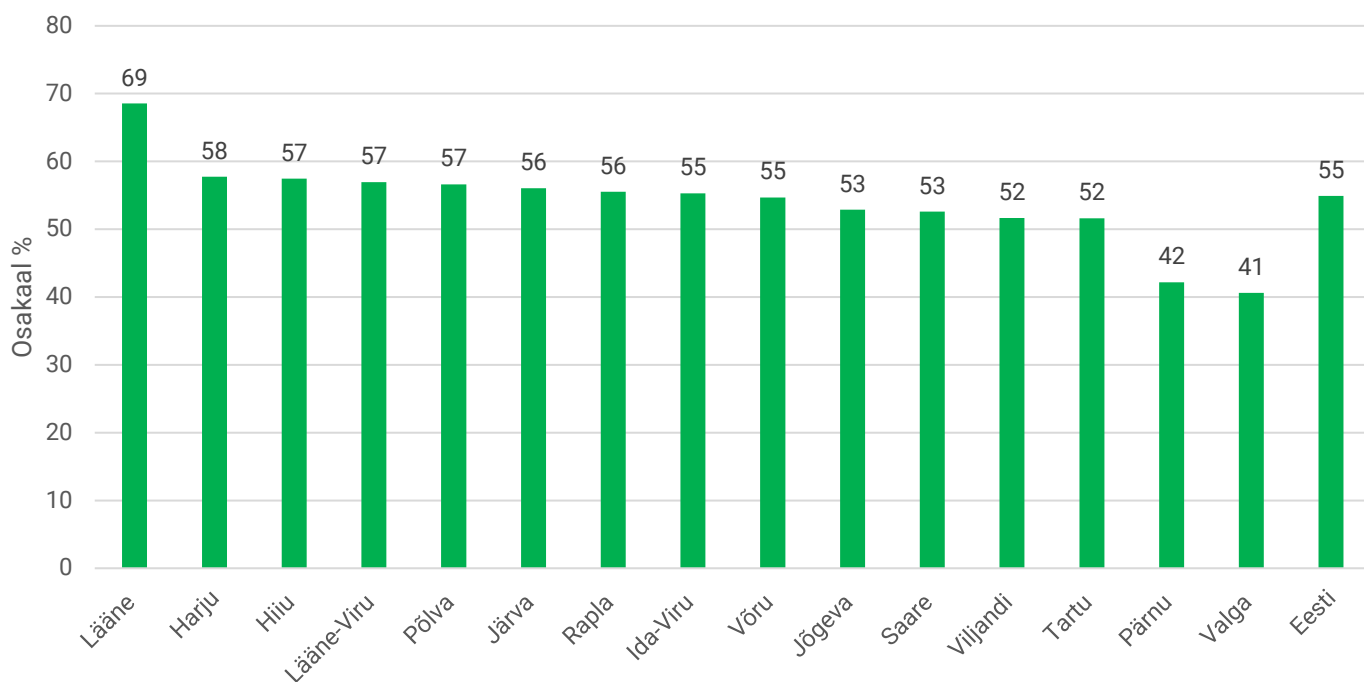
suurem (vastavalt 70 ja 66%) ning lühiajaliste rohumaade osakaal väiksem (vastavalt 29 ja 34%). Selleks, et põllu orgaanilise aine bilanss jääks tasakaalu või positiivseks ja mullastruktuur säiliks normaalsel tasemel, võiks rohumaade osakaal külvikorra põldudel üldiselt olla vähemalt 25–30% põllukultuuride pinnast.

Hiiu ja Valga maakonnas oli lühiajaliste rohumaade osakaal põllumaal suurim (vastavalt 53 ja 50%) ning tera- jm kultuuride (koos allakülvidega) osakaal väiksem (vastavalt 47 ja 50%). Heintaimede allakülvidega tera- jm kultuuride osakaal oli suurim Tartu maakonnas (25% põllumaast). Jõgeva maakonnas oli nende osakaal aga väiksem (6,2%). Heintaimede allakülvid aitavad terakultuuride põldudel künnikihi orgaanilise aine sisaldust ja mullastruktuuri üldiselt säilitada. Seetõttu on nende kasvatamine põllumaal kasulik.

Joonis 10. MAHE toetuse taotluseluse põllumaa struktuur 2022. aastal maakondades (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

MAHE 2014+ toetuse taotlejad peavad hoidma oma ettevõtte põllumaast 20% talvise taimkatte all 1. novembrist kuni 31. märtsini. See vähendab toiteelementide leostumist ja hoiab ära mullastruktuuri halvenemise, vähendab erosiooni ning takistab orgaanilise aine lagunemist. Täpset talvise taimkatte osakaalu põllumaast pole võimalik välja tuua, kuna puuduvad andmed sügis-talve perioodi tegeliku põllumaa pinna kohta. Toetuste taotlusel märgitakse aga ka suhteliselt suur hulk püsirohumaad ja püskikultuuride pinda talvise taimkattena. Ilma selle pinnata oli talvise taimkatte osakaal 2022./2023. a kõige suurem Lääne (69%) maakonnas ja kõige väiksem Valga ja Pärnu maakonnas (vastavalt 41 ja 42%). Eesti keskmisena oli talvise taimkatte all aga 55% MAHE põllumaast (Joonis 11).

Joonis 11. MAHE toetuse taotluseluse talvise taimkatte ligikaudne osakaal põllumaast 2022./2023. a maakondades (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Mustkesa liiga sage kasutamine võib mullaviljakust järsult vähendada, kuna kiirendab oluliselt orgaanilise aine mineraliseerumist ja soodustab mullaerosiooni. Ühel vegetatsiooniperioodil põllu mustkesana harimisel võib mineraliseeruda kogu orgaanilise aine hulk, mis kaheaastase põldheina kasvatamisega viljavahelduses mulda lisandub.

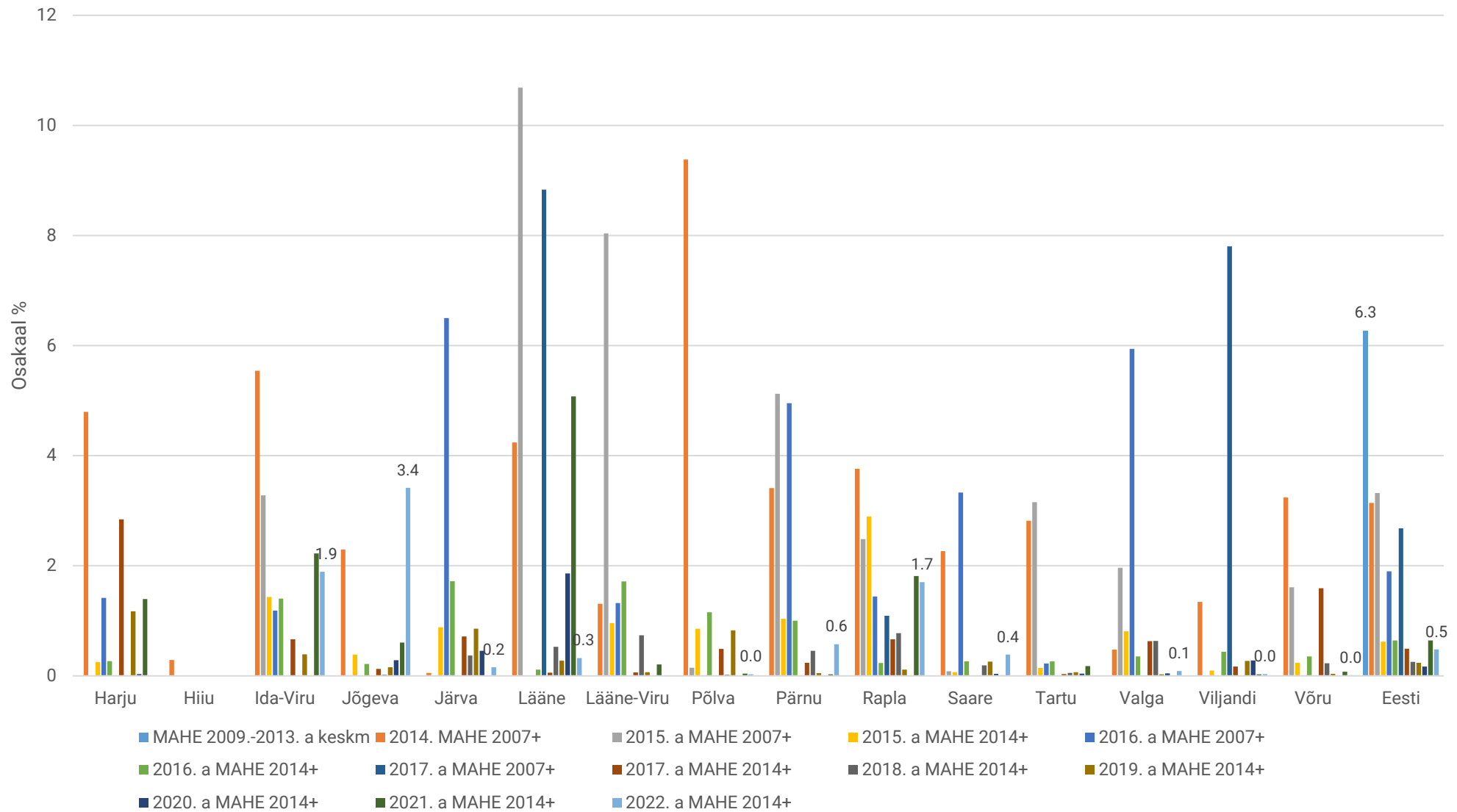
Mustkesa osakaal oli MAHE põllumaa pinnal 2009.–2013. aastal keskmisena märkimisväärne – 6,3% (4371 ha), kuid 2022. a oli selle osakaal suhteliselt väike – 0,5% (638 ha). Mustkesa osakaalu ja pinda on ilmselt oluliselt vähendanud ka MAHE toetuse mitterakendamine mustkesa pinnale MAHE 2014+ taotlejatele 2015. aastast alates.

MAHE 2014+ taotlejate mustkesa pinnale enam MAHE toetust ei määrata. Viljavahelduse nõuetes piiratakse mustkesa kasutamist ka sellega, et mustkesa ei katkesta külvikorras samasse liiki või sugukonda kuuluvate põllukultuuride ja köögiviljade järgnevust. Kui põllumaa külvikorras 3-aastase rohumaa järel rakendada mustkesa, siis nõutakse MAHE toetus eelneva aasta rohumaa kohta tagasi. Need piirangud on mustkesa pinda aastate jooksul ilmselt oluliselt vähendanud (Joonis 12). Kui 2009.–2013. a oli Eesti keskmine mustkesa

osakaal kogu MAHE põllumaal küllaltki märkimisväärne – 6,3% (4371 ha), siis 2022. a vaid 0,5% (638 ha). 2021. a moodustas suure osa mustkesa kogupinnast Lääne maakonnas asuva kahe ettevõtte mustkesa pind, mida oli kokku 350 ha, moodustades peaaegu kogu Lääne maakonna mustkesa pinna. Seetõttu oli mustkesa osakaal Lääne maakonna MAHE põllumaal ka märkimisväärne – 5,1%. 2022. a nii suure mustkesa kogupinnaga ettevõtteid polnud. Samas eristuvad üksikud ettevõtted suhteliselt suure mustkesa pinnaga. Näiteks Jõgeva, Ida-Viru ja Rapla maakonnas, kus mustkesa osakaal oli 2022. a suurem (Joonis 10, Joonis 12), kuulus sellest pinnast üle poole või ligilähedasel pool maakondades tegutsevale ühele ettevõttele.

Hinnanguliselt ei tohiks põllumaal mustkesa osakaal ületada 7% aastas, sest see võib mullaviljakust vähendada ja mullastruktuuri märgatavalt kahjustada. Üldiselt on MAHE 2014+ taotlejatel olnud mustkesa osakaal maakondades 2015.–2022. a siiski suhteliselt väike. Osades maakondades mustkesa olenevalt aastast ei kasutatudki. 2022. a polnud mustkesa Harju, Hiiu, Lääne-Viru ja Tartu maakonnas.

Sööti jäänud maa pind MAHE tootjatel 2022. a vähenes. Kui 2021. a oli seda 511 ha (61% kuulus ühele ettevõttele Valga maakonnas), siis 2022. a oli sööti jäetud maa pind kokku 282 ha.

Joonis 12. MAHE toetuse taotlejate mustkesa pinna osakaal taotlusalusest põllumaa kultuuride pinnast maakondades. Maakonnad 2018. a alates uute halduspiiride järgi (PMK, 2022a), (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Tera-, õli- ja kiukultuuridele MAHE toetuse taotlemisest

MAHE taotlusala pinna tera-, õli- ja kiukultuuridest (78 322 ha) oli 2022. a sarnaselt varasematele aastatele enim kaera (26 586 ha, 34%) (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Sellele järgnesid talinisu (8284 ha, 11%), tatar (7826 ha, 10%), põldhernes (6661 ha, 8,5%), kanep (6030 ha, 7,7%), rukis (7,2%), talirüps (6,8%), suvinisu (6,5%) ja suvioder (2,9%). Ülejäänud tera-, õli- ja kiukultuuride osakaal jäi alla kahe protsendi. Oluliselt suurenes 2022. a kanepi (58%), tatra (45%) ja talinisu (33%) pind ning vähenes suvirüpsi (73%), põldoa (64%) ja suvirapsi (55%) pind. Tatra kasvupind on oluliselt suurenenud juba kolm aastat järjest.

Köögiviljadele, ravim- ning maitsetaimedele ja aedmaasikale MAHE toetuse taotlemisest

MAHE 2014+ taotlusperioodil suurendati köögivilja, ravim- ning maitsetaimede ja maasika toetusmäära oluliselt (600 €/ha; osa üleminekuperioodil oleva pinna eest 660 €/ha). See tõi kaasa olukorra, kus mitmeid köögivilju ja maitse- ning ravimtaimi hakati ettevõtetes ilmselt vaid toetuse saamise eesmärgil külvama suurtele mitmekümne ja üle 100 ha suurustele pindadele. Sellise toetuse mittesihotstarbelise kasutamise takistamiseks piirati 2019. ja 2020. a toetusala köögivilja ja maasika ning ravim- ja maitsetaimede toetusala pinda 15 ha-ni taotleja kohta. 2021. a vähendati köögivilja ja maasika toetusala 10 ha-ni ja maitse- ning ravimtaimede toetusala 4 ha-ni taotleja kohta. Pärast piirangute kehtestamist hakkas selline pind ettevõtetes oluliselt vähenema.

2022. a taotleti MAHE toetust 220 ha (2021. a 207 ha) köögiviljale 102 ettevõtte poolt (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Enim taotleti toetust naerile (52 ha, 23%) ja köögiviljale väikestel pindadel (42 ha, 19%). Sellele järgnesid aedhernes (33 ha, 15%), kaalikas (21 ha, 9,7%), rabarber (6,3%), maapirn (6,2%), küüslauk (5,4%), harilik sibul (5,3%) ja porgand (3,3%). Ülejäänud köögiviljade pinna osakaal jäi alla 3%. Aedherne pind suurenes 2021. a võrreldes üle nelja korra, naeri pind ligikaudu kolm ja kaalika pind ligikaudu kaks korda. Punapeedi kogupind vähenes aga üle kuue korra ja maapirni pind ligikaudu kolm korda. Naerile ja kaalikale taotleti ettevõtetes toetust peamiselt maksimaalse lubatud toetuspinna (10 ha) piires. See tõstatab kahtluse, et mitte alati ei taotletud toetust siiski eelnimetatud kultuuride kasvatamiseks turustatava köögiviljana, vaid selle toetuse kõrge ühikumäära (600 €/ha) tõttu.

Aedmaasikale, mis köögiviljade gruppi ei kuulu, taotleti MAHE toetust 2022. a 40 ha (2021. a 47 ha).

MAHE maitse- ning ravimtaimedest taotleti 2022. aastal toetust põhiliselt mustale ja sarepta kapsasrohule, aedkoriandrile ja harilikule maarjaohakale, mida põhiliselt kasvatati ettevõtetes suhteliselt suurtel pindadel (3–5 ha). Arvatavasti taotleti MAHE toetust sageli siiski mitte otseselt ravim- ja maitsetaimede kasvatamiseks, vaid toetuse kõrge ühikumäära tõttu. Toetuse kogupind on 2020. a võrreldes vähenenud üle kolme korra, kuna toetuspinna ettevõtte kohta vähendati 10 ha-lt 4 ha-ni.

Ravim- ja maitsetaimede MAHE taotlusala kogupind oli 2022. a 752 ha (2021. a 980 ha). Kusjuures 2020. a oli seda pinda üle kolme korra rohkem e 2575 ha. Toetuse taotlejaid oli 2022. a 180 (2020. ja 2021. a 212). Põhiline osa toetusest taotleti nagu varasematel aastatelgi sarepta kapsasrohu (186 ha, 25% pinnast), musta kapsasrohu (165 ha, 22%), aedkoriandri (140 ha, 19%) ja hariliku maarjaohaka (94 ha, 12%) pinnale. Nende liikide kogupind (584 ha) oli siiski märgatavalt väiksem kui 2021. a (781 ha). Põhiliselt kasvatati neid kultuure ettevõtetes suhteliselt suurtel pindadel (3–5 ha) ja osaliselt ka suurematel pindadel. Lisaks neile kultuuridele taotleti ettevõtetes sageli 3–5 ha pindadel toetust ka paljudele teistele maitse- ja ravimtaimeliikidele. Analüüs näitab, et enamusel juhtudest on ettevõtetes toetuse taotluspinna

vähendanud tõesti kehtestatud 4 ha toetuspinna piirang taotleja kohta. Kuid arvatavasti ei taotlenud suur osa neist tootjatest toetust siiski endiselt otseselt ravim- ja maitsetaimede kasvatamiseks, vaid selle toetuse kõrge ühikumäära (600 €/ha) tõttu.

Kuigi kehtestatud 4 ha toetuspinna piirang ettevõtte kohta on üle kolme korra vähendanud toetuse taotlusalust kogupinda, pole see siiski ilmselt kuigi tõhusalt vähendanud toetuse mittesihotstarbelist kasutamist. Lisaks võivad mõned tootjad suurema summa toetuse saamiseks toetust taotleda ka mitme ettevõtte kaudu.

Nendes ettevõtetes, kes ravim- ja maitsetaimi sihtotstarbeliselt kasvatavad, on taotluspinnad üldiselt mitu korda väiksemad. Seega võib arvata, et toetuse osakaal jääb nende tulubaasis väikeseks ka kõrge toetusmäära (600 €/ha) juures. Seetõttu ei mõjutaks ka praeguse toetusmäära märkimisväärne vähendamine oluliselt nende sissetulekut. Toetusmäära oluline vähendamine võiks aga märkimisväärselt vähendada teatud tootjate soovi taotleda seda toetust üksnes toetuse enda pärast.

Püsiluhtuuridele MAHE toetuse taotlemisest

Püsiluhtuuride kasvatamisel piirati 2019. a alates MAHE toetusmäära (300 €/ha) maksmist kuni 70 ha-ni ettevõtte kohta. Püsiluhtuuride MAHE taotlusalune pind oli 2022. a 2323 ha (2021. a 2320 ha). Taotlejaid oli 2022. a 323. Kõige enam taotleti MAHE toetust sarnaselt eelnevatele aastatele astelpajule – 1247 ha e 54% püsiluhtuuride pinnast, õunapuule (432 ha, 19%), mustale sõstrale (277 ha, 12%), mustikale (116 ha, 5,0%), viljapuu- ja marjaaedadele väikestel pindadel (86 ha, 3,7%) ja arooniale (70 ha, 3,0%) (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Ülejäänud püsiluhtuuride taotluspinna osakaal jäi alla ühe protsendi. Astelpaju taotluspinnast 615 ha (49%) kuulus ühele ettevõttele Hiiu maakonnas. Samas ei saa see tootja kehtestatud piirangu tõttu toetust ilmselt rohkem kui 70 ha.

Kokkuvõte

- MAHE toetust määrati 2022. aastal kokku 191 477 ha (2021. a 190 561 ha), mis moodustas 94% MAHE toetuse taotlusalusest pinnast (78% mahepõllumajanduse registris olevast mahepinnast). Sellest MAHE üleminekutoetust määrati 5030 ha ja mahepõllumajandusega jätkamise toetust 185 947 ha (140% MAK sihtasemest). 2015.–2022. a jooksul on mahepõllumajandusele üleminekutoetust (1.–3. a) määratud kokku 50 148 ha. MAHE toetuse saajaid oli 2022. a 1765 (87% mahepõllumajanduse registris olevatest mahetootjatest). Sellest MAHE üleminekutoetuse saajaid oli 44 ja mahepõllumajandusega jätkamise toetuse saajaid 1749. 2022. a võrreldes suurenes MAHE pind 0,5% (916 ha). Toetuse saajate arv vähenes 1,6% (28 võrra). MAHE toetuslune keskmine pind toetuse saaja kohta oli 2022. a 108 ha.
- Kõige rohkem oli MAHE toetuse saajaid 2022. a Võru (231 e ehk 13% taotlejatest) ja Pärnu (225) maakonnas. Kõige vähem oli toetuse saajaid Ida-Viru (44) ning Jõgeva (62) maakonnas. Suurimad MAHE toetuse alused pinnad olid Tartu (27 242 ha e 14% MAHE pinnast) ja Pärnu (23 091 ha) maakonnas. Kõige vähem oli MAHE toetuse alust kogupinda Põlva (3759 ha) ja Ida-Viru (6299 ha) maakonnas. MAHE toetusluse pinna suurim osakaal ÜPT toetuslusest pinnast oli Hiiu (57%) ja Võru (33%) maakonnas ning kõige väiksem Põlva (8,3%) ning Lääne-Viru (9,2%) maakonnas. Eesti MAHE toetusluse pinna koguosaal ÜPT toetuslusest kogupinnast oli 19,8%. Kõige suurem keskmine toetusluspind toetuse saaja kohta oli Tartu (157 ha) ja Ida-Viru (143 ha) maakonnas. Väikseimad keskmised toetusluspinnad tootja kohta olid Põlva (54 ha) ja Hiiu (82 ha) maakonnas.
- Väikese toetusluse pinnaga suurusgruppides (<1 ha, 1–2,99 ja 3–9,99 ha) oli toetuse saajate arv 2022. a nagu varemgi märkimisväärne (kokku 325 e 18% toetusesaajatest), kuid toetuslune pind väike (1530 ha e 0,8% kogu toetusluspinnast). Suurim toetuslune pind oli suurusgrupis 100–499,99 ha (99 171 ha, 51%) ja suurim toetusesaajate arv grupis 10–49,99 ha (610 toetuse saajat, 35%).
- Nitraaditundlikul alal (Lääne-Viru, Jõgeva ja Järva maakonnas) paiknevatele massiividele sai 30% suuremat MAHE toetust 2022. a 124 tootjat kokku 11 957 ha.
- Mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud MAHE toetuse lisamaksega külvipind oli MAHE tootjatel 2022. a kokku 5288 ha (188 toetuse saajat). Toetusluse sertifitseeritud seemnega kartuli külvipinda oli 14 ha (1 tootja). Mahesertifitseeritud teravilja seemnega külvipind pind 2022. a natuke

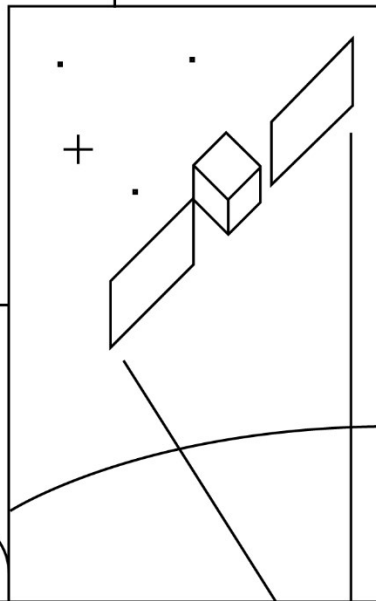
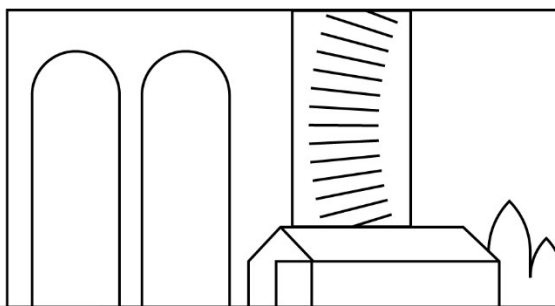
vähenes (14 ha) ja toetusesaajate koguarv suurenes (23 võrra). Kogu taotluselusest teravilja külvipinnast moodustas mahesertifitseeritud teravilja seemnega külvipind 9,2%. Enim oli mahesertifitseeritud teravilja seemnega külvipinda Lääne ja Rapla maakonnas.

- MAHE toetuseluse pinna lisamaksesse panustavate (edaspidi MAHE toetusse panustavate) mahepõllumajanduslikult peetavate loomade koguarv oli 2022. a enamusel loomaliikidel oluliselt suurem kui 2009.–2013. a keskmiselt, kuigi suurel osal liikidest on toetusega seotud loomade arv viimastel aastatel vähenenud. MAHE toetusse panustavaid veiseid oli kokku 45 923. Kõige rohkem oli neid Pärnu (7504 e 16%) ja Saare maakonnas (6386) ning kõige vähem Põlva maakonnas (1051). MAHE toetusse panustavaid lüpsilehmi oli veiste hulgas 2121. Lüpsilehmade arv on 2009.–2013. a keskmisega võrreldes oluliselt langenud, kuigi kahel viimasel aastal mõnevõrra suurenenud. Enim oli neid Pärnu (395 e 19%) ja Saare maakonnas (375). Vähemalt ühe aasta vanuseid MAHE toetusse panustavaid lambaid oli 23 897. Saare maakonnas oli neid kõige rohkem (4959 e 21%) ja kõige vähem Ida-Viru maakonnas (20). Lammaste arv on 2016. a alates vähenenud. MAHE toetusse panustavaid kitsi oli 556 ja nende arv vähenes eelneva aastaga võrreldes 500 e koguni 47% võrra (põhiliselt ühe suure ja varasematel aastatel toetust saanud Ida-Viru mahekitsekasvataja puudumise tõttu). Kõige rohkem oli MAHE kitsi Lääne maakonnas (20% kõigist MAHE kitsedest). MAHE toetusse panustavaid karjatatavaid loomi (veised, lambad, kitsed) kokku oli kõige rohkem sarnaselt varasemale perioodile Saare maakonnas (11 758 e 16%). Kõige vähem oli karjatatavaid loomi kokku Jõgeva (1405) maakonnas.
- MAHE toetusse panustavaid kodulinde (kokku 32 762) oli enim Lääne-Viru (15 119 e 46%) ja Valga maakonnas (5984 e 18%). Kodulindudest moodustasid munakanad 77% ja broilerid 22%. MAHE kodulindude arv on 2009.–2013. a keskmisega võrreldes suurenenud koguni 5,5 korda. MAHE toetusse panustavaid mesilasperesid oli kokku 2142. Põhiline osa neist oli Lääne-Viru (650 e 30%) ja Saare (355 e 17%) maakonnas. 2009.–2013. a keskmisega võrreldes on mesilasperede arv suurenenud 4,5 korda.
- Lühiajaliste ja püsirohumaade koguosaal oli MAHE taotluselusest pinnast 2009.–2013. a keskmiselt 74% ja 2022. a vähenenud 59%-ni. See muutus on tingitud põhiliselt toetuseluste püsirohumaade osakaalu vähenemisest. Kui 2009.–2013. a keskmisena oli püsirohumaade osakaal 48%, siis 2022. a 33%. Püsirohumaad oli 2021. a taotluselusest pinnast Saare maakonnas 69% ja Hiiu maakonnas 63%, kuid Järva maakonnas vaid 12%. Osa MAHE püsirohumaad haritakse ka üles ja seal kasvatatakse teisi kultuure. 2022. a oli ülesharitud püsirohumaad 11 990 ha – 2,5 korda rohkem kui 2021. a. Põhiliselt kasvatati ülesharitud püsirohumaal tera-, õli- ja kiukultuure (2021. a 87%). Püsirohumaade osakaalu vähenemisel on oluliselt suurenenud tera-, õli- ja kiukultuuride osakaal. Kui 2009.–2013. a oli neid keskmiselt 22%, siis 2022. a juba 39%.
- Ainult põllumaa kultuuride arvestuses oli lühiajaliste rohumaade osakaal MAHE taotlejatel 2022. a keskmiselt 39%, (2009.–2013. keskmisena 51%), tera- jm kultuuridel (kaasaarvatud allakülvidega) 61% (2009.–2013. keskmisena 49%). Hiiu ja Valga maakonnas oli põllumaast lühiajalisi rohumaad 2022. a kõige rohkem (vastavalt 53 ja 50%), tera- jm kultuure (kaasaarvatud allakülvidega) kõige vähem (vastavalt 47 ja 50%). Lääne ja Tartu maakonnas oli põllumaa kogupinnast tera- jm kultuuride (koos allakülvidega) osakaal kõige suurem (vastavalt 70 ja 66%) ning lühiajaliste rohumaade osakaal väiksem (vastavalt 29 ja 34%). Liblikõieliste (heintaimede puhaskultuurid ja nende segud ning allakülvid ja kaunviljad) osakaal oli MAHE taotlejate kohustuselusel põllumaal (ilma <0,3 ha põlduteta) 2022. a 56%. Liblikõielisi oli kõige rohkem Tartu ja Hiiu maakonna põllumaal (vastavalt 65 ja 61%) ja kõige vähem Jõgeva ning Lääne-Viru maakonna põllumaal (vastavalt 44 ja 46%). Liblikõielistest oli liblikõielisi heintaimi ja nende segusid kõrrelistega 63% (2009.–2013. a keskmisena 76%), tera- jm kultuure liblikõieliste allakülviga 27% (2009.–2013. a 20%) ja kaunvilju 10% (2009.–2013. a 3,5%).
- Väiksema pinnaga (1–2,99 ha ja 3–9,99 ha) MAHE taotlejate suurusgruppides oli 2022. a suur osakaal nn väikesepinnaliste kultuuride koondgrupil – köögivilj, muud tehnilised kultuurid, püsirohumad, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid, sööti jäetud maa (vastavalt 51 ja 33%). 1–2,99 ha ja 3–9,99 ha pinnaga ettevõtetes kasvatati selles kultuuride koondgrupis põhiliselt püsirohumad (vastavalt 83% ja 79%). Suurim püsirohumaade osakaal oli suurusgrupis 10–49,99 ha (50%) ja 50–99,99 ha (45%). Suurema pinnaga tootjate suurusgruppides püsirohumaade osakaal vähenes ja tera-, õli- ning kiukultuuride osakaal suurenes oluliselt.

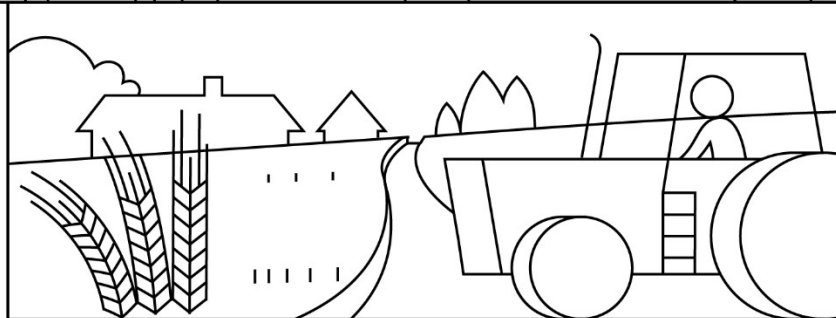
- Mustkesa osakaal oli 2009.–2013. a keskmisena põllumaal 6,3%. 2015. a alates, kui mustkesale enam MAHE 2014+ toetust ei määrata, on selle osakaal põllumaal jäänud väikeseks (2022. a 0,5%, pind 638 ha). Harju, Hiiu, Lääne-Viru ja Tartu maakonnas mustkesa 2022. a polnudki.
- Talvise taimkatte osakaal oli 2022./2023. talveperioodil põllumaal Eesti keskmisena ligikaudu 55%. Kõige enam oli seda Lääne (69%) ja kõige vähem Valga ja Pärnu maakonna (vastavalt 41 ja 42%) põllumaal.
- Tera-, õli- ja kiukultuuride MAHE taotluspinnast (78 322 ha) oli 2022. a enim kaera (26 586 ha, 34%), talinisu (8284 ha, 11%), tatart (7826 ha, 10%), põldhernest (6661 ha, 8,5%), kanepit (6030 ha, 7,7%) ja rukist (7,2%). Kanepi, tatra ja talinisu pind suurenes ja suvirüpsi, põldoa ja suvirapsi pind aga vähenes oluliselt.
- Köögiviljade MAHE taotluspinnast (220 ha) taotles 102 tootjat 2022. a toetust enim naerile (52 ha, 23%) ja köögiviljale väikestel pindadel (42 ha, 19%). Märkimisväärne oli ka aedherne (33 ha, 15%), kaalika (21 ha, 9,7%) ja rabarberi (6,3%) ning maapirni (6,2%) taotluspind. Aedherne pind suurenes 2021. a võrreldes üle nelja korra, naeri pind ligikaudu kolm ja kaalika pind ligikaudu kaks korda. Naerile ja kaalikale taotleti ettevõtetes toetust peamiselt maksimaalse lubatud toetuspinna (10 ha) piires. See tõstatab kahtluse, et mitte alati ei taotletud toetust siiski eelnimetatud kultuuride kasvatamiseks turustatava köögiviljana, vaid selle toetuse kõrge ühikumäära (600 €/ha) tõttu.
- Ravim- ja maitsetaimede MAHE taotlusalune pind on vähenenud 2020. a alates üle kolme korra (2575 ha-lt 752 ha-ni). Taotlejaid oli sama palju kui 2022. a e 180 taotlejat. Nagu eelneval aastal, taotleti enim toetust sarepta kapsasrohu (186 ha, 25% pinnast), musta kapsasrohu (165 ha, 22%), aedkoriandri (140 ha, 19%) ja hariliku maarjaohaka (94 ha, 12%) pinnale. Kuigi ravim- ja maitsetaimede MAHE toetuslust kasvupinda piirati 2019. ja 2020. a 15 ha-ni ja 2021. a 4 ha-ni taotleja kohta seoses varasemate aastate laialdase toetuse mittesihotstarbelise kasutamisega, taotleti eeltoodud kultuuridele 2022. a MAHE toetust endiselt põhiliselt suhteliselt suurtele pindadele (3–5 ha). Lisaks neile kultuuridele taotleti ettevõtetes 3–5 ha toetust sageli ka teistele maitse- ja ravimtaimede. Kehtestatud toetusluse pinna piirang taotleja kohta pole suure toetusmäära juures (600 €/ha) ilmselt siiski tõhusaks lahenduseks toetuse mittesihotstarbelise kasutamise vähendamiseks.
- Püsigultuuride MAHE taotlusalusest pinnast (2323 ha) taotleti 2022. a enim MAHE toetust astelpaju (1247 ha, 54% pinnast), õunapuu (432 ha, 19%) ja musta sõstra pinnale (277 ha, 12%). Astelpaju pinnast 615 ha (49%) kuulus ühele ettevõttele Hiiu maakonnas.

Meede M10.1.3 - piirkondlik mullakaitse toetus

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5.
prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi
loomade heaolu meetme hindamisaruanne
2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Jooniste loetelu	2
Tabelite loetelu	2
Lisade loetelu	2
Kasutatud kirjanduse loetelu	3
Lühikokkuvõte	3
Meetme eesmärk	4
Turvas- ja erodeeritud muldade eripärad	4
Meetme analüüs	4
Sihttasemete täitmine	4
MULD toetusesaajate jagunemine suurusgruppidesse määratud ja deklareeritud pinna alusel	9
Maakasutus	10
Turvas- ja erodeeritud muldade levik maakondades ning toetustüüpide vahel	11
Kokkuvõte	14

Jooniste loetelu

Joonis 1. MULD toetust saanud põllumajandusmaa pind ja toetusesaajate arv tegevuskoha maakonniti 2015–2022	7
Joonis 2. MULD toetusesaajate osakaal suurusgrupiti MULD määratud pinna ja MULD toetusesaajate kogu deklareeritud pinna alusel 2022. a	9
Joonis 3. MULD määratud pind ja osakaal kogu MULD määratud pinnast suurusgrupiti 2022. a	10
Joonis 4. MULD taotletud pinna kultuurigruppide struktuur aastatel 2015–2022	11
Joonis 5. Kõik MULD turvas- ja erodeeritud muldade pinnad ja osatähtsused maakondade lõikes 2022. a	12
Joonis 6. Kõikide MULD massiivide pind KSM, MAHE ja ÜPT tootjate vahel ning osatähtsus kõikide MULD massiivide pinnast 2022. a	12
Joonis 7. MULD toetusõiguslikud turvas- ja erodeeritud mullaga massiivid KSM ja MAHE tootjate maadel 2022. a	13

Tabelite loetelu

Tabel 1. MULD toetusõiguslikud ja taotletud pinnad turvas- ja erodeeritud muldadel ning MULD taotlemise osatähtsus toetusõiguslikust MULD pinnast asukohapõhistes maakondades 2022. a	5
Tabel 2. MULD toetuse vähendamise või rahuldamata jätmise selgitused	8

Lisade loetelu

Lisa 1. MULD toetuse kõigi massiivide pind maakonniti aastatel 2016–2022
Lisa 2. MULD toetuse võtmiseks sobilike põllumassiivide pind KSM (sh maakasutus) ja MAHE tootjate maadel maakonniti aastatel 2018–2022
Lisa 3. MULD toetuse taotletud pind maakonniti aastatel 2015–2022
Lisa 4. MULD toetuse toetusalune pind ja toetusesaajate arv maakonniti aastatel 2015–2022
Lisa 5. MULD taotlejatele määratud summad (eur) maakonniti aastatel 2015–2022
Lisa 6. MULD toetuse potentsiaalne toetusõiguslik pind, toetuse võtmiseks sobilike põllumassiivide pind KSM tootjate maadel, taotletud pind ning toetusalune pind ja toetusesaajate arv, muld taotlejatele määratud summad (euro) maakonniti aastal 2022

Kasutatud kirjanduse loetelu

- Paganos, P., Borelli, P., Poesen, J., Ballabio, C., Lugato, E., Meusbürger, K., Montanarella, L., Alewell, C. (2015). The new assessment of soil loss by water erosion in Europe. *Elsevier. Volume 54*, 438-447.
- PMK, 2015a. *Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje püsihindamisaruanne 2014. aasta kohta*. Allikas: <https://metk.agri.ee/media/2308/download>
- PRIA, 25.01.2023a andmetel. Maakasutus 2022. aastal.
- PRIA, 15.03.2023 andmetel. *MULD toetuse vähendamise või rahuldumata jätmise selgitused*. E-kiri.
- PRIA, 20.03.2023 andmetel. *Määratud pinnad ja toetuse saajad 2022. aasta kohta*.
- PRIA, 30.03.2023a andmetel. *Meetmete M10, M11, M12, M14 koondid*.

Lühikokkuvõte

Aastal 2022 määrati MULD toetus 216 tootjale 10 693 ha eest, moodustades 31% toetusesaajate sihtarvust (700 toetusesaajat) ja 53% sihtalast (20 000 ha). Võrreldes eelmise taotlemise aastaga vähenesid 2022. aastal nii toetust saanud tootjate arv (5%) kui ka toetusalune pind (10%). Vahemikus 2015–2018 MULD toetusalune pind suurenes ja taotlejate arv kasvas või püsis stabiilsena enamuses maakondadest. Aastal 2022 vähenes toetusalune pind kokku kümnes maakonnas võrreldes 2021. a. Suurim vähenemine toimus Ida-Viru (93%) ja Viljandi (30%) maakonnas. Kõige suurem toetusalune pind ja enim toetusesaajaid oli perioodil 2015–2022 Harju maakonnas, 2022. a vastavalt 2686 ha ja 40 toetusesaajat, mis moodustas 25% kogu toetusalusest pinnast (10 693 ha) ja 19% kõigist toetusesaajatest (216 toetusesaajat). MULD toetust taotleti kõige rohkem juba püsiva taimkattega aladele – püsirohumaadele 87%, tagasirajatavatele rohumaadele 3,5%, lühiajalistele rohumaadele 9,1% ning liblikõielistele kultuuridele 0,4%. Erodeeritud muldadele taotlemise osatähtsus oli väga madal kogu perioodi 2015–2022 vältel. Erodeeritud muldadele taotleti 2022. aastal MULD toetust 26 ha-le (2021. aastal 31 ha-le), moodustades 0,23% kogu taotletud pinnast (11 097 ha). Turvasmuldade taotlemise osatähtsus oli 11 071 ha, moodustades 99,77% kogu taotletud pinnast (11 097 ha). Pidades silmas üldisi suundumusi turvasmuldade säästvamaks kasutamiseks, oleks asjakohane rakendada MULD toetust maksimaalselt erinevatele toetustüüpidele. Positiivne suundumus on uuel arengukava perioodil MULD toetuse taotlemise laienemine MAHE tootjatele.

Meetme eesmärk

Piirkondliku mullakaitse toetuse (edaspidi MULD) eesmärgiks on tagada erodeeritud ja turvasmuldade jätkusuutlik kasutamine, piirata kasvuhoonegaaside emissiooni ja mullaerosiooni (sh tuuleerosiooni), vähendada toitainete leostumist ning säilitada ja suurendada mulla orgaanilise aine sisaldust ([Seletuskiri, 2015](#)). Turvas- ja erodeeritud muldadel on oluline minimeerida muldade degradatsiooni. Samas hoitakse meetme rakendamise kaudu neid muldasid jätkuvalt põllumajanduslikus kasutuses pidades sealjuures silmas kestliku majandamise võtteid.

Turvas- ja erodeeritud muldade eripärad

Turvasmullad on levinud kõikjal Eestis. Suurema osakaalu põllumajandusmaast moodustavad turvasmullad Harju, Lääne ja Saare maakonnas ning väiksema osakaalu Kagu-Eestis ja Hiiumaal. Kogu Eesti põllumajandusmaast moodustavad turvasmullad u 8%. Turvasmuldade harimisel orgaanilise aine rikas turvas laguneb ja mineraliseerub ning õhku eraldub märkimisväärselt CO₂ ning oluliselt kahjulikumat kasvuhoonegaasi N₂O ehk naerugaasi. Turvasmuldade majandamisel tuleks eelkõige vältida perioodi, mil muld on ilma taimkatteta, sest orgaanilise aine lagunemise kiirus muldas on sel ajal intensiivsem kui taimekattega kaetud mullal. Taimekasvatustes seisnevad nende muldade puudused nt sügiseses liigvees ja kesksuvises veepuuduses, väheses fosfori sidumise võimes ja ebasoodsas soojusrežiimis (soojenedes aeglaselt). Turvasmuldade säästvat kasutamist on käsitletud suunisenähtisena „[Kliimapolitiika põhialustes aastani 2050](#)“. Euroopa üleselt on roheline kokkuleppega tihedalt seotud „[Mullastrateegia 2030](#)“, mis rõhutab vajadust piirata turvasmuldade kuivendamist ja muuta viljelustavasid nii, et turvasmullad seoks süsinikku, mitte ei emiteeriks.

Erodeeritud mullad paiknevad põhiliselt Kagu-Eesti künklikul pinnamoel. Erodeeritud mullad esinevad tavaliselt koos deluviaalmuldadega, mis tekivad reljeefi madalamatesse osadesse mulla ümberpaigutamise tõttu. Erodeeritud ja deluviaalmuldade kompleksid moodustavad 5,5% põllumajandusmaast. Erodeeritud muldi ohustab mullaviljakuse vähenemine, sest mulla pindmine kiht kantakse tuule või vee mõjul põldudelt ära ja mullad vaesuvad seeläbi toitainetest. Pidevalt talitleval rohelisel taimkattel on mullale positiivne mõju. Euroopa kontekstis on erosioon tõsine oht muldade vaesumisele toitainetest. Keskmise mullakadu Euroopa Liidus erosioonile kalduvatel maadel (põllumajandusmaa, metsad, poollooduslikud kooslused) oli 2010. a andmete põhjal 2,46 t/ha/a (Paganos et al., 2015). Keskmise mullakadu Eestis oli USLE¹ mudeli põhjal 2014. a maakasutuse järgi aga märgatavalt madalam 0,0647 t/ha/a (PMK, 2015a).

Meetme analüüs

MULD toetust saab taotleda alates 2015. aastast. MULD toetuse täpsemad nõuded kehtestatakse maaeluministri [määrusega](#). Aastal 2022 sai taotleda MULD toetuse 1-aastast kohustust. Samuti saab jätkata kehtivat 5-aastast kohustust. Meetme analüüsimisel kasutatakse andmeid määratud pindade ja toetuse saajate kohta (PRIA, 20.03.2023 andmetel) ja andmeid maakasutuse (PRIA, 25.01.2023a andmetel) kohta. Toetust saanud pinnad ja taotlejatele määratud summad põhinevad PRIA andmetel (PRIA, 30.03.2023a andmetel). Andmete analüüsimisel kasutatakse taotlejate asukohapõhiste maakondade andmeid, välja arvatud toetusala pinnad, toetust saanud taotlejad ja määratud pinnad, kus andmed on tegevusmaakonna põhised.

Sihttasemete täitmine

MULD toetust määrati ja ka maksti 2022. a kokku 216 tootjale 10 693 haa eest ([Lisa 4](#), [Lisa 6](#)), mis moodustasid toetusesaajate sihtarvust 31% (700 toetusesaajat) ja toetusala pinna sihtalast 53% (20 000 ha). PRIA-sse esitati taotlusi MULD toetuse saamiseks 11 097 ha-le, millest 99,77% (11 071 ha) olid turvasmullad ja 0,23% (26 ha)

Aastal 2022 määrati MULD toetust 216 tootjale 10 693 ha eest.

¹ USLE (*Universal Soil Loss Equation*)

erodeeritud mullad (Tabel 1). 2022. a oli MULD toetusõiguslikku pinda Eestis kokku 18 799 ha, sellest turvasmuldi 89% (16 693 ha) ja erodeeritud muldi 11% (2106 ha). MULD toetusõiguslikust pinnast (18 799 ha) moodustas 2022. a taotletud pind 59% (11 097 ha).

Tabel 1. MULD toetusõiguslikud ja taotletud pinnad turvas- ja erodeeritud muldadel ning MULD taotlemise osatähtsus toetusõiguslikust MULD pinnast asukohapõhistes maakondades 2022. a

Maakond	Toetusõiguslik turvasmullale, ha	Toetusõiguslik erodeeritud mullale, ha	Toetusõiguslik MULD kokku, ha	Taotletud turvasmullale, ha	Taotletud erodeeritud mullale, ha	Taotletud MULD kokku, ha	Taotlemise osatähtsus toetusõiguslikust pinnast, %
Harju	3335		3335	2766		2766	83
Hiiu							
Ida-Viru	133		133	30		30	23
Jõgeva	1364	33	1397	1056		1056	76
Järva	1510		1510	1182		1182	78
Lääne	756		756	448		448	59
Lääne-Viru	1812	2,3	1814	1282		1282	71
Põlva	597	862	1459	173	0,96	174	12
Pärnu	1350		1350	1254		1254	93
Rapla	1636		1636	861		861	53
Saare	1484		1484	1125		1125	76
Tartu	854	246	1100	243	1,9	245	22
Valga	170	432	602	99	7,1	106	18
Viljandi	1206	28	1234	392		392	32
Võru	487	501	988	162	16	178	18
Kokku	16 693	2106	18 799	11 071	26	11 097	59

2022. aastal moodustas MULD toetusõiguslikust 18 799 ha pinnast taotletud pind 59% ehk 11 071 ha.

asusid ainult turvasmuldadel. Erodeeritud muldadele taotleti toetust 2022. a sarnaselt eelnevatele aastatele (2015–2022) vähe – taotlemise osatähtsus oli kõigest 1,22% (26 ha-le 2106 ha-st), samas turvasmuldadele oli taotlemise

Kõige enam taotleti MULD toetust Pärnu (93%) ja Harju (83%) maakonnas. Kõige vähem Põlva (12%), Võru (18%) ja Valga (18%) maakonnas. Ida-Viru maakonnas oli MULD toetusõiguslikku pinda 2022. a kõige vähem – 133 ha ja taotlemiseks sobilikud massiivid

Toetusalust pinda oli 2022. a 10% võrra ja toetusesaajaid 5% võrra vähem võrreldes 2021. a. Aastatel 2021 ja 2022 oli võimalik liituda 1-aastase MULD toetusega või jätkata juba olemasoleva 5- aastase toetusega.

osatähtsus u 66% (11 071 ha-le 18 799 ha-st). Vaid Hiiu maakonnas puuduvad MULD toetusõiguslikud turvas- ja erodeeritud muldadege põllumassiivid (Tabel 1).

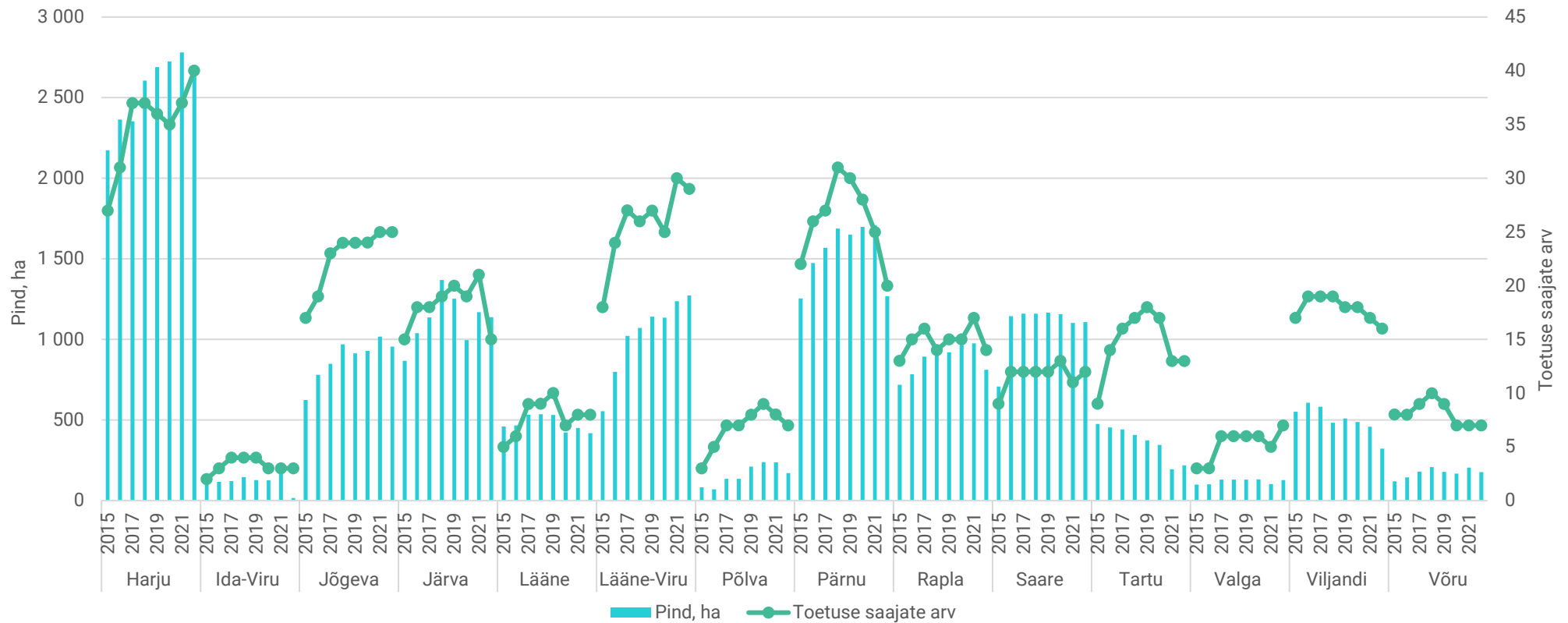
Aastatel 2015–2019 toetuslune pind ja toetusesaajate arv (määratud ühikud) suurenes igal aastal Eestis tervikuna võrreldes eelnevaga. Alates 2020. a ei esine toetuslunest pindades ja toetusesaajate arvus samasuunalist trendi. Suurim erinevus on aset leidnud kahe viimase aasta jooksul – toetuslune pind vähenes 2022. a 10% (-1170 ha) ja toetusesaajate arv 5% (-11 tootjat) võrreldes 2021. a (**Error! Reference source not found.**). Aastad 2021–2022 olid Eesti MAK 2014–2020 üleminekuaastad, kui sai taotleda MULD toetuse 1-aastast kohustust (**Piirkondlik mullakaitse toetus, 2022**). Nii toetusluse pinna kui ka toetusesaajate arvu vähenemist võib põhjendada 5-aastase kohustusperioodi lõppemisega kui tootjate vähenenud huviga taotleda 1-aastast MULD kohustust. Sellele viitavad muutused taotlejate arvus kahel viimasel aastal. Kui MULD toetuse taotlejaid oli 2021. a 229, kellest toetust sai 227 tootjat, siis 2022. a oli taotlejaid 222, kellest toetust sai 216 tootjat. Samuti oli 2022. a rohkem neid taotlejaid, kes erinevatel põhjustel toetust ei saanud Tabel 2.

Kogu vaadeldava perioodi jooksul 2015–2022 on toetuslune pind vähenenud kõige enam Ida-Viru maakonnas – 89% võrra ning suurenenud Lääne-Viru maakonnas 2,3 korda.

Toetuslune pind ja toetusesaajate arv olid kuni 2018. a enamuses maakondades tõusuteel või stabiilsed (**Error! Reference source not found.**). Aastal 2022 vähenes toetuslune pind võrreldes 2021. a kümnes maakonnas (Harju, Ida-Viru, Jõgeva, Järva, Lääne, Põlva, Pärnu, Rapla, Viljandi ja Võru). Kahe viimase aasta võrdluses vähenes toetuslune pind enim Ida-Viru 93% (221 ha-lt 2021. a, 16 ha-ni 2022. a) ja Viljandi 41% maakonnas (551 ha-lt 2021. a, 323 ha-ni 2022. a). Toetuslune pind suurenes Lääne-Viru 2,9% (1237 ha-lt 2021. a 1273 ha-ni 2022. a), Valga

23% (104 ha-lt 2021. a, 128 ha-ni 2022. a) ja Tartu 13% maakonnas (194 ha-lt 2021. a, 219 ha-ni 2022. a). Kogu perioodi 2015–2022 kokkuvõttes on mitmes maakonnas toetuslune pind kordades kasvanud – Lääne-Viru maakonnas 2,3 korda (555 ha-lt 1273 ha-ni) ja Põlva maakonnas 2,1 korda (83 ha-lt 171 ha-ni). Muutused on enamasti iseloomulikud väiksema toetusluse pinna alla 200 ha ja toetusesaajatega alla 10-ne maakondades (Ida-Viru, Valga, Põlva). Seetõttu võib ka näiteks mõne tootja lisandumine, kohustuse üleandmine või kohustuse lõppemine avaldada aastate vahel suuremat muutust. Kõige enam toetuslunest pinda ja toetusesaajaid oli perioodil 2015–2022 Harju maakonnas, 2022. a vastavalt 2686 ha ja 40 toetusesaajat (**Error! Reference source not found.**), moodustades 25% kogu toetuslusest pinnast (10 693 ha) ja 19% kõigist toetusesaajatest (216 toetusesaajat).

MULD taotluse vähendamise, rahuldamata jätmise/mittearvestamise, tagasinõudmise ja lõpetamise põhjuseid 2022. a kirjeldab Tabel 2. Kokkuvõttelikult vähendati toetust 54 tootja puhul, kellel oli puudustega pinda 43 ha ja kinnipeetud summaks 19 723 eurot. Peamised vähendamise põhjused (41 tootjal) olid tingitud püsirohuma säilitamise nõuete rikkumisest. Seega on tootjatel jätkuvalt huvi MULD toetuslunest maad harida mullaliigist tulenevatele puudustele vaatamata. Rahuldamata jäeti või ei arvestatud kokku 20 tootja avaldusi, puudustega pinda oli neil 27 ha ja kinnipeetud summaks 17 587 eurot. Toetuse rahuldamata jätmise sagedaseim põhjus oli kehtiva KSM kohustuse puudumine (5 tootjat) esimesel kohustuseaastal. Tagasinõuded puudutasid 18 tootjat ja 72 ha pinda ning tagasinõutavaks summaks kujunes 3599 eurot.

Joonis 1. MULD toetust saanud põllumajandusmaa pind ja toetusesaajate arv tegevuskoha maakondade kaupa² aastatel 2015–2022 (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

² Joonisel 1 on korrigeeritud toetusala pinda ja toetusesaajate arve 2015. ja 2016. a kohta vastavalt 2017. a haldusreformi piiridele. Andmete paremaks võrdlemiseks analüüsitakse vastavaid näitajaid kogu perioodil 2015–2022 haldusreformi järgsetes piirides.

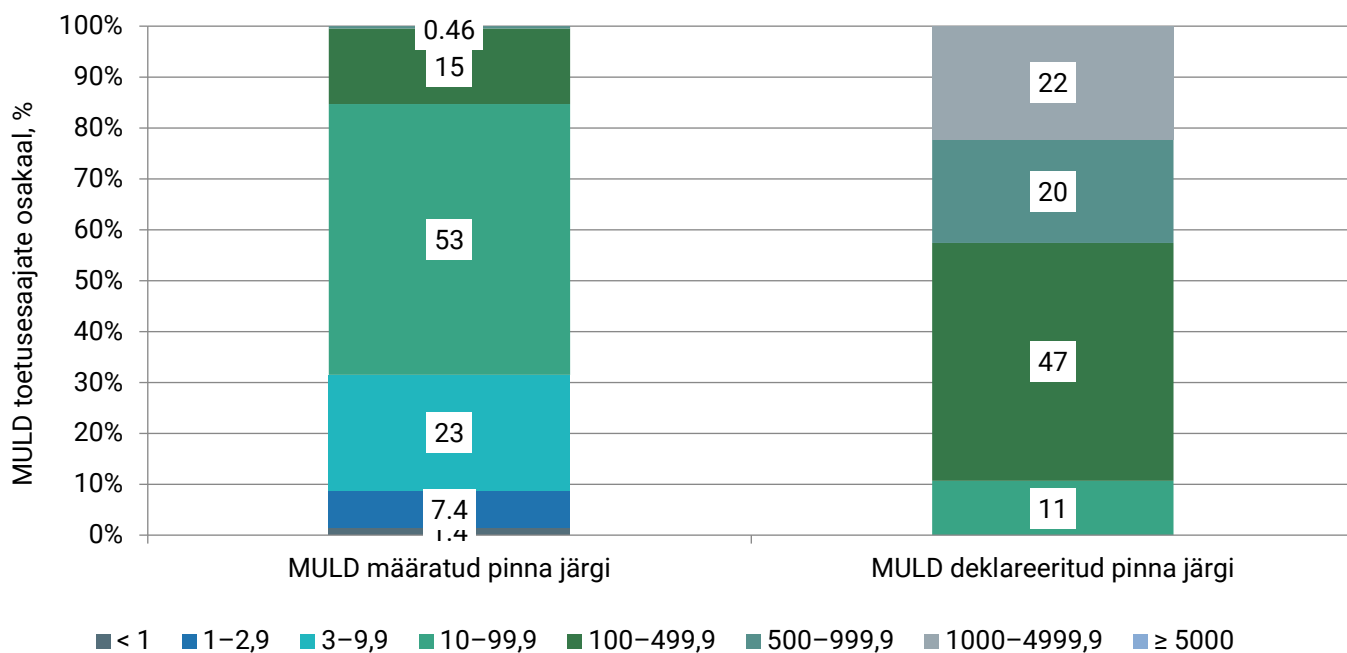
Tabel 2. MULD toetuse vähendamise või rahuldamata jätmise selgitused (PRIA, 15.03.2023 andmetel)

Vähendamise või rahuldamata jätmise selgitus	Taotlejate arv	Puudusega pind	Kinnipeetud summa
Toetust vähendatakse, kuna taotleja ei ole kohustuseperioodi jooksul täitnud kogu majapidamise põllumajandusmaal ja põllumajanduslikus tegevuses püsirohumaa säilitamise nõudeid.	41		17 295 €
Makstud toetus nõutakse tagasi selle maa osas, mille võrra on kohustusealuse maa pindala vähenenud.	16	72	3582 €
Toetust vähendatakse taotletud ja kindlaksmääratud pindala erinevuse võrra	8	16	820 €
Taotlus jäetakse tervikuna rahuldamata, kuna piirkondliku mullakaitse toetuse esimesel kohustuseaastal puudub taotlejal kehtiv keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustus.	5		16 021 €
Toetust ei arvestata maa ja hektarite ulatuses, mis ei ole piirkondliku mullakaitse toetuse saamiseks toetusõiguslikud.	4	23	1176 €
Toetust vähendatakse nõuetele vastavuse tingimuste rikkumise tõttu.	3		263 €
Taotletud ja kindlaksmääratud pindala erinevus on rohkem kui 2 hektarit või see moodustab kindlaksmääratud pindalast üle 3%. Toetust vähendatakse tuvastatud pindala erinevuse kahekordses ulatuses.	2	27	1344 €
Toetust ei arvestata maa ja hektarite ulatuses, mille võrra on ülevõetud kohustus suurenenud.	2	3	168 €
Toetust ei arvestata põllu või selle osa kohta, kuna kohapealses kontrollis eestleitud kultuur ei ole piirkondliku mullakaitse toetuse saamiseks toetusõiguslik.	2		
Taotlus jäetakse tervikuna rahuldamata ja kohustus lõpetatakse, kuna taotleja ei ole põllumajandusliku tegevusega tegelev füüsilisest isikust ettevõtja või juriidiline isik.	1		221 €
Kohustus lõpetatakse ja eelmistel kohustuseaastatel makstud toetus nõutakse tagasi, kuna kohustus on lõpetatud ennetähtaegselt.	1		49 €
Makstud toetus nõutakse tagasi nõuetele vastavuse nõuete rikkumise tõttu.	1		13 €
Makstud toetus nõutakse tagasi selle maa osas, mille võrra on ülevõetud kohustusealuse maa pindala vähenenud.	1	0,06	3 €
Kohustus lõpetatakse kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 47 lõikega 2.	1		
Toetust ei arvestata põllu kohta, mis Harju, Rapla ja Pärnu maakonnas algatatud maakonnaplaneeringu kohaselt määratakse <i>Rail Baltic</i> -u raudtee trassi koridori asukohaks.	1		
Toetust ei arvestata põllu või selle osa kohta, mille osas on taotluse esitamisel eksitud mittesüüliselt.	1		
Toetust ei arvestata põllu või selle osa kohta, mis ei olnud taotlemise aastal taotleja kasutuses.	1		
Taotlus jäetakse tervikuna rahuldamata nõuetele vastavuse tingimuste tahtliku rikkumise tõttu.	1		
Toetust ei arvestata põllu kohta, mille andmed ei ole kantud maa kvaliteedi hindamise kaardile, millest nähtub, et taotletaval maal on 90% ulatuses turvasmullad või erodeeritud ja deluviaalmuldade kompleks.	1		
Taotlus jäetakse tervikuna rahuldamata, kuna toetusnõuetele vastav pindala on alla 0,30 hektari.	1		
Kohustus lõpetatakse, kuna taotleja ei ole piirkondliku mullakaitse toetuse kohustuse jätkamiseks taotlenud 2022. a esitatud pindalatoetuste taotlusel ja maksetaotlusel piirkondlikku mullakaitse toetust.	1		

MULD toetusesaajate jagunemine suurusgruppidesse määratud ja deklareeritud pinna alusel

Toetusesaajate kuuluvust suurusgruppidesse võib vaadelda mitmeti. Nende arv suurusgrupis sõltub, kas võtta aluseks MULD määratud pind ehk toetuslune pind või tootja kogu deklareeritud³ pind. Määratud pinna järgi kuulus 2022. a enim toetusesaajaid ehk 53% suurusgruppi 10–99,9 ha (Joonis 2). MULD määratud pinda kuni 100 ha oli kokku 85%-l toetusesaajatest. Ülejäänud 15%-l toetusesaajatest oli määratud pinda rohkem kui 100 ha. Deklareeritud pinna alusel kuulus suurusgruppidesse kuni 100 ha 11% toetusesaajatest ning 89% toetusesaajatest oli maad rohkem kui 100 ha. Suurusgruppidesse 1000–4999,9 ha ja ≥5000 ha ei kuulunud MULD määratud pinna alusel ühtegi tootjat ning suurusgruppidesse <1 ha, 1–2,9 ha, 3–9,9 ha ja ≥5000 ha ei kuulunud ükski tootja deklareeritud pinna alusel. Kõige suurem osa tootjaid ehk 47% kuulus deklareeritud pinna alusel suurusgruppi 100–499,9 ha.

2022. aastal kuulus 53% MULD toetuse saajad määratud pinna järgi suurusgruppi 10–99,9 ha ning 47% MULD toetuse saajaid kuulus deklareeritud pinna järgi suurusgruppi 100–499,9 ha.

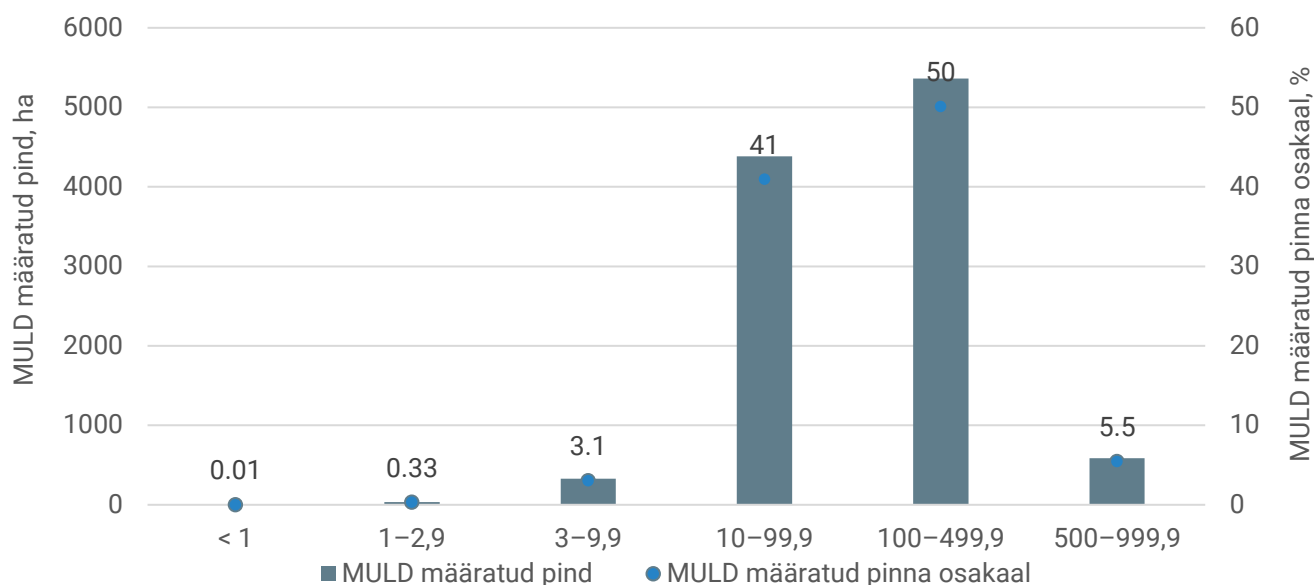

Joonis 2. MULD toetusesaajate osakaal suurusgrupiti MULD määratud pinna ja MULD toetusesaajate kogu deklareeritud pinna alusel 2022. a (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

MULD toetusesaajad taotlevad neile kuuluvale ülejäänud maale ka teisi MAK toetusi. Kuna MULD toetuse saamiseks on esimesel taotlemise aastal vajalik kehtiv KSM kohustus, siis on eelduseks, et need KSM tootjad saavad KSM toetust (MULD toetusest erinevale pinnale). Samuti on MULD toetusesaajatele iseloomulik, et määratud pind moodustab enamasti tootja kogu deklareeritud pinnast tagasihoidliku osakaalu. Kõigi 2022. a MULD toetuse saajate deklareeritud pind oli kokku 149 907 ha, millest MULD määratud pind moodustas 7,1% (10 693 ha).

Lisaks analüüsiti MULD määratud pinna ja selle osakaalu jagunemist erinevatesse suurusgruppidesse kuuluvate tootjate vahel. MULD toetust määrati vahemikku 10–99,9 ha jääva pinna eest kokku 41%-le tootjatest ja vahemikku 100–499,9 ha jääva pinna eest 50%-le tootjatest (Joonis 3). Kuigi Joonis 2 on näha, et toetusesaajaid jäi ülekaalukalt (53% toetusesaajatest) suurusgruppi 10–99,9 ha, siis neile tootjatele kokku määrati toetust 41% MULD pinnast (Joonis 3). Seega toetusesaajate arvu poolest kõige suurema arvulisem grupp (10–99,9 ha) ei saa enamust toetusest endale, sest määratud pinda kokku on suurusgrupis 100–499,9 ha enam (5361 ha) kui suurusgrupis 10–99,9. Ülejäänud suurusgruppides <1 ha, 1–2,9 ha, 3–9,9 ha ja 500–999,9 ha määrati kokku toetust vähe – vaid 8,9%-le tootjatest.

³Deklareeritud pind on kogu põllumajandusmaa pind, mille taotleja on pindalatoetuste taotlusele märkinud, k.a selline pind, millele ühtegi toetust ei taotleta (taotlejal on kohustus märkida taotlusele kogu tema kasutuses olev põllumajandusmaa).

Joonis 3. MULD määratud pind ja osakaal kogu MULD määratud pinnast suurusgrupiti 2022. a (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

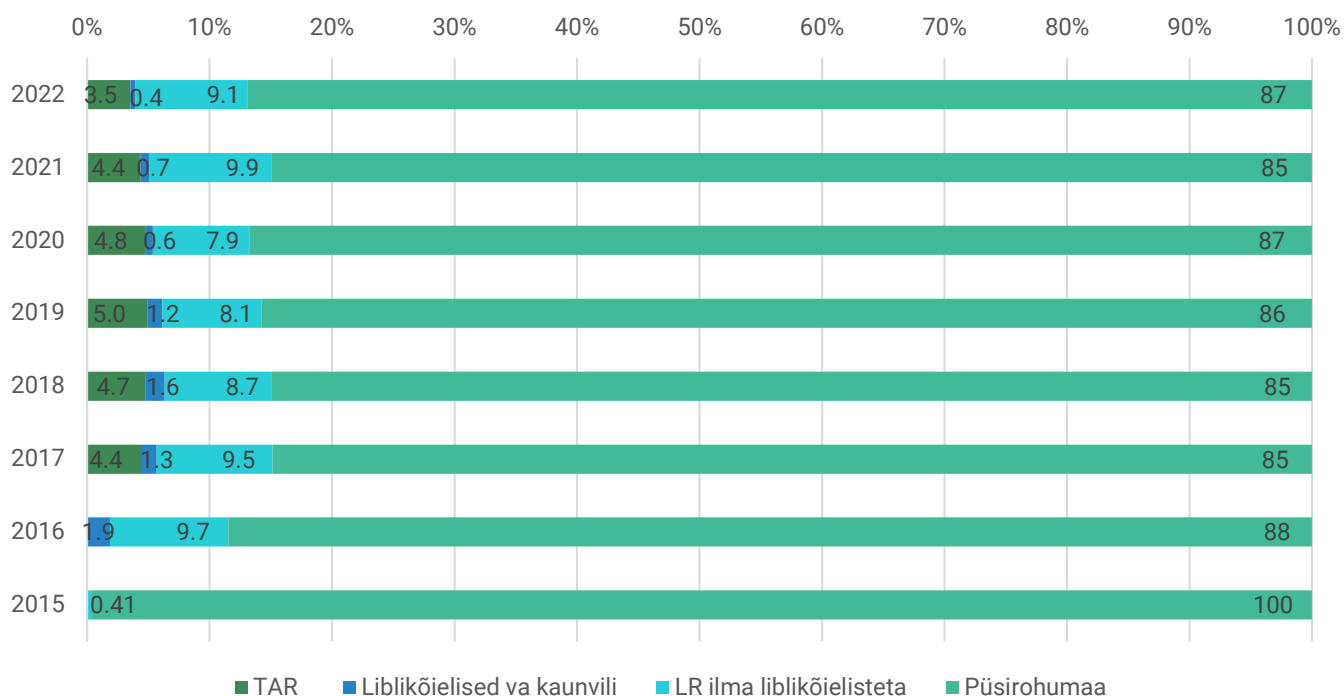
Maakasutus

MULD toetusel maal tuleb hoida või viia maa püsiva taimkatte alla. Selleks loetakse püsirohumaa või viljapuu- ja marjaaed. Täpsemalt võib MULD toetust taotleda vähemalt 0,30 hektari suuruse rohumaa (maakasutuse tüübi järgi: P – põllumajanduskultuurid ja lühiajaline rohumaa, PR – püsirohumaa, TAR – tagasirajatud püsirohumaa) või põllumajandusmaa kohta, millel kasvatatakse viljapuid või marjapõõsaid (PK – püsikultuurid). Toetust ei tohi taotleda keskkonnatundliku püsirohumaa (TPR) kohta ([Piirkondlik mullakaitse toetus, 2022](#)). PRIA taotlemise andmetel 2022. a ei märkinud ükski MULD taotleja maakasutuseks (PMK kultuurigrupp alusel) püsikultuurid. Kõikidele MULD massiividele jäi 2022. a püsikultuure vaid 112 ha ehk püsikultuure kasvatatakse MULD toetusõiguslikul maal siiski suhteliselt vähe. Pindalatoetustest ainsana on võimalik MULD toetusega sama maa kohta taotleda SORT (kohalikku sorti taimede kasvatamise) toetust. Alates toetuse taotlemise algusaastast (2015), pole ükski tootja seda võimalust kasutanud. Samuti saab MULD toetusel maad kasutada loomade karjatamiseks. Loomkoormuse piiranguid tootjatele seatud pole, kuid eeldatakse maa heaperemehelikku kasutamist. Vältima peab ülekarjatamisest tulenevat rohukamara kahjustamist. Loomade heaolu toetust ja MULD toetust on koos taotletud 4818 ha-le ehk u 43%-l MULD taotlusel maal võib eeldada loomade karjatamist.

Enamus ehk 87% MULD toetusest võeti 2022. a. olemasolevatele püsirohumaadele. Vahemikus 2017–2022 toimunud muutused taotletud MULD pinna maakasutuses on pigem tagasihoidlikud.

Kokku taotleti MULD toetust 11 097 ha pinnale ([Lisa 3](#)). Maakasutus MULD taotletud pinnal jagunes 2022. a püsirohumaade 87% (9645 ha), lühiajaliste rohumaa (LR) ilma liblikõielisteta 9,1% (1015 ha), tagasirajatud rohumaa (TAR) 3,5% (393 ha) ja liblikõieliste kultuuride 0,4% (44 ha) vahel ([Joonis 4](#)). Kõige enam ehk 87% võeti MULD toetust jätkuvalt püsiva taimkattega kaetud maale – püsirohumaale. PMK kultuurigruppide järgi on enam muutumises TAR, LR ja liblikõieliste osatähtsus. Toetuse esimesel taotlemise aastal (2015) moodustas lühiajaliste rohumaa pind vaid 0,41% maakasutusest, tõusis 2016. a 9,7%-ni ja jäi aastatel 2017–2021

vahemikku 8,1–9,9%; 2022. a. moodustasid lühiajalised rohumaad 9,1% maakasutusest. Püsirohumaade osakaal kasvas 2022. a (87%) 2% võrreldes 2021. a (85%) ning seda põhiliselt LR (vähenes 0,8%) ja TAR (vähenes 0,9%) arvelt. Analüüsides eraldi liblikõieliste (va kaunvili) kultuuride pinda, moodustasid need 2015–2022 väikseima osa >2% MULD taotlejate maakasutusest, perioodi vältel on liblikõieliste osatähtsus kahanenud 0,4%-ni MULD toetuse maakasutusest.

Joonis 4. MULD taotletud pinna kultuurigruppide struktuur aastatel 2015–2022 (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

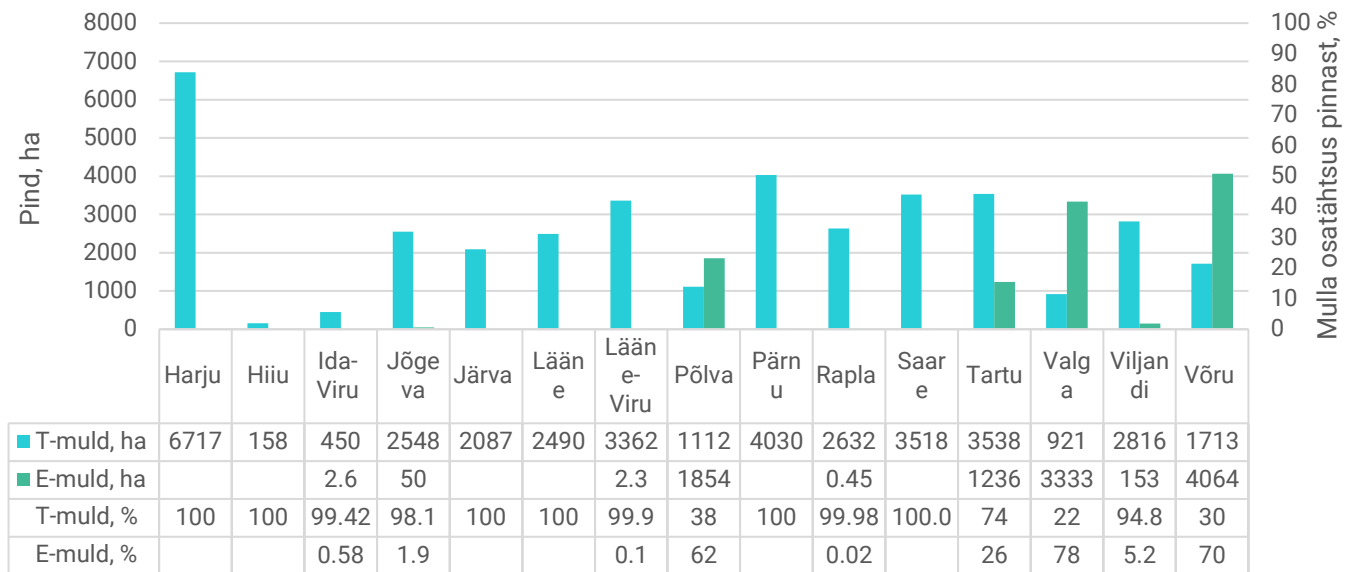
KSM tootjate kogu MULD maast asus 2022. a enamuse ehk 69% püsirohumaadel ja 31% põllumaadel.

Kuna MULD toetust saavad võtta vaid kehtiva KSM kohustusega tootjad, siis pakuvad nende kasutuses olevad püsirohumaad huvi MULD toetusest lähtuvalt. KSM tootjatel moodustas 2022. a püsirohumaade osatähtsus 11% kogu põllumajandusmaast ([MAK 2014–2020 perioodi 4. ja 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs](#)). KSM tootjate maafondi kuuluvast kõikidest MULD massiivide pinnast (18 799 ha) oli 2022. a enamuse ehk 69% püsirohumaadel (12 678 ha) ja 31% põllumaadel (5745 ha). Püsirohumaadele KSM toetust taotleda ei saa. Seeläbi annab MULD toetus KSM tootjatele võimaluse püsirohumaasid säilitades või sobivatele põllumassiividele püsivat taimkatet rajades saada kompensatsiooni saamata jäänud majandusliku tulu eest, mida oleks olnud loota selle maa harimisel. MULD taotletud pinnal leidub nitraaditundlikku ala (NTA), mis on tundlikud põllumajandusest lähtuvalle pinna- ja põhjaveereostusele. Seetõttu on NTA-del piiratud väetiste kasutamist ja seatud nõuded loomakasvatushoonetele. MULD taotletud pinnast (11 097 ha) jäi 2022. a nitraaditundlikule alale 8,6% (954 ha) (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Püsiv taimkate põldudel, milleks MULD toetus kohustab, on NTA-l soovitud lahendus reostuskoormuse vähendamiseks.

Turvas- ja erodeeritud muldade levik maakondades ning toetustüüpide vahel

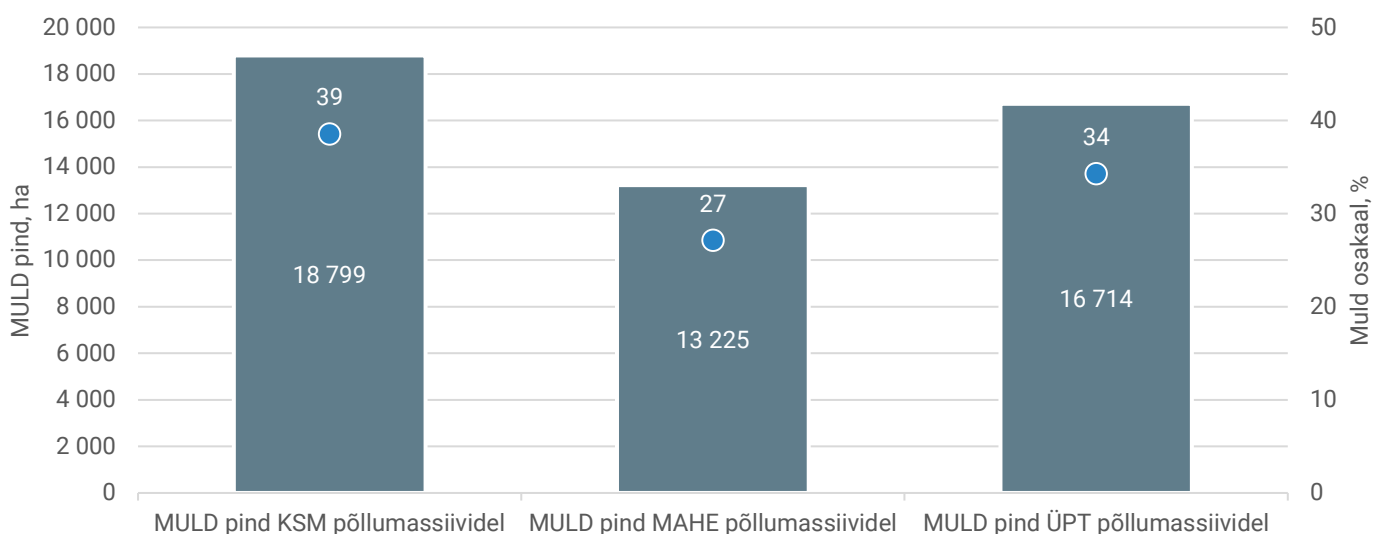
Kõikide MULD massiivide pinnaks kokku loetakse põllumassiivid, mis vastavad kriteeriumile – 90% põllumassiivist peab olema turvasmuld või erodeeritud ja deluviaalmuldade kompleks. Sellist maad 2022. a oli põllumajandustoetuste taotlejate hulgas kokku 48 789 ha ([Lisa 1](#)). Turvasmullad moodustasid 48 789 ha-st 2022. a 78% (38 093 ha) ja erodeeritud ja deluviaalmuldade kompleksid 22% (10 695 ha). Erodeeritud mullad puudusid Harju, Järva, Lääne, Pärnu ja Saare maakonnast. Enim jäi erodeeritud muldi Võru (1713 ha), Valga (921 ha) ja Põlva (1112 ha) maakonda. Turvasmuldi leidub kõige rohkem Harju (6717 ha), Pärnu (4030 ha) ja Tartu (3538 ha) maakonnas ([Joonis 5](#)).

Kõik MULD pinnad ([Lisa 1](#)) on aastate 2016–2022 kohta esitatud PRIA taotletud pinna alusel. Aastal 2015 kasutati PRIA põllumassiivide registri andmeid (49 742 ha), sest taotlemise andmed ei sisaldanud siis märget nõ MULD toetusõigusliku põllumassiivi (kõikide MULD massiivide) kohta. Jooksvalt uuenev PRIA hallatav põllumassiivide register sisaldab andmeid kõikide põllumassiivide kohta, sh põllumassiivid, millele pole toetust taotletud. Seetõttu erinevad omavahel põllumassiivide registri ja taotletud pinna andmed MULD massiivide kohta. Aastatel 2016–2022 kõigi reeglitele vastavate MULD massiivide kogupind suurenes 5,6% võrra (46 202 ha-lt 48 789 ha-ni) ([Lisa 1](#)).

Joonis 5. Kõik MULD turvas- ja erodeeritud muldade pinnad ja osatähtsused maakondade lõikes 2022. a (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Kui turvasmuldasid esineb kas suuremal või vähemal määral kõigis maakondades, siis erodeeritud muldasid ongi vaid Lõuna-Eestis asuvates maakondades Võrus, Valgas, Põlvas, Tartus ja Viljandis (Joonis 5). Ebaühtlane turvas- ja erodeeritud muldade paiknemine ja KSM tootjate paiknemine (Joonis 7) määrab ka suuresti taotlemise osakaalu toetusõiguslikust pinnast.

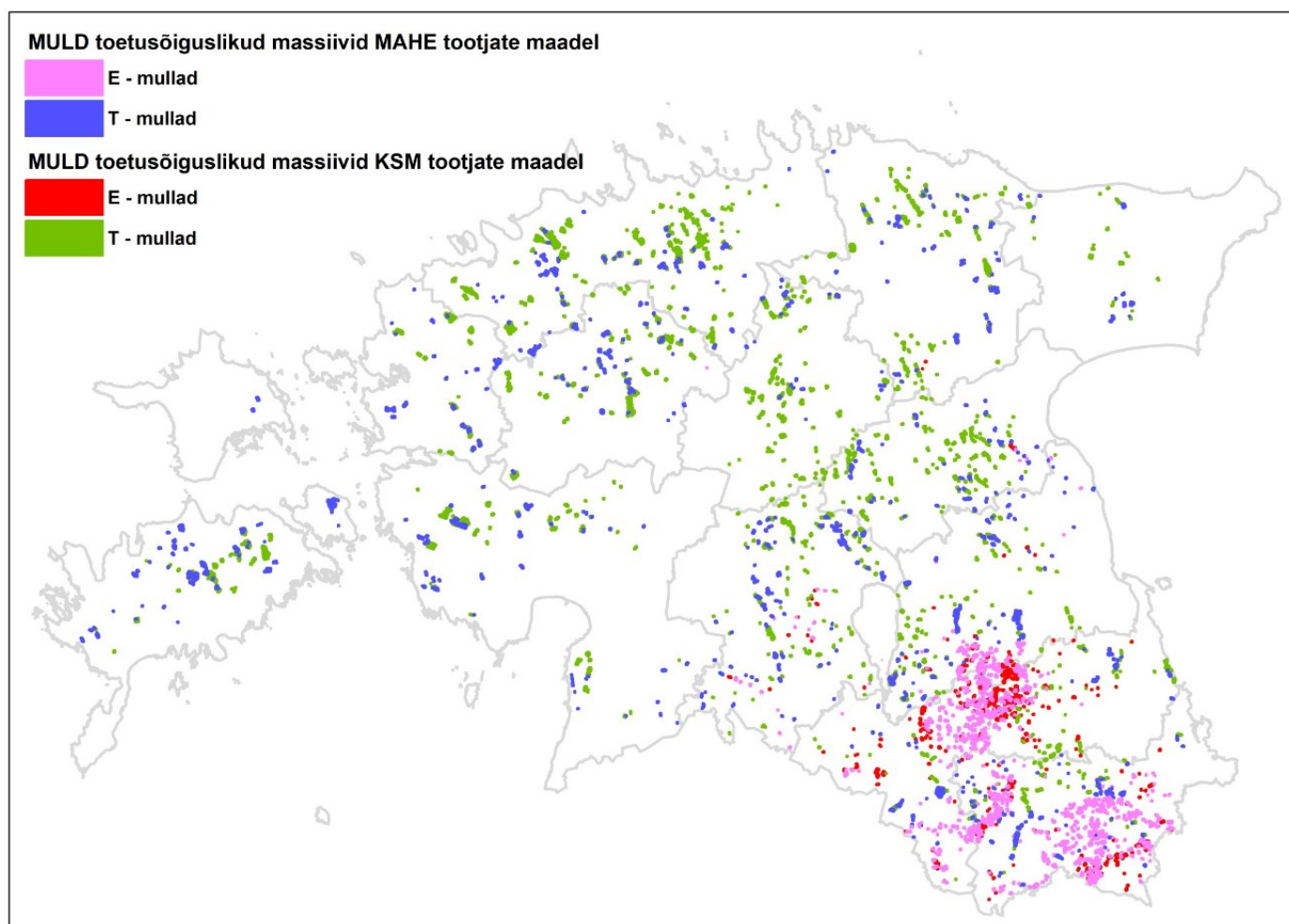
Joonis 6. Kõikide MULch massiivide pind KSM, MAHE ja ÜPT tootjate vahel ning osatähtsus kõikide MULch massiivide pinnast 2022. a (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Kõikidest MULch massiivide pinnast jäi 2022. a enamuse KSM tootjate maale 39% (18 799 ha) (Joonis 6) (Lisa 2). Sealjuures ongi MULch toetust võimalik taotleda ainult olemasoleva KSM kohustusega maale. KSM tootjatele on MULch toetus suunatud, hoidmaks nende kasutuses olevaid degradeerimisohus muldi püsiva taimkatte all. MAHE taotletud maale jäi 27% (13 225 ha) kõikidest MULch massiivide pinnast (Lisa 2). Kuigi MAHE

KSM tootjatel moodustas MULch pind 39% ja MAHE tootjatel 27% ning ÜPT tootjatel 34% kõikidest MULch massiivide pinnast 2022. a.

tootjate põllumajandusmaast moodustab püsirohumaa endiselt märkimisväärse osa – 33% 2022. a (67 325 ha), siis pikema aja jooksul on püsirohumaa osakaal vähenenud. Kui püsirohumaa osakaal MAHE toetuse toetuspinnal oli varem 48% (2009.–2013. a keskmisena), siis 2022. a langes see 33%-ni (Meede M11 – mahepõllumajandus). Uuel aregukava perioodil saavad MULch toetust taotleda ka MAHE tootjad, mis aitaks MAHE tootjatel suurendada taas püsirohumaa osakaalu. MULch pinda MAHE põllumassiividel oli 13 225 ha (2022. a) (Joonis 6). ÜPT tootjate maadele

jäi 31% (15 216 ha⁴) kõikidest MULD toetusõiguslike pinnast (48 789 ha). Turvasmuldade säästvama kasutamise üldisi suundumusi silmas pidades on asjakohane laiendada MULD toetust erinevatele toetustüüpidele.

Joonis 7. MULD toetusõiguslikud turvas- ja erodeeritud mullaga massiivid KSM ja MAHE tootjate maadel 2022. a. Taustaks Eesti maakonnapiiride kaart (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

MULD toetusõiguslike massiivide paiknemist MAHE ja KSM tootjate maadel iseloomustab Joonis 7. Märkmisväärtne erodeeritud muldade pind jääb Võrumaal 1816 ha ja Valgamaal 1127 ha MAHE tootjate maadele (Lisa 2). Erodeeritud muldade pind KSM tootjate maadel oli suurim Põlva 862 ha ja Võru maakonnas 501 ha, mida on vastavalt 2,6 korda ja 3,3 korda vähem, kui erodeeritud mulla pinda MAHE tootjate maadel samades maakondades. Uuel arengukava perioodil laieneb MULD toetuse taotlemise võimalus ka MAHE tootjatele, mis suurendab MULD toetusõiguslikku pinda. Enam jäi turvasmuldadega massiive 2022. a MAHE tootjate maadele Saare (1380 ha), Tartu (1053 ha) ja Harju (1026 ha) maakonnas. Toetusõiguslike erodeeritud muldade pinda oli 2022. a 7,9 korda vähem kui turvasmuldade pinda (Lisa 2).

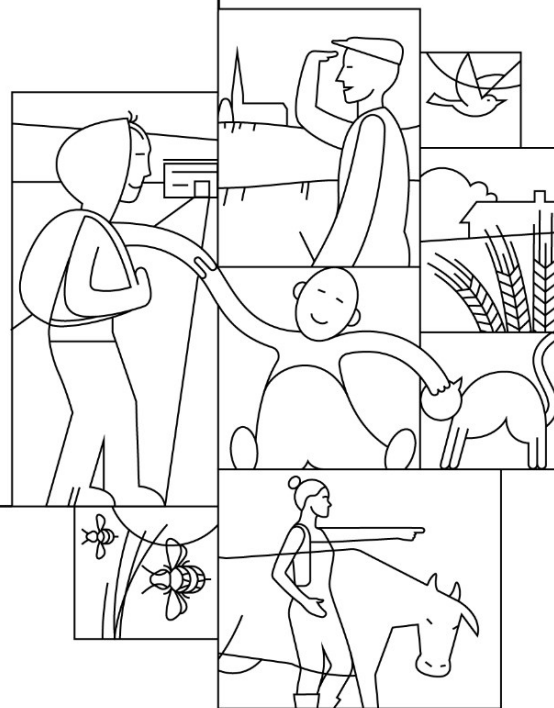
⁴ 2022. a ei asunud MULD toetusõiguslikest põllumassiividest 52 ha ÜPT taotletud maal. ÜPT põllumassiividel asuva toetusõigusliku MULD pinna leidmiseks on kogu toetusõiguslikust MULD pinnast maha arvestatud kattumine KSM (20 609 ha) ja MAHE pinnaga (13 240 ha) ning ÜPT pinnaga mittekattumine (85 ha).

Kokkuvõte

- Aastal 2022 määrati muld toetus 216 tootjale 10 693 ha eest, moodustades 31% toetusesaajate sihtarvust (700 toetusesaajat) ja 53% sihtalast (20 000 ha). Võrreldes eelmise taotlemise aastaga vähenesid 2022. aastal nii toetust saanud tootjate arv (5%) kui ka toetuslune pind (10%).
- Kõige enam ehk 53% MULD toetusesaajatest kuulus suurusgruppi 10–99,9 ha määratud pinna järgi ja 47% suurusgruppi 100–499,9 ha deklareeritud pinna järgi.
- Erodeeritud muldadele oli taotlemise osatähtsus väga madal kogu perioodi 2015–2022 vältel. Erodeeritud muldadele taotleti 2022. aastal MULD toetust 26 ha-le (2021. aastal 31 ha-le), moodustades 0,23% kogu taotletud pinnast (11 097 ha).
- Turvasmuldade taotlemise osatähtsus oli 11 071 ha, moodustades 99,77% kogu taotletud pinnast (11 097 ha).
- MULD toetusõiguslikust 18 799 ha (2021. aastal 20 609 ha) pinnast moodustas taotletud pind 11 097 ha ehk 59% (2021. aastal 11 863 ha).
- Vahemikus 2015–2018 MULD toetuslune pind suurenes ja taotlejate arv kasvas või püsis stabiilsena enamuses maakondadest. Aastal 2022 vähenes toetuslune pind kokku kümnes maakonnas võrreldes 2021. a. Suurim vähenemine toimus Ida-Viru (93%) ja Viljandi (30%) maakonnas. Kõige enam toetusalust pinda ja toetusesaajaid oli perioodil 2015–2022 Harju maakonnas, 2022. a vastavalt 2686 ha ja 40 toetusesaajat, mis moodustas 25% kogu toetusalusest pinnast (10 693 ha) ja 19% kõigist toetusesaajatest (216 toetusesaajat).
- MULD toetust taotleti kõige rohkem juba püsiva taimkattega aladele – püsirohumaadele 87%, vähem tagasirajatavatele rohumaadele 3,5% ja lühiajalistele rohumaadele 9,1% ning liblikõielistele kultuuridele 0,4%.
- Turvas- ja erodeeritud muldi, mis moodustasid põllumassiivi pinnast vähemalt 90% oli 2022. a 48 789 ha-l. See maa moodustab kõikide MULD massiivide pinna, mis tähendab, et arvestatud on kõikide 90% kriteeriumi alla minevate põllumassiividega. MULD toetust saab aga taotleda vaid tootja, kellel on esimesel aastal olemasolev KSM kohustus.
- KSM tootjate maafondi (18 799 ha) kuuluvast MULD toetusõiguslikust maast asus 2022. a enamuses 69% (13 054 ha) püsirohumaadel ja 31% (5745 ha) põllumaadel.
- Kõikidest MULD massiivide pinnast (48 789 ha) asus 2022. a enamuses KSM tootjate maal 39% (18 799 ha), MAHE taotletud maal 27% (13 225 ha) ja ülejäänud ÜPT maal 34% (16 714 ha).
- Pidades silmas üldisi suundumusi turvasmuldade säästvamaks kasutamiseks, oleks asjakohane rakendada MULD toetust maksimaalselt erinevatele toetustüüpidele. Positiivne suundumus on uuel arengukava perioodil MULD toetuse taotlemise laienemine MAHE tootjatele.

Meede M12.1 - Natura toetus põllumajandusmaale

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi
meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme
hindamisaruanne 2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Jooniste loetelu	2
Tabelite loetelu.....	2
Lisade loetelu	2
Kasutatud kirjanduse loetelu.....	3
Lühikokkuvõte	4
Meetme eesmärk	5
Meetme analüüs	6
Toetusalused pinnad ja toetuse saajate arv	6
NAT toetusõiguslik pind ja kaetus NAT toetusega	10
NAT toetusõiguslikul pinnal asuvad poollooduslikud kooslused.....	12
Natura 2000 põllumajandusmaal asuvate loodusväärtuste kaitse.....	15
Põllumajandusliku tegevuse tagamine Natura 2000 aladel	16
Maakasutuse andmete analüüs	16
NAT taotletud alade kattumine teiste MAK keskkonnaga seotud meetmetega	18
PRIA kohapealses kontrollis tuvastatud NAT taotlejate puudused	20
Kokkuvõte.....	20

Jooniste loetelu

Joonis 1. Määratud NAT toetuslune pind ja toetuse saajate arv 2007.–2022. a	6
Joonis 2. Määratud NAT toetuslune pind ja toetuse saajate arv 2014.–2022. a tegevusmaakonna järgi	8
Joonis 3. NAT toetuse saajate jagunemine suurusgruppidesse lähtuvalt NAT määratud pinnast ja deklareeritud pinnast, 2018.–2022. a	10
Joonis 4. NAT toetuse saajad suurusgrupiti lähtuvalt 2022. a NAT määratud pinnast tegevusmaakonniti	10
Joonis 5. NAT toetusõiguslik pind maakonniti, 2018.–2022. a	11
Joonis 6. 2022. a NAT taotletud pind, NAT toetusõiguslik pind ilma PLK taotletud pinnata ning NAT taotletud pinna osakaal toetusõiguslikust maakonniti. NAT ja PLK taotletud pind	12
Joonis 7. 2022. a NAT toetusõiguslik pind ning sellel asuv keskkonnaregistri PLK-de pind ja PRIA-st PLK toetust taotlenud pind maakonniti. NAT toetusõiguslik pind	13
Joonis 8. NAT taotletud pinna maakasutus aastatel 2007–2022	17
Joonis 9. Peamiste kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007–2022.....	18
Joonis 10. Väiksema osakaaluga kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007–2022.....	18
Joonis 11. NAT taotletud pind perioodil 2007–2022 ning samale maale taotletud keskkonnasõbraliku majandamise (KSM) ja mahepõllumajandusliku tootmise toetuse (MAHE) pind ja osakaal	19

Tabelite loetelu

Tabel 1. NAT toetuse 2007.–2022. a toetusalused pinnad ning nende osakaal seatud sihttasemest.....	9
Tabel 2. KeM keskkonnaregistri PLK pinnaga kattuvate 2022. a NAT toetuslunde pindude pind maakonniti; NAT toetusega seotud põllud, keskkonnaregistri PLK-de pind	14

Lisade loetelu

Lisa 1. NAT toetust saanud tootjate arv ning toetuslune pind (ha) maakonniti 2007–2022

Lisa 2. NAT toetuse saajate arv ja osakaal 2022. a erinevates suurusgruppides (lähtuvalt NAT määratud pinnast) maakondade lõikes

Lisa 3. 2022. a NAT taotletud pind, NAT toetusõiguslik pind (sh ilma PLK toetust taotlenud pindadeta) ja sellel asuv keskkonnaregistri PLK-de pind, PLK toetust taotlenud PLK-de pind ning NAT taotletud pinna osakaal

Lisa 4. NAT taotletud pind eri rangusastmega vööndites 2022. a

Lisa 5. EELIS andmebaasis registreeritud kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade arv 2022. aasta NAT toetusega seotud pindadel maakonniti

Lisa 6. NAT toetust saanud tootjatele määratud summad maakonniti 2015–2022

Kasutatud kirjanduse loetelu

PMK, 2015a. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje püsihindamisaruanne 2014. aasta kohta, 620 lk. Allikas:

https://pmk.agri.ee/sites/default/files/uploads/sites/2/2017/01/Aruanne_2014_aasta-kohta_2_juuni_2015.pdf

PMK, 2016a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme püsihindamisaruanne 2015. aasta kohta, 224 lk. Allikas:

https://pmk.agri.ee/sites/default/files/uploads/sites/2/2017/01/meetmed_2015_muudetud_18.05.2016.pdf

KeA, 25.03.2021 andmetel. E-kirjavahetus Keskkonnaameti töötajaga Kaili Viilma.

MeM, 2022. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 programmdokument. Versioon 10.1. Allikas: Maaeluministeerium:

<https://www.agri.ee/eesti-maaelu-arengukava-2014-2020>

PMK, 2022a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme hindamisaruanne 2021. aasta kohta, 201 lk. Kättesaadav: https://metk.agri.ee/teadus-uuringud/maaelu-arengukava-hindamine/mak-2014-2020?view_instance=0&.

EELIS, 07.03.2023a andmetel. Natura 2000 loodus- ja linnualad.

EELIS, 07.03.2023b andmetel. Keskkonnaregistri andmed poollooduslike koosluste kohta.

EELIS, 07.03.2023c andmetel. I, II ja III kaitsekategooria looma-, taime- ning seene- ja samblikuliikide esinemine ning elupaigad ja kasvukohad.

EELIS, 07.03.2023d andmetel. Hoiualad, piiranguvööndid ja sihtkaitsevööndid.

PRIA, 25.01.2023a andmetel. Maakasutus 2022. aastal.

PRIA, 25.01.2023c andmetel. PRIA e-põldude kiht koos maakasutuse infoga 2022. aasta kohta.

PRIA, 20.03.2023 andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2022. aasta kohta.

PRIA, 22.03.2023 andmetel. E-kirjavahetus PRIA töötajaga Ulla Kaur.

PRIA, 30.03.2023b andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 30.01.2023 ja määramised 20.02.2023 seisuga.

Lühikokkuvõte

2022. a oli Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (edaspidi NAT) toetuse saajate arv 1280 ja toetuslune pind 20 877 ha, moodustades MAK 2014–2020 seatud sihttasemest (23 440 ha) 89%.

NAT toetuslusele maale saab taotleda ka teisi MAK keskkonnaga seotud toetusi (välja arvatud PLK, MULD või VESIR toetust). Läbi aastate on koos NAT toetusega enim taotletud MAHE ja KSM toetust, 2022. a taotleti NAT taotletud pinnale (20 979 ha) MAHE toetust 7036 ha ning KSM toetust 3825 ha.

NAT toetusõiguslik pind oli 2022. a 49 604 ha, millest 23 675 ha-le oli taotletud PLK toetust – seega jäi NAT toetuse taotlemiseks vabaks veel 25 929 ha. NAT 2022. a taotletud pind moodustas sellest 81%. NAT taotletud pinna osakaal NAT toetusõiguslikust (ilma PLK toetust taotlenud pindadeta) oli kõrgeim Võru maakonnas (94%) ning keskmisest kõrgem ka Lääne-Viru, Valga ja Pärnu maakondades (vahemikus 88–89%), madalaim aga Saare, Hiiu ja Jõgeva maakondades – vastavalt 42%, 47% ja 50%.

NAT taotletud pinnale on läbi aastate olnud iseloomulik püsirohumaade suur osakaal: perioodil 2007–2022 olenevalt aastast 60–66% (2022. a 62%). Keskkonnatundliku püsirohumaade (TPR) pind NAT taotletud põldudel oli 2022. a 184 ha, millest veidi üle poole (54%) asus Tartu maakonnas. Põllukultuuride osakaal jäi samal perioodil vahemikku 32–40% (2022. a 38%). Põllukultuurigruppidest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili (2022. a 39%); järgnevad liblikõielised, sh kaunviljad (33%) ning lühiajalised rohumaad (9%).

Maade kasutusest väljajätmine mõjutaks aja jooksul tõenäoliselt koosluse liigilist koosseisu, mida võib põllumajandusmaale omase elurikkuse säilimise seisukohast negatiivseks lugeda. EELIS andmebaasis oli 2022. a NAT taotletud põldudel registreeritud kokku 911 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 327 taimeliikide ning 6 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

2022. a PRIA kohapealses kontrollis tuvastati NAT taotlejatel puudusi kokku 25 juhul, ükski taotleja toetusest täiesti ilma ei jäänud. Looduskaitseeaduse rikkumisi tuvastati üks ning seda NAT toetuse saaja kontrollimisel KeA ettepanekul.

Meetme eesmärk

Natura 2000 toetust põllumajandusmaale saab taotleda alates 2007. a. See on 1-aastane toetus, mida võib taotleda Natura 2000 alal asuva vähemalt 0,3 ha suuruse põllu või põlluosa kohta, millel tegeletakse põllumajandusliku tegevusega või mis on karjatamiseks või harimiseks sobilikus seisukorras ning mida taotlejal on õigus kasutada. Sarnase põhimõttega toetust sai taotleda ka 2006. a, mil toetuse nimeks oli keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus.

NAT toetuse üldeesmärk on tagada Natura 2000 võrgustiku aladel looduskaitseõuete täitmine, säilitada nendes piirkondades põllumajanduslik tegevus ning aidata seal kohaneda piirangutega, mis tulenevad nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ (loodusliku linnustiku kaitse, linnudirektiiv) ja nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ (loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse, loodusdirektiiv) rakendamisest, et aidata kaasa Natura 2000 alade tõhusale majandamisele. (MeM, 2022)

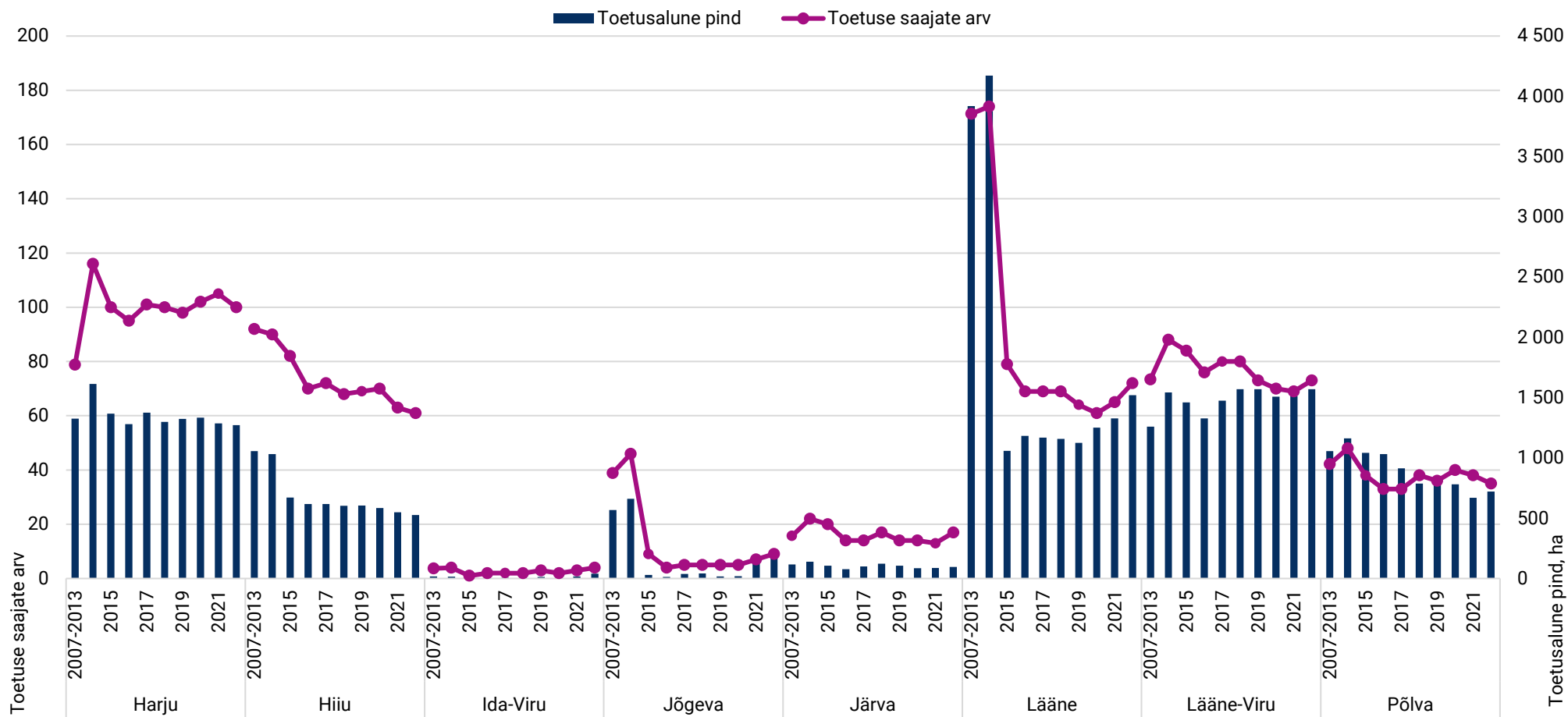
NAT toetuse taotlejad peavad täitma taotluse esitamise kalendriaasta jooksul looduskaitseeseadusest tulenevaid kaitseala, hoiuala või püsielupaiga kaitsekorrast tulenevaid nõudeid. Seega peab NAT toetus tagama kõnesolevatest piirangutest kinnipidamise ja aitama otseselt kaasa ka elurikkuse säilimisele ja/või paranemisele kogu toetusalusel põllumajandusmaal. Seega hinnatakse selle eesmärgi täitmist läbi NAT toetusaluse pinna ja toetuse saajate arvu. MAK 2014–2020 koostamisel seati NAT toetusaluse pinna sihttasemeks 23 440 ha – hindamise raames jälgitakse selle sihttaseme saavutamist. Uuritakse ka NAT tootjate kuulumist erinevatesse suurusgruppidesse. Lisaks tuuakse välja NAT toetuse saajate tuvastatud looduskaitseesaduse rikkumiste arv, juhul kui neid rikkumisi on.

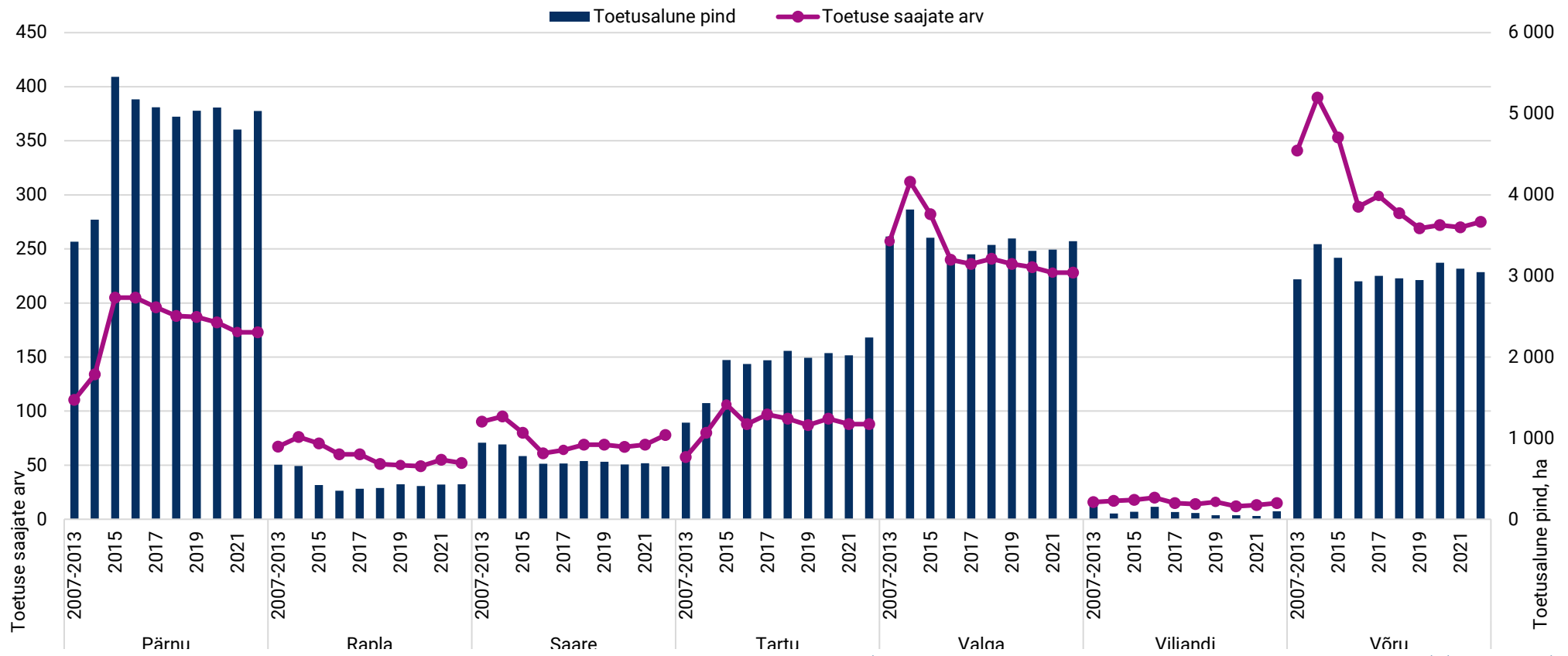
NAT toetuse eesmärgiks on tagada Natura 2000 aladel looduskaitseõuete täitmine, säilitada põllumajanduslik tegevus ning aidata seal kohaneda piirangutega, mis tulenevad linnu- ja loodusdirektiivi rakendamisest.

Täiendavalt analüüsitakse NAT toetusõigusliku pinna suurust ning kui suure osa NAT toetus sellest hõlmas. Analüüsitakse ka KeM keskkonnaregistri PLK-de ning PRIA-st PLK hooldamise toetust (edaspidi ka PLK toetus) taotlenud PLK-de pinda NAT toetusõiguslikul maal ning PLK pinda, millele taotleti 2022. a NAT toetust. Loodusväärtuste kaitse aspektist analüüsitakse NAT taotletud pinda eri rangusastmega võõndites ning eri kaitsekategooria liikide elupaikade ja kasvukohtade esinemist NAT taotletud maadel.

Meetme eesmärki säilitada Natura 2000 aladel põllumajanduslik tegevus aitab ühelt poolt hinnata NAT toetusalune pind. Lisaks analüüsiti, kui suur osa NAT toetusõiguslikust pinnast on nii NAT kui ka PLK toetusega katmata. Põllumajandusliku tegevuse jätkumisele Natura 2000 aladel peaks aitama kaasa ka saamata jäänud tulu ja lisakulu kompenseerimine, kuna see aitab kohaneda piirangutega, mis tulenevad linnu- ja loodusdirektiivi rakendamisest. Seda saab hinnata läbi NAT taotlejatele määratud toetussumma.

NAT toetuse saajate tausta kirjeldamiseks analüüsitakse NAT taotlejate maakasutuse ja põllumaal kasvatatavate kultuurigruppide osakaale ning nende poolt taotletud teisi keskkonnaga seotud toetusi NAT taotletud maal, põhitähelepanuga MAHE ja KSM toetustel.

Joonis 2. Määratud NAT toetuslune pind ja toetuse saajate arv 2014.–2022. a tegevusmaakonna järgi (2014. a esitatud vanade, 2015.–2022. a uute maakonnapiiride järgi) (PMK, 2022a); (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

NAT toetuse eesmärgiks seati MAK 2007–2013 raames 1500 toetuse saajat ning toetusaluseks pinnaks 38 000 ha. Toetuse saajate arvu osas sai eesmärk juba 2012. a ületatud (eesmärgist saavutatud 106%) ning saavutas 2014. a maksimumi (eesmärgist 113%). Toetusaluse pinna osas jäi aga eesmärk perioodi lõpuks saavutamata (2014. a eesmärgist täidetud 64%) (PMK, 2015a) (Tabel 1). MAK 2014–2020 raames toetuse saajate arvule sihttasest ei ole seatud, kuid toetusaluse pinna osas on see 23 440 ha ehk 14 560 ha vähem kui eelmisel perioodil. 2015. a oli NAT toetusalune pind 21 148 ha, mis moodustas eesmärgist 90%. 2022. a on sihttasemest täidetud 89% (NAT toetusalune pind 20 877 ha). Kuigi toetusalune pind on 2016.–2021. a olnud võrreldes 2014. aastaga üle 4000 ha väiksem ning 2015. a ja 2022. a üle 3000 ha väiksem, on osakaal sihttasemest püsinud üle 85%, kuna sihttasest uue MAK-i raames oluliselt vähendati.

MAK 2014–2020 raames seati NAT toetusaluse pinna sihttasemeks 23 440 ha, millest 2022. a toetusalune pind moodustas 89%.

Tabel 1. NAT toetuse 2007.–2022. a toetusalused pinnad ning nende osakaal seatud sihttasemest*. 2007.–2021. a (PMK, 2022a); 2022. a (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

Aasta	2007–2013 keskmine	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Toetusalune pind, ha	22 190	24 334	21 148	19 970	20 161	20 162	20 210	20 306	20 013	20 877
% eesmärgist (toetusalune pind)	58	64	90	85	86	86	86	87	85	89

*Sihttasemed: MAK 2007–2013 raames 38 000 ha ja MAK 2014–2020 raames 23 440 ha; 2007.–2014. a eesmärk on arvutatud MAK 2007–2013 eesmärgi järgi, 2015.–2022. a aga MAK 2014–2020 eesmärgi järgi

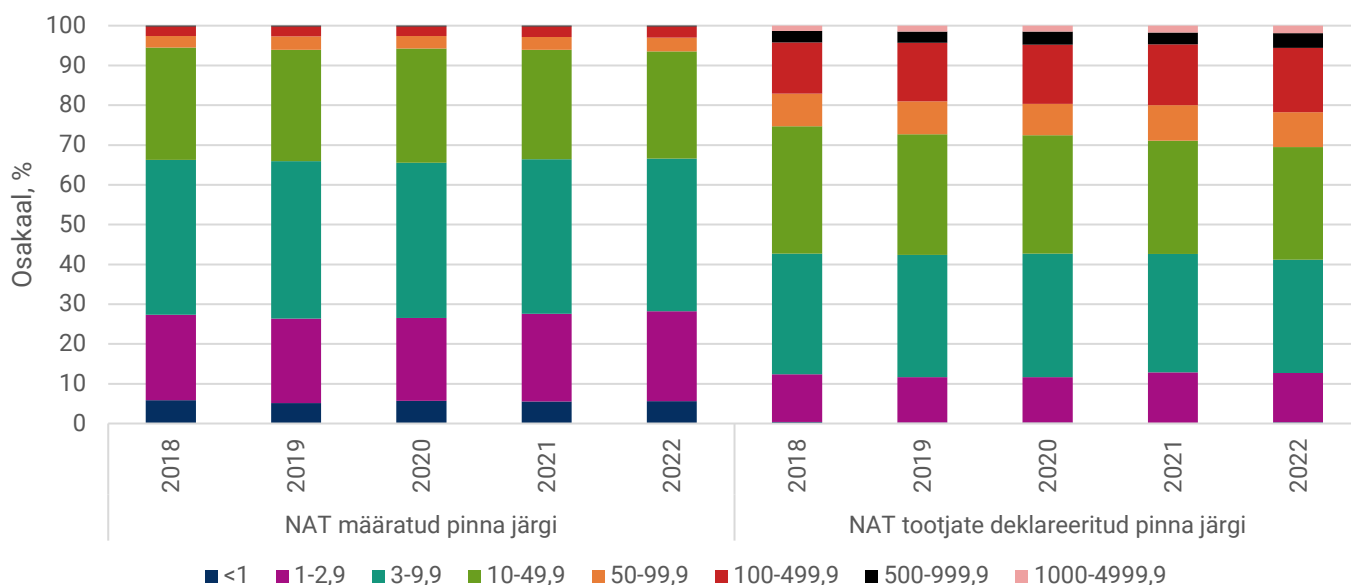
Lisaks uuriti NAT toetuse saajate suurusgruppe lähtuvalt NAT 2022. a määratud pinnast (PRIA, 20.03.2023 andmetel). 28% NAT tootjatest kuulusid suurusgruppidesse kuni 2,9 ha (Joonis 3). Enim NAT tootjatest (38%) kuulus suurusgruppi 3–9,9 ha, suurusgruppi 10–49,9 ha kuulus 27% tootjatest. Gruppidesse 50–99,9 ning 100–499,9 ha kuulus vastavalt vaid 3,5% ja 2,8% 2022. a toetuse saajatest. Suurima määratud pinnaga gruppi (500–999,9 ha) kuulus vaid kaks tootjat (Lisa 2). NAT tootjatel ei asu sageli kogu nende kasutuses olev põllumajandusmaa Natura 2000 aladel. 2022. a võrdus NAT tootjate NAT määratud pind deklareeritud pinnaga³ 36%-l tootjatest. NAT määratud pind moodustas kogu deklareeritud pinnast vähem kui poole 48%-l tootjatest, sh vähem kui kümnendiku 21%-l tootjatest. Seetõttu uuriti lähemalt ka tootjate jagunemist suurusgruppidesse lähtuvalt deklareeritud pinnast. Deklareeritud pinna järgi kuulus 41% tootjatest suurusgruppidesse kuni 9,9 ha. Suurima osakaaluga suurusgruppid olid 3–9,9 ha ning 10–49,9 ha (mõlemad 28%). Suurusgruppidesse alates 100 ha kuulus deklareeritud pinna järgi 22% toetuse saajatest. 2022. a NAT määratud pind moodustas tootjate deklareeritud pinnast 15%.

NAT tootjate 2022. a NAT määratud pind moodustas tootjate deklareeritud pinnast 15%, määratud pind võrdus deklareeritud pinnaga 36%-l tootjatest.

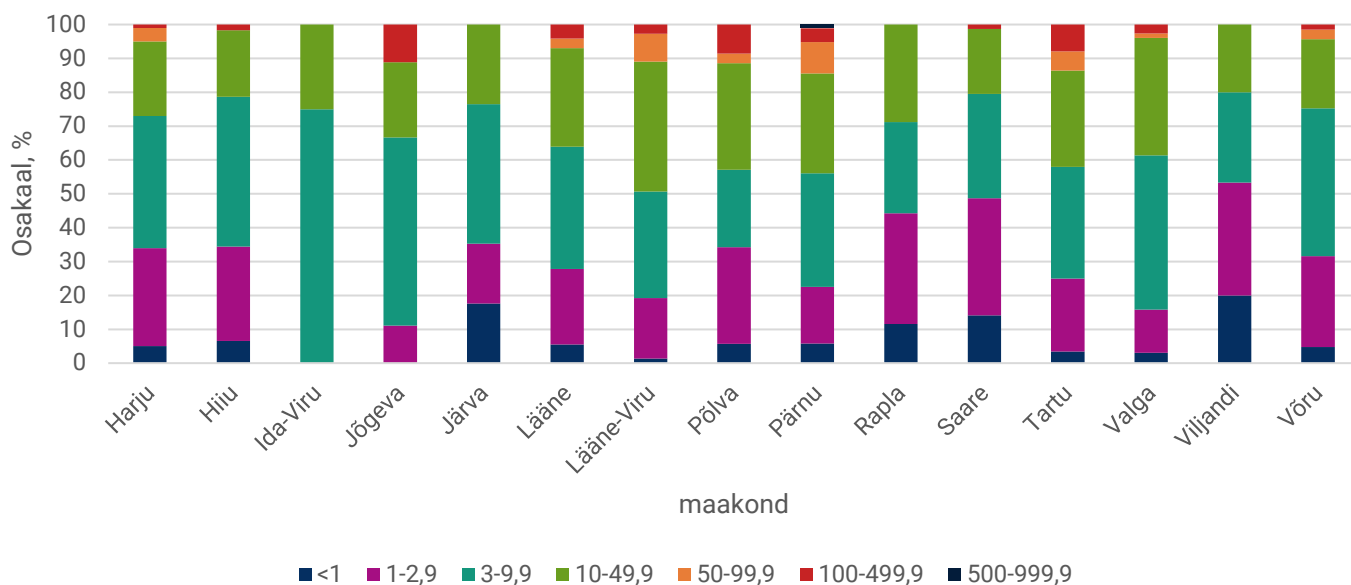
NAT toetuse saajate kuuluvust erinevatesse suurusgruppidesse lähtuvalt NAT 2022. a määratud pinnast uuriti ka maakonniti (tegevusmaakond uue haldusjaotuse järgi). Väikestes suurusgruppidesse (<1 või 1–2,9 ha) kuulus kõige rohkem toetuse saajaid Viljandi (53%), Saare (49%) ja Rapla (44%) maakonnas (Joonis 4). Kõigis maakondades kuulus valdav enamus (89–100%) suurusgruppidesse alla 100 ha. Üle 100 ha tootjate osakaal oli suurim Jõgeva, Põlva ja Tartu maakonnas (vastavalt 11%, 8,6% ja 8,0%). Samas tasub

tähele panna, et Jõgeva maakonnas oligi NAT toetuse saajaid vaid 9. Pärnu maakonnas kuulus 2 tootjat gruppi 500–999,9 ha, teistes maakondades 500 ha või enam määratud NAT pinnaga tootjaid ei leidunud.

³ Deklareeritud pinna all mõeldakse kogu põllumajandusmaa pinda, mille taotleja on pindalatoetuste taotlusele märkinud, k.a selline pind, millele ühtegi toetust ei taotleta (taotlejal on kohustus märkida taotlusele kogu tema kasutuses olev põllumajandusmaa). Taotlusel deklareeritud pinnast on välja arvatud maad maakasutustüübiga "karjatamine väljaspool põllumajanduslikku maad".

Joonis 3. NAT toetuse saajate jagunemine suurusgruppidesse lähtuvalt NAT määratud pinnast ja deklareeritud pinnast, 2018.–2022. a (PMK, 2022a); (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

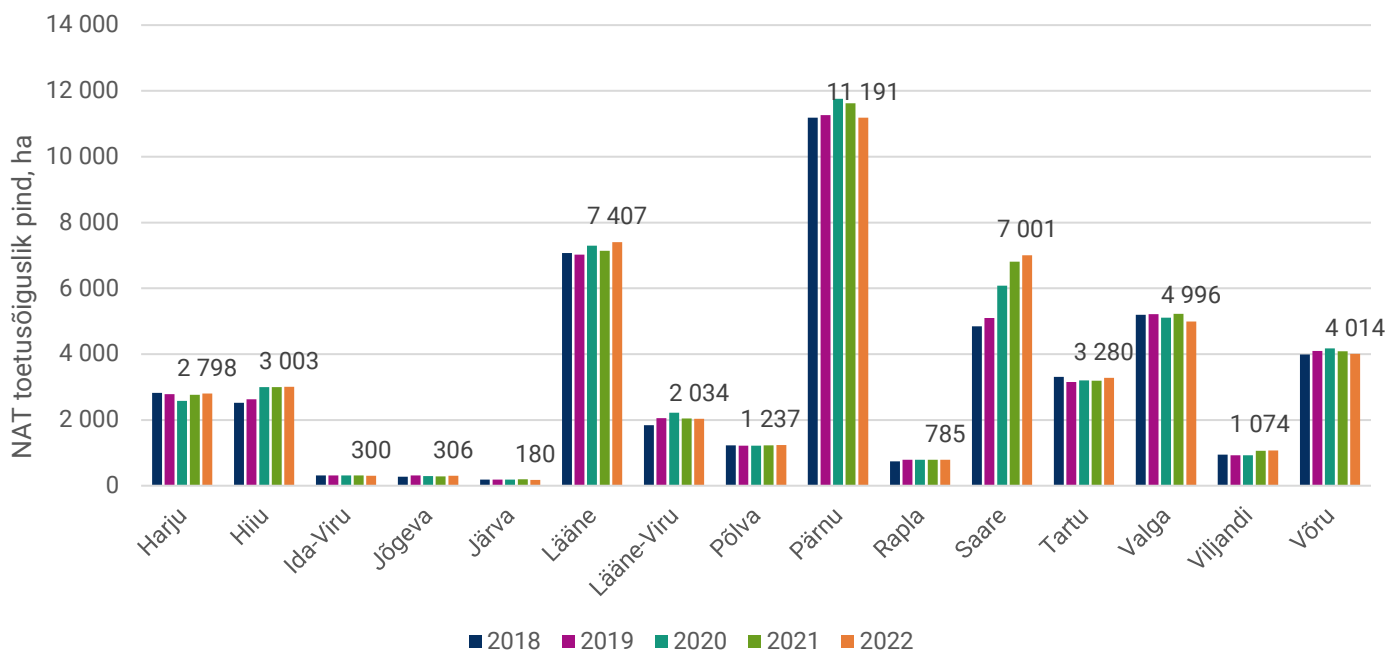

Joonis 4. NAT toetuse saajate jagunemine suurusgruppidesse lähtuvalt 2022. a NAT määratud pinnast tegevusmaakonniti (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

NAT toetusõiguslik pind ja kaetus NAT toetusega

NAT toetust saab taotleda Natura 2000 alal asuva ja PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse kantud põllumajandusmaa kohta. Seetõttu on NAT toetusõigusliku pinna arvutamiseks varasemalt leitud PRIA põllumassiivide ning Natura 2000 loodus- ja linnualade MapInfo kaardikihtide ühisosa. Alates 2017. aastast võeti NAT toetusõiguslik pind arvesse vaid taotletud ehk aktiivsel kaardikihil asuvate põllumassiivide kohta. Alates 2020. aastast kasutati PRIA taotletud põllumassiivide kihi asemel PRIA e-põldude kaardikihti.

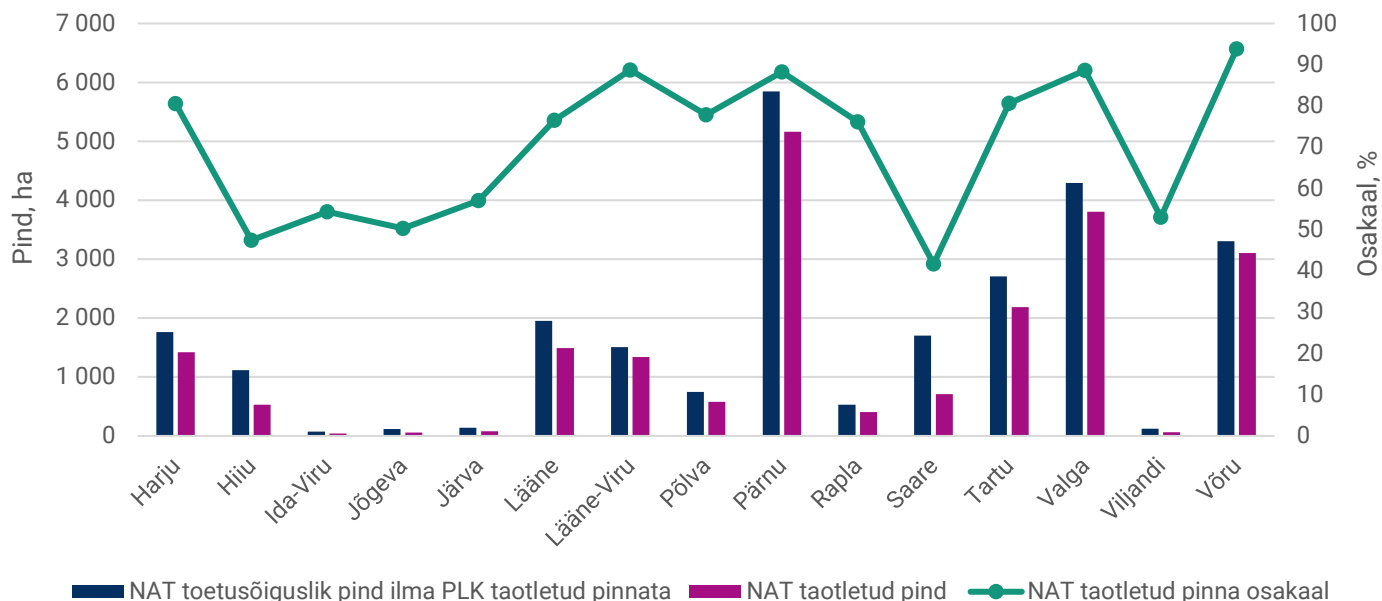
2022. a oli NAT toetusõiguslik pind analüüsi tulemusel 49 604 ha (PRIA, 25.01.2023c andmetel); (EELIS, 07.03.2023a andmetel). Suurimad NAT toetusõiguslikud pinnad asuvad sarnaselt eelmiste aastatega Pärnu ja Lääne maakonnas, millele järgnevad Saare, Valga ja Võru maakond (Joonis 5, Lisa 3). Samale maale ei saa korraga taotleda NAT ja PLK toetust. 2022. a oli KeM keskkonnaregistri PLK-de ehk PLK toetuse õiguslike PLK-de pind (EELIS, 07.03.2023b andmetel) NAT toetusõiguslikul maal 28 158 ha ning PLK toetust oli NAT toetusõiguslikul maal taotletud 23 675 ha-le (PRIA, 25.01.2023c andmetel). Kui viimane pind NAT toetusõiguslikust pinnast (49 604 ha) maha arvata, jääb NAT toetuse taotlemiseks vabaks veel 25 929 ha.

Joonis 5. NAT toetusõiguslik pind maakonniti, 2018.–2022. a (PMK, 2022a); (PRIA, 25.01.2023c andmetel); (EELIS, 07.03.2023a andmetel); numbritega on esitatud tulemused 2022. aastal

2022. a NAT taotletud pind moodustas NAT toetusõiguslikust pinnast 42%. Samas nagu eespool öeldud, ei saa samale maale taotleda korraga NAT ja PLK toetust. Seetõttu leiti eelnevatel aastatel NAT taotletud pinna osakaal ka sellisest NAT toetusõiguslikust pinnast, millest oli maha arvatud KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud pind, kuid 2022. aasta kohta kasutati viimase asemel PLK taotletud pinda. See annab täpsema tulemuse, kuna kogu hoolduskõlblikule ning KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud pinnale tavaliselt PRIA-st PLK toetust siiski ei taotleta. Nende arvestuste järgi oli 2022. aastal 19% NAT toetusõiguslikust pinnast, millele ei olnud ka PLK toetust taotletud, endiselt veel NAT toetusega katmata. Toetusaluse pinna asemel on siin kasutatud taotletud pinda⁴ põhjusel, et taotletud pinna info on PRIA päringute tulemusel olemas ka põllu tasandil, mitte ainult tootja tasandil. Seega on võimalik määratleda, mis maakonnas taotletud alad realselt asuvad ja viia analüüs läbi ka maakondade kaupa. NAT taotletud pinna osakaal oli NAT toetusõiguslikust (PLK toetust taotlenud pindadeta) kõrgeim Võru maakonnas (94%) ning Eesti keskmisest (81%) kõrgem ka Lääne-Viru, Valga ja Pärnu maakondades (vahemikus 88–89%) (Joonis 6, Lisa 3). Madalaim oli NAT taotletud pinna osakaal Saare, Hiiu ja Jõgeva maakondades – vastavalt 42%, 47% ja 50%.

⁴ NAT taotletud pind oli 2022. a 20 979 ha (PRIA, 25.01.2023a andmetel), toetusalune pind aga 20 877 ha (PRIA, 20.03.2023 andmetel) ehk 102 ha väiksem

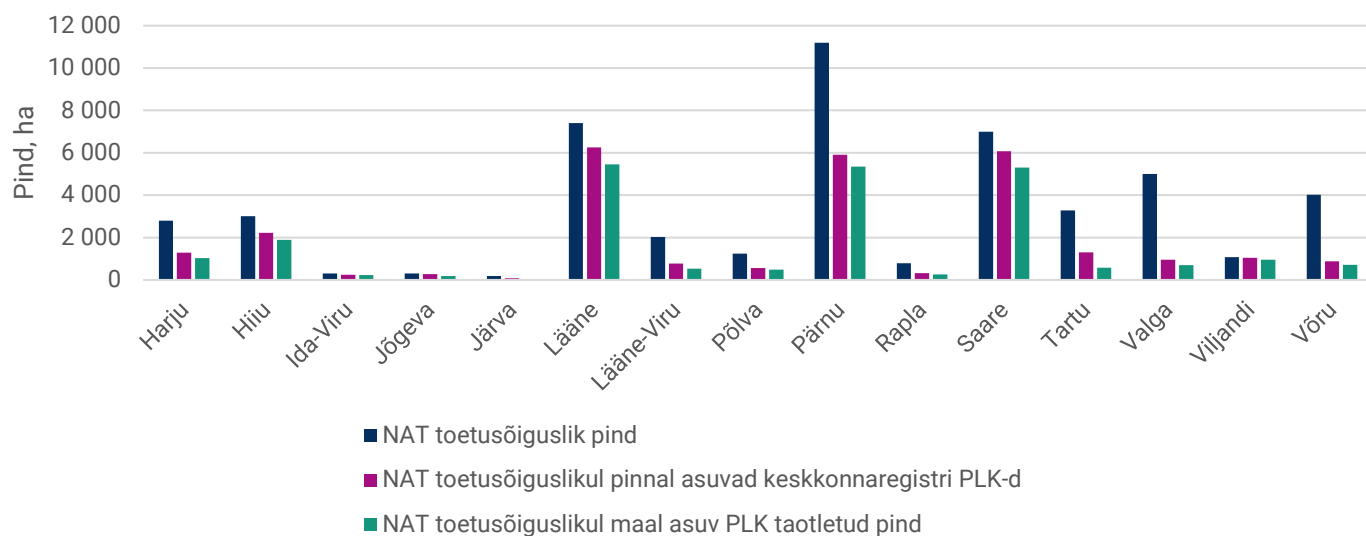

Joonis 6. 2022. a NAT taotletud pind, NAT toetusõiguslik pind ilma PLK taotletud pinnata ning NAT taotletud pinna osakaal toetusõiguslikust maakonniti. NAT ja PLK taotletud pind (PRIA, 25.01.2023a andmetel); (PRIA, 25.01.2023c andmetel), NAT toetusõiguslik pind (PRIA, 25.01.2023c andmetel); (EELIS, 07.03.2023a andmetel)

NAT toetusõiguslikul pinnal asuvad poollooduslikud kooslused

Poollooduslikud kooslused (PLK-d) kui kõrge loodusliku liigirikkusega traditsioonilised põllumajandusmaastikud on olulised nii looduskaitse kui põllumajanduse seisukohast. PLK-dele iseloomuliku suure elurikkuse säilitamiseks on vajalik nende järjepidev hooldamine – traditsiooniliselt niitmine ja karjatamine. Seetõttu analüüsitakse NAT toetusõiguslikul alal asuvate PLK toetuse õiguslike PLK-de pinda. KeM keskkonnaregistrisse kantud PLK-dele saab taotleda ka PLK toetust ning sel juhul NAT ja teisi pindalapõhiseid toetusi antud PLK-le enam taotleda ei saa. Samas võib aga arvata, et nende tootjate puhul, kes eelistavad NAT toetust PLK toetuse asemel, aitab NAT toetus juhtida kõrgendatud tähelepanu PLK-de säilitamisele ja looduskaitse nõuetest kinnipidamisele. Miinuseks on aga asjaolu, et sel juhul ei ole tootjal kohustust võtta osa spetsiaalselt PLK toetuse taotlejatele korraldatud koolitustest, kus pööratakse tähelepanu PLK hooldamisega seotud spetsiifilisematele teemadele.

Eelnevalt välja selgitatud NAT toetusõigusliku maa ja KeM keskkonnaregistrisse kantud PLK-de kihi (EELIS, 07.03.2023b andmetel) põhjal leiti, kui suur osa PLK toetuse õiguslikest PLK-dest asub NAT toetusõiguslikul põllumajandusmaal. Analüüsi tulemusel oli vastavaks PLK pinnaks 2022. aastal 28 158 ha. Suurimad NAT toetusõiguslikul alal paiknevad keskkonnaregistri PLK-de pinnad asusid Lääne, Saare ja Pärnu maakonnas, kus olid sellest tulenevalt ka suurimad PLK toetust taotlenud pinnad (Joonis 7, Lisa 3).

Joonis 7. 2022. a NAT toetusõiguslik pind ning sellel asuv keskkonnaregistri PLK-de pind ja PRIA-st PLK toetust taotlenud pind maakonniti. NAT toetusõiguslik pind (PRIA, 25.01.2023c andmetel); (EELIS, 07.03.2023a andmetel), keskkonnaregistri PLK-de pind (EELIS, 07.03.2023b andmetel), PLK taotletud pind (PRIA, 25.01.2023c andmetel)

Alates 2018. a on olemas taotlusaluse maa info põldude tasandil PRIA e-põldude kaardikihil, seega on erinevalt varasematest aastatest võimalik leida täpne NAT toetuse all olev PLK toetuse õiguslik pind – 2503 ha (Tabel 2).

Tabel 2. KeM keskkonnaregistri PLK pinnaga kattuvate 2022. a NAT toetusaluste põldude pind maakonniti; NAT toetusega seotud põllud (PRIA, 25.01.2023c andmetel), keskkonnaregistri PLK-de pind (EELIS, 07.03.2023b andmetel)

Maakond	KR PLK-dega kattuvate 2022. a NAT toetusaluste põldude pind, ha
Harju maakond	139
Hiiu maakond	87
Ida-Viru maakond	9
Jõgeva maakond	46
Järva maakond	15
Lääne maakond	510
Lääne-Viru maakond	190
Põlva maakond	49
Pärnu maakond	262
Rapla maakond	39
Saare maakond	222
Tartu maakond	521
Valga maakond	150
Viljandi maakond	46
Võru maakond	218
Kõik kokku	2503

Natura 2000 põllumajandusmaal asuvate loodusväärtuste kaitse

NAT toetus on seotud looduskaitseseaduse täitmisega. Looduskaitseseaduse alusel on Natura 2000 alade kaitseks moodustatud kaitsealad, hoiualad ja püsielupaigad. Kaitsealad ja püsielupaigad on jagatud erinevateks vöönditeks, kus kehtivad erinevad piirangud. Sihtkaitsevöönd on kaitseala maa- või veeala seal väljakujunenud või kujundatavate

NAT toetusalustele aladele kehtestatud piirangute ulatus sõltub eelkõige Natura 2000 alarangusastmest. NAT 2022. a taotletud põldude kogupinnast asus 77% PV-s, 18% hoiualal ja 5% SKV-s.

looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Vastavalt looduskaitseseadusele on kaitseala sihtkaitsevööndis majandustegevus üldiselt keelatud. Küll aga võib kaitse-eeskirjaga lubada muuhulgas olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutoid ja veerežiimi taastamist, samuti poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikku tegevust. Piiranguvööndis on majandustegevus lubatud, arvestades looduskaitseseaduses paika pandud kitsendusi. Näiteks on piiranguvööndis keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine ning

biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine (kui kaitse-eeskirjaga teisiti ei sätestata). Erinevalt sihtkaitsevööndist on lubatud (maastiku)sõidukiga sõitmine põllumajandustööde tegemisel. Kaitse-eeskirjaga võib piiranguvööndis seada tingimusi maastikuilme ning koosluse loodusliku tasakaalu, liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamiseks. Hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei ole tagatud muul looduskaitseseadusega sätestatud viisil. Hoiuala puhul peab kinnisasja valdaja vähemalt kuu aega enne tööde alustamist esitama hoiuala valitsejale biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamise, loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimise ja väetamise korral teatise. Hoiuala valitseja hindab kavandatud tegevusi ning tegutseb järgnevalt: kinnitab selle, kui kavandatud tööd on lubatud; teatab teatise esitajale tingimused, mida järgides võib kavandatud töid teha; keelab tööd, mis ohustavad hoiuala kaitstavate liikide või elupaikade soodsa seisundi säilimist, mille tagamiseks hoiuala on moodustatud. Tegelikult esitatakse teatise üksikjuhtudel ning KeA-le teadaolevalt tehakse eespool loetletud tegevusi enamasti kooskõlastust küsimata (KeA, 25.03.2021 andmetel).

Seega sõltub NAT toetusalustele aladele kehtestatud piirangute ulatus (ja seega ka mõju keskkonnale) eelkõige Natura 2000 ala rangusastmest. NAT taotletud pind oli 2022. a PV-s 16 026 ha, hoiualal 3817 ha ja SKV-s 1071 ha (kokku 20 914 ha) (EELIS, 07.03.2023d andmetel) (Lisa 4). Ilmselt on kaardikihtidesse sisse jäänud mõningad ebatäpsused, kuna NAT taotletud kogupind oli e-põldude kaardikihil (PRIA, 25.01.2023c andmetel) 65 ha võrra suurem – 20 979 ha.

Natura 2000 võrgustiku aladel peab looduskaitseseaduse ning selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõudeid tegelikult täitma ka ilma NAT toetuseta. Seega võib NAT toetuse panuse looduskaitseseaduse nõuete täitmise tagamiseks kahtluse alla seada. Samas pöörab NAT toetus ilmselt looduskaitseseaduse nõuete täitmisele rõhutatud tähelepanu, sest nõuete rikkumise korral nõutakse osa toetussummast tagasi. Lisaks peaks looduskaitseseaduse nõuete täitmist soodustama NAT toetuse poolt saamatajäänud tulu ja lisakulu hüvitamine. Perioodil 2008–2021 on NAT toetuse saajatel tuvastatud vaid kümme looduskaitseseaduse nõuete rikkumist (PMK, 2022a). 2022. aastal põhivalimis rikkumisi ei tuvastatud, ent KeA ettepanekul võeti käsitsi valimisse üks taotleja, kel tuvastati kaitseala valitseja kooskõlastuseta ehitustegevus (PRIA, 22.03.2023 andmetel).

Positiivse mõju osas elurikkusele võib välja tuua NAT toetuse panust põllumajandusliku tegevuse jätkamisel. Maade kasutusest väljajätmine mõjutaks aja jooksul tõenäoliselt koosluse liigilist koosseisu, mida võib põllumajandusmaale omase elurikkuse säilimise seisukohast negatiivseks lugeda. Tihti toimib Natura 2000 põllumajandusmaa nõuetusaladena mitmetele kaitsealustele liikidele, kes elavad Natura 2000 alade läheduses ja käivad neil aladel toitumas. Seega tootsid muutused Natura 2000 põllumajandusmaal kaasa suuremad muutused elurikkuses ka väljaspool Natura 2000 põllumajandusmaad.

Varasematel aastatel analüüsi EELIS andmebaasis registreeritud kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade arvu NAT toetusega seotud põllumassiividel, alates 2018. aastast on vastavad arvud võimalik leida konkreetsetel põldudel, millele 2022. a NAT toetust taotleti (PRIA, 25.01.2023c andmetel); (EELIS, 07.03.2023c andmetel). Kokku oli EELIS andmebaasis NAT taotletud põldudel registreeritud 911 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 327 taimeliikide ning 6 seene-

ja samblikuliikide kasvukohta (Lisa 5). Kaitsealused liigid jagunevad kolme kaitsekategooriasse. Kõige rohkem esines III kaitsekategooria loomaliikide elupaiku (521). Kõige rangema kaitse all olevate ehk I kaitsekategooria loomaliikide elupaiku esines 59, taimeliikide kasvukohti 2 ning seene- ja samblikuliikide kasvukohti 1.

NAT 2022. a taotletud põldudel oli EELIS andmebaasis registreeritud elupaik 12-le I, 31-le II ja 66-le III kaitsekategooria loomaliigile. Taimeliikide osas olid vastavad numbrid 1, 28 ja 37 ning seene- või samblikuliikide osas 1, 1 ja 4.

I kaitsekategooria loomaliikide elupaikadest esines enim väike-konnakotka elupaiku (19), järgnesid merikotka (10), niidurüdi ning tutka (kumbagi 6), väike-laukhane ning kõre (5), kaljukotka ning must-toonekure (2) elupaigad. Üks elupaik oli registreeritud ebapärlikarbil, väike-konnakotka ja suur-konnakotka hübriidil, suur-konnakotkal ning kalakotkal. II kaitsekategooria liikidest esines enim harivesiliku (84) ja hariliku mudakonna (53) elupaiku, III kategooria liikidest aga rukkiräägu (63), tähnikesiliku ja tiigikonna (kummalgi 49) ja saarma (45) elupaiku.

EELIS andmebaasis oli 2022. a NAT taotletud põldudel registreeritud kokku 911 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 327 taimeliikide ning 6 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

I kaitsekategooria taimeliikidest esines vaid haruline võtmehein (2 kasvukohta). II kategooria taimeliikidest esines enim karvase maarjalepa kasvukohti (15) ning III kategooria liikidest kahkjaspunase sõrmkäpa ja

roheka käokeele (29), halli käpa (26) ja hariliku käoraamatu (22) kasvukohti.

Kaitsealuseid seene- või samblikuliike esines NAT toetusega 2022. a seotud põldudel kuus erinevat liiki: I kaitsekategooria seeneliik roosa võrkheinik, II kaitsekategooria seen purpur-maakeel ning III kategooriasse kuuluvad sarvklavulinopsis, haavanääts, taiga-peenpoorik ja harilik kopsusamblik. Igaliigil oli registreeritud vaid üks kasvukoht.

Põllumajandusliku tegevuse tagamine Natura 2000 aladel

NAT toetuse üheks eesmärgiks on säilitada Natura 2000 võrgustiku aladel põllumajanduslik tegevus ning aidata seal toime tulla ebasoodsate asjaoludega, mis tulenevad loodus- ja linnudirektiivi rakendamisest. Seda tehakse direktiivide rakendamise tõttu saamata jäänud tulu ja lisakulu kompenseerimisega. Seega aitab antud toetus mingil määral kaasa ka ääremaastumise ja maade kasutusest väljajätmise ärahoidmisele kogu toetusalusel põllumajandusmaal – 2022. a oli NAT toetusalus pind 20 877 ha (PRIA, 20.03.2023 andmetel). Toetuse ühikumäär ühe hektari põllumajandusmaa kohta on 27 eurot kalendriaastas. NAT tootjatele määratud summad, sh maakonniti (PRIA, 30.03.2023b andmetel) on välja toodud Lisas 6.

Maakasutuse andmete analüüs

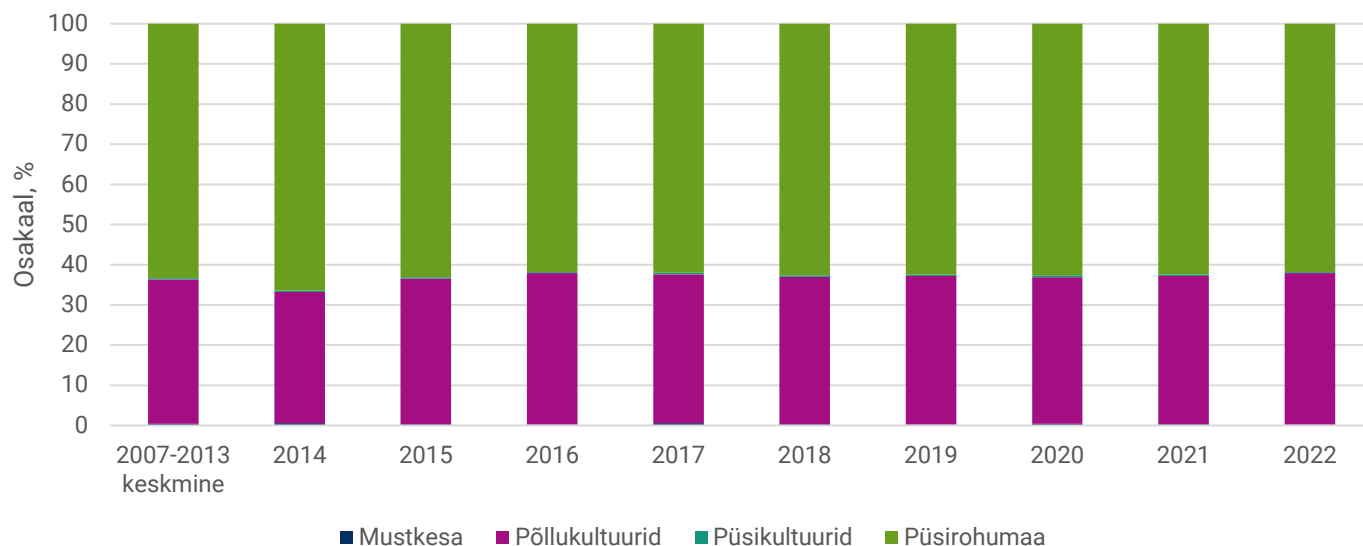
Jätkusuutliku maakorralduse aspektist on oluline analüüsida NAT toetuse all oleva pinna maakasutust ning selle muutusi aastate jooksul. Kuna toetusalus pinna info põldude kaupa puudub, on maakasutuse analüüs samuti läbi viidud taotletud pinnaga⁵. Suurim on NAT põldudel olnud läbi aastate püsirohumaade osakaal, mis jäi perioodil 2007–2022 vahemikku 60–66%, olles 2022. a 62%. Ka põllukultuuride osakaal oli küllaltki suur ja jäi perioodil 2007–2022 vahemikku 32–40% (2022. a 38%). Mustkesa ja püskikultuuride osakaal oli minimaalne, jäädes kõigil aastatel mõlema puhul alla ühe protsendi (2022. a vastavalt 0,2% ja 0,3%) (Joonis 8).

NAT pinnal on läbi aastate olnud suurim püsirohumaade osakaal, 2022. a oli see näitaja 62%.

Alates 2015. aastast võeti kasutusele mõiste keskkonnatundlik püsirohumaad (TPR) – ranget kaitset vajav püsirohumaad, mis asub Natura 2000 võrgustiku alal ning mille muld on 100% ulatuses turvasmuld (TPR kasutusotstarvet ei tohi muuta ning seda maad ei tohi üles künda). TPR rohukamara uuendamine on lubatud üksnes pealtkülvi teel ja PRIA-t tuleb sellest

⁵ NAT taotletud pind oli 2022. a 20 979 ha (PRIA, 25.01.2023a andmetel), toetusalus pind aga 20 877 ha (PRIA, 20.03.2023 andmetel) ehk 102 ha väiksem

eelnevalt teavitada. Taotleja, kes on muutnud TPR kasutusotstarvet või on sellise püsirohumaad üles kündnud, peab PRIA määratud tähtjaks selle ala tagasi püsirohumaaks muutma (PRIA, 2022). NAT taotletud põldudel oli 2022. a TPR pindala 184 ha, millest veidi üle poole (54%) paikneb Tartu maakonnas ning 17% Pärnu ja 14% Põlva maakonnas (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Eelolevas maakasutuse analüüsis on tundlike püsirohumaade pind püsirohumaade hulka arvatud.

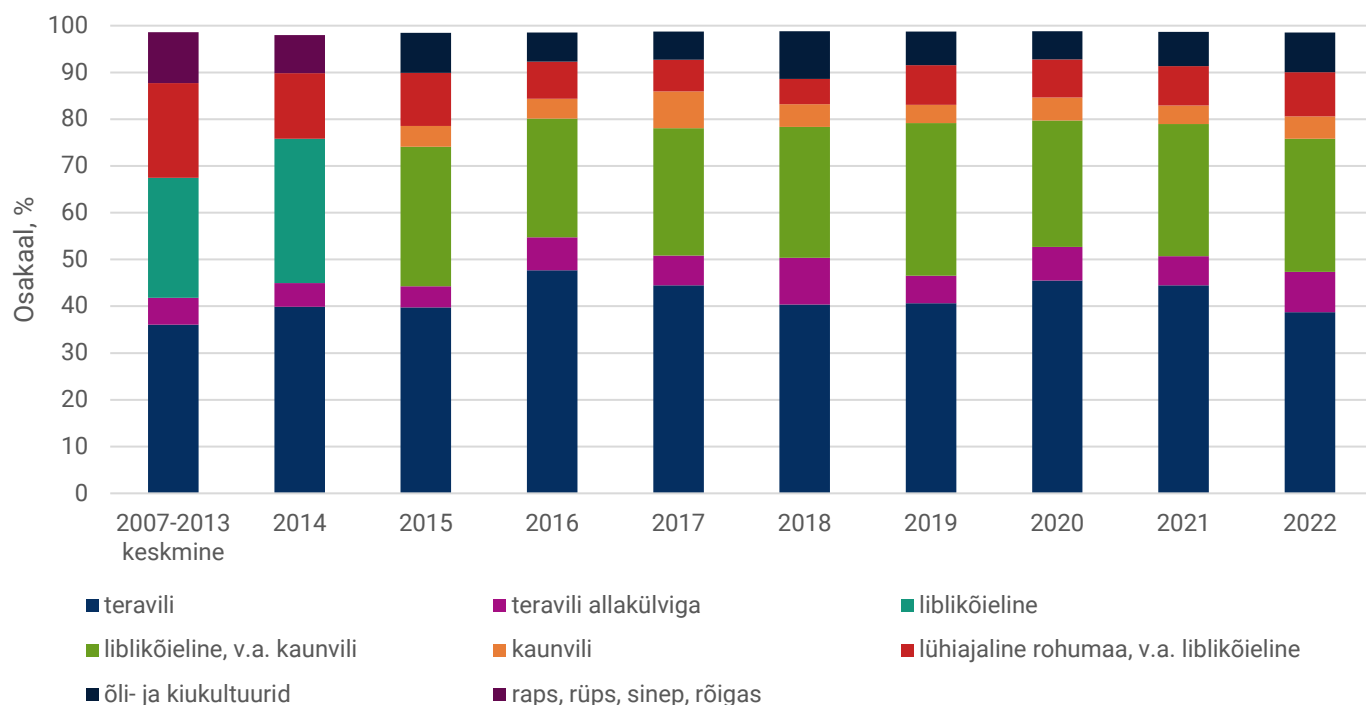

Joonis 8. NAT taotletud pinna maakasutus aastatel 2007–2022 (perioodi 2007–2013 kohta aastate keskmine) (PMK, 2022a); (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Mustkesa ja püsikultuuride osakaal oli igal aastal <1% ning seetõttu joonisel pea märkamatud

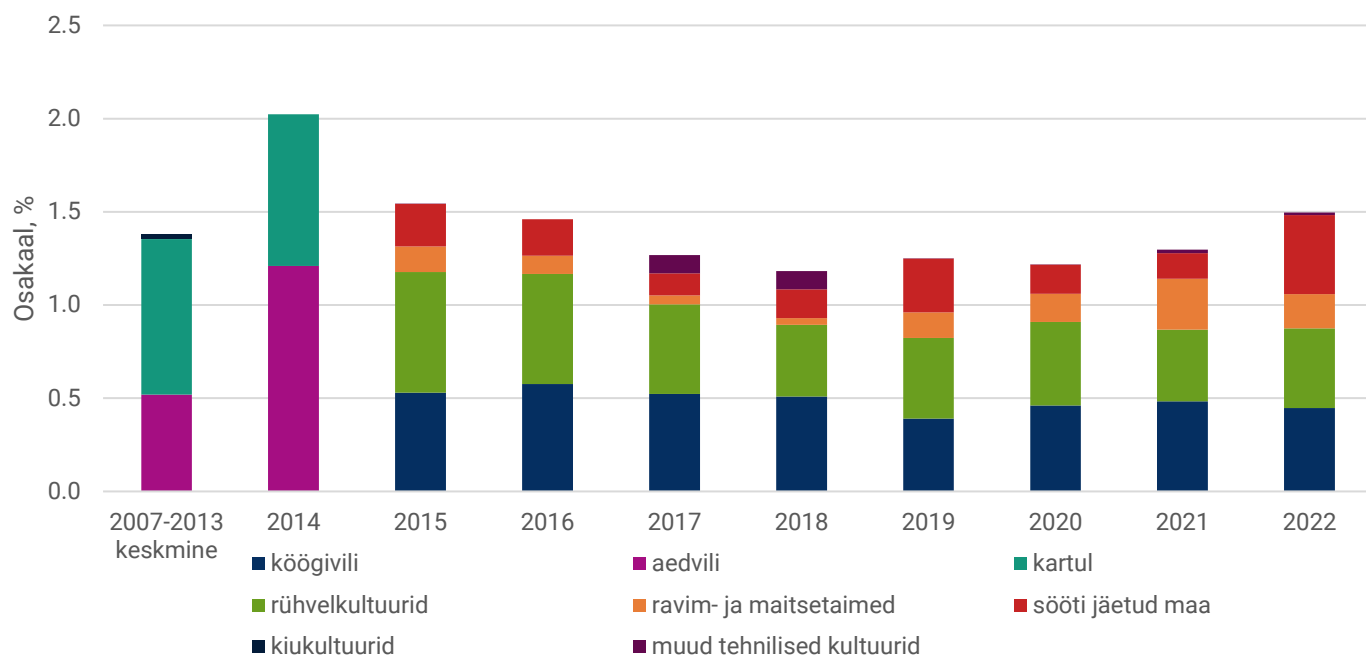
Järgnevalt analüüsiti põllukultuurigruppide jaotust NAT taotletud maadel.

Põllukultuuridest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili, mis jäi perioodil 2007–2015 vahemikku 33–40%, seejärel kasvas ja moodustas 2016. a 48%. Vahepealsetel aastatel teravilja osakaal kahanes veidi, kuid 2020. a tõusis taas, olles 46%. 2022. a moodustas teravili põllukultuuridest 39%. Osakaalult järgmised olid liblikõielised (sh kaunviljad), mis moodustasid perioodil 2007–2019 olenevalt aastast 22–37% (2022. a 33%). Osakaalult kolmandal kohal olid lühiajalised rohumaad (v.a liblikõielised), mille osakaal on aastate jooksul vähenenud: 2007–2013. a keskmine 20%, 2018. a aga vaid 5% (Joonis 9). 2022. a on lühiajaliste rohumaade osakaal 9%. Kuna liblikõieliste osakaal perioodi jooksul veidi kasvas, siis võidi osa varemalt lühiajalise rohumaana (v.a liblikõielised) märgitud kultuuridest olla nüüd märgitud liblikõieliste alla. PRIA täpsustas vahepeal kultuuride märkimist pindalatoetuste taotlusel, mistõttu kuulusid ilmselt ebatäpsuste tõttu osad liblikõielised gruppi lühiajaline rohumaad, v.a liblikõieline. Teiste kultuurigruppide osakaal oli palju väiksem (Joonis 10).

Põllukultuuridest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili – 2022. a 39%.

Joonis 9. Peamiste kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007–2022 (perioodi 2007–2013 kohta aastate keskmine) (PMK, 2022a); (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

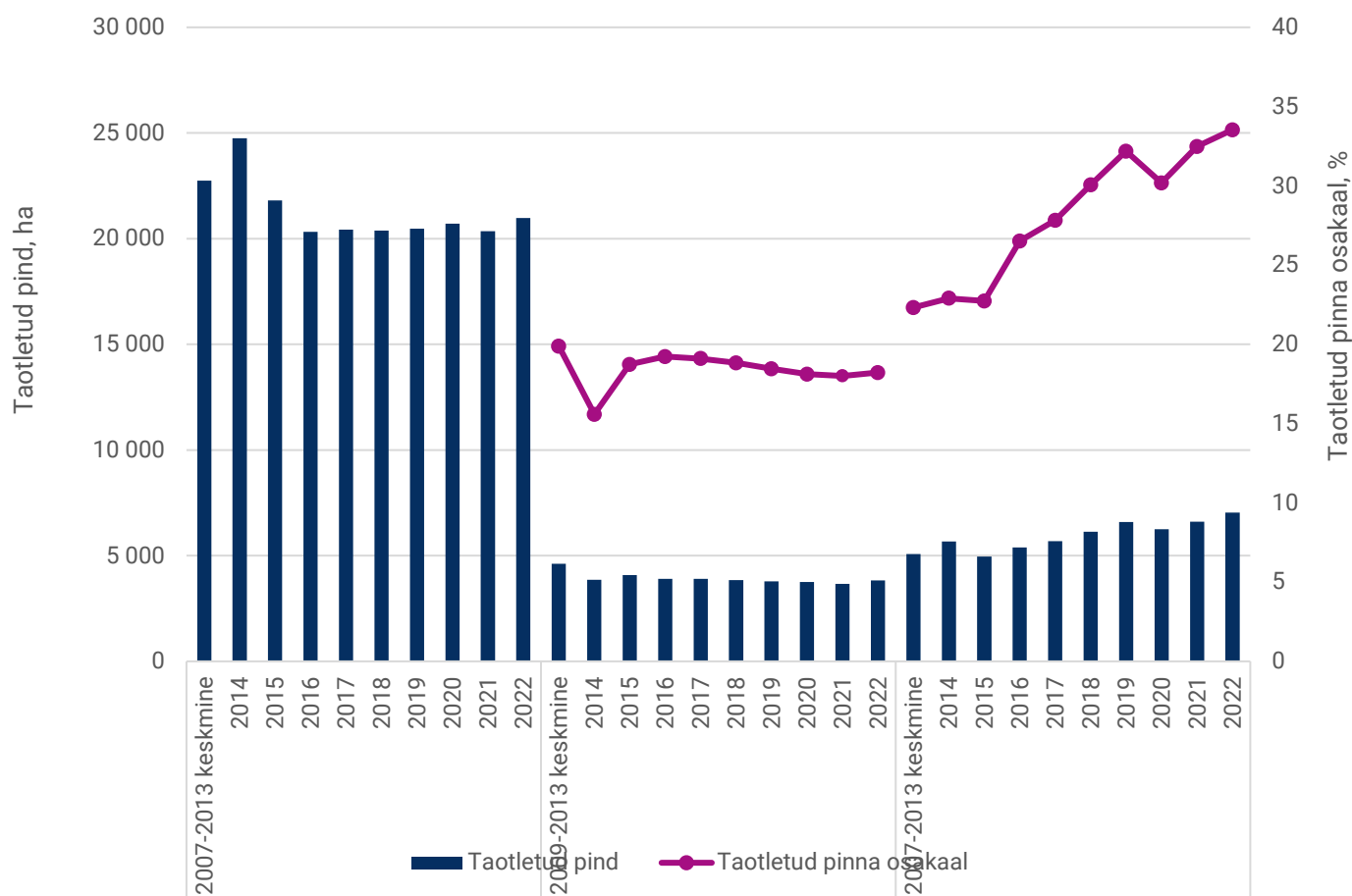

Joonis 10. Väiksema osakaaluga kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007–2022 (perioodi 2007–2013 kohta aastate keskmine) (PMK, 2022a); (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

NAT taotletud alade kattumine teiste MAK keskkonnaga seotud meetmetega

NAT toetusalusele maale saab taotleda ka teisi MAK keskkonnaga seotud toetusi (välja arvatud PLK, MULD või VESIR toetust), mis samuti NAT toetusele seatud eesmärkide saavutamist mõjutavad. Seetõttu analüüsiti, kui palju ja milliseid teisi MAK keskkonnatoetusi NAT põldudele taotleti. Enim oli MAK keskkonnatoetustest NAT põldudele lisaks NAT toetusele taotletud MAHE ja KSM toetust: 2022. a taotleti NAT taotletud pinnale (20 979 ha) KSM toetust 3825 ha ja MAHE toetust 7036 ha. Teisi toetusi taotleti kõiki väga vähe. Seetõttu tuuakse aastate kaupa välja vaid KSM ja MAHE toetuse pind ja osakaal NAT taotletud pinnast (Joonis 11). KSM toetuse osakaal NAT pinnast on alates 2015. a olnud stabiilselt 19%, langenud 2019. a 1% võrra (18%) ja jäi ka 2022. a 18% juurde. MAHE toetuse osakaal on sama perioodi jooksul seevastu tõusnud 9% võrra (2015. a 23%; 2019. a 32%); 2020. a veidi langenud ja alates 2021. a taas tõusnud, jäädes 2022. a 34% juurde.

MAK teistest keskkonnatoetustest on NAT põldudele lisaks enim taotletud MAHE ja KSM toetust – 2022. a vastavalt 7036 ha ja 3825 ha.

Joonis 11. NAT taotletud pind perioodil 2007–2022 (perioodi 2007–2013 kohta aastate keskmine) ning samale maale taotletud keskkonnasõbraliku majandamise (KSM) ja mahepõllumajandusliku tootmise toetuse (MAHE) pind ja osakaal (PMK, 2022a); (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

PRIA kohapealses kontrollis tuvastatud NAT taotlejate puudused

PRIA kohapealses kontrollis tuvastati 2022. a puudusi kokku 25 juhul (PRIA, 30.03.2023b andmetel). Näiteks tuvastati eelpool juba mainitud looduskaitseadusest tulenevate nõuete rikkumine; puudus maa kasutamise õiguslik alus; oli tehtud viga taotluse vormistamisel; põllule taotles toetust maaomanik, kes maa hooldamisega ei tegele; taotletud või eestleitud põld ei asunud tervikuna NATURA alal; põld või põllu osa ei olnud NAT toetusõiguslik või ei olnud põld kontrolli aastal üldse toetusõiguslik (kohapealse kontrolli aastal põllumajandustegevuseks mittekasutatav maa).

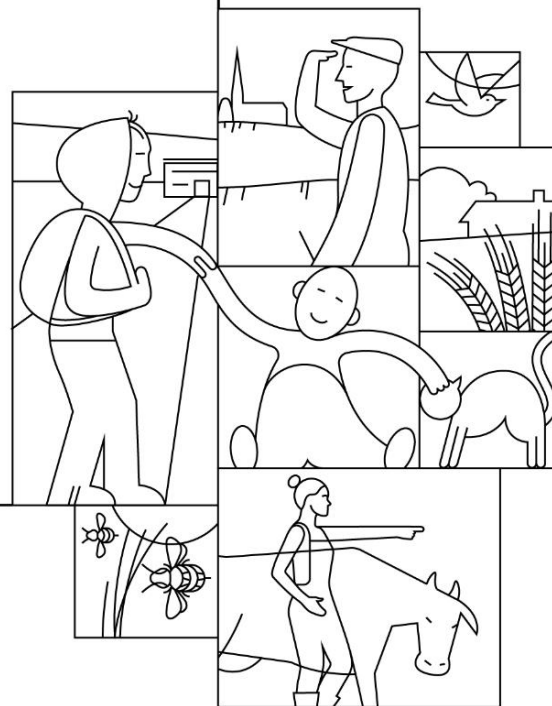
PRIA kohapealses kontrollis tuvastati 2022. aastal NAT taotlejatel puudusi kokku 25 juhul.

Kokkuvõte

- 2022. a oli NAT toetuse saajate arv 1280 ja toetusalune pind 20 877 ha. MAK 2014–2020 seadis NAT toetusalusele pinnale sihttasemeks 23 440 ha, millest saavutati 2022. a 89%.
- NAT toetusõiguslik pind oli 2022. a 49 604 ha, osa sellest oli ka PLK hooldamise toetuse õiguslik – kuid mõlemat toetust samale pinnale taotleda ei saa. PLK toetust oli NAT toetusõiguslikul pinnal taotletud 23 675 ha-le, seega jäi NAT toetuse taotlemiseks vabaks veel 25 929 ha. NAT 2022. a taotletud pind (20 979 ha) moodustas sellest 81%.
- NAT toetusega aladele kehtestatud piirangute ulatus (ja seega ka mõju keskkonnale) sõltub eelkõige Natura 2000 ala rangusastmest. NAT taotletud pind oli 2022. a PV-s 16 026 ha (77%), hoiualal 3817 ha (18%) ja SKV-s 1071 ha (5%).
- Positiivse mõju osas elurikkusele võib välja tuua NAT toetuse panust põllumajandusliku tegevuse jätkamisel. Maade kasutusest väljajätmine mõjutaks aja jooksul koosluse liigilist koosseisu, mida võib põllumajandusmaale omase elurikkuse säilimise seisukohast negatiivseks lugeda. EELIS andmebaasis oli 2022. a NAT taotletud põldudel registreeritud kokku 911 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 327 taimeliikide ning 6 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.
- NAT põldudel on läbi aastate (2007–2022) olnud levinuim maakasutus püsirohumaad, mille osakaal on jäänud vahemikku 60–66% taotletud pinnast (2022. a 62%). Põllukultuuride osakaal jäi samal perioodil vahemikku 32–40% (2022. a 38%). Mustkesa ja püsikultuuride osakaal jäi kõigil aastatel kummalgi alla 1%. Keskkonnatundlike püsirohumaad (TPR) oli NAT 2022. a taotletud põldudel 184 ha.
- Põllukultuurigruppidest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili, moodustades 2022. a 39%. Osakaalult järgmised olid liblikõielised (sh kaunviljad) – 33% ning kolmandal kohal lühiajalised rohumaad, v.a liblikõielised (9%). Teiste kultuurigruppide osakaal oli palju väiksem.
- Enim on MAK keskkonnatoetustest NAT põldudele lisaks NAT toetusele taotletud MAHE ja KSM toetust. 2022. a taotleti NAT taotletud pinnale (20 979 ha) MAHE ja KSM toetust vastavalt 7036 ha ja 3825 ha. Teisi toetusi taotleti kõiki väga vähe. KSM toetuse osakaal NAT pinnast on alates 2015. a olnud stabiilselt 18...19%, jäädes ka 2022. a 18% juurde. Samas MAHE toetuse osakaal on sama ajavahemiku jooksul valdavalt tõusnud, kokku 11% võrra (2015. a 23%; 2021. a 34%).
- 2022. a PRIA kohapealses kontrollis tuvastati NAT taotlejatel puudusi kokku 25 juhul, ükski taotleja toetusest täiesti ilma ei jäänud. Looduskaitseaduse rikkumisi tuvastati üks ning seda NAT toetuse taotleja kontrollimisel KeA ettepanekul.

Meede M10.1.6 - ohustatud tõugu looma pidamise toetus

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi
meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme
hindamisaruanne 2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Jooniste loetelu	2
Lisade loetelu	2
Kasutatud kirjanduse loetelu.....	2
Lühikokkuvõte	3
Meetme analüüs	4
Taotletud loomade arv, taotletud hobuste sooline ja vanuseline struktuur	4
Toetuse saajate ja toetatud loomade arv	5
Eesti maakarja tõugu veiste lisatoetus	12
Tõuraamatu andmed ja tõugude säilimine	13
Kokkuvõte.....	14

Jooniste loetelu

Joonis 1. 2022. aasta OTL taotluseluste hobuste sooline jaotus tõugude lõikes	4
Joonis 2. 2022. aastal OTL taotluseluste hobuste vanuseline jaotus	5
Joonis 3. Toetatud eesti, tori, eesti raskeveohobuse, eesti maatõugu veise, kihnu maalamba ja eesti vuti ning toetuse saajate arvud perioodil 2015-2022	6
Joonis 4. OTL toetust saanud hobuste arv toetuse saajate karjades 2022. aastal	7
Joonis 5. 2022. aastal toetatud ohustatud tõugu hobuste jaotus (arv) omavalitsuste lõikes	8
Joonis 6. OTL toetust saanud maakarja veiste arv toetuse saajate karjades 2022. aastal.....	9
Joonis 7. 2022. aastal toetatud maakarja veiste jaotus (arv) omavalitsuste lõikes	10
Joonis 8. OTL toetust saanud kihnu maalammaste arv toetuse saajate karjades 2022. aastal.....	11
Joonis 9. 2022. aastal toetatud kihnu maalammaste jaotus (arv) omavalitsuste lõikes	11
Joonis 10. 2022. aastal toetatud eesti vuttide jaotus (arv) omavalitsuste lõikes	12
Joonis 11. OTL lisatoetus eesti maakarja tõugu veiste eest aastatel 2015-2022.....	13

Lisade loetelu

[Lisa 1. Toetatud OTL arvud tõugude lõikes maakonniti perioodil 2007-2022](#)

[Lisa 2. Toetatud OTL arvud tõugude lõikes 2015-2022. aastal](#)

Kasutatud kirjanduse loetelu

- EHKAS, 30.01.2023 andmetel. Vastuskiri, eesti hobuste andmed 2022. aastal.
- EHS, 19.01.2023 andmetel. Vastuskiri, tori, eesti raskeveo ja eesti tõugu hobuste andmed 2022 aastal.
- ELS, 24.03.2023 andmetel. Vastuskiri, eesti vuti andmed 2022. aastal.
- EMKAS, 19.01.2023 andmetel. Vastuskiri, eesti maatõugu veiste andmed 2022. aastal.
- KMKS, 19.01.2023 andmetel. Vastuskiri, kihnu maalamba andmed 2022. aastal.
- MTÜ Eesti Vutt, 25.02.2023 andmetel. MTÜ Eesti Vutt eesti vuti andmed 2022. aastal.
- PMK, 2022a. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme hindamisaruanne 2021. aasta kohta, 201 lk.* Allikas: <https://metk.agri.ee/teadus-uuringud/maaelu-arengukava-hindamine/mak-2014-2020#mak-2014-2020-4-ja--2>
- PRIA, 27.01.2023 andmetel. *PRIA loomade registri andmed 2022. aasta kohta (31.12.2022 seisuga).*
- PRIA, 27.02.2023c andmetel. *OTL (MAK 2014-2020) toetuse andmed 2022. aasta kohta.*
- PRIA, 28.02.2023 andmetel. *PRIA hobuslaste registri avalike andmete otsing.*

Vana-Tori Hobuse Ühing, 10.02.2023 andmetel. Vastuskiri, vana-tori alampopulatsiooni andmed 2022. aastal.

Lühikokkuvõte

2022. aastal määrati ohustatud tõugu looma pidamise toetust (OTL) 667 taotlejale 25 520 looma eest summas 1 149 676 eurot. Arvuliselt toetati kõige rohkem vutte (OTV) – 21 242 lindu (83% kõigist OTL toetusalustest loomadest). Eesti tõugu hobuseid (OTE) oli 1836 (7% toetusalustest loomadest), eesti maatõugu veiseid (OTM) 1015 (4% toetusalustest loomadest), kihnu maalambaid (OTK) 777 (3% toetusalustest loomadest), tori tõugu hobuseid (OTT) 389 (2% toetusalustest loomadest) ning eesti raskeveo hobuseid (OTR) 261 (1% toetusalustest loomadest).

Maakarja kasvatajatest sai toetust 101 veisekasvatajat 1015 loomale (taotlejaid oli 106, 1052 loomale). Maakarja veiseid oli kõige rohkem Saaremaal (262 looma), järgnes Lääne-Harju vald (128 veist) ning rohkem kui 50 looma oli ka Viljandi, Järva, Märjamaa ja Põhja-Pärnumaa vallas. Maakarja eest määrati lisatoetust 436 jõudluskontrollis osaleva ja 378 eelmisel aastal puhtatõulise elussündinud järglase andnud maakarja tõugu lehma eest. Toetati 31 tõuraamatusse kantud pulli.

Toetatud ohustatud tõugu hobuseid oli kõige rohkem Lääne-Eesti saartel: Saaremaal 391, Hiiumaal 297, Muhumaal 185. Lambakasvatajatest sai 2022. aastal toetust 41 kasvatajat 777 kihnu maalamba eest (toetust taotles 41 kasvatajat 782 loomale). Üle saja toetusaluse kihnu maalamba oli Saaremaal (171 looma), üle 50 looma oli Kanepi vallas (88 looma), Põltsamaa vallas (77 looma), Pärnu linnas (69 looma) ja Jõgeva vallas (58 looma). Eesti vuti kasvatajaid, kes OTL toetust said, oli üksteist. Toetust taotleti 24 719 linnule (kolmteist taotlejat) ning määrati 21 242 linnule. OTL toetusalustest vuttidest 68% (14 429 lindu) asusid 2022. aastal Tartumaal.

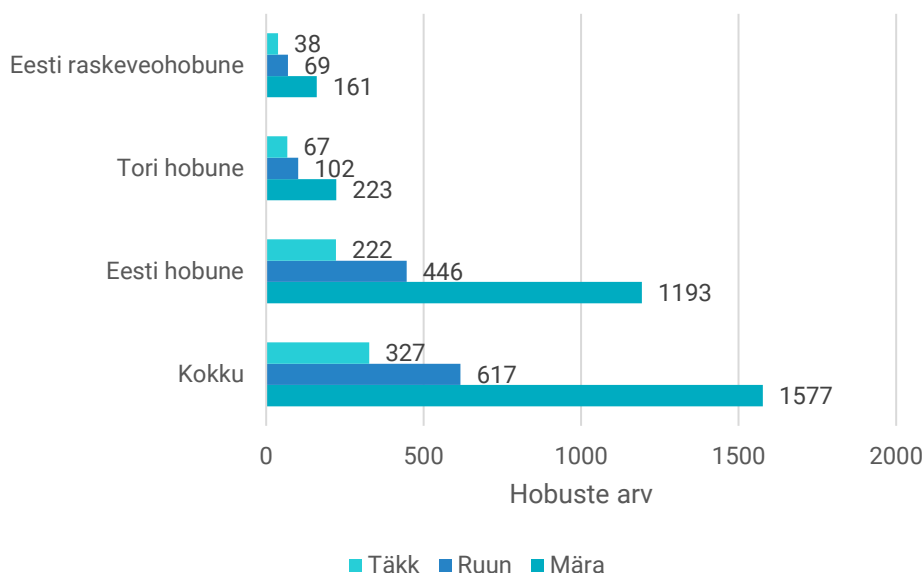
Meetme analüüs

Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse (OTL) eesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike ohustatud tõugude (eesti maatõugu veis, eesti hobune, tori hobune, eesti raskevehobune, kihnu maalammas ja eesti vutt) säilimine. OTL toetuse täpsemad tingimused on esitatud maaeluministri määruses nr 55 "[Ohustatud tõugu looma pidamise toetus](#)".

Taotletud loomade arv, taotletud hobuste sooline ja vanuseline struktuur

2022. aastal taotles OTL toetust 682 taotlejat (ühe taotlusega saab toetust taotleda mitme erineva tõu kohta) 29 074 looma eest. Toetust taotleti 24 719 eesti vutile (13 taotlejat), 1052 maatõugu veisele (106 taotlejat), 782 kihnu maalammasle (41 taotlejat) ja 2521 hobusele (546 taotlejat) (PRIA, 27.02.2023c andmetel).

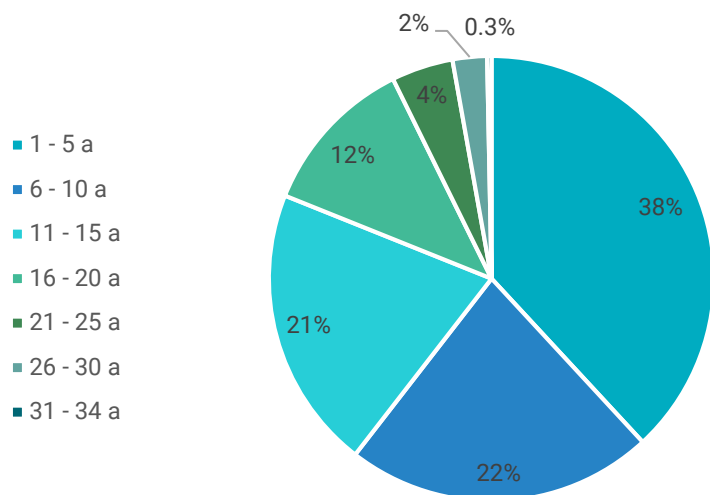
Kasutades [PRIA hobuslaste registri](#) avaliku vaate võimalust, analüüsiti taotletud hobuste soolist ja vanuselist jaotust. 2521-st hobusest, kellele OTL toetust taotleti, 63% (1577) olid märad, 24% (617) ruunad ja 13% (327) täkk (Joonis 1); (PRIA, 28.02.2023 andmetel).

Joonis 1. 2022. aasta OTL taotluseluste hobuste sooline jaotus tõugude lõikes (PRIA, 27.02.2023c andmetel); (PRIA, 28.02.2023 andmetel)

Erinevate tõugude lõikes on sooline jaotus suhteliselt sarnane. Märade osakaal oli tori tõul 57%, eesti raskeveo hobustel 60% ning eesti hobustel 64%. Täkkude osakaal oli eesti hobustel 24% ning tori tõul ja eesti raskeveo hobustel 26%. Ruunade osakaal oli eesti hobustel 12%, eesti raskeveo hobustel 14% ning tori tõul 17%.

2022. aastal kuulusid OTL taotluselustest hobustest enamik (38%, 961 hobust) vanuseklassi 1-5 aastat (Joonis 2). Kõige vanemad hobused jäid vanuseklassi 31-34 aastat (0,3%, 8 hobust). 564 hobust (22%) jäid vanusevahemikku 6-10 aastat, 519 hobust (21%) vanusevahemikku 11-15 aastat ja 293 hobust (12%) jäid vanusevahemikku 16-20 aastat. 21-25 aasta vanuseid hobuseid oli 113 (4%) ning 26–30-aastaseid hobuseid oli 63 (2%).

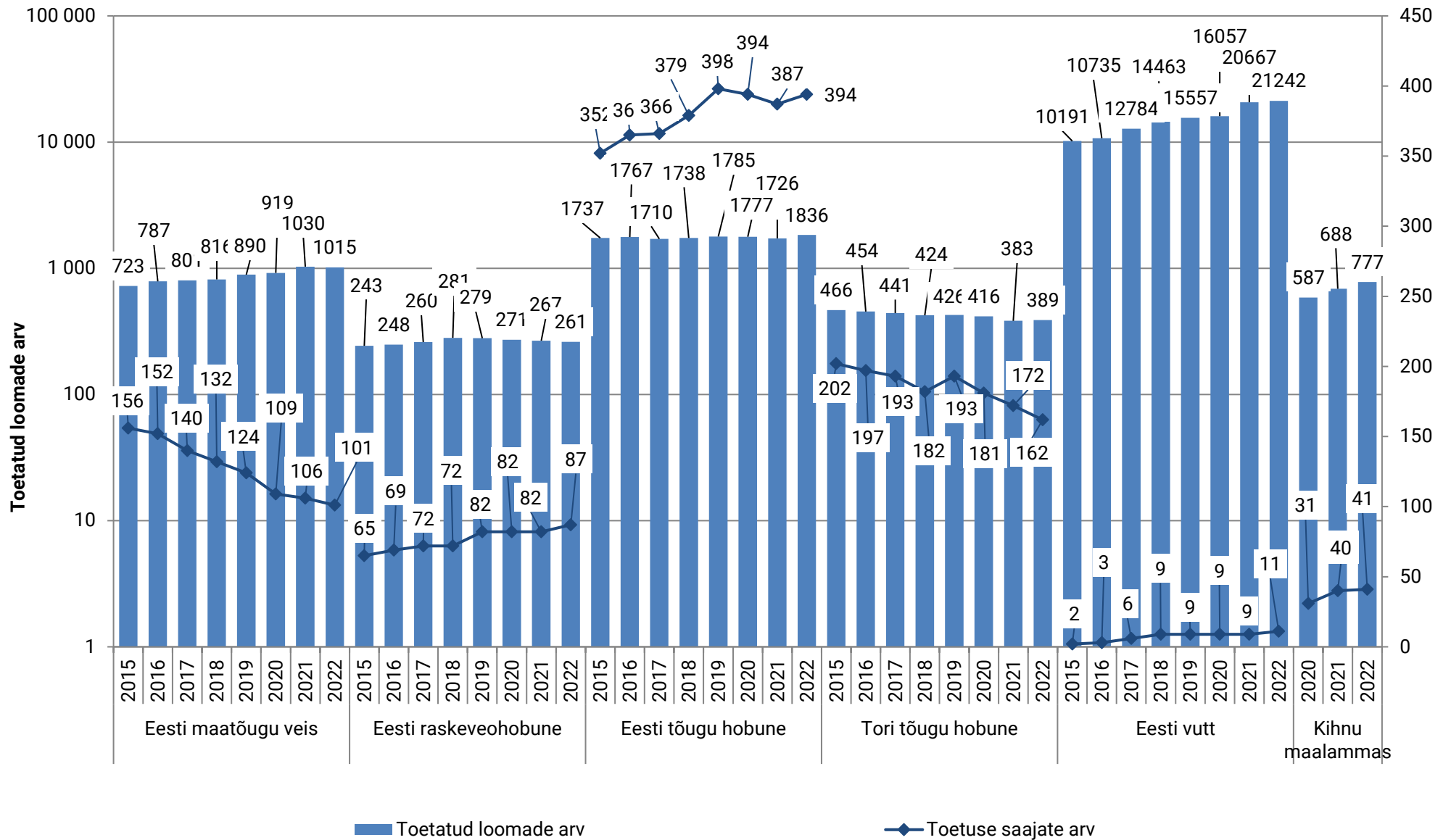

Joonis 2. 2022. aastal OTL taotluseluste hobuste vanuseline jaotus (PRIA, 27.02.2023c andmetel); (PRIA, 28.02.2023 andmetel)

Toetuse saajate ja toetatud loomade arv

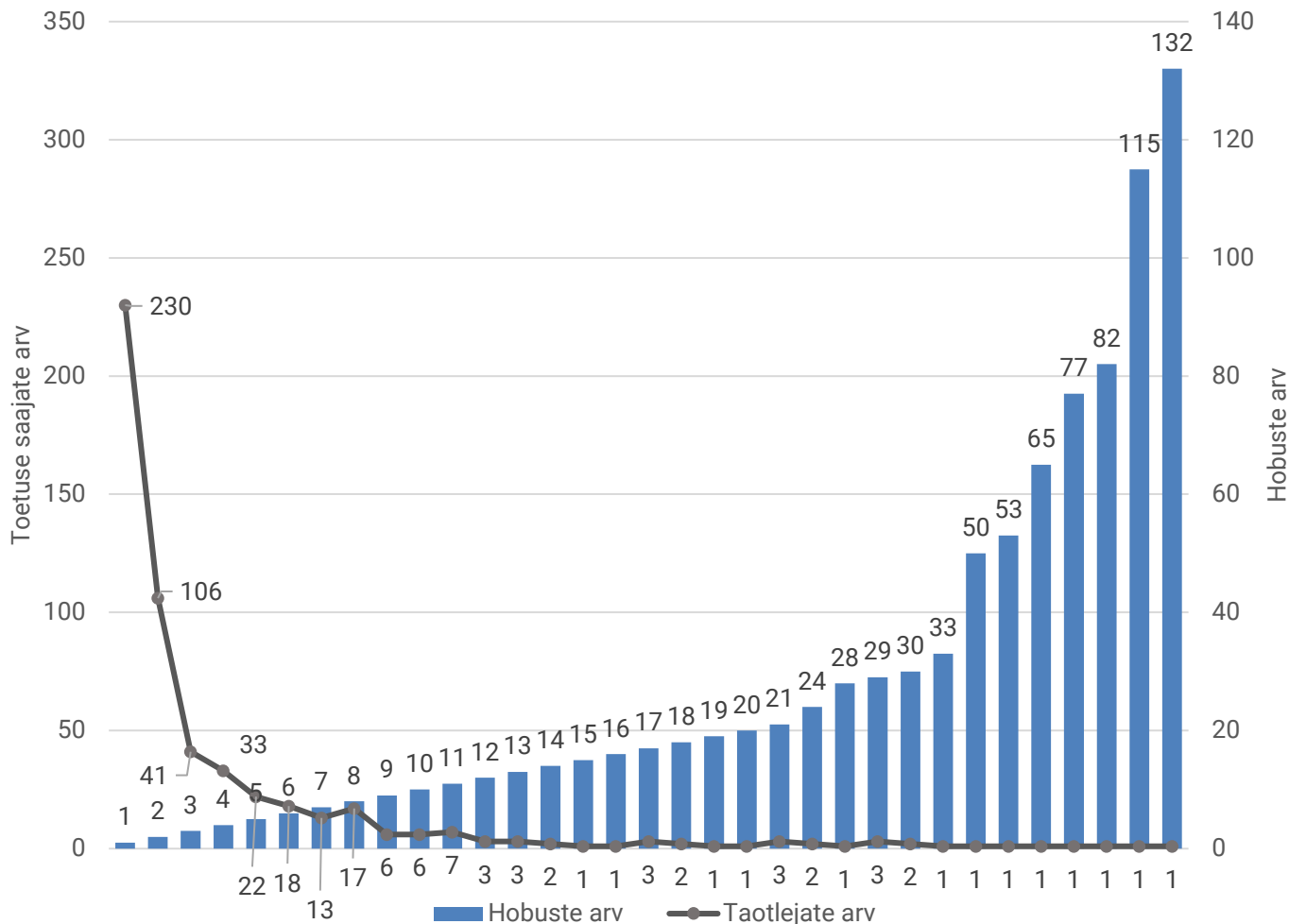
2022. aastal määrati OTL toetust 665 taotlejale (üks loomapidaja võis saada toetust mitme liigi pidamise eest) 25 520 looma eest ([Lisa 1](#), [Joonis 3](#)) summas 1 149 676 eurot. Arvuliselt toetati kõige rohkem vutte (OTV) – 21 242 lindu (83% kõigist OTL toetuselustest loomadest). Eesti tõugu hobuseid (OTE) oli 1836 (7% toetuselustest loomadest), eesti maatõugu veiseid (OTM) 1015 (4% toetuselustest loomadest), kihnu maalambaid (OTK) 777 (3% toetuselustest loomadest), tori tõugu hobuseid (OTT) 389 (2% toetuselustest loomadest) ning eesti raskeveo hobuseid (OTR) 261 (1% toetuselustest loomadest).

Toetatud loomade arv suurenes võrreldes 2021. aastaga 759 looma võrra. Vuttide arv suurenes 575 linnu võrra, eesti tõugu hobuste arv 110, kihnu maalammaste arv 89 looma võrra ja maakarja veiste arv 15 looma võrra ([Lisa 2](#)).

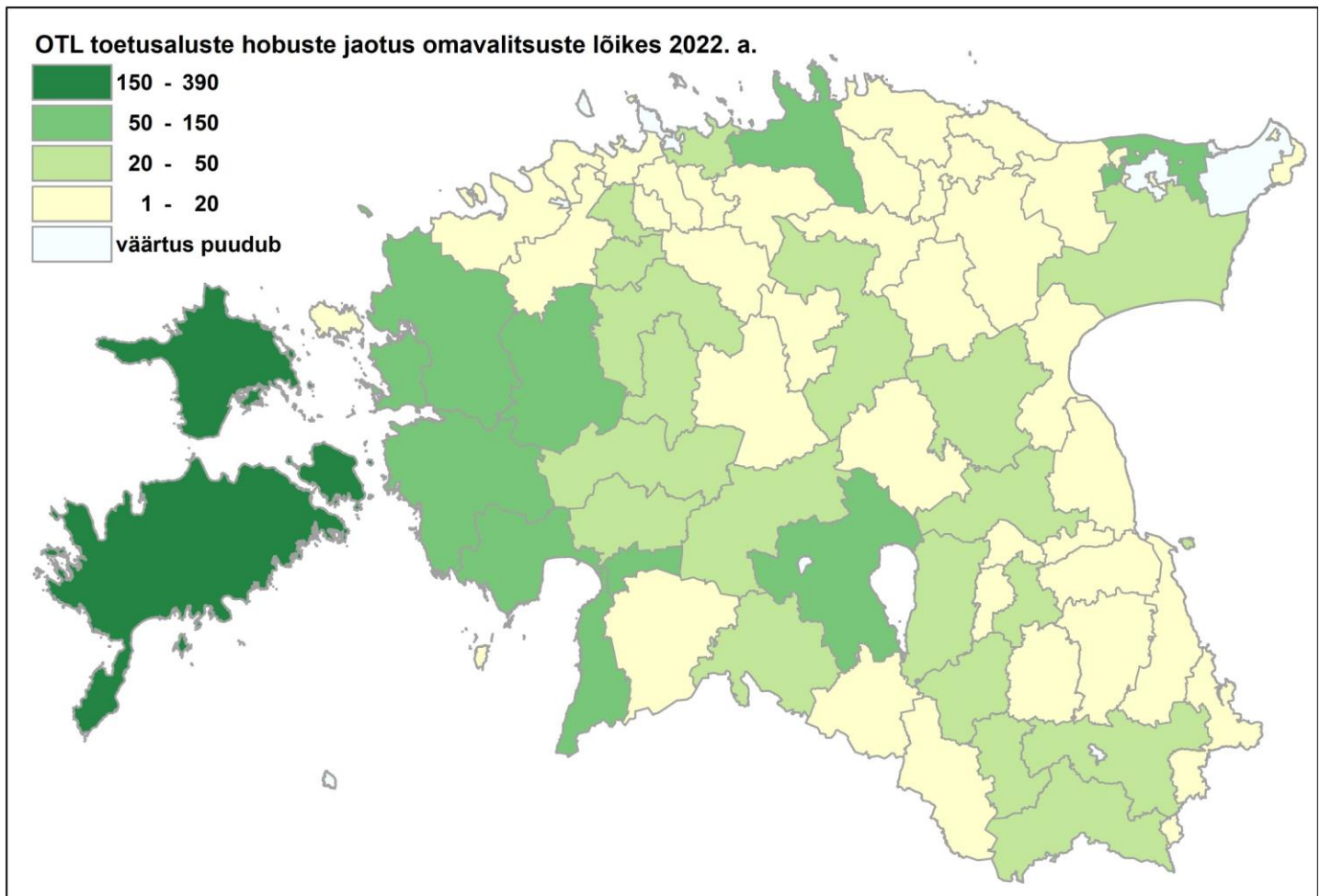
Joonis 3. Toetatud eesti, tori, eesti raskeveohobuse, eesti maatõugu veise, kihnu maalamba ja eesti vuti ning toetuse saajate arvud perioodil 2015-2022 (PMK, 2022a; PRIA, 27.02.2023c andmetel)

Kokku määrati 2022. aastal OTL toetust 2486 hobuse eest 535 loomapidajale (Joonis 4). Kõige rohkem – 36% (230 hobusekasvatajat) – oli neid, kes said toetust ühele ohustatud tõugu hobusele. Kahele hobusele said toetust 17% (106 hobusekasvatajat), kolmele hobusele 6% (41 hobusekasvatajat) ja neljale hobusele 5% (33 hobusekasvatajat) OTL toetust saanud hobusekasvatajatest. Kõige suuremas toetusalusel karjas oli 132 ohustatud tõugu hobust. Mida suurem oli OTL hobuste arv loomapidaja kohta, seda vähem neid loomapidajaid/toetuse saajaid oli. Neid, kellel oli rohkem kui 20 OTL hobust, oli kokku 19 (4% taotlejatest). Kindlasti tuleb meeles pidada, et need on OTL toetuse andmed, mis ei pruugi näidata toetuse taotlejate karjas olevate kõikide hobuste arvu.

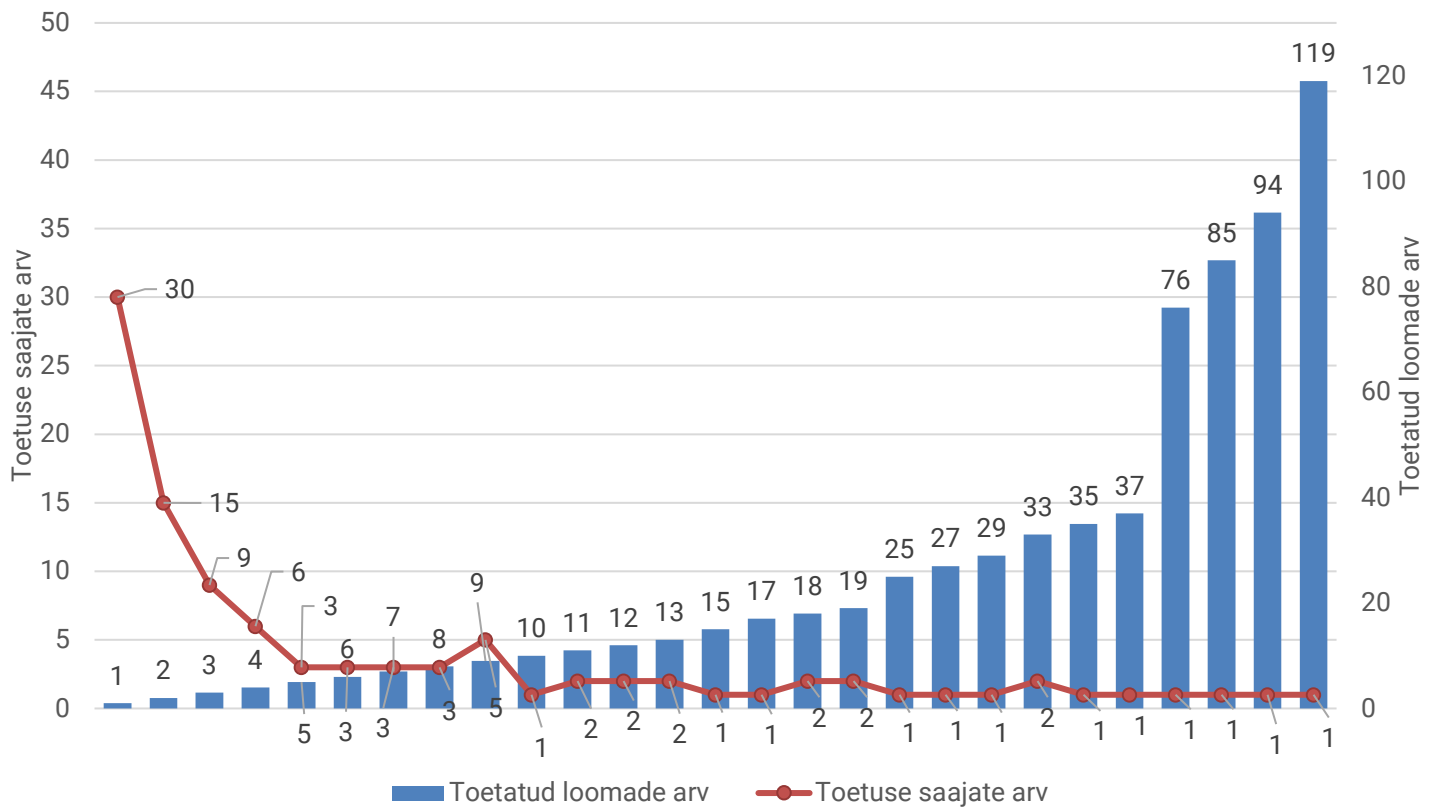
Joonis 4. OTL toetust saanud hobuste arv toetuse saajate karjades 2022. aastal (PRIA, 27.02.2023c andmetel)

Toetatud ohustatud tõugu hobuseid oli kõige rohkem Lääne-Eesti saartel: Saaremaal 391, Hiiumaal 297, Muhumaal 185 (Joonis 5). Üheksateistkümnnes omavalitsuses oli kuni kümme OTL toetusalusel hobust, kuues omavalitsuses oli 1-2 OTL hobust. Eesti tõugu hobuse eest taotleti 2022. aastal 404 loomapidaja poolt toetust 1861 hobusele, toetati 1836 looma (394 toetuse saajat). Tori tõugu hobustele (392 looma) taotleti toetust 164 loomapidaja poolt, toetust said 389 hobust (162 saajat). Eesti raskeveohobustele (268 hobusele) taotles toetust 88 loomapidajat, toetati 87 loomapidaja 261 hobust.

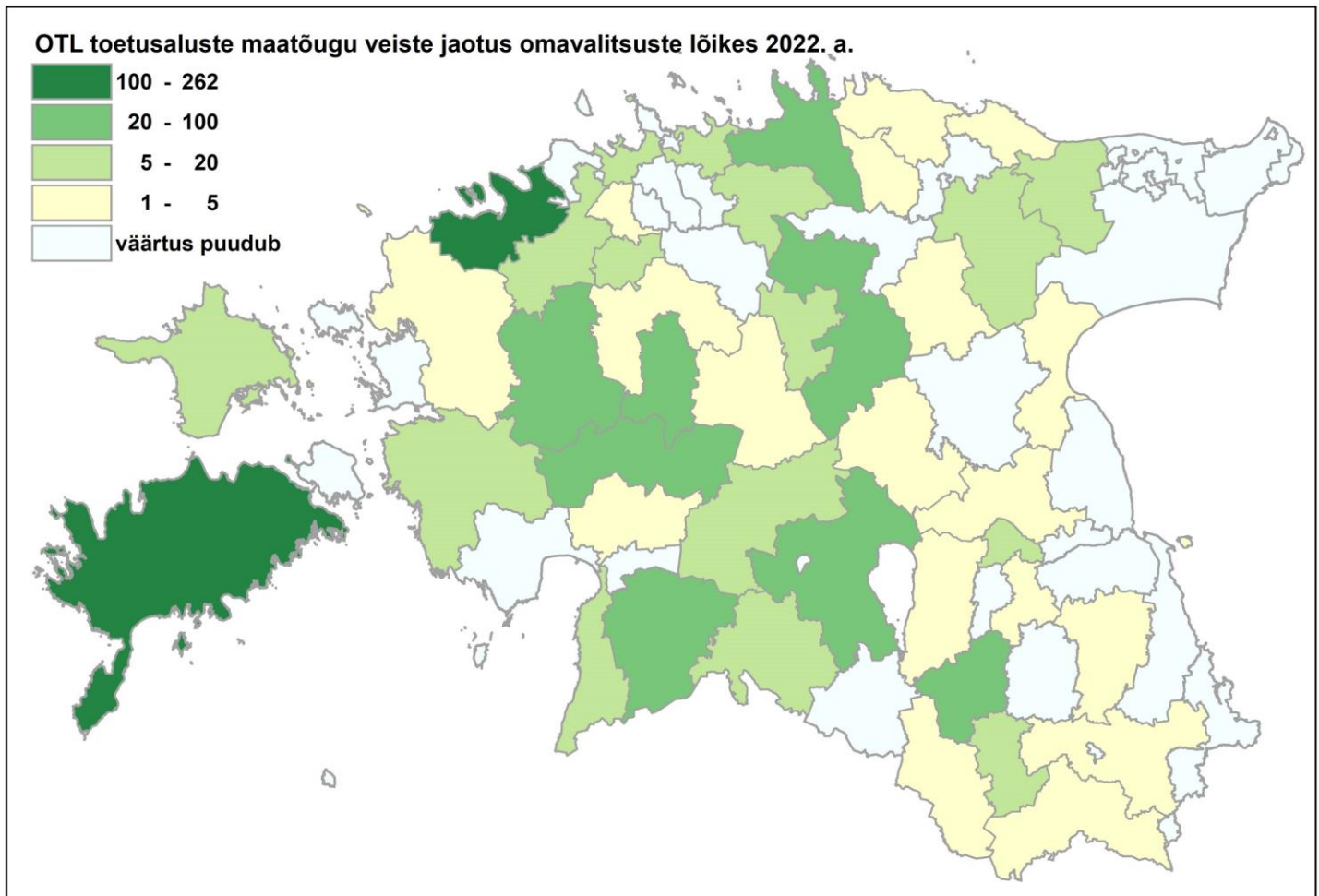
Joonis 5. 2022. aastal toetatud ohustatud tõugu hobuste jaotus (arv) omavalitsuste lõikes (PRIA, 27.02.2023c andmetel)

Maakarja kasvatajatest sai toetust 101 veisekasvatajat 1015 loomale (taotles 106 veisekasvatajat 1052 loomale). Toetusaluste maakarja veiste arv vähenes 2022. aastal võrreldes 2021. aastaga 15 looma võrra (2021. aastal 1030 toetusalust maakarja veist). Üksik toetusalune maakarja veis oli 30 toetuse saajal, kahe veisega oli 15 ja kolme veisega 9 loomapidajat (Joonis 6). Suurimas toetusaluses maakarja veise karjas oli 119 looma.

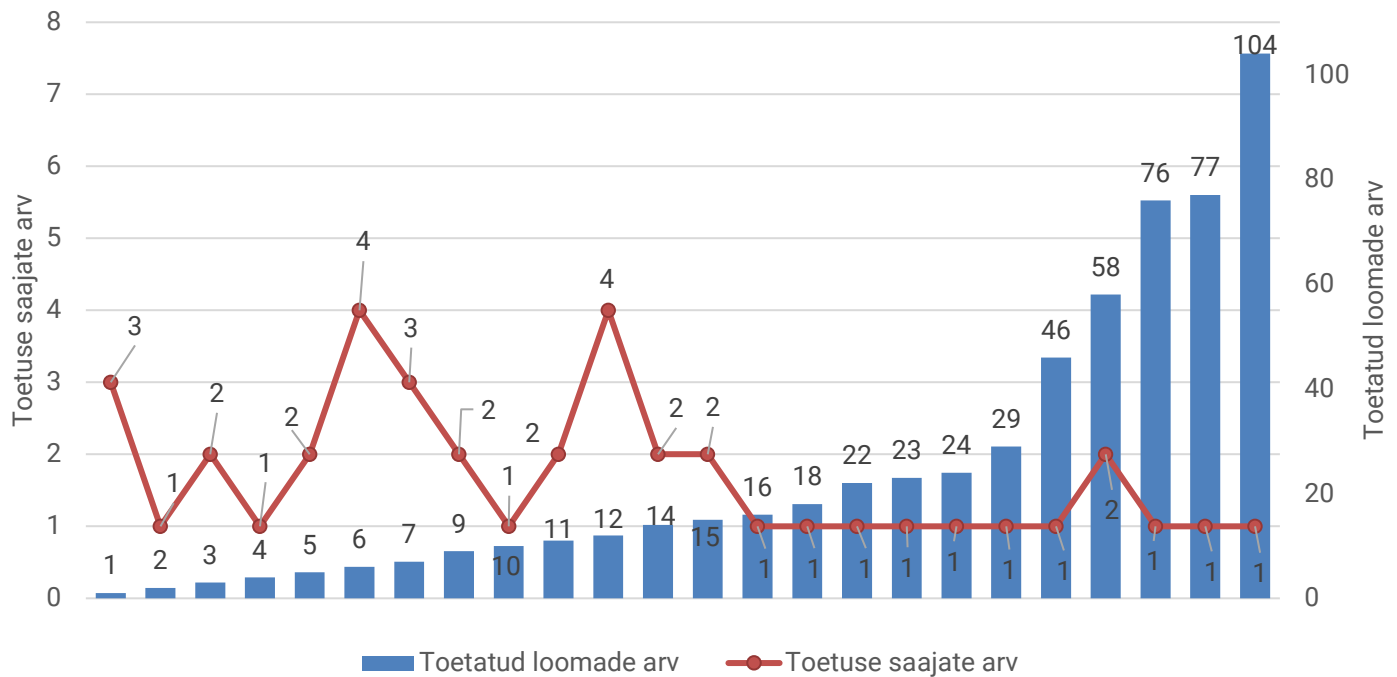
Joonis 6. OTL toetust saanud maakarja veiste arv toetuse saajate karjades 2022. aastal (PRIA, 27.02.2023c andmetel)

Maakarja veiseid oli kõige rohkem Saaremaal (262 looma), järgnes Lääne-Harju vald (128 veist) ning rohkem kui 50 looma oli ka Viljandi, Järva, Märjamaa ja Põhja-Pärnumaa vallas. Viieteistkümnes omavalitsustes oli 1-3 toetusalust maakarja veist (Joonis 7). Maakondlik toetatud OTL loomade jagunemine on esitatud [lisas 1](#).

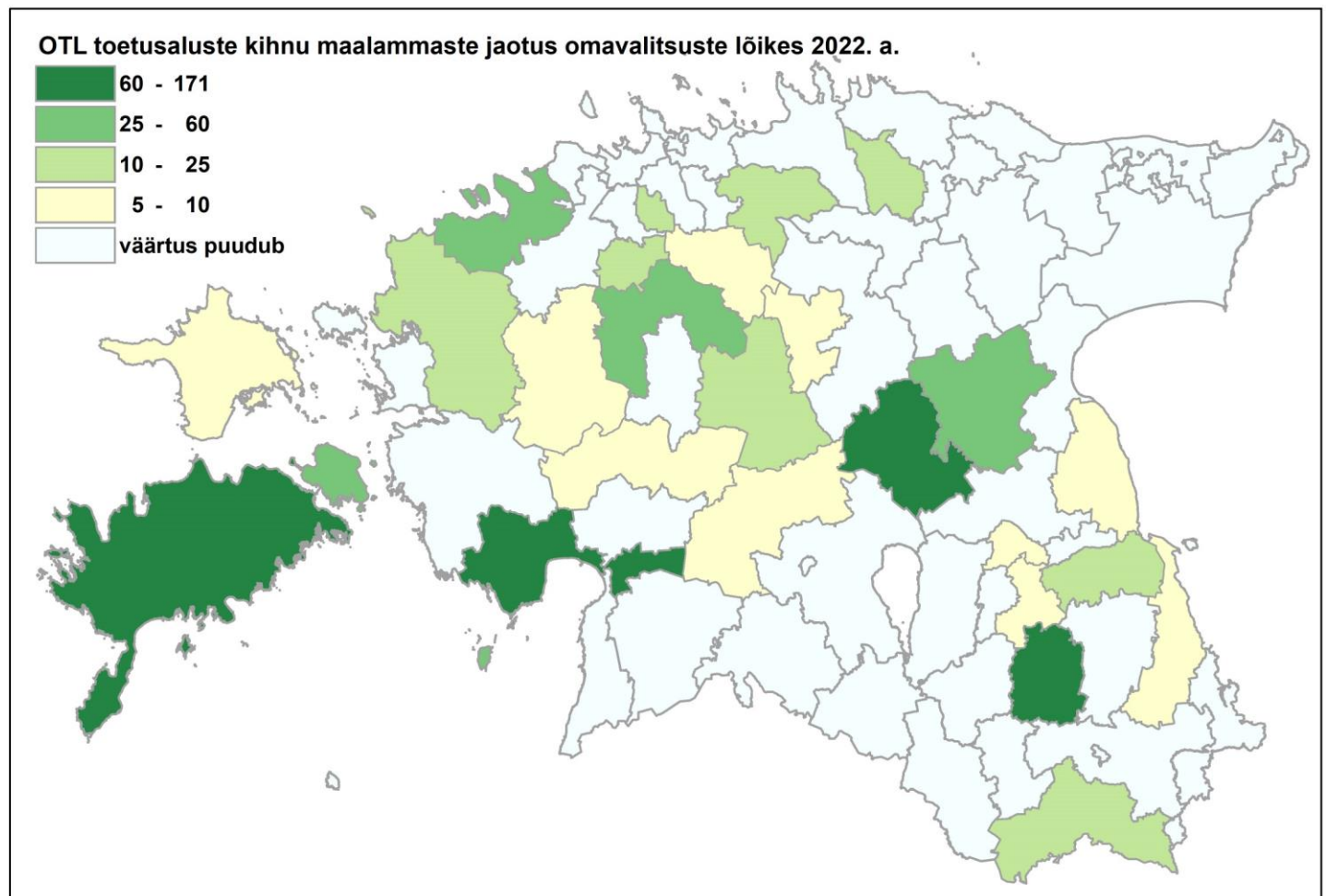
Joonis 7. 2022. aastal toetatud maakarja veiste jaotus (arv) omavalitsuste lõikes (PRIA, 27.02.2023c andmetel)

Lambakasvatajatest sai 2022. aastal toetust 41 kasvatajat 777 kihnu maalamba eest (toetust taotles 41 kasvatajat 782 loomale). Kaheksateistkümmel OTL toetuse saajal oli vähem kui kümme toetuslust kihnu maalammast. Kümme kuni kakskümmend OTL lammast oli kolmeteistkümmel lambakasvataval ja kümnel oli OTL toetusluseid kihnu maalambaid karjas 22-104 (Joonis 8).

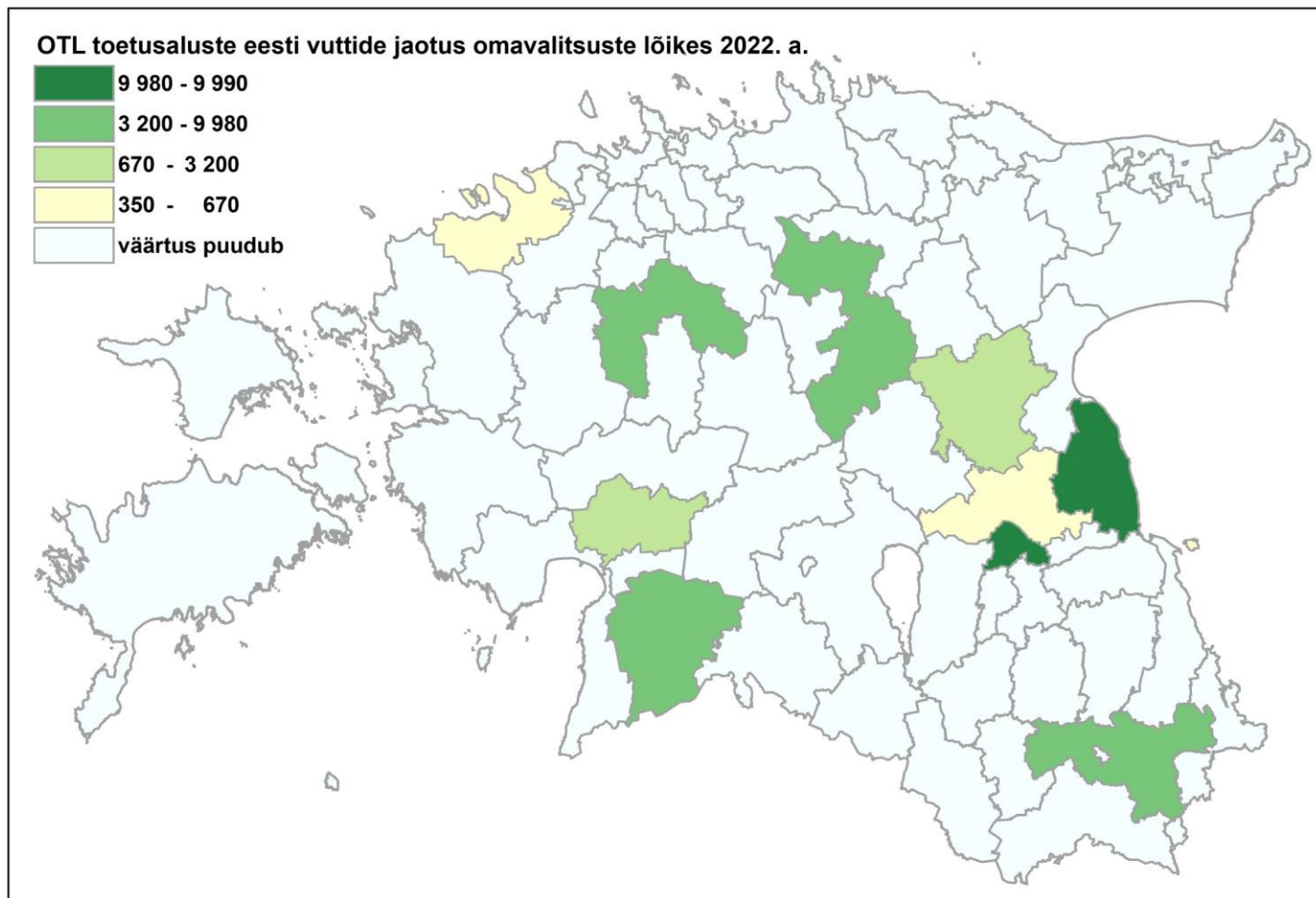
Joonis 8. OTL toetust saanud kihnu maalammaste arv toetuse saajate karjades 2022. aastal (PRIA, 27.02.2023c andmetel)

Üle saja toetuseluse kihnu maalamba oli Saaremaal (171 looma), üle 50 looma oli Kanepi vallas (88 looma), Põltsamaa vallas (77 looma), Pärnu linnas (69 looma) ja Jõgeva vallas (58 looma) (Joonis 9).

Joonis 9. 2022. aastal toetatud kihnu maalammaste jaotus (arv) omavalitsuste lõikes (PRIA, 27.02.2023c andmetel)

Eesti vuti kasvatajaid, kes OTL toetust said, oli üksteist. Toetust taotleti 24 719 linnule (kolmteist taotlejat) ning määrati 21 242 linnule. OTL toetuslusest vuttidest 68% (14 429 lindu) asusid 2022. aastal Tartumaal (Joonis 10). Toetusluseid vutte oli ka Pärnumaal (2256 lindu), Raplamaal (1148 lindu), Võrumaal (1080 lindu), Järvamaal (1075 lindu), Jõgevamaal (869 lindu) ning Harjumaal (385 lindu).

Joonis 10. 2022. aastal toetatud eesti vuttide jaotus (arv) omavalitsuste lõikes (PRIA, 27.02.2023c andmetel)

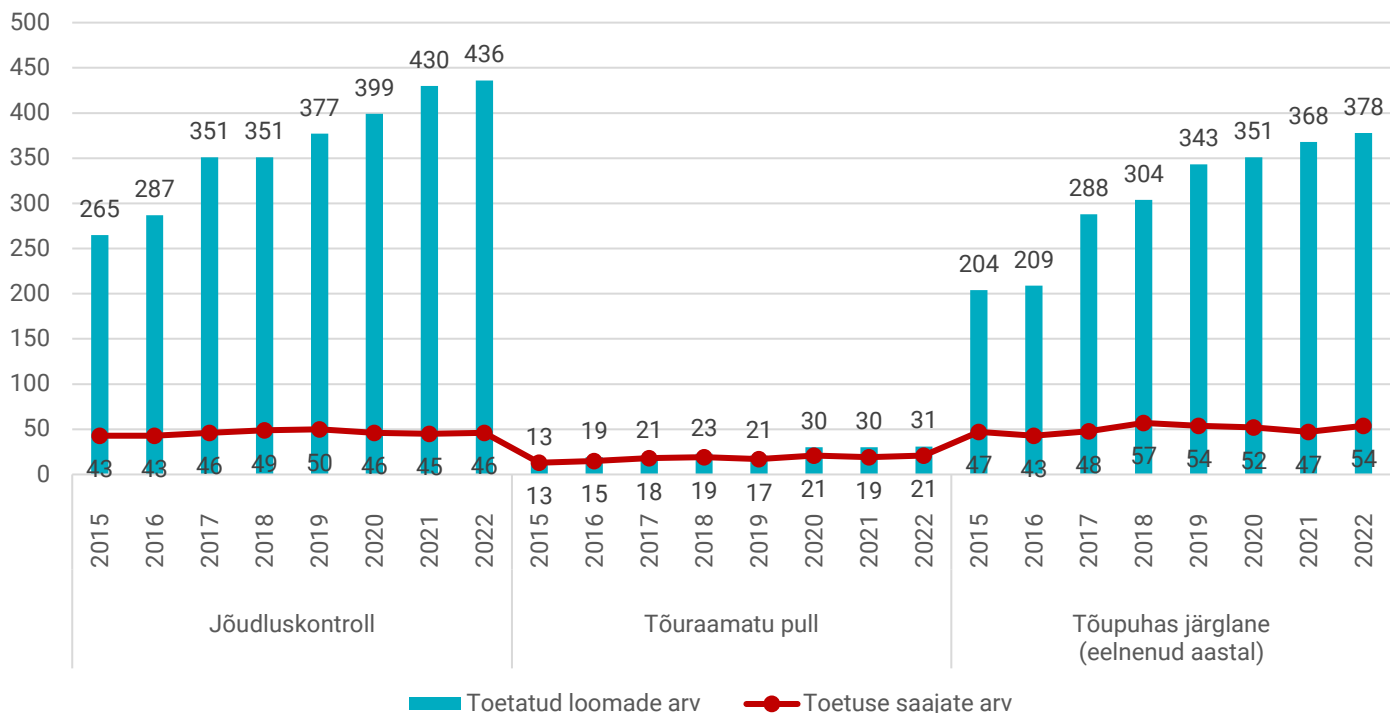
Eesti maakarja tõugu veiste lisatoetus

Alates 2015. aastast on maakarja tõugu veise pidajal võimalus taotleda ka OTL MAK 2014-2020 lisatoetust veiste osas, kes vastasid ühele või mitmele lisatingimusele. Toetust sai taotleda: tõuraamatusse kantud pulli pidamise eest; taotlusaastal jõudluskontrollis osaleva lehma pidamise eest; eelmisel aastal puhtatõulise järglase andnud lehma eest.

Eesti maakarja tõugu veiste tõuraamat on jaotatud kaheks – tõuraamatu põhiossa A kantakse loomad rangematel alustel (põlvnemine, toodangu nõue ja mõõtmisandmed, hindamine). Põhiosas B on vajalikud nelja põlvkonna põlvnemise andmed. Lisaosa R1 jaoks on vajalik kahe-kolme põlvkonna põlvnemisandmed ja lubatud on kuni 12% teist tõugu. Tõuraamatu registri R2 osasse kantakse veis, kelle põlvnemises on vähemalt 50% maakarjale lubatud põlvnemist. Ohustatud tõu toetust saavad A ja B osa lehmad ja üle 6-kuused B-osa lehmikud ja tõuraamatupullid. Toetust ei saa R1 osa veised ja R2 osa veised, kuna nad on ristandid.

2022. aastal määrati jõudluskontrollis oleva maakarja tõugu lehma lisatoetust 46 veisekasvataja 436 lehmale (taotleti 483 lehmale), (Joonis 11). Kui toetusperioodi alguses oli toetusluseid jõudluskontrolli lehma 265, siis 2022. aastaks oli see arv 1,6 korda suurenenud. Toetati 21 veisekasvataja 31 tõuraamatusse kantud pulli (taotleti 34 pullile). 2021. aastal puhtatõulise elussündinud järglase andnud maakarja tõugu lehma pidamise eest määrati lisatoetust 54 veisekasvatajat 378 lehmale (taotleti 446 lehmale).

Võrreldes perioodi algusega on toetusaluste tõuraamatu pullide arv kasvanud 2,4 korda ja eelmisel aastal tõupuhta järglase andnud lehmade arv 1,9 korda. Lisatoetuse maksmine tundub olevat positiivse mõjuga maakarja tõugu veiste arvu suurenemisele.

Joonis 11. OTL lisatoetus eesti maakarja tõugu veiste eest aastatel 2015-2022 (PMK, 2022a); (PRIA, 27.02.2023c andmetel)

Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsile (EMKS), kui maatõugu veise aretus- ja säilitusorganisatsioonile, on kõige olulisemad A ja B osa lehmad ja tõuraamatu pullid. Tõuraamatu põhiossa A kantakse loomad rangematel alustel (põlvnemine, toodangu nõue ja mõõtmisandmed, hindamine). Põhiosas B on vajalikud nelja põlvkonna põlvnemise andmed. Seltsi andmetel on maatõugu veiste A ja B osa jõudluskontrollialuste lehmade arv järjest suurenenud (2015. aastal 389 ning 2022. aastal 532 looma). Sellel on tõenäoliselt seos OTL toetuse lisamaksega jõudluskontrolli eest, sest suuremist on märgata ka jõudluskontrolli loomade arvus (jõudluskontrolli lisamaksega toetati 2015. aastal 265 looma ning 2022. aastal 436 looma).

Tõuraamatu andmed ja tõugude säilimine

Eesti Hobusekasvatajate Selts (EHS) omab tegevusluba tori, eesti raskeveo ja eesti tõugu hobuste tõuraamatu pidamisel. Lisaks on Eesti tõugu hobuste tõuraamatu pidaja ka MTÜ Eesti Tõugu Hobuse Kasvatajate ja Aretajate Selts (EHKAS). Vana-Tori Hobuse Ühing omab tegevusluba tori tõugu hobuste vana-tori suuna tõuraamatu pidamisel. Eesti Linnukasvatajate Selts ja MTÜ Eesti Vutt omavad mõlemad tegevusluba eesti vuti kui ohustatud tõu säilitamisel ja jõudluskontrolli läbiviimisel. Eesti Maakarja Kasvatajate Selts (EMKS) omab tegevusluba eesti maatõugu veiste tõuraamatupidamisel. Kihnu maalamba tõuraamatupidamisega ja jõudluskontrolli läbiviimisega tegeleb Kihnu Maalambakasvatajate Selts.

PRIA põllumajandusloomade registrisse kantakse põllumajandusloomade, loomapidajate ja tegevuskohtade andmed. Hobuslase pidajal tuleb registreerida [tegevuskoht](#), kus hobuslasi peetakse. Hobuslaste identifitseerimine, passide väljastamine ja andmete registreerimine on antud Eestis tunnustatud aretusühingutele. Andmed hobuslase ja väljastatud passi kohta kannab hobuslaste keskreistrisse aretusühing. [Põllumajandusloomade registri põhimääruse](#) alusel kantakse registrisse ka põllumajanduslooma tõug, aga näiteks ei pruugi see maatõugu veiste puhul vastata tõuraamatu andmetele (st. aretusühingu poolt kontrollitud tõupuhaste maatõugu veiste (EK) arv on reeglina väiksem kui PRIA põllumajandusloomade registris EK-märkega loomi).

EMKS andmetel oli 01.12.2022. seisuga eesti maatõugu emasloomi (tõuraamatu A, B, R1, R2 osad) 1880 (2021. aastal 1625). Sealhulgas kokku 764 A ja B osa lehma ning 36 tõuraamatu pulli (EMKAS, 19.01.2023 andmetel).

Eesti vutte oli 2022. aastal jõudluskontrollis 25 001 lindu, neist emaslinde 15 591 ja isaslinde 9410. Individuaalset jõudluskontrolli tehti 6013 vutile (neist emaslinde 2986 ja isaslinde 3027), (MTÜ Eesti Vutt, 25.02.2023 andmetel); (ELS, 24.03.2023 andmetel).

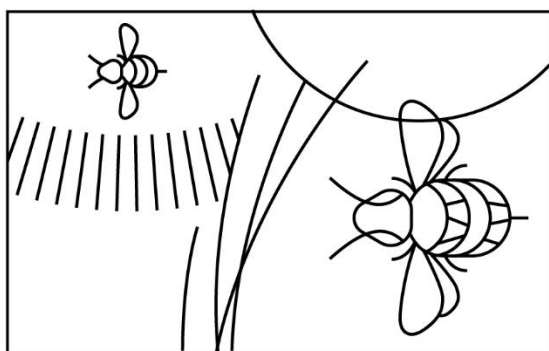
PRIA põllumajandusloomade registris on teada hobuste hetkeseis, kuid pärida ei saa hobuste ajaloolisi andmeid (riiki sisse ja riigist välja liikumisi). Eesti Hobusekasvatajate Seltsi andmetel oli 2022. aastal eesti raskeveohobuste tõuraamatus 341 hobust. Tori hobuseid oli kokku 1009, neist 570 looma TA universaalsuunas ja 439 TB aretussuunas (EHS, 19.01.2023 andmetel). Hobuste tõugude lõikes raskendab statistiliste andmete kajastamist paralleeltõuraamatute olemasolu. EHS-i andmetel oli nende tõuraamatus eesti hobuseid 1628 (EHS, 19.01.2023 andmetel) ja MTÜ Eesti Tõugu Hobuse Kasvatajate ja Aretajate Seltsi tõuraamatus 1138 eesti hobust (EHKAS, 30.01.2023 andmetel). PRIA põllumajandusloomade registri andmetel oli 31.12.2022 seisuga tõuraamatusse kantud Eestis karjas olevate eesti hobuste arv 2681 (PRIA, 27.01.2023 andmetel). Tori hobuse vana-tori suuna alampopulatsioonis oli 2022. aastal 15 hobust (neist Eestis 6 takku ja 9 mära) (Vana-Tori Hobuse Ühing, 10.02.2023 andmetel).

Kokkuvõte

- 2022. aastal määrati OTL toetust 667 taotlejale 25 520 looma eest summas 1 149 676 eurot. Arvuliselt toetati kõige rohkem vutte (OTV) – 21 242 lindu (83% kõigist OTL toetusalustest loomadest). Eesti tõugu hobuseid (OTE) oli 1836 (7% toetusalustest loomadest), eesti maatõugu veiseid (OTM) 1015 (4% toetusalustest loomadest), kihnu maalambaid (OTK) 777 (3% toetusalustest loomadest), tori tõugu hobuseid (OTT) 389 (2% toetusalustest loomadest) ning eesti raskeveo hobuseid (OTR) 261 (1% toetusalustest loomadest).
- Maakarja kasvatajatest sai toetust 101 veisekasvatajat 1015 loomale (taotlejaid oli 106, 1052 loomale). Üksik toetusalune maakarja veis oli 30 toetuse saajal, suurimas toetusaluses maakarja veise karjas oli 119 looma. Maakarja eest määrati lisatoetust 436 jõudluskontrollis osaleva ja 378 eelmisel aastal puhtatõulise elussündinud järglase andnud maakarja tõugu lehma eest. Toetati 31 tõuraamatusse kantud pulli.
- 2022. aastal taotleti OTL toetust 2521 hobusele, kellest 63% (1577) olid märad, 24% (617) ruunad ja 13% (327) takud. Kokku määrati 2022. aastal OTL toetust 2486 hobuse eest 535 loomapidajale.
- Lambakasvatajatest sai 2022. aastal toetust 41 kasvatajat 777 kihnu maalamba eest (toetust taotles 41 kasvatajat 782 loomale). Kaheksateistkümnelt OTL taotlejal oli vähem kui kümme toetusalust kihnu maalammast. Kümme kuni kakskümmend OTL lammast oli kolmeteistkümnelt lambakasvatajal ja kümnel oli OTL toetusaluseid kihnu maalambaid karjas 22-104. Üle saja toetusaluse lamba oli Saaremaal (171 looma).
- Eesti vuti kasvatajaid, kes toetust said, oli üksteist. Toetust taotleti 24 719 linnule (kolmteist taotlejat) ning määrati 21 242 linnule. OTL toetusalustest vuttidest 68% (14 429 lindu) asusid 2022. aastal Tartumaal.

Meede M10.1.7 - poolloodusliku koosluse hooldamise toetus

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi
meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme
hindamisaruanne 2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Jooniste loetelu	2
Tabelite loetelu.....	2
Lisade loetelu	2
Kasutatud kirjanduse loetelu.....	3
Lühikokkuvõte	3
Meetme eesmärk	5
Meetme analüüs	5
Toetusalsused pinnad, toetuse saajate arv ja mittetaotlemise põhjused	5
PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannalade lisategevuse taotletud pind ja taotlejate arv	9
Meetmele seatud sihttaseme saavutamine.....	9
Toetuse saajate jaotumine suurusgruppidesse lähtuvalt määratud ja deklareeritud pinnast.....	10
Taotletud pinnad ja osakaalud lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist	13
PLK-de analüüs elupaigatüüpide kaupa	14
PLK alade kattuvus ÜPT ja MAK toetustega.....	17
PLK-de kattumine Natura 2000 aladega jm kaitstavate loodusobjektidega.....	17
Kokkuvõte.....	19

Jooniste loetelu

Joonis 1. PLK toetuse saajate arv ja toetusalsune pind 2007.–2022. a	6
Joonis 2. PLK toetuse saajate arv ja toetusalsune pind maakonniti 2007.–2022. a	8
Joonis 3. PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannalade lisategevuse taotlejate arv ja taotletud pind 2016.–2022. a	9
Joonis 4. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt PLK toetusalsusest ja deklareeritud pinnast 2015. ja 2022. a	11
Joonis 5. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt PLK toetusalsusest pinnast 2015. ja 2022. a	12
Joonis 6. PLK toetusalsune pind ja osakaal vastavast kogupinnast suurusgrupiti 2015. ja 2022. a	13
Joonis 7. PLK toetuse taotletud pinnad ja osakaalud lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist 2015.–2022. a.....	14
Joonis 8. KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud pinnad 2015.–2021. a ja PRIA-s PLK toetuse taotletud pinnad 2022. a elupaigatüüpide kaupa.....	15
Joonis 9. Keskkonnaregistri PLK-de ja PRIA-s PLK toetuse taotletud pinnad, viimase osakaal esimesest elupaigatüüpiti 2022. a	16

Tabelite loetelu

Tabel 1. PLK toetusalsuse pinna saavutustase eesmärgist perioodil 2007–2022 (määratud pinna alusel)	10
Tabel 2. PLK-de elupaigatüübid ja nende kuuluvus eri PLK toetuse ühikumääraga tüüpide alla	15

Lisade loetelu

Lisa 1. PLK toetuse saajate arv ja toetusalsune pind (määramiste alusel) maakonniti 2007.-2022. a
Lisa 2. PLK toetuse määratud summad maakonniti 2015.-2022. a
Lisa 3. PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannalade lisategevuse taotlejate arv ja taotletud pind maakonniti 2016.-2022. a
Lisa 4. PLK toetuse taotletud pinnad ja osakaalud lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist 2015.-2022. a
Lisa 5. PLK toetuse taotletud pinnad elupaigatüüpide kaupa 2015.-2022. a
Lisa 6. Keskkonnaregistri PLK-de ja PLK toetuse taotletud pinnad elupaigatüüpide kaupa ning viimase osakaal esimesest 2022. a

Kasutatud kirjanduse loetelu

- EELIS, 07.03.2023a andmetel. Natura 2000 loodus- ja linnualad.
- EELIS, 07.03.2023b andmetel. Keskkonnaregistri andmed poollooduslike koosluste kohta.
- Kalamees, R. (2019). *Meetme 8.1 tulemuste hindamise metoodika välja töötamine: niiduelupaikade sihttaastamise tulemuslikkuse hindamise metoodika ja tulemuslikkuse seire kava koostamine*. Tartu Ülikool.
- KAUR, 2019. Poollooduslike koosluste hooldustoetuse efektiivsuse hindamine elurikkuse riiklike keskkonnaseirete põhjal. Tartu. Allikas: <https://keskkonnaagentuur.ee/media/942/download>
- KAUR, 2020. Poollooduslike koosluste hoolduse mõju päevaliblikatele riikliku seire andmete põhjal. Allikas: <https://keskkonnaagentuur.ee/media/941/download>
- KeA. (03. 03 2022. a.). Keskkonnaameti koduleht: kaitse planeerimine. Allikas: <https://keskkonnaamet.ee/elusloodus-looduskaitse/looduskaitse/looduskaitse-planeerimine>
- KeA, 2013. Poollooduslike koosluste tegevuskava aastateks 2014-2020. 22. Allikas: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjpw4ndgcj2AhWXzosKHQO6A7sQFnoECAQQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.pky.ee%2Fsiselinkide_materjalid%2FPLK_tegevuskava_130913.odt&usg=AOvVaw3T8ML67ksuK1O4GUSwP42v
- KeA, 2020. Pärandniitude tegevuskava 2021-2027. Allikas: <https://keskkonnaamet.ee/elusloodus-looduskaitse/looduskaitse/parandniitude-hooldamine>
- KeM, 2012. Looduskaitse arengukava aastani 2020. Tallinn. Allikas: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjx_a_bgsj2AhXlpYsKH a7vDLkQFnoECAwQAQ&url=https%3A%2F%2Fenvir.ee%2Fmedia%2F50%2Fdownload&usg=AOvVaw0_G3Grl xQ5c590bJTVzXBZ
- MEM, 2022. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 programmdokument. Versioon 10.1 seisuga 21. juuni 2022. Allikas: <https://www.agri.ee/media/673/download>.
- PMK, 2020a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme hindamisaruanne 2019. aasta kohta, 181 lk. Allikas: <https://metk.agri.ee/teadus-uuringud/maaelu-arengukava-hindamine/mak-2014-2020>
- PMK, 2022a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme hindamisaruanne 2021. aasta kohta, 201 lk. Allikas: <https://metk.agri.ee/teadus-uuringud/maaelu-arengukava-hindamine/mak-2014-2020>
- PMK, 2022u. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi hindamiseks 2021. aastal läbiviidud uuringute aruanne, 343 lk. Allikas: <https://metk.agri.ee/teadus-uuringud/maaelu-arengukava-hindamine/mak-2014-2020>
- PRIA, 07.03.2016 andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2015. a kohta.
- PRIA, 20.03.2023 andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2022. a kohta.
- PRIA, 25.01.2023a andmetel. Maakasutus 2022. aastal.
- PRIA, 25.01.2023c andmetel. PRIA e-põldude kiht koos maakasutuse infoga 2022. a kohta.
- PRIA, 28.01.2022c andmetel. PRIA e-põldude kiht koos maakasutuse infoga 2021. a kohta.
- PRIA, 30.03.2023a andmetel. Meetmete M10, M11, M12, M14 koondid.

Lühikokkuvõte

2022. a määrati PLK toetust 35 808 hektarile ja 828 taotlejale. PLK toetuslune pind on aastate 2007–2022 jooksul pidevalt kasvanud – seega on täidetud PLK toetuse eesmärk suurendada hooldatavate alade pindala. Samas langes 2020. a välja ~1000 ha, 2021. a ~600 ha ja 2022. a ~1430 ha PLK-dest, millele eelmisel aastal PLK toetust taotleti. 2019. a lõppesid paljudel PLK tootjatel 5-aastased PLK kohustused ning erinevatel põhjustel ei olnud hooldajatel huvi PLK toetusega jätkata. 2022. a väljajäänud 1430 hektarist 61%-le ei taotletud 2022. a ka ÜPT toetust. Maakonniti olid läbi aastate suurimad toetusalsused pinnad Saare, Lääne, Pärnu ja Hiiu maakonnas.

PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotletud pind kasvas 979 hektarilt 2016. a 2144 hektarini 2021. a, misjärel veidi langes olles 2022. a 2127 ha. Taotlejate arv kasvas 24 taotlejalt 2016. a 43 taotlejani 2022. a.

Keskkonnaregistri liigikaitseliselt oluliste rannaalade pind oli 7644 ha, millest PLK toetust taotleti 2022. a 74%-le, PLK-de liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevust aga 25%-le.

2022. a moodustas PLK toetuslune pind 90% MAK 2014–2020 raames seatud sihttasemest (40 000 ha) – saavutuse tase on aasta-aastalt küll suurenenud, kuid sihttasemest jäi puudu veel ligi 4200 ha. Eesmärgi saavutamine sõltub otseselt ka PLK-de taastamisest, sest PLK toetust saab taotleda vaid keskkonnaregistrisse kantud hoolduskõlblikele PLK-dele. Lisaks ei taotleta kõigile hoolduskõlblikele PLK-dele PLK toetust – tootjal on PLK alade osas valida PLK toetuse või teiste MAK pindalatoetuste vahel, sest PLK toetusega samale maale teisi MAK pindalatoetusi taotleda ei saa. Liigirikaste alade valedel meetoditega või valel ajal hooldamine võib viia liigirikkuse vähenemisele.

PLK toetusluse pinna järgi kuulusid suurusgruppidesse alla 50 ha 2015. a 85% ja 2022. a 78% PLK toetuse saajatest. 2022. aastal majandasid PLK toetuse saajad, kes kuulusid suurusgruppidesse ≥ 50 ha (neid oli 22%), 78% PLK toetuslusest pinnast.

2015.–2022. a taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele. PLK toetuse üks eesmärk on suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate PLK-de osakaalu. Perioodil 2015–2022 suurenes karjatamise teel hooldatav ala 72%-lt 78%-ni.

Elupaigatüübiti olid läbi aastate 2015–2022 suurimate PLK taotletud pindadega ranna- ja lamminiidud ning loopealsed, väikseimate pindadega aga kuivad nõmmed ja kadastikud.

PLK toetuse taotletud pind moodustas 2022. a keskkonnaregistri PLK-dest 46%. Lähtuvalt elupaigatüübist oli keskkonnaregistri PLK-dest suurimale osale PLK toetust taotletud rannaniitudele, loopealsetele ja kuivadele niitudele lubjarikkal mullal (vastavalt 56, 54 ja 52%) ning kõige vähem kuivadele nõmmedele ja kadastikele (vastavalt 11 ja 14%).

2022. a taotleti samale maale nii PLK kui ka ÜPT toetust 23 397 hektarile (65% kogu PLK taotletud pinnast). Kogu keskkonnaregistri PLK-dest (78 380 ha) taotleti ÜPT-d 27 376 hektarile ehk 35%-le, millest 3982 hektarile ei olnud PLK toetust taotletud. Lisaks taotleti keskkonnaregistri PLK-dele 1250 ha MAHE ja 2503 ha NAT toetust. 2022. a taotleti keskkonnaregistri PLK-dest (78 380 ha) ÜPT ning MAK PLK, MAHE ja NAT toetust kokku 51%-le.

PLK toetuse üks eesmärk on parandada PLK-dega seotud liikide seisundit ning suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust. Selle eesmärgi hindamiseks METK eraldi andmeid ei kogu. KAUR-i analüüsides PLK toetuse efektiivsuse hindamiseks riiklike keskkonnaseire andmete põhjal on leitud PLK toetuse oluline positiivne mõju taimedele, lindudele ja päevaliblikatele. Riikliku seire tulemused näitavad seega, et kui kooslused on majandatud (PLK toetusega), siis on ka liikide seisund parem, kui majandamine puudub või ei ole piisavas ulatuses, siis kannatavad selle all ka liigid ja koosluste üldine seisund. Samas on riiklikus seires enamasti PLK toetusega seirealade osakaal väike – kuna PLK toetus panustab küllaltki suurel määral PLK alade hooldamisse, peaks tulevikus suurendama PLK toetusega alade osa riiklikus seires. Seda teemat on käsitletud ka pärandniitude 2021–2027 tegevuskavas.

Poollooduslikud kooslused (PLK-d) on tekkinud inimtegevuse tulemusena. Ühelt poolt iseloomustab neid suur looduslik liigirikkus, teiselt poolt on tegemist traditsiooniliste põllumajandusmaastikega. Seetõttu on PLK-d olulised nii looduskaitse kui ka põllumajanduse seisukohast. PLK-dele iseloomuliku suure elurikkuse säilitamiseks on vajalik nende järjepidev hooldamine – traditsiooniliselt niitmine ja karjatamine, vastasel juhul alad võsastuvad või roostuvad. 20. sajandi jooksul vähenes poollooduslike rohumaade kasutus oluliselt (65%-lt sajandi alguses 30%-le sajandi lõpuks). [EL-i loodusdirektiivi \(92/43/EMÜ\)](#) kohaselt tuleb säilitada või taastada kõigi üle-euroopaliselt ohustatud liikide ja elupaigatüüpide soodne seisund.

Eestis on alates 2001. aastast toetatud poollooduslike koosluste taastamist ja hooldamist riigieelarvest, alates 2007. aastast on hooldamist toetatud peamiselt läbi MAK meetmete, kus PLK hooldamise toetus oli üks põllumajandusliku keskkonnatoetuse alameetmetest. 2015.–2017. a sai taotleda nii kehtivate MAK 2007–2013 kohustuste kui ka MAK 2014–2020 alusel poolloodusliku koosluse hooldamise toetust (edaspidi ka PLK toetus ja PLK hooldamise toetus). Kohustuseperioodi pikkus on üldjuhul viis aastat. 2019. aasta lõpus sai paljudel PLK toetuse saajatel läbi viieaastane kohustus, mida oli alustatud 2015. aastal. 2020. a oli võimalik alustada ka uut 5-aastast PLK kohustust. 2021. ja 2022. a sai taotleda PLK toetuse 1-aastast kohustust.

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse nõuded sõltuvad hooldamise võttest – kas toetuse taotleja hooldab poollooduslikku kooslust karjatamise või niitmise teel – ning koosluse tüübist, mille kohta toetust taotletakse. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse andmise tingimused ning kord MAK 2014–2020 raames on kehtestatud maaeluministri [määrusega „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus“](#). Hinnanguliselt vajab Eesti kaitstavatel aladel säilitamist 60 000 ha erinevaid niidukooslusi, käesoleva toetuse eesmärgiks oli tagada aastaks 2020 regulaarne hooldus vähemalt 40 000 hektaril (MEM, 2022).

Meetme eesmärk

MAK 2014–2020 poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse üldeesmärk on parandada poollooduslike koosluste ja nendega seotud liikide seisundit, spetsiifilisteks eesmärkideks on parandada poollooduslike koosluste hooldamise kvaliteeti, sealjuures suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate poollooduslike koosluste osa, parandada poollooduslike kooslustega seotud liikide seisundit, suurendada hooldatavate alade pindala ning säilitada ja suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust (MEM, 2022).

Meetme analüüs

Toetusalused pinnad, toetuse saajate arv ja mittetaotlemise põhjused

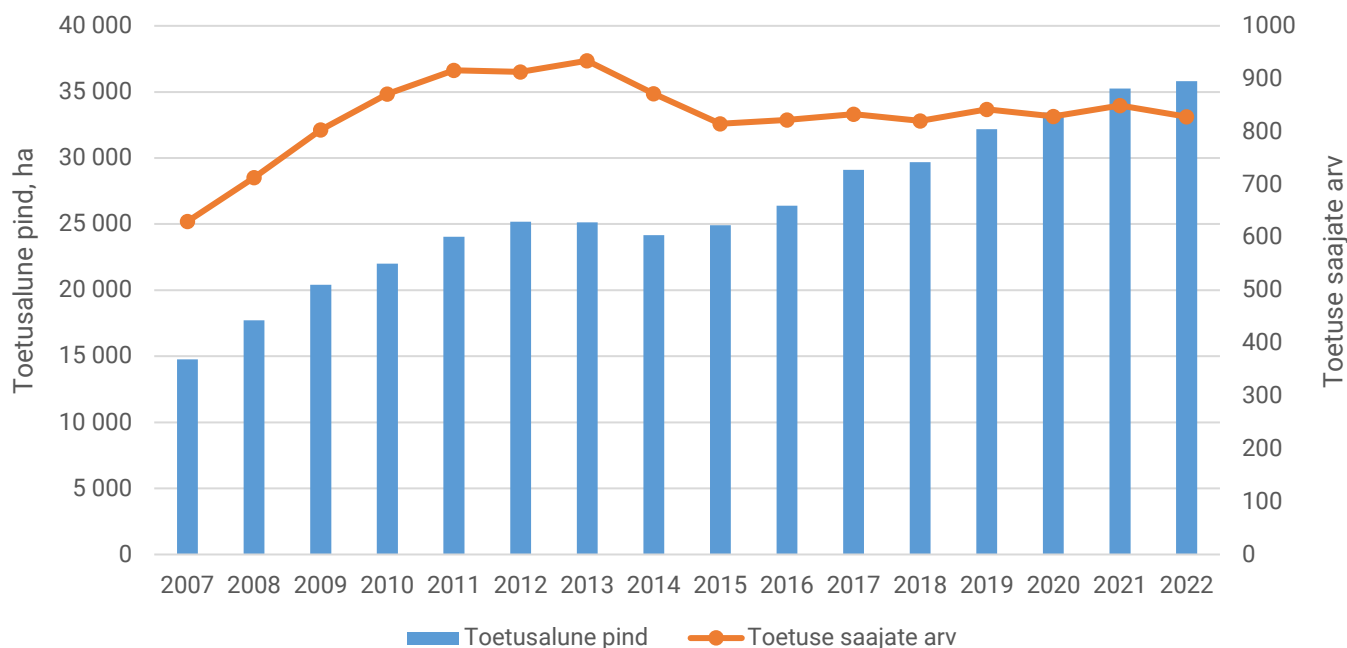
PLK toetuse 2022. a taotlejatele määrati PLK toetust kokku 35 808 hektarile ja 828 taotlejale ([Joonis 1](#)); (PRIA, 20.03.2023 andmetel). 2007. aastast kuni 2012. aastani PLK toetusalune pind kasvas, 2013. a püsis samal tasemel ning 2014. a veidi langes – ilmselt tulenevalt sellest, et 2014. a oli kahe MAK perioodi vaheaasta, mil paljud viieaastased kohustused lõppesid, kuid samas võis soovi korral MAK 2007–2013 raames võetud PLK kohustust pikendada. 2015.–2022. a PLK toetusalune pind aasta-aastalt jälle suurenes – vastavalt 24 919 hektarilt 35 808 hektarile ([Lisa 1](#)). Kasv toimus ka 2020.–2022. aastal, vaatamata sellele, et 2020. aastaks lõppes paljudel tootjatel 2015. aastal alustatud 5-aastane PLK toetuse kohustus.

PLK toetusalune pind on aastate 2007–2022 jooksul pidevalt kasvanud.

Samas jäi 2020. aastal võrreldes 2019. aastaga PLK toetuse alt välja ~1000 ha, 2021. aastal võrreldes 2020. aastaga ~600 ha ning 2022. aastal võrreldes 2021. aastaga ~1430 ha varem hooldatud PLK-sid (PMK, 2022a); (PRIA, 28.01.2022c andmetel); (PRIA, 25.01.2023c andmetel). 2022. a PLK toetuse alt välja jäänud 1430 hektarist 560 hektarile (39%) oli 2022. a taotletud ÜPT toetust, 870 hektarile (61%) aga mitte. Pärandniitude tegevuskavas 2021–2027 (KeA, 2020) kirjutatakse põhjuste kohta, miks 2020. a võrreldes 2019. aastaga osadele aladele enam PLK

toetust ei taotletud¹, järgmist: „Keskkonnaamet kaardistas alapõhiselt toetusest loobumise põhjused, milleks on peamiselt rasked looduslikud hooldamise olud (ligipääs, liigniiskus), rendilepingute mittepikendamine, tervislikud põhjused, toetuse tingimused. Osaliselt jätkati alade hooldamist ÜPT toetuse abil 120 hektari ulatuses, samuti jätkati hooldamist toetuseid taotlemata 60 hektaril. Märkimisväärne osa (peaaegu 1/3) välja langenud aladest on seotud maaomaniku huvi puudumise või rendilepingu probleemidega, mistõttu ei ole teada nende alade edasise majandamise võimalikkus. Ülejäänud välja langenud alad vajavad heasse seisundisse viimiseks lisategevusi. Üksikute alade puhul tuleb kaaluda looduslikule arengule jätmist, kuna hooldustegevus on osutunud äärmiselt keeruliseks ja hooldustulemust ei ole võimalik saavutada.“

2022. a jäi PLK taotlemise alt välja 1430 ha 2021. a taotletud PLK-sid, millest 61%-le ei taotletud ka ÜPT toetust.

Joonis 1. PLK toetuse saajate arv ja toetusala pind 2007.–2022. a (määramiste alusel, 2015.–2017. a kohta MAK 2007–2013 ja MAK 2014–2020 perioodi näitajad kokku) (PMK, 2022a); (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

PMK 2021. a põllumajandustootjate e-küsitlusele vastanud 2712 tootjast 250 (9,2%) olid PLK toetuse taotlejad ning neist 17% arvates kompenseerib PLK toetus nõuetest tulenevad lisakulutused ja saamata jäänud tulu täielikult, 29% arvates osaliselt, 14% arvates ei kompenseeri, 29% ei osanud vastata ning 10% arvates ei põhjusta piirangud täiendavaid kulutusi. Küsimuse kohta lisati 76 kommentaari. Toodi välja PLK-de hooldamisega seonduvad suured kulud – alad asuvad sageli logistiliselt raskesti ligipääsetavates kohtades, on kivisuse ja ebatasasuse tõttu raskesti hooldatavad, samas on pinnas õrn ega võimalda suurte masinatega ja igal ajal seal toimetamist, kulukad on ka aedade ehitamine ja loomade sage külastamine. Juhul kui hooldatavad PLK alad asuvad väikesaarel, siis on veel lisapiiranguid peale seadusandlike õigusaktide, nt praktiliselt puudub võimalus lisasööda ostmiseks ja hankimiseks ning kariloomade realiseerimiseks, samas kui kontrolli käigus leitakse puudusi, vähendatakse olulisel määral toetust. Korduvalt märgiti, et PLK-de taastamis- ja hooldustööde kulu on suurem kui selle eest saadav toetus. Lisaks selgus e-küsitluse põhjal, et vastajatel, kelle omandis või kasutuses on PLK-sid ja neid vähemalt osaliselt hooldatakse

¹ PLK tegevuskava 2021–2027 (KeA, 2020) toob välja, et „2019. aastal täitis käesoleva perioodi esimene viieaastane hoolduskohustuse periood ning võrreldes 2020. aastaga ei jätkatud poolloodusliku koosluse hooldustoetuse taotlemist ligikaudu 600 hektaril“. Käesolevas aruandes leiti aga, et see pind oli 1000 ha ehk 400 ha suurem. Erinevuse põhjus võib olla, et PLK tegevuskavas on lähtutud KeA kooskõlastatud pinnast, mitte PRIA-s taotletud pinnast – kogu KeA kooskõlastatud pinnale aga enamasti PRIA-st toetust ei taotleta. PMK 2020. a kohta käivas aruandes (PMK, 2022a) toodi välja, et silmapaistvam erinevus KeA kooskõlastatud ja taotletud pinna vahel oli lamminiitude puhul – ligi 400 ha, mis võibki olla väljalangenud pindade erinevuse põhjus

(710 vastajat ehk 26% kõigist vastajatest), moodustab PLK-de hooldamisest saadav tulu põhisissetuleku (üle poole kogu sissetulekust) vaid 5%-l, lisasissetuleku 46%-l ning 49% ei osanud vastata. (PMK, 2022u)

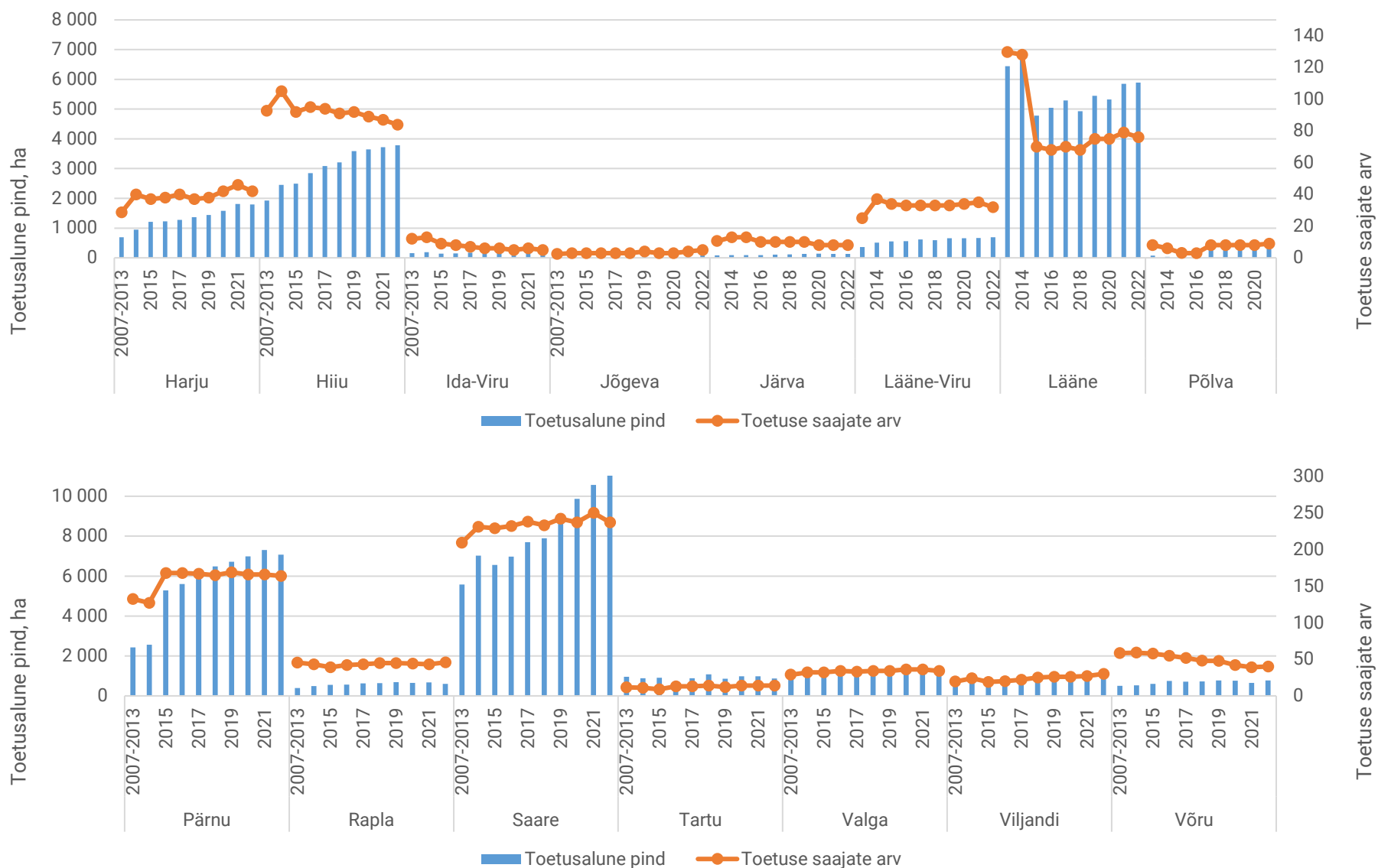
E-küsitluses uuriti ka millist tuge PLK-de hooldajad vajavad: 57% hinnangul oleks vajalik saada rohkem infot erinevatest toetusvõimalustest, 28% peab vajalikuks koolitusi PLK-de hoolduskavade kohta, 25% rohkem PLK-dega seotud koolitusi erinevatel teemadel ja 24% personaalset nõustamist PLK hooldamiseks. Küsimuse kohta lisati 68 kommentaari. Soovitakse pigem praktilist abi – bürokraatlike nõuete vähendamist ning riigipoolset abi teede ja vajalike rajatiste rajamisel, väiketapamajade ehitamisel, hooldustehnika soetamisel või korraldamisel ning laidude hooldamisel; suuremat rahalist toetust, hoolduse kvaliteetsust tõestanud hooldaja eelisõigust rentida riigi PLK-sid piirkonnas ja kindlust rendilepingute jätkumisel ning kohalike eelistamist kaugemalt tulevate PLK hooldajate ees. (PMK, 2022u)

Üheks MAK 2014–2020 PLK toetuse eesmärgiks on suurendada hooldatavate alade pindala ning see eesmärk on eeltoodud pindade põhjal siiski saavutatud. Toetuse saajate arv aastani 2013 kasvas ning seejärel langes ja jäigi perioodil 2015–2022 püsivalt madalamaks – kuna PLK toetusalune pind siiski kasvas, on tootja kohta hooldatav PLK pind järelkult kasvanud. PLK toetuse määratud summad jäid perioodil 2015–2022 olenevalt aastast vahemikku 3,8 kuni 6,1 miljonit eurot ning olid nende aastate peale kokku 39,7 miljonit eurot (PRIA, 30.03.2023a andmetel) ([Lisa 2](#)).

PLK-sid leidub teatud piirkondades nagu näiteks Lääne-Eestis ja saartel rohkem, seetõttu on neis piirkondades ka PLK toetusalune pind suurem. Maakonniti olid läbi aastate suurimad PLK toetusalused pinnad Saare, Lääne, Pärnu ja Hiiu maakonnas ([Joonis 2](#); [Lisa 1](#)) (PMK, 2022a); (PRIA, 20.03.2023 andmetel). 2015. a toimusid suured muutused Lääne ja Pärnu maakonnas, mis tuleneb haldusreformi järgsest maakonnapiiride muutumisest. Joonisel on maakondlik jaotus 2007.–2014. a PLK toetusaluste ehk määratud pindade kohta esitatud haldusreformi eelsete, 2015.–2021. a kohta haldusreformi järgsete piiride järgi. Sellest tulenevalt toimuski Lääne maakonnas 2015. a hüppeline pinna vähenemine, Pärnu maakonnas aga hüppeline kasv. Suuremad muutused aastate jooksul ongi toimunud maakondades, kus PLK-sid rohkem esineb. Perioodi 2007–2013 kohta on joonisel toodud näitajate aastate keskmised väärtused, kuid detailselt vaadates toimus nende aastate jooksul pidev tõus nii hooldatavas pinnas kui ka toetuse saajate arvus.

Läbi aastate asusid suurimad PLK toetusalused pinnad maakondades, kus neid rohkem esineb – Saare, Lääne, Pärnu ja Hiiu maakonnas.

Meede M10.1.7 - poolloodusliku koosluse hooldamise toetus

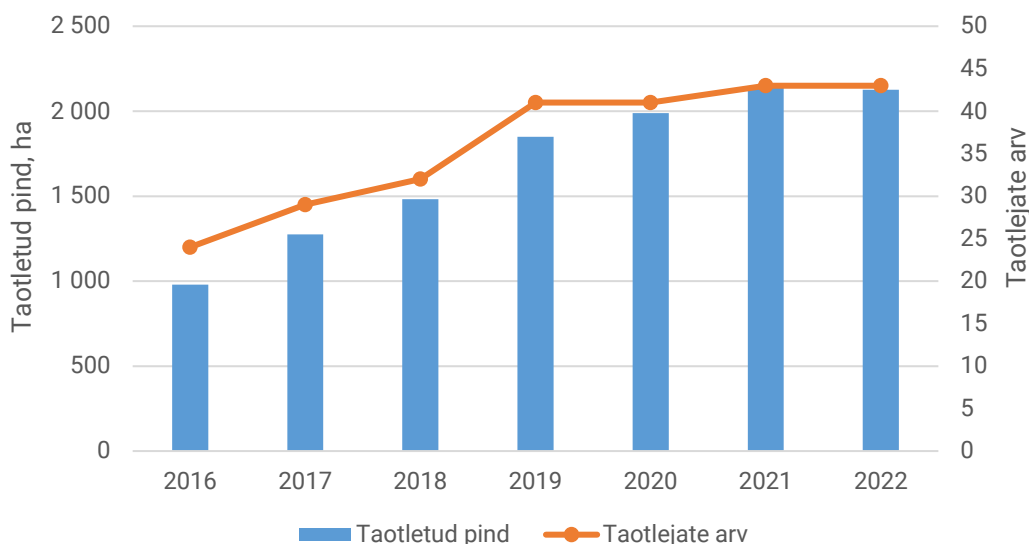
Joonis 2. PLK toetuse saajate arv ja toetuslune pind maakonniti 2007.–2022. a (määramiste ja PRIA tegevusmaakonna alusel; 2007.–2014. a kohta on maakonnad esitanud haldusreformi eelsete, alates 2015. a haldusreformi järgsete piiride järgi) (PMK, 2022a); (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotletud pind ja taotlejate arv

Alates 2016. a sai taotleda PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevust. Taotletud pind kasvas 979 hektarilt 2016. a 2144 hektarini 2021. a ning seejärel langes natuke olles 2022. a 2127 ha. Taotlejate arv on aastate jooksul küll kasvanud (24 taotlejalt 2016. a 43 taotlejani 2022. a), kuid kasv oli suurem aastani 2019, seejärel on näitaja küllaltki stabiilsena püsinud (Joonis 3; Lisa 3); (PMK, 2022a); (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Taotletud alade reaalse asukoha järgi esines neid Hiiumaa, Lääne-, Pärnu ja Saare maakonnas.

PLK toetuse määru järgi võib PLK lisategevuse eest toetust taotleda keskkonnaregistrisse kantud rannaala kohta, mis on määratud „Pärandniitude tegevuskava“ kohaselt liigikaitseliselt oluliseks poollooduslikuks koosluseks. Keskkonnaregistris on liigikaitseliselt oluliste rannaaladena (edaspidi ka keskkonnaregistri rannaala) märgitud 7644 ha (EELIS, 07.03.2023b andmetel). Järgnevalt leiti keskkonnaregistri rannaalade ja 2022. a PLK toetuse taotletud pindade (PRIA, 25.01.2023c andmetel) ühisosa, mis oli 5570 ha – seega taotleti PLK toetust 74%-le keskkonnaregistri rannaalade pinnast. Seejärel leiti keskkonnaregistri rannaalade ja PLK rannaalade lisategevuse toetuse taotletud pindade ühisosa ning leiti, et see on 1907 ha ehk 220 ha väiksem kui PLK lisategevuse toetust taotleti (2127 ha) – seega ei olnud 220 ha tegelikult toetusõiguslik. 1907 ha moodustas kogu keskkonnaregistri rannaalade pinnast 25%. Selle põhjal võib järeldada, et 3663 ha liigikaitseliselt olulistele rannaaladele taotleti küll PLK toetust, aga mitte lisategevuse toetust.

Keskkonnaregistri liigikaitseliselt oluliste rannaalade pind oli 7644 ha, millest PLK toetust taotleti 74%-le, PLK-de liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevust aga 25%-le.

Joonis 3. PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotlejate arv ja taotletud pind 2016.–2022. a (PMK, 2022a); (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Meetmele seatud sihttaseme saavutamine

Looduskaitse arengukava (KeM, 2012) kohaselt vajab Eestis kaitstavatel aladel säilitamist umbes 60 000 ha erinevaid poollooduslikke kooslusi, millest aastaks 2020 tuli tagada regulaarne hooldus vähemalt 45 000 hektaril (baastase 2011. aastal oli 25 000 ha). 2022. a oli PLK toetusala pind 35 808 ha ehk 80% looduskaitse arengukavas 2020. aastaks seatud eesmärgist. Samas on PLK-sid hoolduses ka väljaspool MAK PLK toetusega alasid ning seega tegelik saavutustase kõrgem. Pärandniitude tegevuskava 2021–2027 kohaselt oli 2020. aastal kaitstavatel aladel PLK-sid hoolduses kokku ligi 38 000 ha (KeA, 2020), mis moodustas looduskaitse arengukavas seatud eesmärgist 84%. Juhul, kui PLK-sid hooldatakse, aga neile pole taotletud PLK toetust, ei ole kohustuslik järgida mitmeid PLK toetusega seatud pärandkoosluste hooldamise olulisi nõudeid (hilisem niitmise alustamise kuupäev, hekseldamise keeld niidetavatel PLK-del jne). 2019. aastal tegi KeA paikvaatlusi aladel, kus PLK-dele taotleti ühtset pindalatoetust (aga mitte PLK toetust), ning tuvastas, et ligikaudu 20% nendest aladest majandatakse hekseldades (KeA, 2020). Liigirikaste alade valed meetoditega või valel ajal hooldamine

võib viia liigirikkuse vähenemiseni. Seetõttu on soovitatav innustada PLK hooldajaid taotlema PLK toetust ning ka muudel PLK hooldatavatel aladel järgima PLK toetusega seatud nõudeid, milleks on vajalik teadlikkuse tõstmine.

PLK toetuse aluse pinna sihttase MAK 2014–2020 alusel on 40 000 ha (MAK 2014–2020 perioodil tõsteti võrreldes MAK 2007–2013 perioodiga sihttasest 5000 ha võrra). 2022. aastaks oli sihttasemest saavutatud 90% (Tabel 1) – saavutuse tase on aasta-aastalt küll suurenenud, kuid sihttasemest jäi puudu veel ligi 4200 ha. Eesmärgi saavutamine sõltub otseselt ka PLK-de taastamisest, sest PLK toetust saab taotleda vaid keskkonnaregistrisse kantud hoolduskõlblikele PLK-dele. Lisaks ei taotleta kogu hoolduskõlblike PLK-de pinnale PLK toetust – tootjal on PLK alade osas valida PLK toetuse või teiste MAK pindalatoetuste vahel, sest PLK toetusega samale maale teisi MAK pindalatoetusi taotleda ei saa.

2022. a moodustas PLK toetuslune pind 90% MAK 2014–2020 raames seatud sihttasemest (40 000 ha) ehk seatud eesmärgi ei saavutatud.

Pärandniitude tegevuskava 2021–2027 (KeA, 2020) toob välja, et kui 2020. aastal oli kaitstavatel aladel PLK-sid hoolduses ligi 38 000 ha, siis ülejäänud keskkonnaregistris oleval ligi 39 000 hektaril puudub hooldustegevus ja majandamisest väljas olevad alad vajavad esmalt taastamist (võsa ja roostiku eemaldamist, puittaimestiku liituvuse vähendamist, mätaste purustamist jms) ja vajaduse korral ka ligipääsude rajamist. Kaitstavatel aladel oli 2020. aastal taastamises ligikaudu 3200 hektarit pärandniite. Pärandniitude tegevuskava 2021–2027 seab eesmärgiks taastada aastaks 2027 täiendavalt 12 230 ha, mis võimaldaks saavutada eesmärgi, et 2027. aastal oleks hoolduses 50 000 ha pärandniite.

Tabel 1. PLK toetusluse pinna saavutustase eesmärgist perioodil 2007–2022 (määratud pinna alusel) (PMK, 2022a); (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

Aasta	2007– 2013 keskmine	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Toetuslune pind, ha	21 317	24 156	24 919	26 400	29 113	29 679	32 186	33 435	35 247	35 808
Saavutustase eesmärgist*, % (toetuslune pind)	61	69	62	66	73	74	80	84	88	90

* Perioodi 2007–2014 saavutustaseme arvutamisel on aluseks MAK 2007–2013 sihttase 35 000 ha, 2015.–2022. a saavutustaseme arvutamisel on aluseks MAK 2014–2020 sihttase 40 000 ha. 2015.–2017. a pinnad sisaldavad nii MAK 2007–2013 kui ka MAK 2014–2020 raames toetatud PLK alasid.

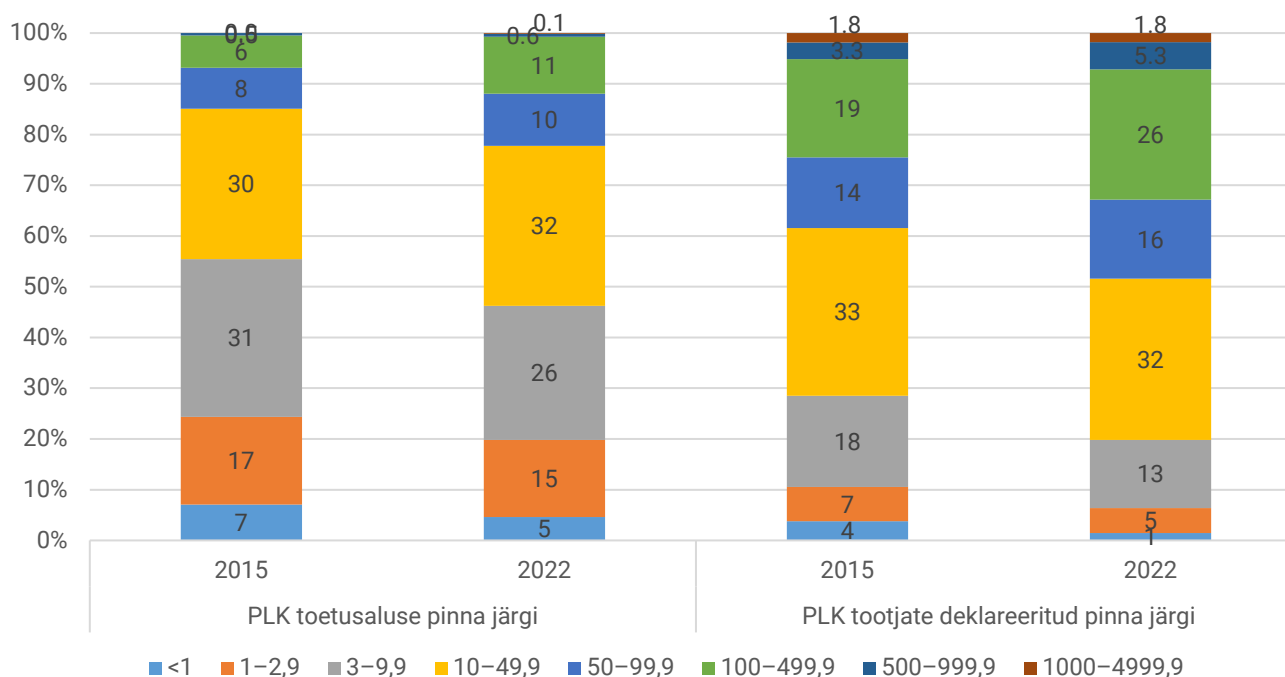
Toetuse saajate jaotumine suurusgruppidesse lähtuvalt määratud ja deklareeritud pinnast

PLK toetuse saajad jagati PLK toetusluse ehk määratud pinna järgi suurusgruppidesse – seda nii 2015. kui ka 2022. a kohta, et jälgida muutusi MAK 2014–2020 rakendamise esimesel ja viimasel aastal. Ilmneb, et 2022. aastaks on võrreldes 2015. aastaga vähenenud PLK toetuse saajate osakaal, kes kuuluvad suurusgruppidesse kuni 9,9 ha ning suurenenud PLK toetuse saajate osakaal, kes kuuluvad PLK toetusluse pinna järgi suurusgruppidesse ≥ 10 ha (Joonis 4) (PRIA, 07.03.2016 andmetel); (PRIA, 20.03.2023 andmetel). PLK toetuse saajate osakaal, kes kuulusid suurusgruppidesse < 50 ha oli 2015. a 85%, 2022. a aga 78%. 2022. a kuulus PLK toetusluse pinna järgi enim suurusgruppidesse 10–49,9 ha (32%) ja 3–9,9 ha (26%).

PLK toetusluse pinna järgi kuulusid suurusgruppidesse alla 50 ha 2015. a 85% ja 2022. a 78% PLK toetuse saajatest.

PLK toetuse saajatel on enamasti aga ka muud maad kui ainult PLK-d: 2022. a võrdus 828-st PLK toetuse saajast 70-l ehk 8,5%-l PLK toetuslune pind kogu deklareeritud pinnaga². Samas 66%-l moodustas PLK toetuslune pind kogu deklareeritud pinnast vähem kui poole. Seetõttu uuriti lähemalt ka PLK toetuse saajate jagunemist suurusgruppidesse lähtuvalt deklareeritud pinnast ning leiti, et suurusgruppidesse < 50 ha kuulus 2015. a 62%, 2022. a aga vaid 52%. 2022. a kuulus PLK toetuse saajate deklareeritud pinna järgi enim suurusgruppidesse 10–49,9 ha (32%) ja 100–499,9 ha (26%).

² Deklareeritud pinna all mõeldakse kogu põllumajandusmaa pinda, mille taotleja on pindalatoetuste taotlusele märkinud, k.a selline pind, millele ühtegi toetust ei taotleta (taotlejal on kohustus märkida taotlusele kogu tema kasutuses olev põllumajandusmaa)

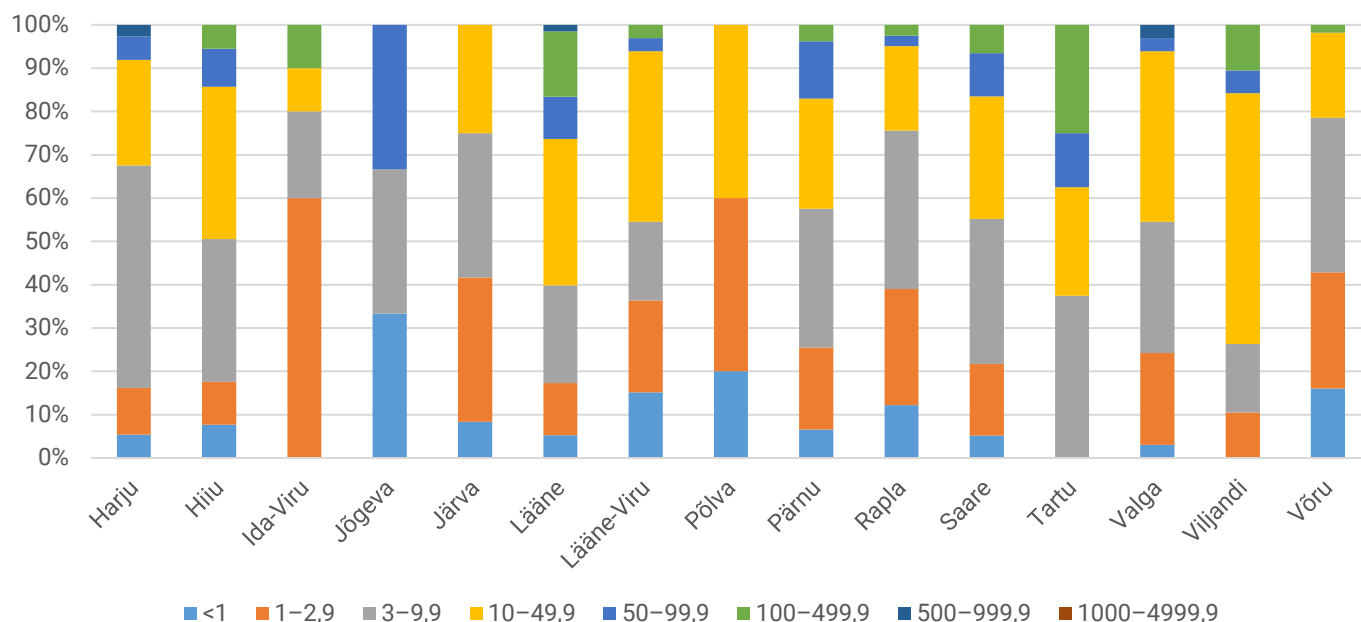
Joonis 4. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt PLK toetusala ja deklareeritud pinnast 2015. ja 2022. a (PRIA, 07.03.2016 andmetel); (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

Kõigi 2022. a PLK toetuse saajate deklareeritud pind oli kokku 117 278 ha, millest PLK määratud pind (35 808 ha) moodustas 31% (PRIA, 20.03.2023 andmetel). 2022. a 828 PLK toetuse saajast oli PT50A vormi (pindala toetuste taotlus ja maksetaotlus koos põldude loeteluga) esitanud 760 tootjat (92%) ning nende taotletud pind oli kokku 83 124 ha (71% kogu deklareeritud pinnast). Sellest 57 250 ha ehk 69% olid püsirohumaad (maakasutus taotlusel püsirohumaad, keskkonnatundlik püsirohumaad või tagasirajatud rohumaad; sisaldab osaliselt ka PLK toetusega kaetud alasid) ja 24 059 ha ehk 29% põllukultuurid (PRIA, 25.01.2023c andmetel). Põllukultuure oli PT50A vormil märkinud 361 PLK toetuse saajat ehk 44% kõigist 828-st PLK toetuse saajast. Seega on PLK toetuse saajate peamine maakasutus püsirohumaad.

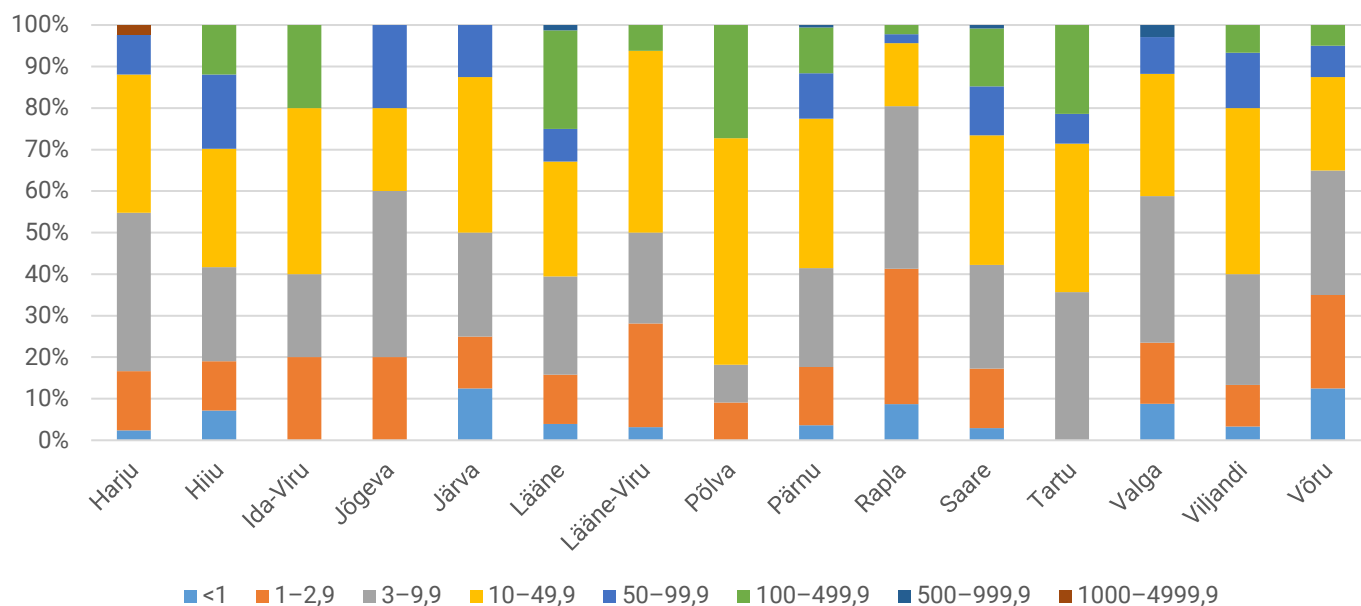
2022. aastal kasvas võrreldes 2015. aastaga ≥ 50 ha suurusgruppidesse kuuluvate PLK toetuse saajate osakaal enim Hiiu, Ida-Viru, Järva, Põlva, Saare ja Võru maakonnas, vähenes aga enim Jõgeva ja Tartu maakonnas.

PLK toetuse saajate kuuluvust erinevatesse suurusgruppidesse lähtuvalt PLK toetusala pinnast 2015. ja 2022. a uuriti ka maakonniti (haldusreformi järgne PRIA tegevusmaakond). Kui 2015. a kuulus ≥ 50 ha suurusgruppidesse vähem kui 10% PLK toetuse saajatest Harju, Järva, Lääne-Viru, Põlva, Rapla, Valga ja Võru maakonnas, siis 2022. a vaid Lääne-Viru ja Rapla maakonnas (Joonis 5). Vähemalt 25% PLK toetuse saajatest kuulusid suurusgruppidesse ≥ 50 ha 2015. a Jõgeva, Lääne ja Tartu maakonnas, 2022. a Hiiu, Lääne, Põlva, Saare ja Tartu maakonnas. Vähemalt 10% võrra kasvas suurusgruppidesse ≥ 50 ha kuuluvate PLK toetuse saajate osakaal 2022. a võrreldes 2015. aastaga Hiiu, Ida-Viru, Järva, Põlva, Saare ja Võru maakonnas (vastavalt 15%, 10%, 13%, 27%, 10% ja 11% võrra) ning langes enim Jõgeva ja Tartu maakonnas (vastavalt 13% ja 9% võrra).

2015

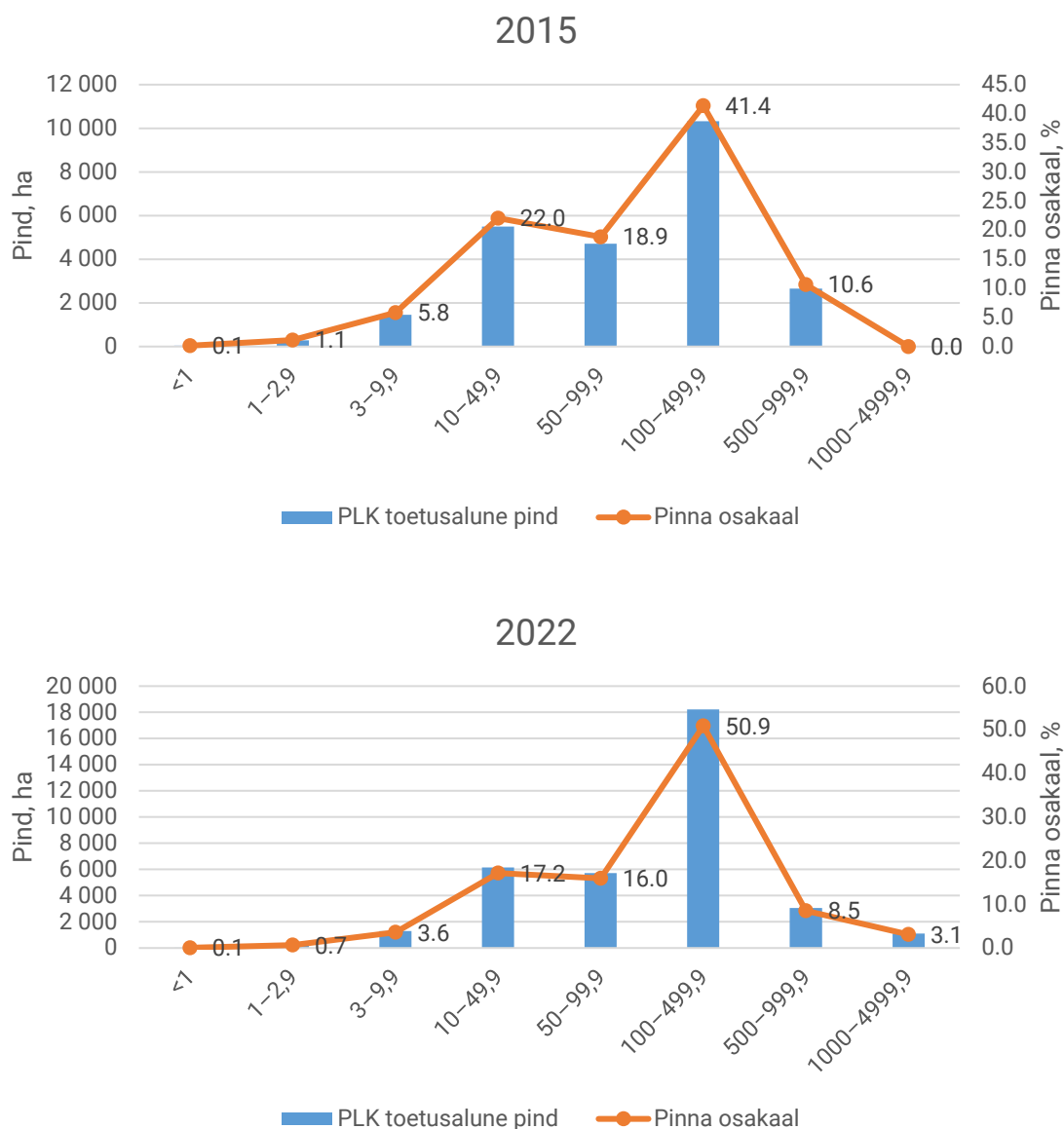
2022

Joonis 5. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt PLK toetusalusest pinnast maakonniti 2015. ja 2022. a (PRIA tegevusmaakonna alusel; haldusreformi järgsed piirid) (PRIA, 07.03.2016 andmetel); (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

Lisaks uuriti PLK toetusalususe ehk määratud pinna ja selle osakaalu jagunemist eri suurusgruppi kuuluvate tootjate vahel. Selgus, et nii 2015. kui ka 2022. a hooldasid suurimat pinda tootjad suurusgrupist 100–499,9 ha (vastavalt 41% ja 51% pinnast) (Joonis 6). Nagu eelpool välja toodud, kuulus PLK toetusalususe pinna järgi suurusgruppidesse <50 ha 2015.a 85% ja 2022. a 78% PLK toetuse saajatest, samas ilmneb nüüd, et nende majandada oli vastavalt vaid 29% ja 22% PLK toetusalususest pinnast. Seega majandasid PLK toetuse saajad, kes kuulusid suurusgruppidesse ≥50 ha 2015. a 71% ja 2022. a 78% PLK toetusalususest pinnast.

2022. aastal majandasid PLK toetuse saajad, kes kuulusid suurusgruppidesse ≥50 ha (neid oli 22%), 78% PLK toetusalususest pinnast.

Joonis 6. PLK toetusala pind ja osakaal vastavast kogupinnast suurusgrupiti 2015. ja 2022. a (PRIA, 07.03.2016 andmetel); (PRIA, 20.03.2023 andmetel)

Taotletud pinnad ja osakaalud lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist

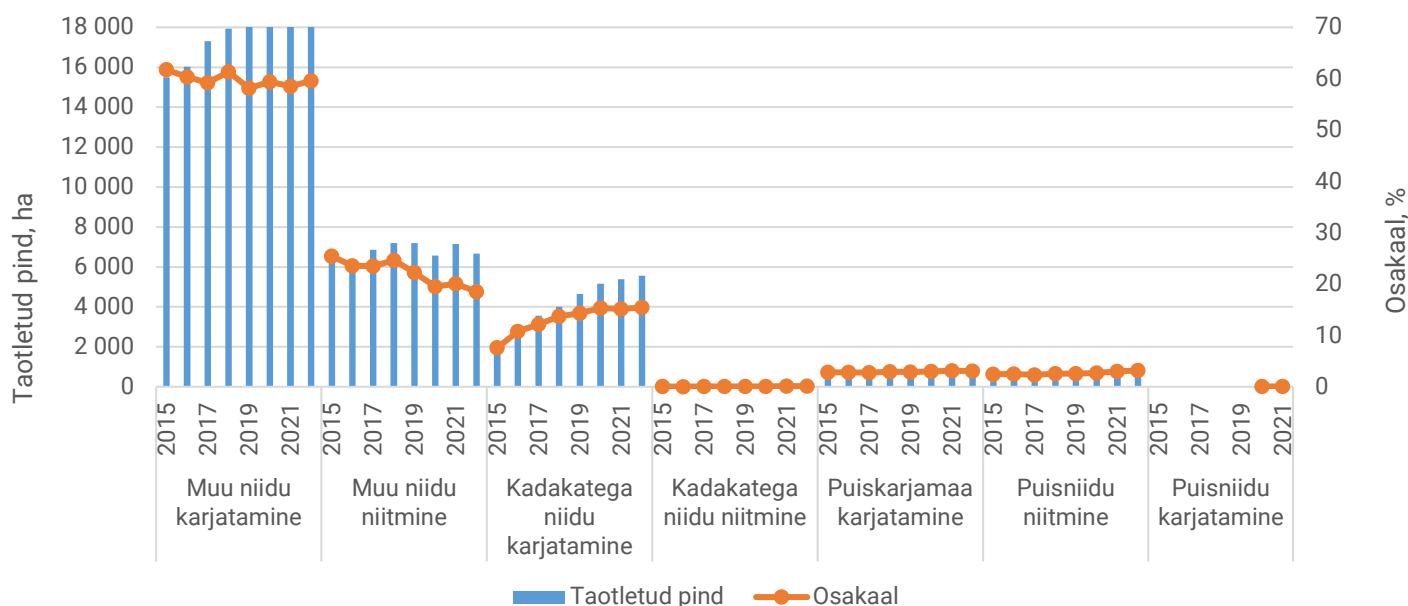
MAK 2014–2020 perioodil maksti toetust poolloodusliku koosluse hooldamiseks nelja tüüpi koosluste kohta: puisniit (PN), puiskarjamaa (PK), kadakatega niit (KN) ja muu niit (MN). 2019. aastani kehtis seitse ühikumäära (PN niitmise, PK karjatamise, KN karjatamise, KN niitmise, MN karjatamise, MN niitmise ja liigikaitseks oluliste rannaalade hooldamise kohta) ning 2020. aastal lisandus kaheksas ühikumäär PN karjatamise eest (varem oli puisniitudel lubatud vaid niitmine, nüüd on lubatud ka karjatamine puisniidu taastamise järel niidutaimestiku taastumise eesmärgil või kui puisniitu on enne niidetud ja niide kokku kogutud). MAK 2007–2013 alusel sai taotleda toetust muu niidu ja puisniidu hooldamiseks, kuid majandamisviis muu niidu puhul oli KeA poolt vaid soovituslik. 2015.–2022. a jooksul taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, seejärel muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele (Joonis 7; Lisa 4) (PMK, 2022a); (PRIA, 25.01.2023a andmetel).

Perioodil 2015–2022 taotleti kõigil aastatel enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, seejärel muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele.

PLK toetuse üheks eesmärgiks on suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate PLK-de osakaalu. Perioodil 2015–2022 on karjatamise teel hooldatavate PLK-de osakaal kasvanud 72%-lt 78%-ni ning niitmise teel hooldatavate PLK-de osakaal langenud 28%-lt 22%-ni (Lisa 4). Seejuures on ka karjatatav pind pidevalt kasvanud: 18 103 hektarilt 2015. a 28 130 hektarini 2022. a. Niitmise teel hooldatav taotletud pind aga 2022. a võrreldes 2021. aastaga langes – vastavalt 7876 ha ja 8249 ha.

Karjatamise teel hooldatav PLK toetuse taotletud pind suurenes perioodil 2015–2022 72%-lt 78%-ni.

PMK 2021. a põllumajandustootjate e-küsitlusele vastanud 2712 tootjast 298 (42%) omasid PLK-sid, mida hooldavad loomi karjatades (PMK, 2022u). Nendest 54% karjatavad veiseid, 39% lambaid/kitsi ja 24% hobuseid.

Joonis 7. PLK toetuse taotletud pinnad ja osakaalud lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist 2015.–2022. a (PMK, 2022a); (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

PLK-de analüüs elupaigatüüpide kaupa

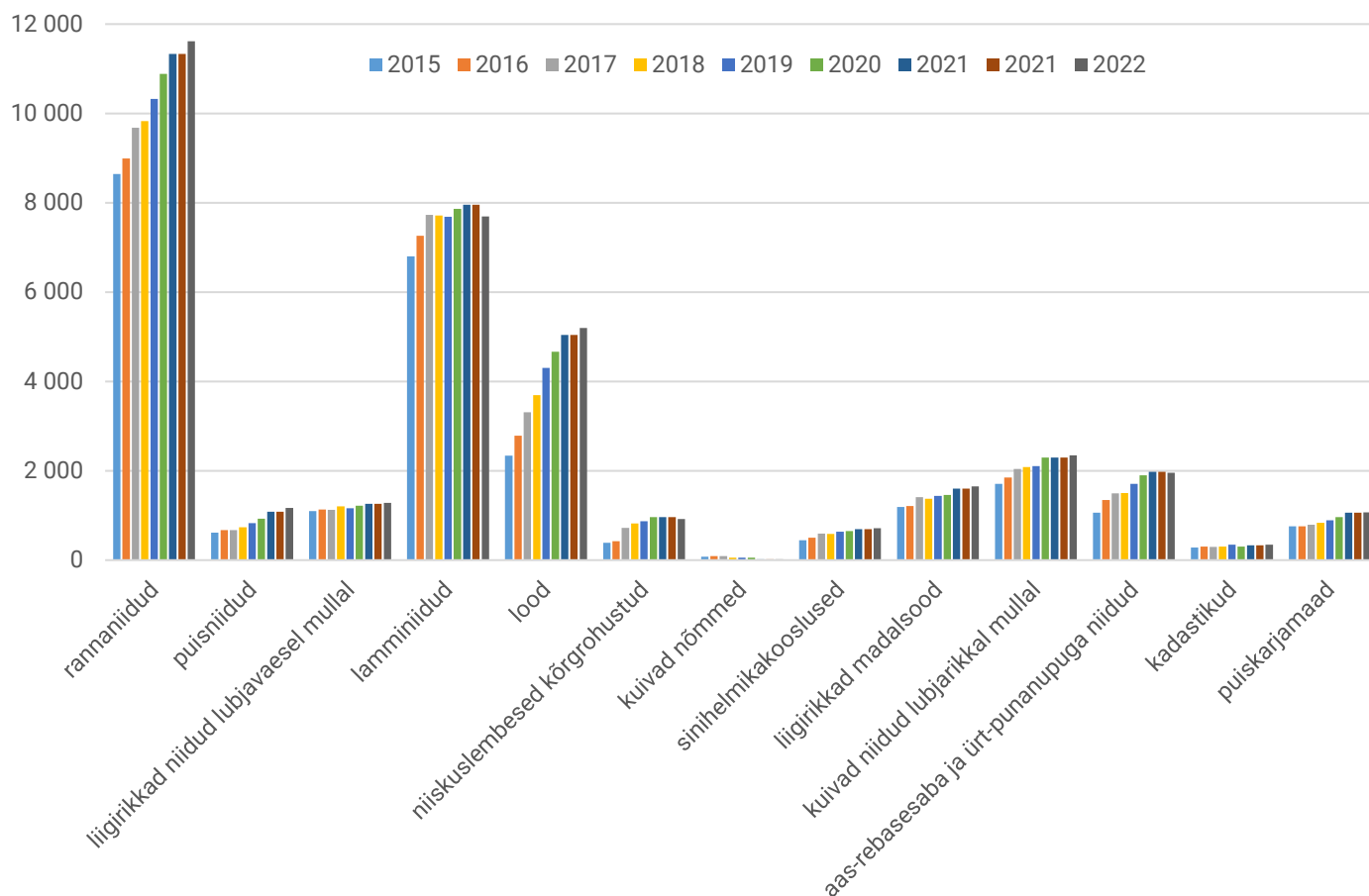
Nagu eespool välja toodud eristatakse PLK toetuse maksmisel nelja tüüpi: puisniit, puiskarjamaa, kadakatega niit ja muu niit. Need tüübid sisaldavad endas ka detailsemat PLK elupaigatüüpide jaotust (Tabel 2). Järgnevalt analüüsiti PLK taotletud pindade³ jaotust lähtuvalt PLK elupaigatüüpidest. Selgus, et 18 ha PRIA-s taotletud pinnast ei kattunud keskkonnaregistri PLK-dega (mis on aga toetuse saamise eeltingimus) – seetõttu arvati see pind edasistest analüüsides välja ja taotletud pinnaks arvestati 35 988 ha (mitte 36 006 ha). Perioodil 2015–2022 olid suurimate taotletud pindadega ranna- ja lamminiidud ning loopealsed ja väikseimate taotletud pindadega kuivad nõmmed ja kadastikud (Joonis 8; Lisa 5) (PMK, 2022a); (EELIS, 07.03.2023b andmetel), (PRIA, 25.01.2023c andmetel).

Läbi aastate 2015–2022 olid suurimate PLK taotletud pindadega ranna- ja lamminiidud ning loopealsed, väikseimate pindadega aga kuivad nõmmed ja kadastikud.

³ Taotletud pindade osas on siin perioodi 2015–2021 kohta kasutatud KeA PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud pindasid, 2022. a kohta aga PRIA-s taotletud PLK toetuse pindasid. KeA kooskõlastatud pind võib olla natuke suurem kui PRIA-s taotletud pind, sest kogu KeA-s kooskõlastatud pinnale alati PRIA-s toetust ei taotleta. 2021. a oli nt KeA kooskõlastatud pind 57 ha suurem kui PRIA taotletud pind

Tabel 2. PLK-de elupaigatüübid ja nende kuuluvus eri PLK toetuse ühikumääraga tüüpide alla

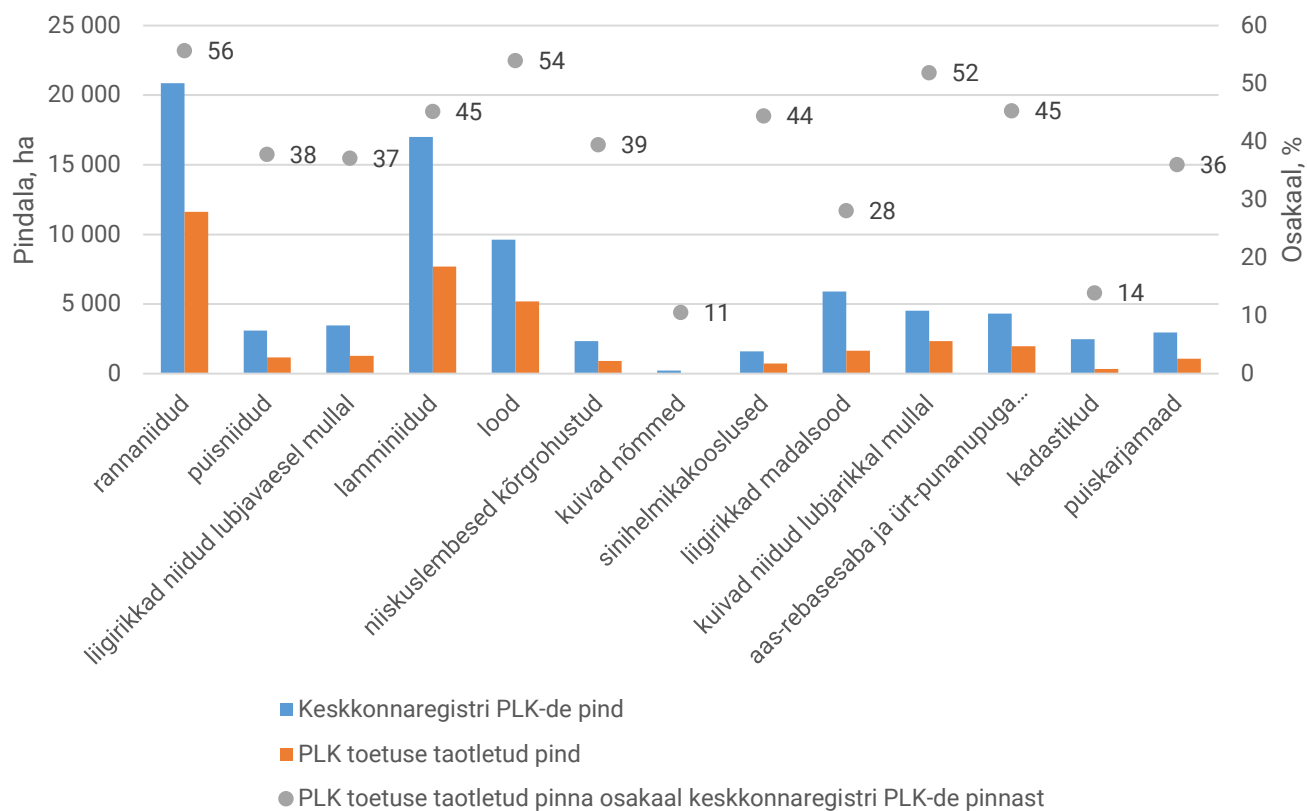
Elupaigakood	Elupaigakoodile vastav PLK tüüp	Muu niit	Kadakatega niit	Puisniit	Puis-karjamaa
1630*	rannaniidud	x			
6530*	puisniidud			x	
6270*	liigirikkad niidud lubjavaesel mullal	x			
6450	lamminiidud	x			
6280*, 8240(*)	lood	x	x		
6430	niiskuslembedes kõrgrohus	x			
4030	kuivad nõmmed	x	x		
6410	sinihelmikakooslused	x			
7230	liigirikkad madalsood	x			
6210, 6210*	kuivad niidud lubjarikkal mullal	x	x		
6510	aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	x			
5130	kadastikud		x		
9070	puiskarjamaad				x

Joonis 8. KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud pinnad 2015.–2021. a ja PRIA-s PLK toetuse taotletud pinnad 2022. a elupaigatüüpide kaupa (PMK, 2022a); (EELIS, 07.03.2023b andmetel); (PRIA, 25.01.2023c andmetel)

PLK toetuse taotletud pind moodustas 2022. a keskkonnaregistri PLK-dest 46%, elupaigatüübiti jäi vahemikku 11–56%.

PLK toetust saab taotleda keskkonnaregistrisse kantud PLK-dele. Järgnevalt leiti kui suure osa moodustas 2022. aastal PRIA-s PLK toetuse taotletud pind keskkonnaregistri PLK-de pinnast elupaigatüüpide kaupa. Keskkonnaregistri PLK-de pind oli 07.03.2023 seisuga 78 380 ha (EELIS, 07.03.2023b andmetel) ning PRIA-st taotleti sellele alale 2022. aastal toetust 35 988 hektarile (PRIA, 25.01.2023c andmetel) ehk 46%-le (Lisa 6). Kõige suuremale osale keskkonnaregistri PLK-dest oli toetust taotletud rannaniitudele, loopealsetele ja kuivadele niitudele lubjarikkal mullal (vastavalt 56, 54 ja 52%) ning kõige vähem kuivadele nõmmedele ja kadastikele (vastavalt 11 ja 14%) (Joonis 9). PLK toetuse taotletud pinna osakaal keskkonnaregistri PLK-de pinnast jääb olenevalt elupaigatüübist vahemikku 11–56% – üks oluline tegur, miks osakaalud suuremad ei ole on see, et PLK toetust saab taotleda vaid keskkonnaregistrisse kantud hoolduskõlblikele PLK-dele. Nt 2020. aasta märtsi seisuga olid keskkonnaregistri PLK-dest hoolduskõlblikud ligi pooled (PMK, 2020a). Igal aastal taastatakse uusi PLK-sid, mida saab seejärel hooldama hakata. Nagu eespool välja toodud, seab pärandniitude tegevuskava 2021–2027 (KeA, 2020) eesmärgiks taastada aastaks 2027 täiendavalt 12 230 ha (võrreldes aastaga 2020), mis võimaldaks saavutada eesmärgi, et 2027. aastal oleks hoolduses 50 000 ha pärandniite. Ka keskkonnaregistri PLK-de pind on ajas muutuv, mille põhjusteks on nt uute kaitstavate loodusobjektide moodustamine või olemasolevate piiride muutmine, PLK-de kandmine erametsamaa toetustõiguslike alade kihile ja seega PLK-de kihilt väljaarvamine, lisaks võib muutuda PLK-de pind vastavalt inventeerimistulemustele.

Joonis 9. Keskkonnaregistri PLK-de ja PRIA-s PLK toetuse taotletud pinnad ning viimase osakaal esimesest elupaigatüüpide kaupa 2022. a (EELIS, 07.03.2023b andmetel); (PRIA, 25.01.2023c andmetel)

PLK alade kattuvus ÜPT ja MAK toetustega

Tootjal on PLK alade osas valida PLK toetuse või teiste MAK pindalatoetuste vahel, sest PLK toetusega samale maale teisi MAK pindalatoetusi taotleda ei saa. Küll saab aga PLK toetusega muu niidu ja niidetava puisniidu maale taotleda ÜPT toetust, kui need vastavad ÜPT toetuse tingimustele. 2022. a taotleti samale maale nii PLK kui ka ÜPT toetust muu niidu puhul 23 064 ha ning puisniidu puhul 333 ha, mis on kokku 23 397 ha (65% kogu PLK taotletud pinnast) (PRIA, 25.01.2023c andmetel). Lisaks kattus taotletud PLK-dest ÜPT taotletud pinnaga 0,2 ha kadakatega niite ja 1,7 ha puiskarjamaid, kuigi neile PLK tüüpidele ÜPT-d ei saa taotleda. Liigikaitseliselt oluliste rannaalade osas oli PLK ja ÜPT taotletud pinna kattuvus 2022. a 1816 ha (see pind sisaldub ka eelnevalt välja toodud muu niidu pinnas), ehk 85% PLK rannaalade lisategevuse taotletud pinnast. Aastate jooksul on väikeste sammudega kasvanud ÜPT toetusega alade osakaal PLK toetuse taotletud alade hulgas: 2018. a oli see 63%, 2022. a 65%.

2022. a taotleti samale maale nii PLK kui ka ÜPT toetust 65%-le kogu PLK taotletud pinnast.

2022. a taotleti keskkonnaregistri PLK-dest (78 380 ha) ÜPT ning MAK PLK, MAHE ja NAT toetust kokku 51%-le.

Keskkonnaregistri PLK kihi (EELIS, 07.03.2023b andmetel) ja PRIA e-põldude maakasutuse andmetega kihi (PRIA, 25.01.2023c andmetel) koosanalüüsi põhjal taotleti kogu keskkonnaregistri PLK-dest (78 380 ha) ÜPT-d 27 376 hektarile ehk 35%-le, millest 3982 hektarile ei olnud PLK toetust taotletud. Lisaks taotleti keskkonnaregistri PLK-dele 1250 ha MAHE ja 2503 ha NAT toetust. Enamus MAHE ja NAT toetusega

alasid kattus aladega, millele taotleti ka ÜPT toetust (mittekattuv osa oli vaid 4 ha). Seega taotleti 2022. a ÜPT ning MAK PLK, MAHE ja NAT toetust keskkonnaregistri PLK-dest 39 974 hektarile ehk 51%-le.

PLK-de kattumine Natura 2000 aladega jm kaitstavate loodusobjektidega

Aastani 2015 sai PLK toetust taotleda vaid Natura 2000 aladel asuvatele keskkonnaregistrisse kantud hoolduskõlblikele PLK-dele. MAK 2014–2020 raames tekkis võimalus PLK toetust taotleda ka väljaspool Natura 2000 alasid asuvatele, kuid keskkonnaregistrisse kantud kaitstavatel loodusobjektidel paiknevatele PLK-dele. 07.03.2023 seisuga keskkonnaregistri PLK kihi kogu pinnast (78 380 ha) asus väljaspool Natura 2000 alasid vaid 1709 ha ehk 2,2% (EELIS, 07.03.2023a andmetel); (EELIS, 07.03.2023b andmetel). 2022. a PLK toetuse taotletud pinnast asus väljaspool Natura 2000 alasid kaitstavatel loodusobjektidel 243 ha ehk 0,7% (EELIS, 07.03.2023a andmetel); (PRIA, 25.01.2023c andmetel).

2022. a PLK toetuse taotletud pinnast asus väljaspool Natura 2000 alasid paiknevatel kaitstavatel loodusobjektidel 243 ha ehk 0,7%.

Kaitstavatel loodusobjektidel asuvate PLK-de kaitse

PLK toetust saab vaid keskkonnaregistrisse kantud PLK-dele, mis asuvad kaitstaval loodusobjektil (kaitsealad, hoiualad, püsielupaigad ja kaitstavad looduse üksikobjektid). Lähtuvalt [looduskaitseseadusest](#) määratakse kaitsealade, püsielupaikade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitsekord kaitse-eeskirjaga ning lisaks võib kaitsealade ja hoiualade kaitse korraldamiseks koostada kaitsekorralduskava. Kui kaitse-eeskiri on õigusakt, mis määratleb kaitseala kaitse-eesmärgid ja valitseja, kaitseala piirid, lubatud, keelatud ja vajalikud tegevused kaitseala vööndites (loodusreservaat, sihtkaitsevöönd, piiranguvöönd), siis kaitsekorralduskava on rakenduslik tegevusplaan. Kaitsekorralduskavade koostamist korraldab Keskkonnaamet ning kavas kirjeldatakse ala väärtused, tuuakse välja loodusobjekti ohustavad tegurid ning nende mõju, seatakse kaitse eesmärgid, planeeritakse vajalikud tööd ja meetmed eesmärkide saavutamiseks, määratakse tööde tegemise eelisjärjestus, ajakava ja maht. (KeA, 2022). Vastavalt [kaitsekorralduskavade määrusele](#) on paika pandud kriteeriumid, mille järgi kava koostamise vajadust prioritseerida – seega on kava koostatud prioriteetsematele aladele. Lisaks toob looduskaitseaduse §17 lõige 1 välja, et kaitstava loodusobjekti poollooduslike koosluste esinemisaladel on vajalik nende ilmet ja liigilist koosseisu tagav tegevus, nagu niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine, mille ulatus määratakse hoiualadel kaitsekorralduskavadega, teistel kaitstavatel loodusobjektidel kaitse-eeskirjaga.

Lisaks võib lähtuvalt looduskaitseseadusest koostada elupaiga tegevuskava, mis koostatakse elupaiga soodsa seisundi tagamiseks, kui teadusinventuuri tulemused või muud andmed näitavad, et seni rakendatud abinõud seda ei taga või kui seda nõuab rahvusvaheline kohustus. Elupaiga tegevuskava oli koostatud ka poollooduslikele kooslustele aastateks 2014–2020 (KeA, 2013) ning hetkel kehtib pärandniitude tegevuskava 2021–2027 (KeA, 2020) – eesmärk on pärandniitude elurikkuse säilitamine ja selleks kaitsemeetmete planeerimine. Lisaks on välja töötatud eri tüüpi PLK-de hoolduskavad, mis sisaldavad olulist informatsiooni erinevate elupaigatüüpide kaitseväärtuste ning hooldamis- ja taastamisvõtete kohta. Seega on poollooduslikud kooslused eraldi tähelepanu all. Kõik meie pärandkooslused on arvatud Euroopa Liidu tasandil kaitstavate elupaikade hulka. Nende soodsa seisundi säilitamine on vajalik nii Eestis kui ka mujal Euroopas ning nende hoidmine on meie looduskaitse väga oluline vastutusvaldkond.

PLK-dega seotud liikide seisund

PLK toetuse üheks eesmärgiks on parandada PLK-dega seotud liikide seisundit ning suurendada elurikkust ja maastiku mitmekesisust. PLK meetme jaoks METK koordineerimisel mõjunäitajate kohta andmeid eraldi ei koguta, mistõttu kasutatakse üldiste PLK-dega seotud muutuste hindamiseks erinevaid kaudseid allikaid, millest peamiseks on KAUR-i koordineeritud riikliku keskkonnaseire tulemused. Viimaste põhjal on leitud, et seiratud taimekoosluste esinduslikkus, floristiline väärtus, funktsioonide säilimine ja looduskaitse väärtus olid kõigil uuritud kooslusetüüpidel (loopealsed, nõmmed, luha-, soostunud, pärisaru- ja rannaniidud) PLK toetusega aladel oluliselt kõrgemad kui toetuseta aladel (KAUR, 2019). Lisaks mõjus neile näitajatele positiivselt PLK toetuse kestus – mida pikemalt neile aladele toetust oldi makstud, seda kõrgemad olid taimenäitajad. Lindudest uuriti rannaniitude ja rohuneppide seire andmeid ja leiti, et rannaniitudel olid isendite arv, kaitsealuste liikide arv ja kaitsealuste isendite arv seda kõrgemad, mida suurem oli seirekohas PLK toetusega ala osakaal. Rohuneppide puhul leiti, et nende isendite arv oli seda kõrgem, mida rohkem PLK toetusega alasid seirepunktist 1000 m raadiuses esines. Päevaliblikate ja PLK toetuse näitajate vahel leiti kõige vähem olulisi seoseid, kuid leiti siiski, et päevaliblikate liikide arv oli seda kõrgem, mida suurem osa loendustransektist asus PLK toetusega aladel.

2020. aastal analüüsiti riikliku seire andmete põhjal täiendavalt PLK hooldamise mõju päevaliblikatele (KAUR, 2020) ning leiti, et poollooduslike koosluste hooldamine mõjub päevaliblikatele positiivselt. Hooldatud aladel oli kõrgem päevaliblikate arvukus kui hooldamata aladel. Leiti, et koos toetust saava poolloodusliku koosluse pindala kasvuga hooldatud alade ümbruses kasvab nii kõigi päevaliblikate kui ka niitudele spetsialiseerunud isendite arvukus ning niiduliblikate liikide arv. Niiduliblikatele, kes on elupaikade kinnikasvamise suhtes tundlikum päevaliblikate rühm, avaldas negatiivset mõju ka hooldusest möödunud aeg: mida rohkem aega oli möödunud viimasest hooldusest, seda vähem niiduliikide isendeid alalt leiti.

Riikliku seire tulemused viitavad, et kui kooslused on PLK toetuse abil hooldatud, siis on ka liikide seisund parem kui hooldamata aladel.

Riikliku seire tulemused näitavad seega, et kui kooslused on majandatud (PLK toetusega), siis on ka liikide seisund parem, kui majandamine puudub või ei ole piisavas ulatuses, siis kannatavad selle all ka liigid ja koosluste üldine seisund. 2010.–2017. a taimekoosluse seirepunktides asusid PLK toetusega aladel loopealsetel ja nõmmedel 15%, luha- ja soostunud niitudel 29%, pärisaruniitudel 22% ja rannaniitudel 56% seirepunktidest (KAUR, 2019). Rannaniitudel on seega PLK toetusega alad kõige paremini esindatud.

Selleks et hinnata pärandniitude taastamise tulemuslikkust, on koostatud 2019. aastal pärandniitude taastamistulemuslikkuse hindamise metoodika (Kalamees, R., 2019). Töös tehakse ettepanekuid riikliku seire täiendamiseks ning antakse soovitusi, kuidas on võimalik hinnata hooldustegevuse mõju elupaigale ja sealsetele liikidele. On leitud, et igasugune toetus või investeering, mis toetab avatud niiduelupaikade taastamist või püsimist maastikul, on Eesti elurikkuse seisundile positiivse mõjuga. Lisahäiringute tekitamine ja valgustingimuste parandamine niiduelupaigas toetab selle liigilist mitmekesisust, mis omakorda toetab nii pärandniitude soodsat seisundit kui ka nendele elupaikadele omaste liikide (sh paljude ohustatud ja kaitsealuste liikide) seisundit. (KeA, 2020)

Riiklikus seires hetkel siiski seirealade valikul PLK toetusega ei arvestata. Kuna PLK toetus panustab väga suurel määral PLK alade hooldamisse, peaks tulevikus suurendama ka PLK toetusega alade osa riiklikus seires. Seda teemat on käsitletud ka pärandniitude 2021–2027 tegevuskavas: „Kuigi riikliku seire eesmärgiks ei ole seatud seirata hooldustegevuse mõju, vaid selgitada välja liikide arvukuses ja levikus ning kooslustes toimuvad muutused, saab riikliku seire põhjal teha üldisi järeldusi hooldustegevuse mõjust liikidele. Selleks, et anda konkreetsemat hinnangut, kuidas

pärandniitude eri hooldusvõtted ja tegevused (näiteks karjatamine vs. niitmine, niitmise aeg, majandamata jäetud alad) aitavad kaasa elupaikade ja liikide soodsa seisundi säilimisel, on vaja analüüsida ja hinnata, kas seireandmed ning hooldusmeetmete käigus kogutavad andmed on piisavad, et neid omavahel analüüsida ja anda hinnanguid tegevuse kohta. Samuti tuleb üha enam tähelepanu pöörata, kuidas alapõhise kaitse tulemuslikkuse hindamisel saab ära kasutada riiklikus seires kogutavaid andmeid.” (KeA, 2020)

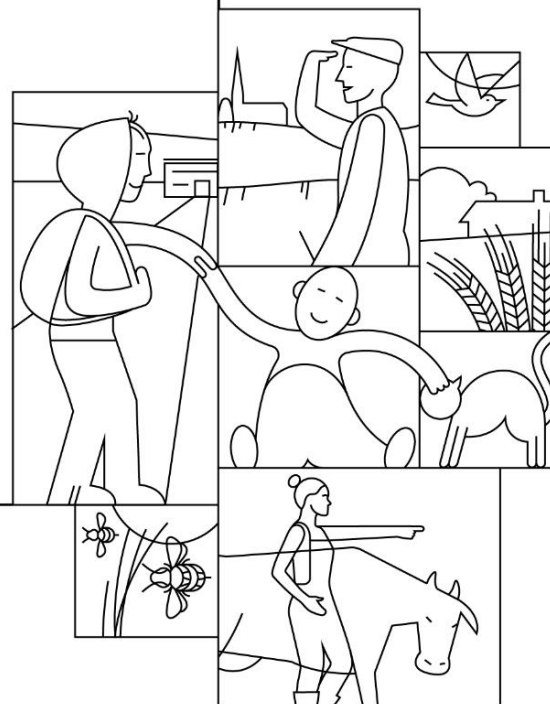
Kokkuvõte

- 2022. a määrati PLK toetust 35 808 hektarile ja 828 taotlejale. PLK toetuslune pind on aastate 2007–2022 jooksul pidevalt kasvanud – seega on täidetud PLK toetuse eesmärk suurendada hooldatavate alade pindala. Samas langes 2020. a välja ~1000 ha, 2021. a ~600 ha ja 2022. a ~1430 ha PLK-dest, millele eelmisel aastal PLK toetust taotleti. 2019. a lõppesid paljudel PLK tootjatel 5-aastased PLK kohustused ning erinevatel põhjustel ei olnud hooldajatel huvi PLK toetusega jätkata. 2022. a väljajäänud 1430 hektarist 61%-le ei taotletud 2022. a ka ÜPT toetust. Maakonniti olid läbi aastate suurimad toetusalsused pinnad Saare, Lääne, Pärnu ja Hiiu maakonnas.
- PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotletud pind kasvas 979 hektarilt 2016. a 2144 hektarini 2021. a, misjärel veidi langes olles 2022. a 2127 ha. Taotlejate arv kasvas 24 taotlejalt 2016. a 43 taotlejani 2022. a. Keskkonnaregistri liigikaitseliselt oluliste rannaalade pind oli 7644 ha, millest PLK toetust taotleti 2022. a 74%-le, PLK-de liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevust aga 25%-le.
- 2022. a moodustas PLK toetuslune pind 90% MAK 2014–2020 raames seatud sihttasemest (40 000 ha) – saavutuse tase on aasta-aastalt küll suurenenud, kuid sihttasemest jäi puudu veel ligi 4200 ha. Eesmärgi saavutamine sõltub otseselt ka PLK-de taastamisest, sest PLK toetust saab taotleda vaid keskkonnaregistrisse kantud hoolduskõlblikele PLK-dele. Lisaks ei taotleta kõigile hoolduskõlblikele PLK-dele PLK toetust – tootjal on PLK alade osas valida PLK toetuse või teiste MAK pindalatoetuste vahel, sest PLK toetusega samale maale teisi MAK pindalatoetusi taotleda ei saa. Liigirikaste alade valedel meetoditega või valel ajal hooldamine võib viia liigirikuse vähenemisele. Seetõttu on soovitatav innustada PLK hooldajaid taotlema PLK toetust ning ka muudel PLK hooldatavatel aladel järgima PLK toetusega seatud nõudeid, milleks on vajalik teadlikkuse tõstmine.
- PLK toetusluse pinna järgi kuulusid suurusgruppidesse alla 50 ha 2015. a 85% ja 2022. a 78% PLK toetuse saajatest. 2022. aastal majandasid PLK toetuse saajad, kes kuulusid suurusgruppidesse ≥50 ha (neid oli 22%), 78% PLK toetuslusest pinnast.
- 2015.–2022. a taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele. PLK toetuse üks eesmärk on suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate PLK-de osakaalu. Perioodil 2015–2022 suurenes karjatamise teel hooldatav ala 72%-lt 78%-ni.
- Elupaigatüübi olid läbi aastate 2015–2022 suurimate PLK taotletud pindadega ranna- ja lamminiidud ning loopealsed, väikseimate pindadega aga kuivad nõmmed ja kadastikud.
- PLK toetuse taotletud pind moodustas 2022. a keskkonnaregistri PLK-dest 46%. Lähtuvalt elupaigatüübist oli keskkonnaregistri PLK-dest suurimale osale PLK toetust taotletud rannaniitudele, loopealsetele ja kuivadele niitudele lubjarikkal mullal (vastavalt 56, 54 ja 52%) ning kõige vähem kuivadele nõmmedele ja kadastikele (vastavalt 11 ja 14%). Hoolduses olevate PLK-de osakaal sõltub palju ka alade hoolduskõlblikkusest, sest PLK toetust saab vaid hoolduskõlblikele PLK-dele – 2020. a märtsi seisuga olid keskkonnaregistri PLK-dest hoolduskõlblikud ligi pooled. Pärandniitude tegevuskava 2021–2027 seab eesmärgiks taastada aastaks 2027 täiendavalt 12 230 ha PLK-sid (võrreldes aastaga 2020), mis võimaldaks saavutada eesmärgi, et 2027. aastal oleks hoolduses 50 000 ha pärandniite.
- 2022. a taotleti samale maale nii PLK kui ka ÜPT toetust 23 397 hektarile (65% kogu PLK taotletud pinnast). Kogu keskkonnaregistri PLK-dest (78 380 ha) taotleti ÜPT-d 27 376 hektarile ehk 35%-le, millest 3982 hektarile ei olnud PLK toetust taotletud. Lisaks taotleti keskkonnaregistri PLK-dele 1250 ha MAHE ja 2503 ha NAT toetust. 2022. a taotleti keskkonnaregistri PLK-dest (78 380 ha) ÜPT ning MAK PLK, MAHE ja NAT toetust kokku 51%-le.

- PLK toetuse üks eesmärk on parandada PLK-dega seotud liikide seisundit ning suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust. Selle eesmärgi hindamiseks METK eraldi andmeid ei kogu. KAUR-i analüüsidest PLK toetuse efektiivsuse hindamiseks riiklike keskkonnaseire andmete põhjal on leitud PLK toetuse oluline positiivne mõju taimedele, lindudele ja päevaliblikatele. Riikliku seire tulemused näitavad seega, et kui kooslused on majandatud (PLK toetusega), siis on ka liikide seisund parem, kui majandamine puudub või ei ole piisavas ulatuses, siis kannatavad selle all ka liigid ja koosluste üldine seisund. Samas on riiklikus seires enamasti PLK toetusega seirealade osakaal väike – kuna PLK toetus panustab küllaltki suurel määral PLK alade hooldamisse, peaks tulevikus suurendama PLK toetusega alade osa riiklikus seires. Seda teemat on käsitletud ka pärandniitude 2021–2027 tegevuskavas.

Meede M10.1.5 - kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi
meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme
hindamisaruanne 2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Jooniste loetelu	2
Lisade loetelu	2
Kasutatud kirjanduse loetelu.....	2
Lühikokkuvõte	3
Meetme analüüs	3
Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus 2022. aastal.....	3
Kohalikku sorti põllukultuuride toetusosalused pinnad ja toetuse saajate arv	3
Kohalikku sorti viljapuude ja marjapõõsaste toetus ning toetuse saajate arv	7
Kokkuvõte.....	9

Jooniste loetelu

Joonis 1. SORT taotlusaluste põllukultuuride pind tegevusmaakonniti 2022. aastal	4
Joonis 2. 2022. aastal taotletud SORT toetusõiguslike põllukultuuride SORT toetusega ja toetuseta pind	5
Joonis 3. Põllukultuuridele SORT toetust saanud tootjate arv ja määratud pind tegevusmaakonniti aastatel 2015-2022...	6
Joonis 4. SORT taotlusaluste viljapuude ja marjapõõsaste sortide struktuur 2022. aastal	8

Lisade loetelu

- Lisa 1. MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede (põllukultuuride) kasvatamise toetuse saajate arv ja määratud pind (ha) tegevusmaakonniti aastatel 2015–2022
- Lisa 2. MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse taotlejate ja taotlusaluste viljapuu ja marjapõõsaste arvud (tk) aastatel 2015–2022

Kasutatud kirjanduse loetelu

- PMK, 2022a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme hindamisaruanne 2021. aasta kohta, 197 lk. Allikas: <https://metk.agri.ee/teadus-uuringud/maaelu-arengukava-hindamine/mak-2014-2020#mak-2014-2020-4-ja--2>
- PRIA, 01.03.2023a andmetel. SORT (2014-2020) andmed 2022. aasta kohta.
- PRIA, 06.03.2023b andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2022. aasta kohta.
- PRIA, 25.01.2023a andmetel. Maakasutus 2022. aastal.
- PRIA, 30.03.2023b andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 30.01.2023 ja määramised 20.02.2023 seisuga.
- PTA, 14.03.2023 andmetel. Sertifitseeritud seemnepartiid 01.07.2019 - 30.06.2022. Allikas: <https://pta.agri.ee/pollumehele-ja-maaomanikule/taimekasvatus/seemned#sertifitseeritud-seemnepartiid>

Lühikokkuvõte

2022. aastal taotles MAK 2014-2020 põllumajandusliku keskkonnatoetuse eritoetust kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust (SORT) kokku 52 taotlejat, viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest 32 taotlejat (12 641 istikule) ning põllukultuuride kasvatamise eest 20 taotlejat (285 ha). Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest määrati SORT toetust 32 tootjale (100% taotlejatest; 12 622 taimele; 75 757 eurot), neist 27 said toetust täies ulatuses, viis tootjat vähendamistega. Põllukultuuride kasvatamise eest määrati toetust 20 tootjale 279 hektari eest (20 891 eurot), mis on 100% taotlejate arvust ja 98% taotletud pinnast.

Võrreldes 2021. aastaga suurenes 2022. aastal taotluseliste viljapuude arv 193 taime võrra. Taotletud taimedest 81% olid marjapõõsad ja 19% viljapuud. Puuvilja- ja marjakultuuride lõikes taotleti enim toetust mustadele sõstardele (9785 taime, 77% taotletud taimede koguarvust) ja õunapuudele (1600 taime, 13% taotletud taimede koguarvust). 2447 viljapuu eest määrati 28 816 eurot toetust 17 tootjale ning 10 175 marjapõõsa eest määrati toetust 46 941 eurot 21 tootjale. SORT toetust ei taotletud õunasordile „Roogoja“, pirnisortidele „Liivi roheline võipirn“ ja „Tallinna pikk“ ning ploomisortidele „Kullamaa suur“, „Noarootsi kollane“, „Tartu kaunitar“ ja „Tartu kollane“.

SORT toetusala pindalast moodustas põlduba „Jõgeva“ 45 ha (1 toetuse saaja), põldhernes „Mehis“ 1,5 ha (1 toetuse saaja), kartul „Ando“ 1,6 ha (1 toetuse saaja), valge ristik „Jõgeva 4“ 154 ha (10 toetuse saajat) ja talirukis „Sangaste“ 77 ha (8 toetuse saajat).

Meetme analüüs

Kohalikku sorti taimede nimekirjas on 5 põllukultuuri ning 43 puuvilja- ja 12 marjakultuuri. Toetuse täpsemad nõuded on esitatud maaeluministri määruses nr 52 „Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus“. Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust (edaspidi SORT) sai MAK 2014-2020 perioodil taotleda olenevalt kultuurist kas pinna- või taimepõhiselt.

Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus 2022. aastal

**SORT toetust määrati
52 tootjale kokku
279 ha põllukultuuri ja
12 622 viljapuu ja
marjapõõsa eest.**

2022. aastal taotles MAK 2014-2020 SORT toetust kokku 52 taotlejat, viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest 32 taotlejat (12 641 istikule) ning põllukultuuride kasvatamise eest 20 taotlejat (284,57 ha) (PRIA, 01.03.2023a andmetel, PRIA, 25.01.2023a andmetel).

Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest määrati SORT toetust 32 tootjale (100% taotlejatest; 12 622 taimele; 75 757 eurot), neist 27 said toetust täies ulatuses, viis tootjat vähendamistega. Põllukultuuride kasvatamise eest määrati SORT toetust

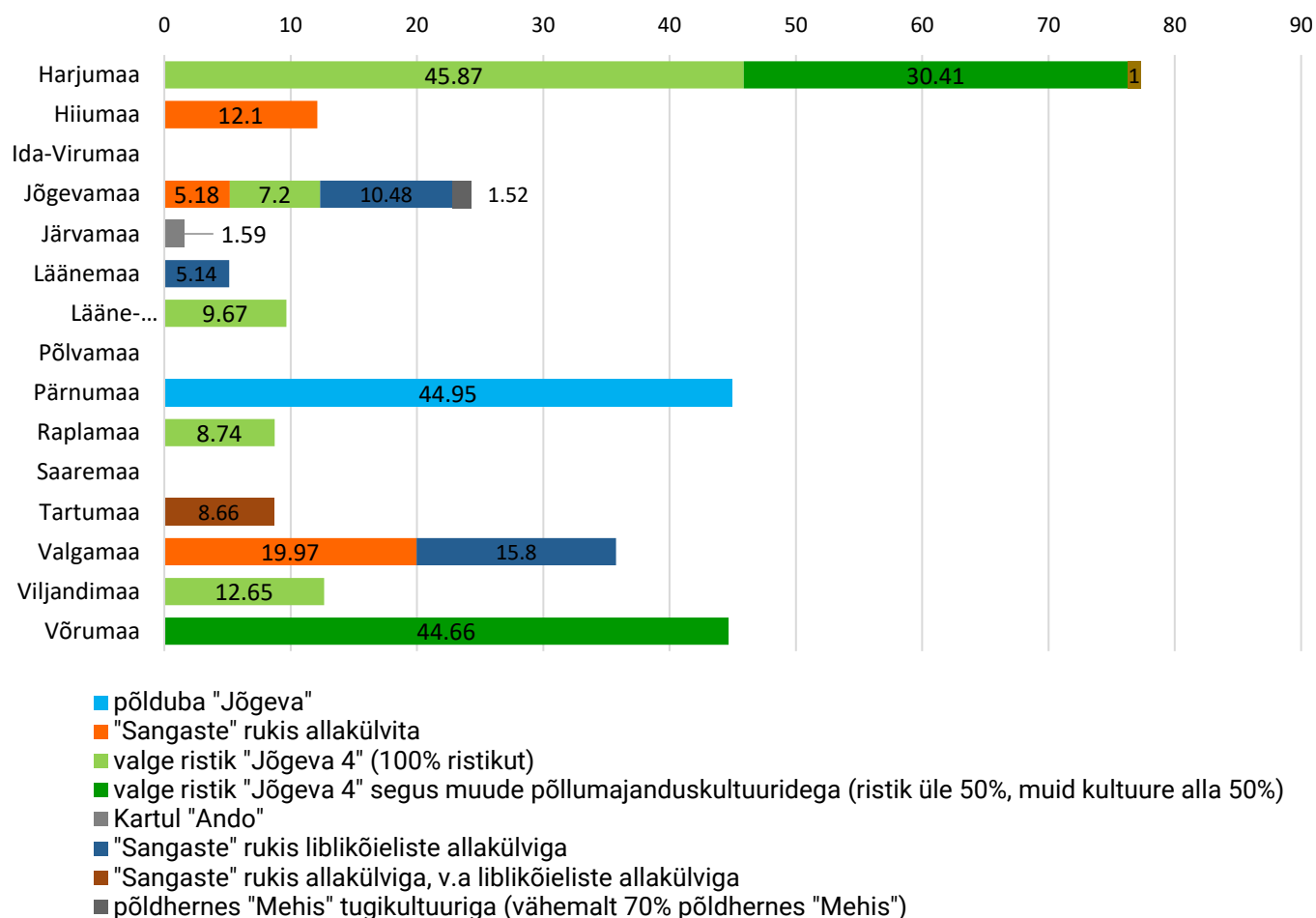
20 tootjale 279 hektari eest (20 891 eurot), mis on 100% taotlejate arvust ja 98% taotletud pinnast (2021. aastal said toetust 23 tootjat kokku 364 hektarile) (PRIA, 01.03.2023a andmetel, PRIA, 06.03.2023b andmetel).

Määratud SORT toetussumma kokku 52 tootjale oli 2022. aastal 96 648 eurot (PRIA, 30.03.2023b andmetel). Kohalikku sorti taimede kasvatamise meetme kogu perioodi eelarve on planeeritud 5,7 miljonit eurot ja sihttaseme pindala 1700 hektarit. Kogu perioodi pindalale seatud eesmärgist täideti 2022. aastal 16%.

Kohalikku sorti põllukultuuride toetusala pinnad ja toetuse saajate arv

SORT toetust põllukultuuridele taotleti 2022. aastal kaheteistkümnes maakonnas (v.a. Ida-Virumaa, Saaremaa ja Põlvamaa) 20 taotleja poolt kokku 284,57 hektarile (2021. aastal 383 hektarile) (PRIA, 01.03.2023a andmetel). 2022. aasta taotletud SORT pinnast 34% oli keskkonnasõbralikult majandatava toetusega (KSM) pind (97,72 ha) ja 66% (186,85 ha)

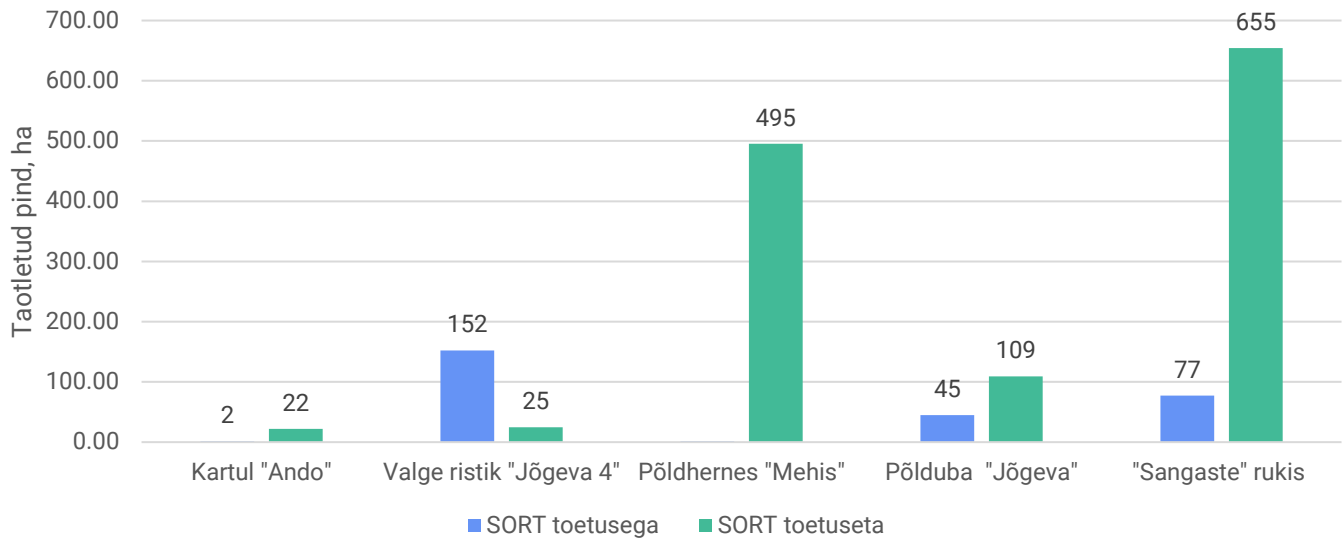
mahepõllumajanduse toetusega (MAHE) (PRIA, 25.01.2023a andmetel). Suurim taotletud pind (159,16 ha, 56% taotletud pinnast) oli valgel ristikul „Jõgeva 4“ (100% ristikut 84,09 ha ja segus muude põllumajanduskultuuridega, kus ristikut üle 50% ja muid kultuure alla 50% 75,07 ha). Järgnes 27% (77,35 ha) Sangaste rukis (allakülvita 37,27 ha, liblikõieliste allakülviga 31,42 ha, allakülviga (v.a liblikõieliste allakülv) 8,66 ha) ning põldoa „Jõgeva“ SORT pind oli 44,95 ha (16% taotletud pinnast). Kartulile „Ando“ taotles SORT toetust üks tootja (1,59 ha, 0,6% taotletud SORT pinnast). Põldhernele „Mehis“ taotles SORT toetust samuti üks tootja (1,52 ha, 0,5% taotletud SORT pinnast), (Joonis 1).

Joonis 1. SORT taotluseluste põllukultuuride pind tegevusmaakonniti 2022. aastal (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Kartuli „Ando“ kasvupind oli 2022. aastal kokku 24 ha ning sellest 93% (22 ha) oli SORT toetuseta (Joonis 2). Põldherne „Mehis“ kasvupind oli 2022. aastal kokku 497 ha ning sellest 99,7% (496 ha) oli SORT toetuseta. Põldherne „Mehis“ kasvupinnast 82% (405 ha) oli KSM, 6% (32 ha) MAHE ning 12% (60 ha) ÜPT toetuselise pind (pind, millele oli taotletud ÜPT toetust ning samal ajal ei olnud taotletud KSM ega MAHE toetust). Valget ristikut „Jõgeva 4“ kasvatati SORT toetuseta 25 ha (14% põllukultuuri kogupinnast). Põldoa „Jõgeva“ SORT toetuseta kasvupind oli 109 ha (71% põllukultuuri kasvupinnast) ning Sangaste rukki SORT toetuseta kasvupind oli 655 ha (89% põllukultuuri kasvupinnast).

**Põllukultuuridele määrati
SORT toetust
97% taotletud pinnast:**
- valge ristik „Jõgeva 4“ 154 ha,
- talirukis „Sangaste“ 77 ha,
- põldduba „Jõgeva“ 45 ha,
- kartul „Ando“ 1,6 ha,
- põldhernes „Mehis“ 1,5 ha

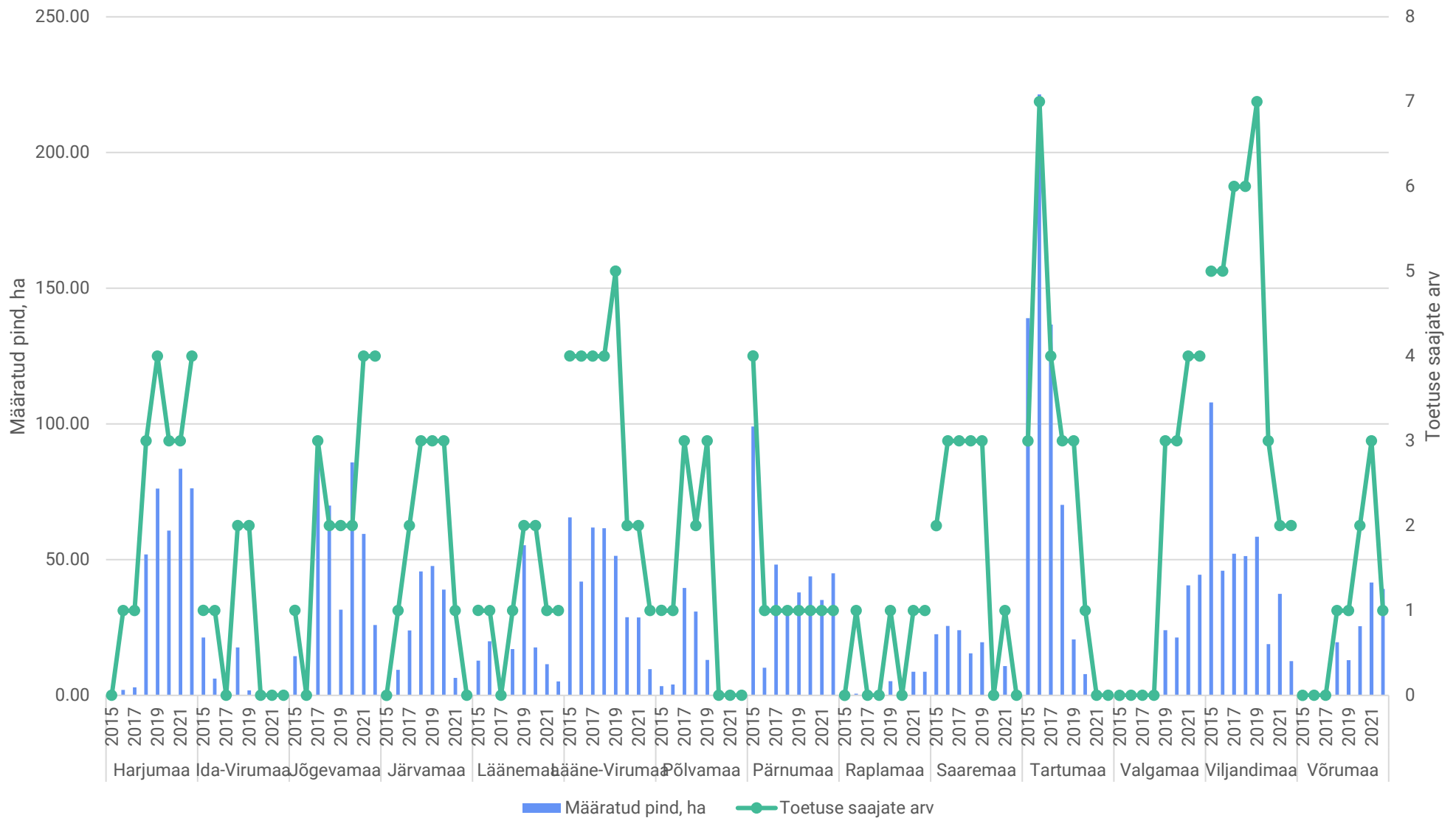

Joonis 2. 2022. aastal taotletud SORT toetusõiguslike põllukultuuride SORT toetusega ja toetuseta pind (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Põllumajandus- ja toiduameti andmetel (PTA, 14.03.2023 andmetel) sertifitseeriti põldherne „Mehis“ seemet 2020. aastal 2685 kg ning 2021. aastal põldherne „Mehis“ seemet ei sertifitseeritud. Põldoa „Jõgeva“ seemet sertifitseeriti 2021. aastal 40 067 kg ning 2020. aastal seemet ei sertifitseeritud. „Sangaste“ rukki seemet sertifitseeriti 2020. aastal 66 tonni ning 2021. aastal 175 tonni. Kartuli „Ando“ ja valge ristiku „Jõgeva 4“ seemet 2020. ja 2021. aastal ei sertifitseeritud.

SORT toetust määrati 279 ha (98% taotletud põllukultuuride pinnast), sellest põlduba „Jõgeva“ 45 ha (1 toetuse saaja), põldhernes „Mehis“ 1,5 ha (1 toetuse saaja), kartul „Ando“ 1,6 ha (1 toetuse saaja), valge ristik „Jõgeva 4“ 154 ha (10 toetuse saajat) ja talirukis „Sangaste“ 77 ha (8 toetuse saajat). SORT põllukultuuride toetuse saajate arv ja määratud pind tegevusmaakondade lõikes aastatel 2015-2022 on esitatud [lisas 1](#) ja [Joonis 3](#). Suurimad SORT määratud põllukultuuride pinnaga maakonnad olid Harjumaa (76 ha), Pärnumaa (45 ha), Valgamaa (44 ha) ja Võrumaa (39 ha).

Alates 2015. aastast on SORT määratud põllukultuuride pind vähenenud, kui 2015. aastal määrati SORT toetust kokku 486 ha, siis 2022. aastal 279 ha. Aastatel 2015-2022 määrati SORT põllukultuuride toetust kokku 3286 ha (SORT meetme kogu perioodi sihttaseme pindala oli 1700 ha).

Joonis 3. Põllukultuuridele SORT toetust saanud tootjate arv ja määratud pind tegevusmaakonniti aastatel 2015-2022 (PMK, 2022a); (PRIA, 06.03.2023b andmetel)

Kohalikku sorti viljapuude ja marjapõõsaste toetus ning toetuse saajate arv

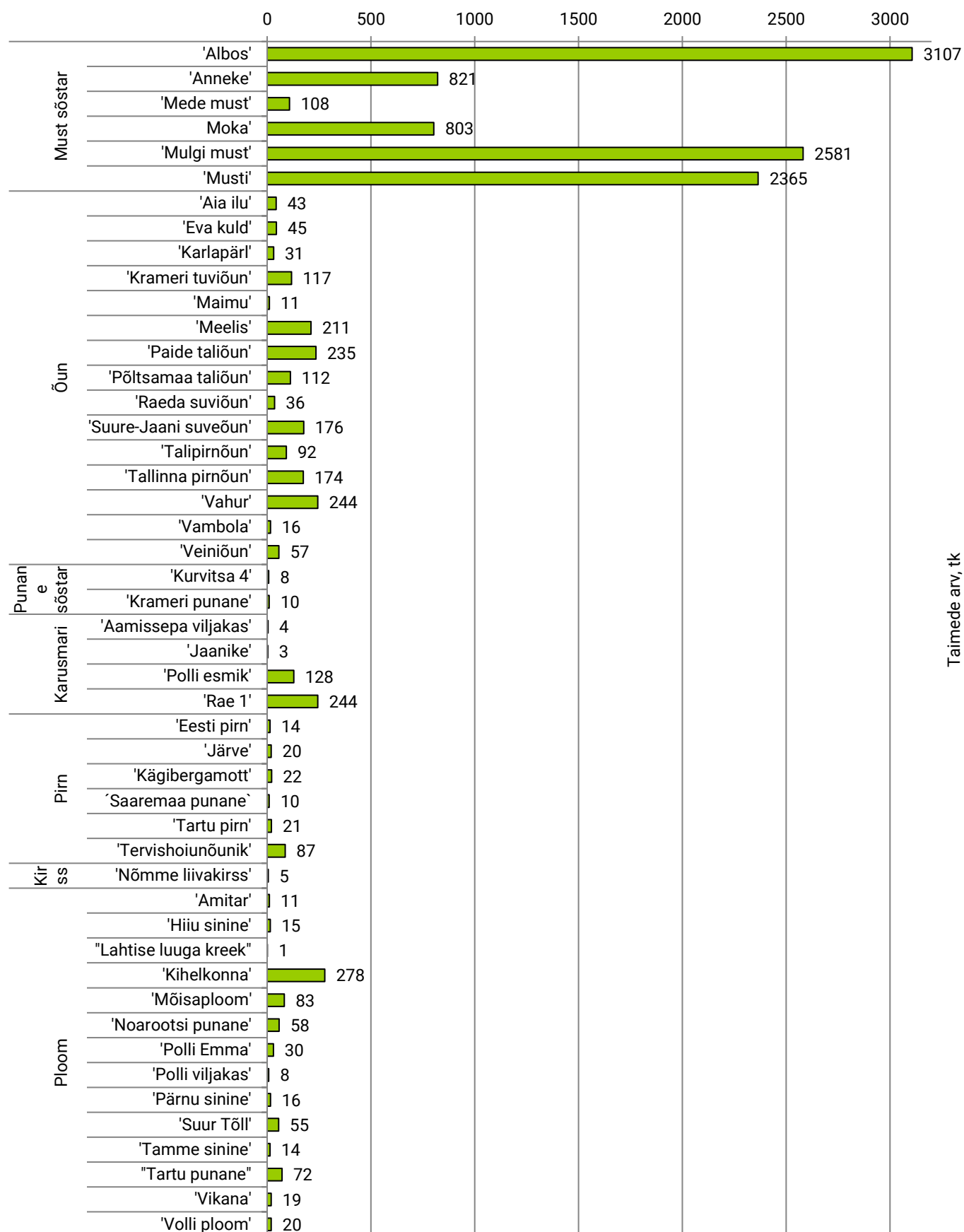
MAK 2014-2020 perioodi algusest alates on SORT taotluste arv suurenenud ligi 4 korda ja taotlusluse viljapuude ja marjapõõsaste arv 9 korda.

2022. aastal taotles SORT toetust viljapuudele ja marjapõõsastele 32 tootjat 12 641 taimele (2021. aastal 27 tootjat kokku 6646 taimele), (Lisa 2), (PRIA, 01.03.2023a andmetel). 2022. ja 2021. aasta taotlusluse viljapuude ja marjapõõsaste andmete võrdlusest selgub, et taotlusluse mustsõstarde arv on suurenenud üle kahe korra (2021. aastal 3999 ning 2022. aastal 9785 mustsõstra istikut). SORT taotlusluse punase sõstra istikute arv on alates 2015. aastast olnud igal aastal 9 istikut (2 taotlust), kuid 2022. aastal taotleti SORT toetust 18 punase sõstra istikule (4 taotlust). Taotlusluse viljapuude arv suurenes 193 taime võrra (2021. aastal 2266 ning 2022. aastal 2459 SORT taotlusluse viljapuud). Taotlusluseid õunapuid tuli juurde 148 ning pirnipuid 52.

Taotletud taimedest 81% olid marjapõõsad ja 19% viljapuud. Puuvilja- ja marjakultuuride lõikes taotleti enim toetust mustadele sõstardele (9785 taime, 77% taotletud taimede koguarvust) ja õunapuudele (1600 taime, 13% taotletud taimede koguarvust). Taotlusluse ploompuid arv (680 taime) moodustas 5% taotletud taimede koguarvust. MAK 2014-2020 perioodi algusest alates on SORT taotluste arv suurenenud ligi 4 korda ja taotlusluse viljapuude ja marjapõõsaste arv 9 korda.

SORT toetust viljapuudele ja marjapõõsastele määrati 2022. aastal 32 tootjale 12 622 taime eest (99,8% taotluslusest taimedest) kogusummaga 75 757 eurot. 2447 viljapuu eest määrati 28 816 eurot toetust 17 tootjale ning 10 175 marjapõõsa eest määrati toetust 46 941 eurot 21 tootjale (PRIA, 30.03.2023b andmetel).

Sorditi taotleti kõige rohkem toetust karusmarjadest sordile „Rae 1“ (244 taime), punastest sõstardest sordile „Krameri punane“ (10 taime) ning musta sõstra sordile „Albos“ (3107 taime), (Joonis 4). Pirni sortidest taotleti kõige rohkem toetust sordile „Tervishoiunõunik“ (87 taime), õunasortidest sordile „Vahur“ (244 taime), ploomisortidest oli populaarseim „Kihelkonna“ (278 taime). Marjapõõsastest (12 sorti) ja kirssidest (1 sort) taotleti toetust kõikidele toetusõiguslikele sortidele. Õunapuudest ei taotletud toetust sordile „Roogoja“. Toetust ei taotletud ka pirnisortidele „Liivi roheline võipirn“ ja „Tallinna pikk“ ning ploomisortidele „Kullamaa suur“, „Noarootsi kollane“, „Tartu kaunitar“ ja „Tartu kollane“.

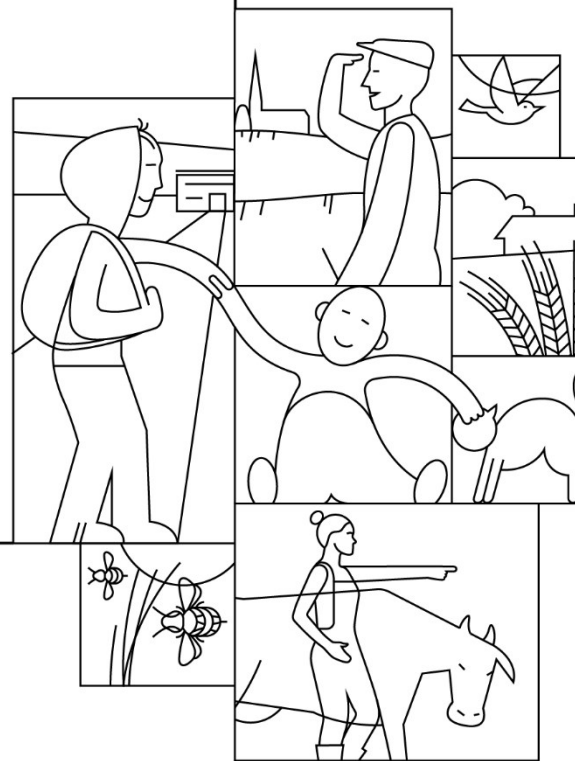
Joonis 4. SORT tootlusaluste viljapuude ja marjapõõsaste sortide struktuur 2022. aastal (PRIA, 01.03.2023a andmetel)

Kokkuvõte

- 2022. aastal taotles MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust (SORT) kokku 52 taotlejat, viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest 32 taotlejat (12 641 istikule) ning põllukultuuride kasvatamise eest 20 taotlejat (285 ha).
- Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest määrati SORT toetust 32 tootjale (100% taotlejatest; 12 622 taimele; 75 757 eurot), neist 27 said toetust täies ulatuses, viis tootjat vähendamistega.
- Põllukultuuride kasvatamise eest määrati SORT toetust 20 tootjale 279 hektari eest (20 891 eurot), mis oli 100% taotlejate arvust ja 98% taotletud pinnast. SORT toetusosalusest põllukultuuride pindalast moodustas põlduba „Jõgeva“ 45 ha (1 toetuse saaja), põldhernes „Mehis“ 1,5 ha (1 toetuse saaja), kartul „Ando“ 1,6 ha (1 toetuse saaja), valge ristik „Jõgeva 4“ 154 ha (10 toetuse saajat) ja talirukis „Sangaste“ 77 ha (8 toetuse saajat).
- Võrreldes 2021. aastaga suurenes 2022. aastal taotlusosaluste viljapuude arv 193 taime võrra (2021. aastal 2266 ning 2022. aastal 2459 SORT taotlusosalust viljapuud). Taotlusosaluseid õunapuid tuli juurde 148 ning pirnipuid 52.
- Taotletud taimedest 81% olid marjapõõsad ja 19% viljapuud. Puuvilja- ja marjakultuuride lõikes taotleti enim toetust mustadele sõstardele (9785 taime, 77% taotletud taimede koguarvust) ja õunapuudele (1600 taime, 13% taotletud taimede koguarvust).
- SORT toetust ei taotletud õunasordile „Roogoja“, pirnisortidele „Liivi roheline võipirn“ ja „Tallinna pikk“ ning ploomisortidele „Kullamaa suur“, „Noarootsi kollane“, „Tartu kaunitar“ ja „Tartu kollane“.

Meede M10.1.2 - piirkondlik veekaitse toetus

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi
meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme
hindamisaruanne 2022. aasta kohta

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Jooniste loetelu	2
Kasutatud kirjanduse loetelu	2
Lühikokkuvõte	3
Meetme analüüs.....	3
Kokkuvõte	5

Jooniste loetelu

Joonis 1. KSM taotlejate talvise taimkatte (TTK) pindala aastatel 2018-2022 NTA-l	4
Joonis 2. Piirkondliku veekaitse toetust saanud pindala aastatel 2018-2022.....	5

Lisade loetelu

Lisa 1. Piirkondliku veekaitsetoetuse toetusluse pindala ja toetuse saajate arv tegevuste kaupa aastatel 2018-2022

Kasutatud kirjanduse loetelu

PRIA, 20.03.2019a andmetel. *Määratud pinnad ja toetuse saajad 2018. a kohta.*
 PRIA, 28.02.2020a andmetel. *Määratud pinnad ja toetuse saajad 2019. a kohta.*
 PRIA, 01.03.2021a andmetel. *Määratud pinnad ja toetuse saajad 2020. a kohta.*
 PRIA, 28.01.2022a andmetel. *Maakasutus 2021. aastal.*
 PRIA, 02.03.2022a andmetel. *Määratud pinnad ja toetuse saajad 2021. aasta kohta.*
 PRIA, 25.01.2023a andmetel. *Maakasutus 2022. aastal.*
 PRIA, 06.03.2023b andmetel. *Määratud pinnad ja toetuse saajad 2022. aasta kohta.*

Lühikokkuvõte

Piirkondlik veekaitse toetus käivitus 2018. aastal. 2022. aastal toetati meetme tegevust, kus maa hoitakse osaliselt talvise taimkatte all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal 3188 hektaril. Meetme teist tegevust, kus maa hoitakse rohumaa all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 535 hektaril.

NTA-I oli 114 KSM tootjat pinnaga 8219 ha, kellel talvise taimkatte osakaal ulatus üle 60% taotlusalusest pinnast ja kes ei taotlenud toetust KSM talvise taimkatte lisategevuse ega ka VESIT eest.

Piirkondliku veekaitsetoetuse tegevusest suurenes 2022. aastal oluliselt vaid VESIT, mille puhul määratud pind suurenes 81%. VESIR pind seevastu vähenes 17 ha võrra võrreldes eelmise aastaga.

Potentsiaalset pinda jätkub NTA-I nii talvise taimkatte kui ka rohumaa pinna suurendamiseks.

Meetme analüüs

Meetme eesmärgiks on põllumajandusest lähtuva surve vähendamine keskkonnale NTA-I. Toetatakse kahte tegevust:

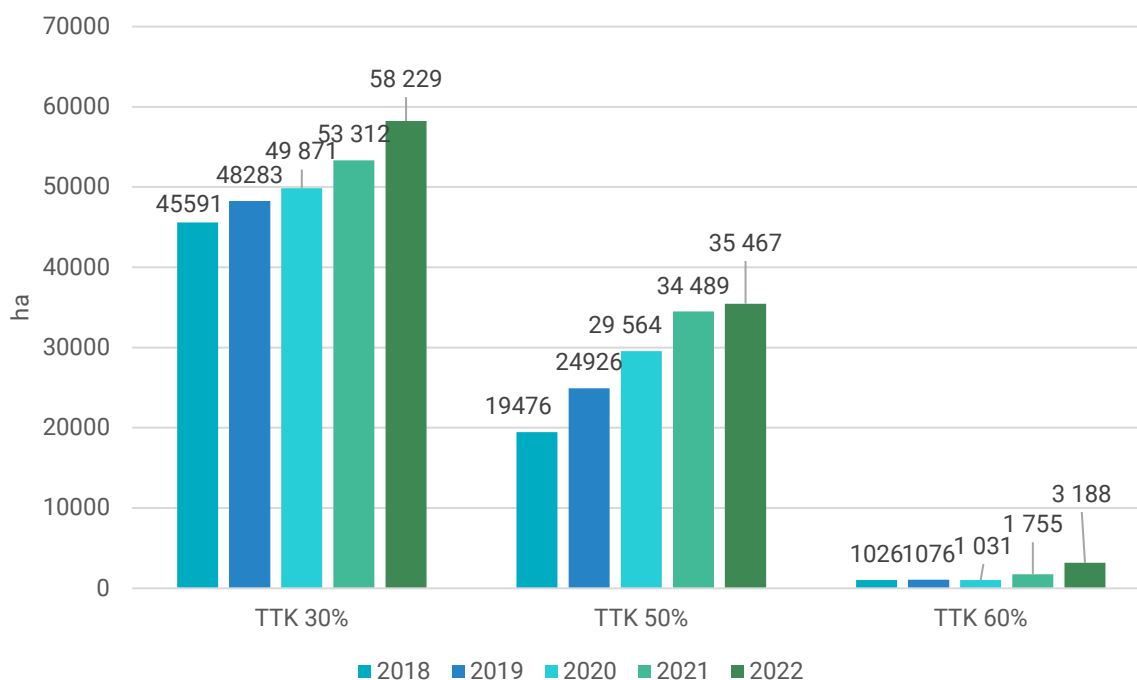
- maa hoidmine osaliselt talvise taimkatte all (VESIT) vähemalt viie järjestikuse kalendriaasta jooksul;
- maa hoidmine rohumaa all vähemalt viie järjestikuse kalendriaasta jooksul. Kohustuse jätkamist tuleb kinnitada igal aastal VESIR toetuse taotlemisega.

VESI toetus on 5-aastase kohustusega. Kohustuseperioodi esimesel aastal peab taotlejal olema kehtiv KSM kohustus. 2022. aastal sai võtta uue üheaastase VESI toetuse kohustuse või juhul kui taotleja suurendas oma 5-aastast kohustust üle 20% võrreldes kohustuse võtmise aastaga, algas uus kohustus, mille kestus on samuti üks kalendriaasta.

Toetuse mõlemal tegevusel on erinevaid piiranguid. Maa hoidmist osaliselt talvise taimkatte all saab taotleda põllumaale, millel kasvatatakse teravilja, kaunvilja, rühvelkultuuri, õli- või kiukultuuri, muud tehnilist kultuuri, ravim- või maitsetaimi, köögivilja või maasikat. Samuti saab toetust taotleda ka põllumaale, millel kasvatatakse kuni neljal järjestikusel aastal heintaimi ja hiljemalt heintaimede kasvatamise neljandale aastale järgneva kohustuseaasta 15. juunil kasvatatakse seal põllukultuuri, ravim- või maitsetaimi, köögivilja, maasikat või hoitakse seda maad mustkesas.

Toetust maa hoidmise eest rohumaa all vähemalt viie järjestikuse kalendriaasta jooksul (VESIR) võib taotleda NTA-I asuvale põllule, mis asub vähemalt 50% ulatuses kaitsmata põhjaveega alal või olulisel allika- ja karstialal või millel asub allikas või karstilehter. Toetust võib taotleda rohumaa (P, PR, TAR) kohta, ent ei või taotleda keskkonnatundliku püsirohumaa (TPR) kohta.

KSM põhitegevuse ja lisategevusena toetatud talvise taimkatte osakaal suurenes jätkuvalt ka 2022. aastal. KSM põhitegevusena sätestatud talvise taimkatte 30% nõuet rakendati NTA-I 58 229 ha, lisategevust, kus talvise taimkatte all peab olema 50% toetusõiguslikust maast, 35 467 ha. Kui piirkondlikku veekaitse meetet, kus talvise taimkatte all peab olema 60% toetusõiguslikust maast, määrati 2020. aastal vaid ühele tootjale pinnaga 1031 hektarit, siis 2021. aastal oli toetuse saajaid juba 5 pinnaga 1755 ha ja 2022. aastal määrati neile samadele tootjatele toetust juba 3188 hektarile (Joonis 1, Lisa 1). Samas oli NTA-I 114 KSM tootjat pinnaga 8219 ha, kes seda toetust ei taotlenud, kuigi talvise taimkatte osakaal ulatus neil üle 60% taotlusalusest pinnast ja kes ei taotlenud toetust KSM talvise taimkatte lisategevuse eest ega MAHE toetust. Toetuse taotlemata jätmise põhjuseks võib olla suhteliselt madal toetuse määr (7 €/ha).

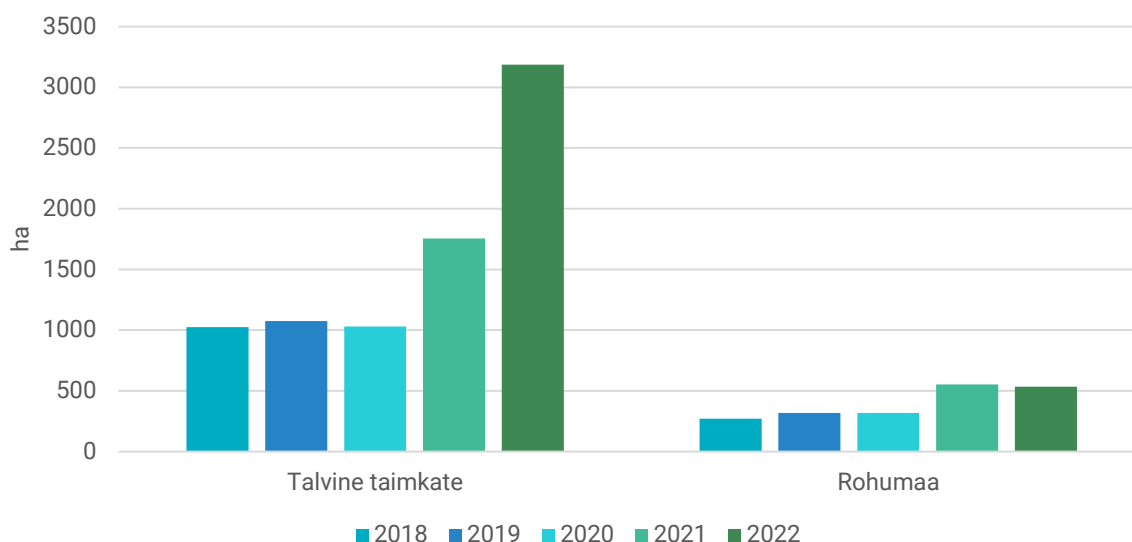

Joonis 1. KSM taotlejate talvise taimkatte (TTK) pindala aastatel 2018-2022 NTA-I (PRIA, 06.03.2023b andmetel), (PRIA, 25.01.2023a andmetel)

Piirkondliku veekaitse toetusega alustati 2018. aastal. See võib olla ka üheks põhjuseks, miks algusaastatel määrati toetust maa hoidmiseks rohumaa all (VESIR) vaid vähestele tootjatele kuni 319 hektarile (Joonis 2). Toetust maa hoidmiseks rohumaa all võib taotleda nii põllumaa kui ka püsirohumaa kohta, mis asub NTA-I ja mis asub vähemalt 50% ulatuses kaitsmata põhjaveega alal või olulisel allika- ja karstialal või millel asub allikas või karstilehter. 2022. aastal määrati seda toetust 15 tootjale. Neljale neist viieteistkümnest, kellele VESIR toetus määrati hoidsid lühiajalise rohumaa kokku 55 ha oma põllumaast, mis moodustas 2,3% nende lühiajalise rohumaa pinnast. Kümnele tootjale määrati toetus püsirohumaa kokku 479 ha-le, mis moodustas 22% nende püsirohumaa pinnast. Vaatamata sellele, et põllumaal pärast 5-aastast rohumaa viljelemist maakasutus ei muutu, siis nii pikaks ajaks põllumaad rohumaa alla kinni panna väga suures ulatuses ei soostuta.

Piirkondliku veekaitsetoetuse tegevusest suurenes 2022. aastal oluliselt vaid VESIT, mille puhul määratud pind suurenes 81%. VESIR pind seevastu vähenes 17 ha võrra võrreldes eelmise aastaga.

Piirkondlikku veekaitse toetust anti talvise taimkatte puhul 3188 ha ja rohumaaade puhul 535 ha.

Joonis 2. Piirkondliku veekaitse toetust saanud pindala aastatel 2018-2022 (PRIA, 20.03.2019a andmetel), (PRIA, 28.02.2020a andmetel), (PRIA, 01.03.2021a andmetel), (PRIA, 02.03.2022a andmetel), (PRIA, 06.03.2023b andmetel)

Kokkuvõte

- Meetme tegevust, kus maa hoitakse osaliselt talvise taimkatte all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 3188 hektaril. Meetme teist tegevust, kus maa hoitakse rohumaal vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 535 hektaril.
- NTA-I oli 114 KSM tootjat pinnaga 8219 ha, kellel talvise taimkatte osakaal ulatus üle 60% taotlusalasusest pinnast ja kes ei taotlenud toetust KSM talvise taimkatte lisategevuse ega ka VESIT eest.
- Piirkondliku veekaitsetoetuse tegevusest suurenes 2022. aastal oluliselt vaid VESIT, mille puhul määratud pind suurenes 81%. VESIR pind seevastu vähenes 17 ha võrra võrreldes eelmise aastaga.
- Potentsiaalset pinda jätkub NTA-I nii talvise taimkatte kui ka rohumaal pinna suurendamiseks.